

TRAJECTI ad RHENUM
ypis Giſberti a Zÿll et Theod. Ackerſdÿk.
Anno 1659.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

GALLIÆ
ACCURATA
DESCRIPTIO,

Ejuſdemq; delineatio per vias, ſive itinera.

Cui

Paucis adjunctæ ſunt vicinæ

PROVINCIÆ BELGICÆ
& LEODIENSIS DIOECESIS,

Tam propter contiguam vicinitatem,

Quam Linguæ Gallicæ ſerè commercium.

ITEM

Iter Bruxella Lutetiam, & leges peregrinantibus obſervandæ.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA



Trajecti ad Rhenum,
Typis GISBERTI à ZYLL, & THEODORI ab ACKERDYCK, 1659.

GALLIÆ

DESCRIPTIO.

GALLIA ab initio incluſa fuit Rheno fl. Alpium parte, Varo amne, Mari interno, Pyrenæis montibus & Oceano: Deinde Galli Alpes tranſgreſſi, Italiæ fere dimidium occuparunt: unde *Gallia* in *Cis-alpinam* & *Trans-alpinam* diviſa fuit. *Hæc* rurſus in *Braccatam* ſive *Narbonenſem*, & *Comatam*: *Comata* in *Aquitaniam, Celticam* ac *Belgicam*; ſed his alios alii poſuere terminos. *Situs & Diviſio Galliæ* *Hodie arctior*, quam olim fuit, facta eſt, totâ propè Belgicâ avulſâ; & Rheni loco terminos habet Sabaudiam, Burgundiæ Comitatum, Lotharingiam ac inferiorem Germaniam; ſervatis cæteris finibus antiquis: *ſita* ſub gradibus latitudinis 42. uſque 50. longitudinis. 27. uſque 40. *opulenta* & valida viris, urbibus, civitatibus: vicis referta & ornata, adeo ut nulla ei gens conferri ac comparari poſſit: *Fertilitas & opes* *Felix* præpinguibus glebis,

Gallia commoda proventibus fructuariis, vitibus conſita, nec non oleis in optimâ ſui parte, qua Mediterraneis fluctibus alluitur: omni ad uſum animantium fœtu beatiſſima, *rigua* mirum in modum & fluminum navigabilium & fontium aquis: *rerum* denique *omnium copia* adeo *ferax*, ut & ipſa ſibi facile ſine aliarum ope, & ceteræ Euroqæ regiones vix ſine ejus beneficio ſibi ſufficere queant: inde vina, inde annonæ, inde ſatietas, inde facilis rerum quarumcumque commeatus: nulla ejus pars quam late porrigitur inculta eſt: quamquam longe magis *frequentiâ hominum*, quam curâ diligentiâque incolatur; quippe viri bellorum magis quam agri colendi ſtudioſi ſunt: & quod omnium pulcherrimum eſt & maximum, media utrinque clariſſimas gentes, Italiam Hiſpaniamque, contingens, aut Regina imperitat aut alumna enutrit; ac utriusque maris commodis dives portubus, in omnes orbis terrarum partes vela dimittit.

Provinciæ ejus. Tota *paret uni Regi* dividiturque fere in haſce Provincias uti ſunt: *Francia, Campania, Picardia, Normannia, Britannia, Andegavia, Cenomania, Belſia, Carnutum, Aurelianenſis, Secalaunenſis* & *Bleſenſis ditiones*: *Turonia*, *Pictavia*, *Bituricum,*

cum, Nivernia, Borbonia, Avernia, Limoſinia, Inculiſma, Santonia, Petrocoria, Burdigalenſis ditio ſive *Guienna, Vaſconia, Bearnia, Quercium, Languedocia, Provincia, Delphinatus, Breſſia, Lugdunenſis ditio, Burgundia*, & *Metenſe* territorium: quarum plures in ſe continent ditiones & Provincias minores: item *Ducatus* & *Comitatus* multos, *Baronatus* ac *Dominia* innumera: Complectuntur & Provinciæ hæ: *Sedes Archiepiſcopales* 15. *Epiſcopales* 103. Item *Parlamenta* 10. quorum 7. ſuis Provinciis contenta, extra eas Juriſdictionem non exercent: *Tholoſanum* præter Languedociam, partem Vaſconiæ habet, & Quercium: *Burdigalenſe* præter Guiennam continet reliquam Vaſconiam, Petrocoriam, Lemovicum & Santoniam: cæteræ Provinciæ ad Parlamentum ampliſſimum Pariſienſe ſpectant quæ pleraque omnia ſuis locis memorabimus.

Gallia — *Parlamenta.*

Digniſſima & *Nobiliſſima* omnium Galliæ Provinciarum eſt *Francia*, uti in qua ſita *Lutetia Regis & Parlamenti ſedes* ampliſſima: Nomen *Franciæ* toti Regno proprium, pro ejus hic parte tantum accipitur: continetque *Vice-Comitatum Pariſienſem: Ducatum Valeſii, ditionesque Vrapiſiorum ac Vaſtinenſium*; limitibusq;

La ſuis contingit *Belſiam*, *Normanniam*, *Pi-*
France *cardiam* & *Campaniam* : *Regio* eſt amœ-
Paris. niſſima, frumenti, vini,ceterarumq; frugum egregie ferax, irrigua fluminibus magnis, ac vicis, opidis, Arcibus, Prætoriisque magnatum optimè culta.

1. *La Prevoſte de Paris.* VLce *Comitatus Pariſienſis* rurſus dividitur in 4. ditiones : ſcilicet *Pariſi*, *Goellæ*, *inſulæ Franciæ*, & *Vexinii Francici*.

1. *Pariſis* *Pariſium* quondam complectebatur quicquid erat à Porta Pariſienſi, verſus *Pontem Æſiæ*, & *Clajam* uſque verſus *Brienſes*, intra rivum qui ſupra *Latiniacum* in *Matronam* exit. Nomen ejus fere periit, niſi quod ejus memoria in quibuſdam pagis ſervetur qui *Pariſii* cognominantur, item in Nummis, & quibuſdam Parlamenti taxationibus.

Paris. Pariſii hujus urbs, totiusque nunc Galliæ *Metropolis eſt Lutetia Pariſiorum* Europæ omnis (Excepta *Conſtantinopoli*) incolarum frequentia & magnitudine clariſſima, dignitate ſuâ maxime æſtimanda; uti quæ Regis, Parlamenti, Archiepiſcopi, Cameræ Rationum ac Edicti, & univerſitatis celeberrimæ ſedes: *divitiis* & opibus potens, omnisque generis *mercibus* inſignis: *Templis* magnifica : *Monaſteriis* religioſa : *Xenodochiis* pia *Scholis & Collegiis* officioſa ; *Bibliothecis* com-

commoda: *Palatiis* publicis & privatis *La* ſuperba, *Pontibus* Sequanæ inſtructis *France* admiranda; *Fontibus* gratioſa: *Areis &* *Paris.* *Foris* ampla, *Vicis* & *plateis* 400. & pluribus ſpectabilis: *Officinis* mechanicis in ſuas regiones diſtributis & certo loco aſſignatis, quæſtuoſa: *ſuburbiis* amplis & urbium magnarum inſtar cultis, amœna:

Si Spatium videas urbem non eſſe ſed orbem,
Congeſtas mundi dixeris eſſe domos:
Si cœterum populi, multũ mirabere quanam
Terra queat tantum ſuſtinuiſſe gregem:

Verum *ſitus ejus* loco commodiſſimo *Situs* & fertiliſſimo *ad Sequanam fluvium*, qui *ejus &* in *Burgundia* ortus, per *Campaniam* *commoditas.* Provinciam feliciſſimam, acceptis *Alba, Icauna, Lonio*, & *Matrona*.(urbis nutricula) aliisque fluviis, Lutetiam deſcendit, ac populoſiſſimam urbem annonâ implet: & prope eam diviſus duplici permeat ipſam amne, infraque Pontem Novum collectus (inter ceteras) *inſulam* facit nobiliſſimam, qua olim tota continebatur civitas; hodie & in u- *Diviſio.* traque ripa urbs eſt ingens, pluribus ſuper utrumque alveum Pontibus lapideis, inſulæ connexæ, quæ & indies magis magisque ædificiis ſuperbis exornantur, latiusque extenduntur.

La France Paris. La Cité. l'Iſle de Palais. *Inſula hæc* inter utramque urbem ſita, *Palatii, dicitur* ab Regio Palatio ibi ſtructo, *& Civitas* nominatur: quia & antiquiſſima Lutetiæ pars eſt, continetque ædem *D. Virginis Cathedralem* ob fundamenta, magnitudinem & artificioſa ornamenta, totius Galliæ miraculum, cui inſerviunt 50. Canonici, quorum Rex primus: continet & alia *Templa, Monaſteria, Hoſpitalia, locaque pia* plura: *Palatiumque Regium* ſuperbiſsimum, *Juſtitiæ hodie domicilium* & civitatis maximum ornamentum, *Atriis, hortis, Xyſtis, areis, &* maxime *Sacello Sancto*, audacis ſtructuræ, admirandum. *Platea præcipua*

Pontes ejus. *ſunt Pontes* 4. utrinque ædibus pulcherrimis ornati; viæque hinc ad Cathedralem, inde ad Palatium, & juxta utriusque alvei ripas, tendentes: *Pontes* hos, *tanquam alas habet*; *dextras D. Virginis & Trapezitarum* in urbem viam pandentes: *Lævas Parvum & D. Michaëlis* in univerſitatem ducentes: Supra hos eſt *Pons Hoſpitalis Dei*, ex inſula verſus plateam S. Victoris viam faciens: infra vero eoſdem ad extremum inſulæ *Pons Novus* ex vivo lapide ſtructus elegantiſsimè, 12. arcuum tranſitum dans ex urbe per inſulam in univerſitatem: Ornatus eſt *Turriculo* & *Horologio* non vulgari,

item

item *ſtatuâ aneâ*, *Henrici IV.* equo inſidentis, arte nulli antiquarum cedente: inferius juxta *Tigellinam* Regis alius *Pons* eſt *ſublicius* qui *Tigellinus* audit, quo inde in ſuburbium D. Germani itur. *La France Paris.*

Ceterum ſupra Palatii Inſulam altera multò *Minor* jacet quæ nuper habitari cæpta, viis rectis diſtincta & egregiis ædificiis exculta eſt. *Tres ad eam Pontes aditum* prebent, *Primus* ex inſulâ Palatii, qui *Inſulæ* dicitur & *Sublicius* eſt *alter* ex univerſitate, qui *Turnelli* à vicinia vocatus *ſublicius* quoque : *Tertius aux doublès* audit, qui *Lapideus* & *ædibus* egregie utrimque *veſtitus*, ſed breviſsimus, ex urbe in inſulam hanc ducens. *l'Iſle petite.*

Inſulis his ſiniſtrorſum annexa Pontibus ea Lutetiæ pars quæ *univerſitas* dicitur ab Academiâ ſive univerſitate, ſcholarum toto orbe celeberrimâ, quæ in hanc urbis regionem tota migravit una cum Profeſſoribus & Bibliopolis. Ab eo tempore quo *Ioanna Navarræ Regina Collegium* hic erexit ſuperbum, cui deinde acceſſerunt alia plura ſumtuoſe quoque ſtructa, ita ut *Publica* hodie numerentur 20. *Privata* 30. quæ ex ampliſsimorum virorum fundatione, victum & alia ſtudiis neceſſaria ſuppeditant certis quibuſdam Muſarum cultoribus: *l'Vniverſite.*

La France Paris. ribus: *Academia* 4 innititur facultatibus *Theologiæ* ſcil. *juris Canonici*, *Medicinæ* & *Artium*: quibus præeſt *Rector*: habetque *Cancellarios* 4. *Advocatos* 6. *Procuratores* 3. item *librarios* aliosque miniſtros & *Nuncios*, *Tabellariosque* ſingularum *nationum*: *Conſtat* enim Academia ex 4. *Nationibus*; *Francis*, nimirum, *Picardis*, *Normannis* & *Germanis*, quibus particulares deſignantur Patroni, omnesque egregiis fruuntur privilegiis: *Germanis* vero *annumerantur Angli*, *Dani* & *Suedi*: ceterum *continet* & *hæc urbis Regia Templa* 17. *Sacella* 3. *Monaſteria* & *Abbatias* opulentas (inter quas S. Genovefoæ & S. Auguſtini) 14. *Xenodochia* 4. plurimaque Magnatum *Palatia* magnifica: ac ædibus privatis denſe habitatur: *Viæ ſive plateæ* ejus longiores ſunt *SS. Victoris*, *Marcelli*, *Iacobi* & *Citharæ major* Pontibus reſpondentes. *Portis* patet 8. quæ ſunt *Turnelli* ſive *S. Bernardi*, & *SS. Victoris*: *Marcelli*: *Iacobi*: *Michaëlis*: *Germani*: *Buſſia* & *Nella*, *ſuburbia* habet quinque ampla, Templis, Monaſteriis, Xenodochiis, Palatiisque magnifica: ſcil. *SS. Victoris*, *Marcelli*, *Iacobi*, *Michaëlis* & *Germani*, quod omnium ampliſſimum & urbis inſtar populoſæ habitatum, viciſque plurimis longe lateq; diſtinctum.

Hæc

Hæc de univerſitate *Muſarum ſede*, breviter: *Tertium Lutetiæ membrum urbs*, *La Ville* dicitur, & *Mercurii ſedes* eſt, ad dextrum Sequanæ alveum forma hemicycli longe lateque extenſa, ceteris multo major, populoque commerciis & negociationibus frequentiſsima: Exornant hanc mire (præter plurima ædificia magnifica) *Hippodromus Turnelli*, vulgo, La place Rojale, ædificium Regium magnificentiſſimum prope *Portam S. Antonii*: cui objacet *Arx Baſtilia* octo turribus ſuperba: & interius *Armamentarium*, Ædificium vaſtum, continens Magiſtri Magni Domicilium amœniſsime ſitum: *Collegium* dein *PP. Soc. Ieſu ſplendidum* & *Grava* urbis *Curia* magnifice ſtructa: item *Templi Ædificium Regium* ad Portam Templi: & *Richely Regium Palatium ad Portam* S. Honorii: & præterea *Templa* 31. *Sacella* 6 *Xenodochia* 4. *Monaſteria* egregia 10. ſed omnia ædificia longe ſuperat *Lupara*, *La Louvre*, Regia Arx ampliſsima, ſumtuoſiſsima & ornatiſſima, vereque Regia, Galeriis ſpatioſiſſimis, omnium artificum tabernis, hortis fontibus aliisque rebus pluribus omnino admiranda & ſtupenda: quibus nuper acceſsit *Typographia Regia* totius orbis elegantiſsima. Porrò *Portas*

La France Paris.

La Ville.

La France Paris.

habet 7. nimirum *S. Antonii*: *Templi S. Martini*: *Dionyſii*: *Montis Martyrum*: *Honorii & Novani*, quarum *platea* ſere recta linea ad Pontes Inſulæ Palatii tanquam ad centrum ſuum deducuntur. *Suburbia* hic quoque 5. ſed minus ampla: ſcil. *S. Martini*: *S. Dioniſii*: *Montis Martyrum* & *S. Antonii S. Honorii*. ſed duo poſteriora nuper, prolatis urbis Pomeriis urbi incluſa, valliſque & foſsis cincta, munitaque Portis Novis fuere, extra quas denuò plura ædificia, ſuburbana quotidie longe lateque ſurgunt, & *Mons Martyrum* jam urbi vicinior egregium ſuperne in eam proſpectum habet, ex *Cœnobio Virg. Veſtalium*, quod in eo opulentum eſt: *SS. Dioniſii & S. Martini* ampla ſatis ac ſpatioſe habitata ſuburbia ſunt: *S. Antonii* ſuburbium continet *Lazarethum S. Ludovici Noſocomium* amplum & Regium, conclavibus plurimis commodum, item Pharmacopœo, fontibus aliiſque multis inſtructiſsimum, ac ſitu ornatuque amœnum. *Hac de Lutetia*, quæ Regi paret & peculiarem habet juriſdictionem *ſuburbiis*, ejus idem cum civitate jus, civibusque jura nobilitatis anno 1371. dedit Carolus V. *Archiepiſcopus* in Spiritualibus præeſt, hanc adeptus dignitatem anno 1622. ab Gregorio

gorio XV. Suffraganeosque habet Epiſ- *La*
copos, Meldenſem, Carnutenſem, & *France*
Aurelianenſem, ab Senonenſi Metropo- *Paris.*
litano delibatos; cujus & ipſe ante ſuf-
fraganeus fuit Epiſcopus, quamvis E-
piſcoporum Princeps & Regis Curatus
erat, atque, ut Primus Senator ſedem,
vocemque in Parlamento delibeiativam
habebat.

Ager Pariſienſis, uti urbi vicinus,
pluribus magnatum & Regiis arcibus,
Palatiis ac villis nitet: inter quæ proxi-
me juxta Sequanam ſe offert *Silva Vi-* *Bois de*
cennarum ut vocant, *Vincen*

Regum delitiæ vicinæque urbis honores: *nes.*

Arx Regia eſt foſsis altis & Turribus 8.
munita, Sacello 15. Canonicorum al-
tore, Cænobio, vivario & nemore inſig-
nis ſimul ac amœna,

Non procul hinc undas confert Matrona Sequanæ.

in cujus ripis exurgit *Vilregia Regia* bis *Con-*
centrum oculata feneſtris, amœna hor- *flens.*
tis, rariſque arboribus fructiferis ordine
locatis. Altius ad Matronam *Pons Ca-* *Pont*
rentonius, municipium in quo Refor- *Charen*
mati Parienſes templum habent capaciſ- *ton.*
ſimum, inde *Arx Regia S. Mauri* Princi- *S. Mau*
pis Condæi locus Nutricius, amœne ad *ri.*
Matronam (hic quoque Ponte pervium)

ſtructa

La France ſtructa ab Franciſco primo, cujus ante januam ſtatua cum his verſibus.

l'Iſle de France

Vt vivas valeasq; forū hic vitabis & urbem,
Nec res à ſomno nec revocabit Amor.

Gournay. Mox *Gornaum* ſequitur cum Ponte lapideo fl. inſtructo, ubi *Prioratus Virg.* inſignis: Prope Matronæ fere aquis cingitur *Chelles* burgus, Abbatia virginum, Hoſpitali & monumentis magnatum, aliiſque nobilis & ſitu amœnus. *Chelles*

Interius à flumine occurrit *Vaujour* quaſi vallis jucunda, ſilvis & paſcuis cincta; & dein *Goneſſe* burgus dives & celeberrimus pane, qui ibi fit optimus & Lutetiæ divenditur: *Hoſpitale* habet ægrorum & pauperum, etiam peregrinorum ſolamen. *Goneſſe.*

La Goellie Agro Pariſii hic ſuccedit *Goella* cujus & hodie limites ignoti, ſervaturque ejus memoria aliquot locis à Goella cognominatis. Fuit hic *Comitatus Dammartinnenſis* ab magno olim opido *Dammartino*; quod nunc in vici formam redactum colliculo inſidet. *Dammartin*

3. l'Iſle de France *Iuſula Franciæ* tertia Comitatus Pariſienſis pars, continet loca inter ſinus gyroſque Sequanæ fl. ab urbe uſque *Poſſiacum* occurrentia, quorum primum fere *Iſſy*, ab *Iſide* Romanis olim Sacro: pagus hodie fontibus ſalubribus, aquis pellucidis *Iſſy.*

lucidis

lucidis & hortis cultiſsimis amœnus: inde *Venna* olim Piſcatorum manſio, hodie butyro claret, & fontibus quoque hortiſque magnatum amœnus pagus eſt: *Meudo* Regia Arx ad ſilvulam ſtructa ſtatuis fontibus, aliiſque rebus plurimis amœna ſimul ac ſuperba eſt: *La France l'Iſle de France Vanvie. Meudon.*

Non Parnaſſum alibi quæres, Aganippida fontē:
Non alibi Muſas Phœbumque & myſtica vatum
Antra; ſuis unus tenet ædibus omnia Meudo:

Sequitur *S. Clodouæi* opidulum celebre Templo, & in hoc monumentis Regum Clodouæi & Henrici III. magnificum, quoque Arce ſive Palatio ſumtuoſe ſtructo & amœne ſito, cui adſtructi Horti, fontibus, cryptis, ſtatuis, nemoribus, aliiſque rebus ſplendidis ac pretioſis longe amœniſsimi; *S. Clou*

Huc ruit urbs tota feſtos cum purior æſtas
Adduxit ſoles, rhedis velocibus illi,
Quadrupedante alii, pedibus inglorja pubes:
At plures cymbis fluvio ſinuante feruntur,
Vmbras tenſa quibus dant carbaſa, Vicus abūdat,
Exuviis urbis populoque exultat ovante.
Hinc offert ſe opidulum vicino in litore nomen
Sirenes cui Sequania fecere, ſerenum
Vel cælum: colles & campos jactat apricos, *Sureſne.*
Palmite frondentes generoſo quique pudori
Vitibus Aviſiis fuerint Viniſque Bealnis.
Imminet æthereo prope Vertici Valerius Mons

Eremita

La France l'Iſle de France. *Eremita* domicilium, qui hic
—*ſumma de rupe micantes*
Deſpicit urbis opes & nomina vana potentū.
Bologne. In altera dextra Sequanæ ripa *Bolonia* conſpicitur, pagus æde D. Virg. clarus, *Madril.* & mox *Longchamp* Abbatia Religioſarum ſub ſilvula Boloniæ: Tum *Madritum* Regia Arx à Franciſco I. ad exemplar Hiſpanicæ ſtructa, in qua quadriennium detentus fuit poſt cladem Ticinenſem, unde hi verſus:

Gallus habet tantum, barbā, calcaria, criſtā:
Sub pedibus Gallum, ſed jovis ales habet.

Hinc Portus & Pons *Nuellii*, *Clichii* & *S. Oen.* *S. Oen*, olim Clicii Palatium, ſeceſſusque Regis Joannis, qui ordinem equitum ſtellæ argenteæ hic inſtituit, cum lemmate hoc:

Monſtrant Regibus aſtrā viam.

S. Denis. Longius hinc à ripa ſuccedit *S. Dionyſii opidum* elegans, ſed celeberrimum Abbatiâ, & ſtupendis in Templo ejus Regum monumentis; admirandisque in Sacello uno theſauris, quales non facile ullibi terrarum in uno conclavi videas. Abbas Templi & opidi Dominus eſt & nulli ſubjectus Epiſcopo, multisque inſignibus gaudet privilegiis ac dignitatibus: in Area Abbatiæ *fons* eſt aquæ Saluberrimæ, quem circumcingunt ſtatuæ

&

& idola olim forte adorata, antiquitatem certe loci reſtantia. Adjacet & ædes Regia, Regis hic divertentis hoſpitium: introrſus conſpicitur in edito loco *burgus & Arx Monmorencii* Ducatus & Patriciatus titulo nobilis, nobiliſſimæ Monmorantis gentis jam extinctæ, cui ſucceſſit Condæus: adjacet lacus egregie piſcoſus & lucus, Prioratu D. Virg. de Sylva, nuper reſtituto, venerandus. Succedit in Sequanæ ripa *Argentueil*, tunicâ inconſutili, D. Virg. manu puero Jeſu elaborata celebre, Templum habens: tum in oppoſita ripa *Nanterra*, celeberrimus pagus ortu *S. Genoveſvæ*,

Pariſiæ navis quæ fida Anchora eſt & Ara.
Palladiumq; potens præſensque ad Lilia Numen.

Item *Ruella* oppidum amœno & optimi vini fœcundo loco ſitum, cum Arce magnifica, cui adſtructi Horti, fontibus, labyrinthis, ambulacris, piſcinis, aquæductibus, ſpelæis, aliiſque ornamentis ſumtuoſis amœniſſimi. Hinc Sequana *Ponte* tranſitur ad Pagum *Catullium*: ſequiturque inde ad *S. Germani oppidum* uſque *ſilva quercea*, à proditione horrenda cognominata, quæ concepta & jurata dicitur ad prægrandem, in angulo ejus, menſam lapideam: ſilvam hanc via ſecat, cujus ſi ramum, ab uno viæ latere

La France l'Iſle de France

Monmorency.

Argentueil.

Nanterre.

Ruel.

Chatou

Bois de trahiſon.

La France l'Iſle de France
latere decerptum in Sequanam projicias, lapidis inſtar fundum petet: ab altero decerptum ſi projicias ſupernatabit, ut ipſe vidi.

S. Germain.
S. Germani opidum loco amœno & ſalubri ſitum, *Cœnobium* habet Virginum nobilium non cuilibet ſpectandum: Famâ vero ſuper æthera notum eſt: *Arce Regia* omnium pulcherrima & nobiliſſima, quæ Vetus & Nova: *illa* continet conclavia ſpatioſâ 63. & ſacellum ſumtuoſum: extus vero *ſeptum* ferarum longum 2. mill. continens le *Ieu de maille* & juxta *tentoria* aliquot: *Hæc* conſtat Cameris & Galeriis ornatiſſimis, hortisque ad Sequanam jucundiſſimis: omnia hic mira: at ipſa *etiam miracula vincit Ingenioſa cavis laticum deducta ſub antris Vnda per obliquos ludens variâ arte meatus:* *Crypta* ſunt 5. quarum *una ſicca*, refrigerium ſub æſtivis caloribus commodum: *uda* & rorantes 4. ſunt. *Prima* oſtentat Draconem alatum undas vomentem & alia: *Secunda* Nympham organum tractantem & alia: *Tertia*, Neptunum Tridente armatum: *Quarta* omnium pulcherrima, Orpheum producit citharam pulſantem, item Bacchum, & alia plurima: ſingulæ verò aquis de improviſo te aſpergent largiter.

Sequi-

Sequitur *Poſſiacum* opidum amœno quoq; & ſaluberrimo loco poſitum, cænobioque Virg. Nobilium illuſtriſſimum. *La France Poiſſy.*

Vexinium Francicum, Præfecturæ Pariſienſis quartum membrum, continebat quicquid eſt ab Æſia fl. Claromontem uſque verſus Picardiam, ſed periit ejus quoque memoria, hodieque ſub Præfectura Silvanecti eſt & Ducatu Valeſio: *Vexin. François.*

Valeſium autem, ſecunda Franciæ Regio, nomen habet ab vallibus amœnis (quas continet) inter Matronam & Æſiam ſitis: *ejus Metropolis eſt Silvanectum* à ſilva propinqua cui quaſi annectitur, nominatum, Epiſcopatu, (ſub Præſule Remenſi) Præfectura lata & Ballivatu nobilis civitas: ſita loco amœno in clivo collis juxta Nonnetam amnem: vicina ſunt ei, *Abbatia Victoire*: *Centullia*, amœna Monmoranciorum Villa & *Palatium* regiè ornatum, cum Hortis & vivario: *Gonvieux* opidum cum ſtagno, piſcium copia celeberrimo: *altius* ad Æſiam fl. *Cretilium* occurrit, opidum Arce (ex quadrato tota Lapide ſtructa) nobile, antiquum Comitis Sueſſonum Patrimonium: inde ſequuntur *Pont S. Maixent, Verberie*, & *Compendium* opidũ ſitu amœnum & Venationibus commodum regiis, Abbatiam habet D. Cornelio centurioni ſacram: 11. *Valois. Senis: Chantilly. Gonvieux. Creil. Compiegne.*

La France ſacram ; interius verſus matronam ſunt
Bethiſii, *Creſpii* ad *Autonnam* fl. & ad
11. *Valois.* Urcam *Iuray*, *Ferte Millon*, à Milone con-
Gan- ditore, Arcem habens elegantem *Gande-*
delu. *lu*, burgus juxta quem Arx Nova, loco
omnium fere Galliæ pulcherrimo: *Mar-*
non Abbatia : *Prioratus Cervi frigidi* &
Fontaine les Nonnains & alia : hæc ſupra.
Beau- Infra Silva-nectum ad Æſiam fluv. *Bel-*
mont. *montium* ſitum eſt, Ducatus & Patricia-
tus titulo nobile opidum Ducis Umdo-
cini, ſitu ædito & prærupto munitum:
l'Iſle & inde *Inſula Adami* opidum triplex
Adam Pontibus junctum & flumine inſulaque
diviſum, amœne inter nemora ſitum;
Beau- Pars ejus ultra Æſiam in *Bellovacenſi* di-
vaſis. tione poſita; quæ Comitatus titulo no-
bilis, Normanniam inter & Picardiam
ſita, veriniumque attingens, Æſiam non
excedit; regio eſt fertilis & amœna : ab
bellis ejus vallibus nominata, puris piſ-
coſisque amnibus irrigua, & fontibus
1. *Beau-* ſalubribus felix. Metropolis ejus *Belva-*
vais. *cum*, ſub Præſule Remenſi: civitas am-
pla, pulchra, dives, commerciis frequens,
& munita, adeo ut inter opulentiora,
munitiora & pulchriora Galliæ connu-
meretur, *Epiſcopus* ejus & Comes eſt &
Clair- Par Franciæ ; Cætera opida ſunt *Clair-*
mont. *mont*, antiquo Comitatus titulo clarum,
Arce-

Arceque firma & eleganti munitum opi- *La*
dum Comitis Sueſtonum, prope Bre- *France*
cam amnem poſitum: item *Gournaye*, II.
Monchy le Pierreux: *Montataire* infra *Valois*
Belvacum ad Therinam amnem prope *Montataire.*
Æſiam *Mony*: altius: *Bovicres* ſupra Bel-
vacum ad Therinam, *Marceilles*, *Chaumont* & alia.

Verinii Francici opida ſuperſunt, *Verin*
Pontaſia & *Mellentum*, illud Vice-comi- *fr.*
tatu & Ballivatu nobile eſt, pulchrum- *Pontoiſe.*
que ſatis & munitum ad Æſiam, Ponte
ſtratum, ſitum: extus ob pratorum &
vinearum, imo hortorum continuam
ſeriem & aquarum ſtrepitum præter cæ-
tera amœnum: *Hoc* infra Poſſiacum in *Me-*
dextra Sequanæ ripa, & inſula ejus po- *lun.*
ſitum, Ponte conjungitur, qui & ultra
Sequanam ducit in *urapiſiorum* agrum, III.
tertiam Franciæ Regionem, quæ hinc *Hurepois.*
porrigitur juxta fines Normanniæ &
Belſiæ, uſque ad verinam fl. in Lonium
ſe exonerantem, fineſque *Vaſtinenſis*
agri ſupra *Melodunum* Princeps ejus
opidum.

Proximum hic ad ſequanam opidum
ejus eſt, ad mordræ oſtium *Pont Gallon*,
& inferius ad ſequanam *Medunta*, Pon- *Mante*
tem habens Sequanæ inſtructum; no-
bile ſede Præſidiali, & Eccleſia D. Virg.
ad

La ad formam Pariſienſis ſtructà: ſtatuisque
France Regiis binis magnificum opidum: Proxi-
Hure- ma ſunt juxta Auduram fl. glorioſiſsi-
pois. ☞ mum *Aneta* Ducis vindocini Regia Arx
Anet. & Villa artificioſe & ſumtuoſe ſtructa,
cum ſacello ſplendidiſsimo cui duodecim inſerviunt Canonici: Horti adſtructi plures, & ornati ſplendidiſsime; in majore, (qui aurantiis, limoniis, & granatis conſitus) *Fons* eſt ſumtuoſiſsimus: altius
Dreux ad Blaſiam rivum, eſt *Droca* urbs antiqua & pulchra, Druidum conventu olim, nunc Comitatus titulo nobilis, &
Heu-den prope Vegram fl. *Hudeucum*: altusque
Monfort *Monfortium* opidum Comitibus magis ſuis quam amplitudine clarum, ad ſilvam, cui nomen dedit, ſitum: inde pro-
La Maurii. pe fontes Bibaræ amnis *Verſaille*, magnificum Regio Palatio: & inferius ac Bi-
Verſaille. baram *Arcueil* aquæ ductibus olim Romanorum, nunc medicæis novis, nobi-
Arcueil. lis pagus: *Bilſeſtre* Regia olim Arx, ex
Biſſeſtre. cujus ruderibus Hoſpitale S. Ludovici, in uſum militum decrepitorum nuper
Gentilli. ſurrexit Regium. *Gentilly* ordinum quondam Galliæ ſedes: nunc tantum Hortibus & fontibus amœnus locus: & juxta
Vitrii. Sequanam *Vitrii* pagus amœni ſitus, unde hic Regum infantes educari ſolebant.

Huic

Huiq interius ab Sequana ad *Ivettam* fl: *La*
Dampierre: *Chevreuſe* opidum cum Ar- *France*
ce Ducatus titulo clarum: *Gif Abbatia*: *Hure-*
Longiumeau in cujus ſuburbio Prioratus *pois*
cujus Beza Prior fuit: item ad Orgiam *Che-*
& ei annexos rivos: *Ramboulet*. Franciſ- *vreuſe.*
ci 1. Regis hic morte notum: *Chez fon-* *Longiu*
taine Abbatia: *Dordens Caſtres* amœnum *meau.*
in valle opidum. Hortiſque & cænobio *Cha-*
ſpectandum: *Montlebery* Arx in colle a- *ſtres.*
cuminoſo munita: ad Stampam fl: *Eſtam-* *Eſtam*
pes Ducatus titulo nobili opidum in viâ *pes.*
Aurelianenſi ſitum: & inferius *Fontenay*
le Vicomte: *Villeroy Eſſona* burgus in in- *Eſſone.*
ſula prope ſequanam ſitus, cui adjacet
Pratorium Domini d'Eſſelin picturis or-
natum, hortibuſque & fontibus amœ-
num.

Ad oſtium Stampæ, & ripam ſequa-
næ *Corbolium* ſequitur opidum antiquiſ- *Corbeil*
ſimum, in oppoſita fluvii Sequanæ ri-
pæ, ſuburbium habens Ponte lapideo
urbi junctum: Templa habet, aliquot &
Prioratum ordinis S. Joannis Crucige-
rorum Melitenſium; Altius ad Sequa-
nam ſunt Pont *Thierry*, *Millii* & *Corance* *Coran-*
ad rivum Sequanæ confluentem, ubi *ce.*
Pratorium Hortis & fontibus amœnum
Galları Conſiliarii Regis: Sequitur ad
Sequanam *Melodunum* ambitu parvum

B ſed

La France ſed triplex opidum, Lutetiæ inſtar, Pontibus duobus lapideis junctum.

Melun Fontaine bel-leau. Inde interius in ſilva *Fons blandus* ſe offert opidulum cum Arce, omnium quas Gallia, Germania, Belgium, Anglia & Italia habent, pulcherrima, ampliſſima, magnificentiſſima, ac ornatiſſima: 900. continens conclavia, connumeratis Xyſtis & Atriis & è tecto oſtentans 704. tubos caminorum: capax totius Aulæ Regiæ: 1. *Galeria* ſunt, *Reginæ*, *Conſiliorum*, *major*, *minor*, & *ſtatuarum*. 2. Atria ſive *Sale de la Garde, des Feſtins, des Bals* ampla: & *des Comediens*, artificioſe caveis & convexis ſtructa. 3. *Horti*, muro ſepti, *du Roy*, *de la Fontaine des Pins des Eſtangs*: *de la Roine*, & alius extra Arcem incultus: Areæ, *La Court de la Fonteine, de Dongeon*, *des Officiers* & *la Baſſecourt*, omnium ampliſſima: ubi Hoſpitia Comitatus Regii.

Moret. Ultimum opidum Urapiſii Agri *Moretum* eſt, parvum, ſed Comitatus titulo inſigne ad Lonium fl: poſitum non procul inde in Sequanam exeuntem.

Sequitur quarta & ultima Franciæ ditio *Vaſtinenſis* quam *Lonius* (inter Ligerim & Sequanam ſitam) mediam perluit: orientem verſus Senones ſpectans: *regio* ſilvis & lucis amœna & denſè pa-

gis,

giſ, Arcibus ac opidis habitata: Lonius amnis, eam irrigans, in ligerim foſſâ ductus nuper fuit, magno negociantium & hujus ditionis commodo: ſolum ejus arenoſum, ſed crebris rivis & ſtagnis irriguum. *La France IV. Gaſtinois.*

Princeps ejus opidum eſt *Mons Argiſi* ſede præſidiali nobilis, munitaque Arce valida, Spatioſo Atrio magnifica: Dux Aureliæ tenet hodie jure Appennagii: ſitus ejus amœnus in læva Lonii ripa, perluiturque verniſone amne: inferius ad Lonium *Silviacum* ſive *Nemoroſum* ſitum eſt ſilvis amœnis cinctum, Ducatus magis dignitate, qua antiquitate clarum: Altius ad ligerim habet *Briareum*, burgus eſt amplus, Marchionis d'Effiat juxta quem Lonius in Ligerim ductus: & altius ad ligerim *Bony*, inferius vero *Genabum* opidum antiquum ſituque amœnum, Ponte, ſuper ligerim, lapideo, & nundinis illuſtre: Prope ſequitur *Genabum* vetus, unde evincunt hic fuiſſe Genabum illud cujus Cæſar meminit: inde ſint *Fleurii* & *S. Benoiſt* Abbatiæ amplæ & amœnè ſitæ, Gymnaſiis olim celeberrimæ: interius ſunt *Chaſt. Sezard* in nemore: *Chaſteau neuf. Pont. aux moines. Chenaelle* Caſtrum Hortis & fontibus amœnum, *Vitrii aux loges* prope ſtagnum: *Montargis. Nemours. Briarè Gien. Gien le Vieil. S. Benoiſt. Chenaille.*

 item

Cham pagne. La Brie. Item *Nogent, Dampierre, lorris Plateville, Locroy, Flotin Abbatia, Seau* & *Ferriere Abtia,* cum ſtagnis ſingulis fluvios emittentibus: prope ſunt *Bauna Bois commun.* *Roche-fort.* *Pizieaux, Rochefort* comitatus, *Puthiviers, Choizy, Malezirbe* & ultra Ionium ad Sequanam & icaunæ oſtium *Mons Regalis,* opidum amœne ſitum, cis & ul- *Monte reau.* tra Sequanam in Brienſi territorio, Arcem habens inter fluvios confluentes munitiſſimam; quæ omnia Pontibus lapideis connexa.

Cham-pagne. HÆc de Franciæ Provinciâ, quam Pluribus locis attingit *Campania* ceteris partibus Burgundiæ, Lotharingiæ & Picardiæ affinis: nomen habet à Camporum, quibus fere conſtat, latitudine ac agrorum planitie, qui frumento, vino omnique pecorum genere abundant, nec deſunt ſilvæ, venationibus & aucupiis opimis commodæ: Aëre gaudet ſereno ac temperato, fluviis irrigatur magnis & piſcoſis: nobilitas ei frequens & generoſa, civitates lautæ, pagi populoſi: dividiturque in varias diœceſes & ditiones, quarum.

La Brie. Proxima Franciæ & urbi Lutetiæ *Brienſis,* ab Matrona & Sequanâ confluentibus, inter utrumque flumen ad Tricaſſenſem uſque & Senonenſem diœceſes extenſa.

extenſa. Comitatus titulo inſignis eſt, *Cham-*
cælo gaudens admodum ſereno, & licet *pagne.*
nemoribus abundet, nullius tamen an- *La*
nonæ indiga eſt. Metropolis ejus *Melda* *Brie.*
civitas Epiſcopalis, olim Senonenſi, *meaux*
non Pariſienſi Archiepiſcopo ſubjecta:
Vice-comitatu, Præfectura, & Balliva-
tu nobilis, Matrona fluvio diviſa & Pon-
te lapideo connexa, munitaque ſimul
& amœna ſitu: altius ad Matronam eſt
S. Fiacri Fanum, miraculis & religione *S. Fia-*
celebre. Tum *Moncella* Regia Arx loco *cre*
amœniſſimo magnifice ſtructa & orna- *Monce*
ta. Tum *Iovara Abbatia* virginum opu- *aux.*
lenta, ab Jovis ara, Romanis olim hic *Iovar-*
ſacra, nomen habens: item *La Ferte ſous* *re les*
jovare, cum Arce in inſula Matronæ *nonna-*
ſtructa. *Nogentel* & altius in extremis *ins.*
Briæ finibus *Caſtrum Theodorici*, opidum *C. thier*
dives & frequens, ſuburbia habens ipſo *ry.*
opido majora: hæc ſupra, infra Meldam
ad Matronam occurrunt, *Pont aux Da-* *P. aux*
mes, virginum quoque Monaſterium, *Dames*
quæ Dominæ nominantur, ſitum ad
Morinum fl. qui inde mox infra *Portum*
Condenſem in Matronam abit: *Latiniacum* *Conde.*
inde Pontem habet Matronæ ſuperſtru- *Lagny.*
ctum: unde inferius infra *Pontes Gornai,*
S. Mauri & Carentoni, Brie pagus, & *Con-*
flens, & ad Sequanam *Cretilium*, burgus *Creteil.*

Cham pagne. amplus & amœnus, & altius paulo *Ville neufve S. George* opidum modeınum & *La Brie.* pulchrum, Situque, juxta Terum in Se- *Ville* quanam exeuntem, amœnum, cui altius *neufve* ad Terum adjacet *Iarre abbatia*. Hinc al- *S. George.* tius in Brienſi ditione occurrunt partes opidorum *Corbolii* & *Melodum* & *Pons Iarre. Sanois* *Sanoſii* prope Fontem blandum: inferius *Barbeau.* ad Pontem hunc *Barbella* eſt Abbatia ab Ludov. Sept. fundata, cujus in Templo ſumtuoſum & artificioſum exſtat ſepulchrum, ab Adælâ ſponſâ ejus poſitum: Rex hoc loco piſcans barbum cepit, in cujus viſceribus gemma reperiebatur pretioſa; eaque occaſione Abbatia hæc fundata. Altius ad Sequanam ſunt partes *Montis regalis* & *Novigenti:* Atque hæc de locis juxta Sequanam & Matronam ſitis: interius ab utroque fl: ſunt ad *Terum* & ejus rivos: *Brie Conte Robert, Tornem, Torſu, Chome, Roſoy, Vodois, Chapelle gautier* : *Nangis* : ad Morinum *Creſy, Coliumiers, Rebes, La Ferte gauche, Sedane*, ad Morinum minorem *Monmirel*, o- *Monmirel.* pidum ad clivum montis ſitum, ubi Silva quercea, cujus ramuli decidentes lapideſcunt: ad Moranſii & Vouſiæ Fon- *Prouvins* tes *Agendicum* ſive *Provinium* opidum antiquiſſimum & amplum in duo opida diviſum, quorum ſuperius Arcem & Tur-

rim

rim habet à Julio Cæſ. ſtructam ager *Cham-* ejus celeberrimus ab roſis, urbis cogno- *pagne.* men ferentibus, quarum hic ingens co- *Seno-* pia: Hinc altius ad Quietam amnem *Vil-* *nois.* *lenoce* & alia.

Hinc ultra Sequanam *Senenſe Terri- Seno- torium* ſe offert Campaniæ quoque pars, *nois.* inter Vaſtinenſes & Autiſſio dorenſes ceteris finibus poſitum: medium *Icauna* fl. percurrit: Ager omnibus rebus ad vitam humanam neceſſariis affluens, vino imprimis delicato, & ob nucum copiam, etiam oleo: caput & Metropolis ejus *Agendicum Senonum* præſidiali & Archie- *Sens.* piſcopali ſede civitas clariſſima & antiquiſſima: ſuffraganeos ejus Præſul habuit, Epiſcopos Pariſienſem, Meldenſem, Tricaſſenſem, Autiſſiodorenſem, Nivernenſem, Aurelianenſem & Carnutenſem: ſed poſtquam anno 1622. Epiſcopatus Pariſienſis, Archiepiſcopatus dignitatem adeptus fuit, etiam Meldenſis Aurelianenſis & Carnutenſis Epiſcopatus ei acceſſere: ita ut ſub Præſule Senonenſi remanſerint Tricaſſenſis, Autiſſiodorenſis & Nivernenſis Epiſcopatus: ceterum *Agendicum* urbs eſt ampla, antiqua, pulchra & frequens, pluribus Templis, Monaſteriis ac Abbatiis, Collegioque PP. Soci Jeſu magnifica: ſita

Cham pagne. ad icaunæ ripam, perluta vero *Vennā* amne, vias urbis nitidas reddente, ſtratuſque eſt Icauna Ponte juxta urbem *Senonois.* Lapideo: altius ad fl. *Verona* eſt pagus, *Veron.* & ibi fons cujus aquæ naturales formant pumices: cætera opida ad Icaunam ſunt: *Ivigny* *Ville neufve le Roy*: *Ivigny*, Comitatus dignitate clarum opidum: & infra Agendicum *Pont ſur Yomné*: *Ville neufve le guiard*: & ad Sequanam *Bray*, *Nogent* & *Paracliv.* prope juxta Arduceum *le Paraclist Abbatia Virg.* cujus Abbatiſſa fuit Heloiſa femina doctiſſima: juxta Lorvinum *Trainel.* *Traneault* Caſtrum vetus, *Trainel* Urſinorum procerum opidum & *Soligny*, & verſus fines Vaſtinenſium, *Bazoche*, *Chau Renard*, *La Ferte*, *Chauderon*: *Fontaine Iean Abbatia* & alia.

I. Auxerroisſis, Sequitur altius *Diœceſis Autiſſiodorenſis*, quam & Icauna perluit, & ſub Metropolitano Senonenſi eſſe dixi: Vino abundat, ita ut omnibus anni menſibus magnam copiam Lutetiæ ſubmittat. E- *Auxerre.* jus civitas Epiſcopalis eſt *Autiſſiodorum*, pulchra quoque & antiqua, munitaque Arce firma, in colle ſita. Epiſcopus ejus pulchrum inhabitat Palatium, Icauna etiam muros ejus alluit, & egregio Ponte ibi tranſitur: Cætera hujus diæceſis opida & loca præcipua ſunt, ad Icau-

nam,

nam, *Beaumont, Ville neufve* le gueſt: *Me-* *Cham-*
ry, Mailly: ad Curam *Arcy, Becy, Pontig-* *pagne.*
ny, Crevant, Hauterive, ad Armentionem *Niver-*
Tornodorum Comitatus titulo nobile: *nois.* *Tonner*
ad quem ſpectat *Ancy le Franc* Caſtrum *re.*
propinquum inter Galliæ pulchriora *Ancy.*
numeratum: ad Lonium fl. *Pereuſe, S.*
Sauveur, S. Aman, S. Forgeau & aliæ: ad
Ligerim *Neuvy, Annet, Mionne, Conada,* *Coſne.*
opidum *Dom. de Broc. de S. Marc*: Ovus
fl. juxta in Ligerim fluit, ultra quem ſub-
urbium habet, ponte urbi junctum, in
quo Dux Niverniæ juriſdictionem ex-
ercet: incipit enim hinc. 2.

Nivernia Ducatus & Diæceſis Epiſco- *Niver-*
palis Senonenſi ſubjecta, late limites *nois.*
ſuis extendens juxta Burgundos, & Bi-
turiges, opida continens 13. Caſtella-
niaſque 30. irrigaturque Icauna, Li-
geri & Elavero fluviis navigabilibus:
ſed ager ejus frumenti parum, vini fere
nihil producit, & licet ſilvoſa ſit regio,
paſcuis tamen egregie dives eſt, fodi-
niſque ferri & lapidum: civitas ejus
Nivernia, Epiſcopatus Ducatus & Pa- *nevers.*
triciatus titulis ſuperba, ſita eſt ad
Niverin & Ligerim confluentes, Pon-
tibuſque ſtratos lapideis: & quidem
Ligeri inſtructus Pons 20. arcuum ex
quadrato lapide, juxtaque urbis aditus

 viſun-

Chamvpagne. Nivernois. viſuntur plura Monaſteria, interque ea PP. Soc. Jeſu Collegium, omnia ad normam Italorum ſtructa: eſt & *Septum, pour le jeu de Maille*, & aliis exercitiis: ipſa urbs eſt pulchra, ampla, opulenta, antiqua & munita, Templis plurimis conſpicua: inter quæ *S. Cyri Cathedrale* continet Ducum ſepulchra magnifica: juxta eſt *Arx* ſive Palatium Ducis ſplendidiſſimum, intus ornatu, extus Areâ quadratâ, ædibus arcuatim ſtructis circumcincta inſtar Areæ Regiæ Pariſienſis. Secundo lapide ab urbe inferius prope Ligerim *Pagus eſt Pouge* celeberrimus *Pouge.* fonte aquarum ſaluberrimarum cui vicinum eſt pratum, diverſoriis & ædiculis, forma arcuali ſtructis, habitatum, in uſum aquas haſce bibentium: inferius eſt *Charitè* *Charitaum* opidum lautum, Ballivatu & 4. Templis Parochialibus nobile, illuſtre quoque *Prioratu* opulento *Ord. Cluniacenſis*, cujus Prior & opidi Dominus eſt. Situm eſt amœne in clivo montis ad Ligerim, qui ibi Ponte lapideo tranſitur.

Deciza. Cætera Nivernenſis ducatus opida ſunt *Poully*, *Deciza* inter Arrontem & Ligerim confluentes clauſum opidum & Pontibus utrinque rurſus apertum: item ad Arrontium fl. *Corſy la tour*,

Moulins

Moulins en Guibert : *Chaſtillon S. Sauge.* *Champagne.*
Ultra ligerim. *S. Maurice. Coſſa Toury* *Tricaſſois.*
S. Pierre le Montier ad Elaverum ſedes *S. Pierre le Montier.*
Præſidialis Nivernienſis ditionis, *Sencoing, la Guierche, le bec d'Allier* : ad Icaunam, *Cobigny, S. Leonard, Anant, Tonay,* *Clamezy.*
Clamezy, in cujus ſuburbio eſt Templum
S. Mariæ Bethleëmitanæ, Epiſcopatui
Bethleëmitano ſubjectum, & unitum, *N. D. de Bethleem.*
exemtumque ab omnium Epiſcoporum
Juriſdictione, item *Coelange, Dreux* & alia.

Tertia Metropolitani Senonenſis *Tricaſſois.*
Diæceſis eſt *Tricaſſenſis*, ſed dignitate
prima, finibus ſuis attingens Brienſes,
Senonenſes, Autiſſiodorenſes, Lingonenſes & Catalaunenſes: Ager ejus planus & fertilis, paſcuiſque lætus. Metropolis ejus *Auguſta Tricaſſium*, urbs ampliſſima, populoſa, & locupletum mercatorum familiis nobiliſſima, caput *Campaniæ inferioris*, Lutetiæ filia, & Veterum *Troyes.*
Palatinorum Comitum ſedes & ſepultura, uti videre eſt in D. Petri æde Cathedrali: Templa enim Collegialia continet duo Parochialia Septem & inter Cænobia Abbatiam opulentam: Sita eſt in læva Sequanæ ripa, cujus alveis binis perluitur: & moletrinas chartarias, aliaſque verſat plurimas: Reliqua hujus

Cham- ditionis opida ſunt inferius ad Sequa-
pagne. nam *Mery* & *Pons* : & ſuperius à Trecâ:
Tricaſ- *Bar ſur Seyne*, *Muſſy* l'Eveſque & alia ; &
ſois. 1. Bar ad Albulam: *Bar ſur Aube* Comitatus ti-
ſur Sei- tulo clarum opidum & optimæ notæ
ne. vinis, *Beaulieu: Mons*, *Sommenoire*, *Mon-*
2. Bar *ſtier* en Der, *Almance*: *Brantigny*, *Piney*
ſur Au- Ducatus & Patriciatus dignitate clarum
be. Piney* opidum familiæ Luxemburgicæ, *Rame-*
Plancy *ru*, *Arcis*, *Plancy* caſtellum vetuſtiſſimum:
Anglu- *Fere* Champenoiſe, *Sezane*, *Anglure*. Ba-
re. ronia ab Epiſcopatu Tricaſſenſi depen-
dens: *Saron*, *Marcilly* & alia.

Tricaſſenſi orientem verſus adjacet in Campania *Diœceſis Lingonenſis*, juxta fines Burgundiæ & Lotharingiæ protenſa: cujus urbs Epiſcopalis *Lingonum*, ſub
2. An- Præſulæ Lugdunenſi : Epiſcopi vero &
gres. Ducis Pariſque Franciæ titulis gaudent: Civitas vero eſt antiqua & pulchra prope fontes Matronæ & ad clivum Vogeſi montis ſita, loco amœno, egregie munita, ſpectanda Templo Cathedrali S. Mammæ, inter Galliæ pulcherrima numerato : item Arcu Triumphali, aliiſque Romanorum antiquis monimentis. Cætera opida ſunt ad Albulam,
Baſſig- *S. Loup*, *Arques*, *Chau Vilain*, *Longchamp*.
ny. Chau- ad Matronam *Brenon*, *S. Sauveur*, *Nogent*
mont. *le Rochenx*, *Dame Marie*, *Marnay* : Cal-

vimon-

vimontium caput Baſſiniæ Regionis, altæ rupi inſidens ad Suiſiam fl. cum Arce, item *Beaufremont* & *S. Vrbain*, *Abbatia*: tum *Iunivilla* Vallenſis territorii caput & Principatus titulo nobile opidum, gentis Guiſiæ, cujus & hic in Templo ſtupendum ſepulchrum: ſpectant huc *Sailly* Baronatus, & *Vaſſy* opidum & alia: ad Saltum fl. *Grand* opidum nobile & *Lignium* Comitatus caput: prope abjacet in montis vertice *Abbatia* cum Fonte admirandæ pulchritudinis & alia. *Chamapagne. Langenois. Ioinville. Grand Ligny.*

Sequitur hinc inferius juxta Matronam fl. *Catalaunenſis Diœceſis* nobiliſſima, cujus metropolis *Catalaunum* ſub Præſule Remenſi: eſtque ejus Epiſcopus Comes ditionis & Par Franciæ, urbs ipſa eſt ampla & commerciis (panni imprimis & linei) opulenta: ædibus ex lapide cretoſo ſplendida, ſuperba turribus pyramidalibus, amœna ſitu & ambulacris: Cetera opida huc ſpectantia inferius ſunt *Champigneul*, *Avize*, *Le Menil*, *Vertus*, *Mommor*, Superius ad Saltum & Matronam confluentes: *Vitriacum* Francicum, caput territorii Perticenſis & *Superioris Campaniæ*, ſedeſque Ballivatus ſpatioſi, & *Vitriacum incenſum*, ab legione Romana Victrice nomen ſervans; cui *Saltus* foſſæ loco eſt, uti 3. *Chalonois. Chalon.* *Vitrei le Francé.* *Vitrii le bruſlé.*

Cham- *Matrona* alteri; altiuſque ad Matronam
pagne. *S. Deſiderii opidum* cum Arce munitum:
Remois & hinc longius ad Saltum fl. *Bar le Duc.*
3. Bar-le Duc Ducatus utique caput: & ad Axoniæ fl.
S. Me- fontes *Clairmont*, *Varennes*, Regiumque
nehou. *S. Menechildi Pratorium* & Caſtrum rupi impoſitum, quam ſtagna cingunt.

Remois Succedit hinc inferius *Ducatus & Diæceſis Remenſis* omnium nobiliſſima, cujus Præſul Archiepiſcopus, Dux & Primus Par franciæ, multiſque prærogativis inſignis, Epiſcopos habens ſuffraganeos, *Catalaunenſem*, *Laonenſem*, *Noviodunenſem*, *Pares Franciæ*: & *Bellovacenſem Parem quoque*: *item Silvanectenſem*, *Sueſſonenſem*, *Ambianenſem* & *Bononienſem*.

4. Civitas ejus *Duirocortorum Remorum*,
Reims. antiquitate Romæ, æmula, Academia illuſtris: ſenatu juridico, Ballivatu ac aliis Regiis officialibus, nobilis, celebris vero Abbatiâ S. Remi, ampullam ſervante cum oleo Sacro, cœlitus dimiſſam, quo Reges inungi hic ſolent à Præſule Remenſi, qui & Diadema Regi confert: ſita eſt ad Velam amnem: ad quem
Sillery altius opidum *Sillery*, in inſula Pontibus pervia, ſtructum: & inferius *Pont l'Archeveſque* & *Fiſmes*: cetera hujus Diæceſis opida ad Matronam ſunt *Tour* ſur Mar-

ne,

ne, *Avenay*. *Ay* vino generoſo clarum: *Aſpernay* & alia: ad Suippam, *Suippa*, *Sommepy*, *Machault*, *Geneville*, Pont. *Favergne*, *iſte* & alia. *Champagne.* *Retel.* *Ay.*

Item ad Axonam *Ducatus Retelenſis*, cujus caput *Retelium* Ducatus & Patriciatus titulis nobile, magno foſſarum circuitu cinctum, Arceque veteri munitum, ad Axonam fl. inferius ad Axonem conſpicitur *Chaſt. Porcieu* egregie munitum: ſuperius, *Atigny*, *Tourteron*, *Vouzy*, *Grandpré*, *Autoy*, *Cernay* en Dormois. *La Neufville* au Pont, *Varennes*, *Monfaucon*: & hinc ad Moſam proxime *Dun*: *Ville Franche*; *Beaumont*, *Mouzon* opidum munitum & liberũ ab omni gabella, Regimine utens diſtincto ab aliis, & juriſdictione ſummâ. *Raucour* & *Sedan* Principatus titulo nobilis & illuſtris Gymnaſio urbs, tribus diviſa plateis majoribus, omniſque generis fortalitiis munitiſſima omnium ferè Europæ: *Douchery* & *Charleville* & *Maſieres* ad gyrum Moſæ duplicem quaſi in inſula poſita opida, *illud* ab Carolo Gonzaga ſtructum, Arcem habet in propinquo Monte Olympico, & intus in opido tentoria ſuperba ad formam Areæ Regiæ Pariſienſis. *Hoc* propugnaculis egregie munitum, ſuburbia habet duo ſummo Imperio gaudentia: inferius hinc *Retelois.* *Chaſt. Porcieu.* *Mouzon.* *Sedan.* *Charleville.* *Maſieres.*

juxta

Cham- juxta ſilvam eſt *Rocroy* fortalitium mo-
pagne. dernum. Atque ad rivos in Moſã exeun-
Retel. tes proxime *Maubert* Fontaine *Aubigny*,
Rocroy. *Signy* l'Abbaye *Launoy*, *Vendereſſe*, *La*
Le Cheſ- *Caſſine* fortalitium: *Le Cheſne*, *Brient*
ne. ſur Bare, *Beſancy* & alia.

Soiſ- Hæc de Remenſi lata ditione: inter
ſonnois quam & *fines Valeſii Ducatus*, *Comitatuſ-*
Soiſ- *que Brienſis*, *Sueſſonum Regio* ſita eſt a-
ſons. mœno & fertili loco: cujus civitas *Soiſ-*
ſons. Regia olim urbs fuit: hodie Epiſco-
patu (ſub Remenſi Præſule) & Comita-
tu nobiliſſimo, gaudet. Abbatiam habet
Virg. quam *Ebrio Tyrannus* Palatii Fran-
ciæ Magiſter, olim fundavit, ſitus ejus
ad Axonam fl. commodiſſimus; & ſpe-
ctant ad eam *Vir* ſur Aiſne, *Brine* ad Ve-
liam: *Muret*: & ad Uram *Fer* en Terde-
nois, *Coinſy*: ad Matronam, *Damery*, *Cha-*
ſtillon, *Dormant* & prope *Conde* & alia.

Laon- Inter Remenſem Campaniæ ditio-
nois nem, Picardiam, & Noviodunenſem,
Sueſſonemque Diœceſes ſequitur *Lau-*
dunenſis late ſe extendens; cujus caput &
Metropolis (ſub Remenſi quoque) *Lau-*
Laon *dunum Clavatum* in colle non procul à
Flettæ fluvioli fontibus condita à Ma-
crobio Prætore Romano: eſtque Epiſco-
pus ejus Dux & Par Franciæ: opida &
Creſpy. loca potiora huc ſpectantia ſunt, *Creſpy*

en

en Laonnois ad ſtagnum ſitum *Buyer:N.* *Cham-*
D.de Lyeſſe,Pierre Pont· in inſula poſitum *pagne.*
amœnè, & ad Axonem *Neufechaſtel* in *Laon-*
inſula, *Pont à Vere, Cranne, Pont Arcy,* *neis.*
Veſly opidum Archiepiſcopi Remenſis, *Veſly.*
permutationis jure, vice opidi *Mozonis*
ad Moſam ſiti: de quo ſupra dixi.

Sequitur *Noviodunenſis Comitatus* & *Tarde-*
Diœceſis Tartenenſis quam Æſia fl. irrigat: *nois,*
ejus metropolis eſt *Noviodunum* urbs an- *6. Noyon*
tiquiſſima, ter igne deleta, Xenodochium
oſtentans opulentum anno 1178. ab
Joanne de S. Eloy & Adda uxore ejus
fundatum: ſita eſt ad Verſam amnicu-
lum inde mox in Æſiam abeuntem: opi-
da ejus inferius ſunt *Pont l'Eveſque·Pier-
re Ponce*: *Maurenau* & *S. Croye* duæ Ab-
batiæ & Prope Axonam fl. *La Ioye* Prio-
ratus: ad Flettam *Pont S. Marc. S. Paul*
au bois, ad Æſiam *Chauny* & alia.

HUc uſque de nobiliſſima Campaniæ *Picar-*
Provincia & ejus appendicibus. Se- *die,*
quitur hanc *Picardia* ceteris finibus
Franciæ ditiones & Normanniam, item-
que Oceanum & Belgii Provincias ali-
quot attingens: nobilitate & equitatu
præcellens regio, fertilitate vero adeo
inſignis ut Horreum Franciæ & Lute-
tiæ audiat, ampla quoque eſt & longe
extenſa, Æſia & Somona fl. naviga-

Picardie. bilibus perluta, & aliquot ditionibus diſtincta, Quarum proximæ & Campaniam contingentes ſont, *Capelle & Tardenois*, *Ducatus Tirachia* membra: *Tirachia caput* eſt *Guiſia*, opidum Arce magnificâ, Ducatus & Patriciatus titulis nobiliſſimum, Æſia flumine in ſuperius ac inferius diviſum: Cappellæ ditionis opidum eſt *Cappella* egregio Fortalitio munitum verſus Hannoniæ fines: item *Vervinium* in edito monte ſitum, & munitum: *Marle*, *Aubenton Roſoy*: *Tartenenſis* ditionis caput eſt *la Fere* urbs munitiſſima cujus foſſæ Æſiæ & Serræ fluminum confluentium, aquis perpetuis implentur, cetera opida Sunt *Ribemont*, altius ad Æſiam in colle ſitum: item *Mont S. Benoiſt*: & ad Serram fl. *Pont à bare*: *Danſy*, *Monnon* le Comte & alia.

Tirachio. Guiſe. Cappello. Vervins. Tardenois. La Ferre. Ribemont.

Tiraſchiam, verſus occidentem, ſequitur *Comitatus Veromanduorum* nobiliſſimus cujus opida ſunt *Auguſta Vermanduorum*, opidum munitiſſimum ad Somonæ fl. ſtagna paludoſa & prata ſitum: uti & inferius *Han* Arce munitum quoque, & *Perona* ſtagnis, intus Templum habet Collegiatum D. Virg. Pontifici immediate ſubjectum, architecturæ artificio admirandum, & interiore ornatu precioſo ſplendidum, cætera opida

Vermandois. S. Quintin. Perone

da ſunt *Dalon* infra S. Quintini opidum *Picar-*
ad Somonam fl. item *Vermand* Abbatia *die.*
ad Viguonem, C[illegible]*llet* ad Schaldin fl.
Santerra vicinæ opida ſunt *Nella* ad Ig- *Santer*
nonem fl. Arce validum opidum, cujus *re nelle*
Marchio familiæ Curreniæ eſt affinis,
quæ orta ex Regibus Galliæ: *Roye* Mo- *Roye.*
relio amne diviſum opidum & Ponte
ſublicio junctum, amœnum eſt & Arce
firmum. *Mondidier* inferius monti edito *Mondi*
impoſitum & aliâ. *dier.*

Sequitur jam *Vera Picardia* quam mediam Somona percurrit, cujuſque Metropolis *Ambianum* (veteribus *Samaro- Ami-*
briga) Epiſcopatu (ſub Remenſi Præſule) *ens.*
divite, illuſtris; Comitatus & Vidamiæ caput: ſedes Præſidialis & Ballivatus nobiliſſima: urbs dives ac populo potens; privilegiis inſignis; ædificiis Templiſque magnifica; in primis Cathedrali, quæ ex quadrato lapide alta, & intus ornatiſſima: & Collegio PP. Soc. Jeſu frequentiſſimo: Curiâ item & Armamentario, carceribuſque publicis, in media urbe forma pyramidali exſtructis: munita autem adeo eſt Arce & operibus ut clavis Galliæ, hac parte, dicatur.

Altius ad Somonam & Ancram con- *Corbie.*
fluentes *Corbia* ſe offert opidum quoque munitiſſimum & Vidamiæ titulo clarum.

Picardie. rum. Ad Encram fl. vero altius, opidum occurrit *Ancra* olim, nunc *Albretia* di- *Encre.* ctum Marchionatus titulo celeberrimũ. Infra Ambianum *Pecquicnium* eſt cum Ponte Somonæ inſtructo, opidum quoque celebre & Vidamiæ titulo nobile.

Ab hoc inferius juxta dextram Somo- *Ponthieu.* næ ripam *Ponthivii Ducatus* ſe offert, ad ſiniſtram *Vimuſii* territorium, cujus urbs *Vimeux.* præcipua *Abbatis Villa*, quæ ampla & dives, ſituque commoda mercimoniis *Abbeville.* ad Somonam; qui hinc lato alveo in oceanum fluit naveſque admittit: ad *S. Valeri.* oſtium ejus ſiniſtrum, *S. Valerii* fanum eſt, antiquum Galarici Monaſterium: cetera Vimuſii opida ſunt ad Breſliam amnem Picardiæ & Normanniæ hic limitem, *Sener. Pont Blangy: Gamace, Andricourt* & alia.

Ponthieu. Ponthiviæ ditionis, opidum, *Ponthivium* eſt ducatus & Patriciatus titulis nobile, & *S. Riquier*, atque in dextra oſtii *Crotoy.* Somonæ ripa *Crotoſium* opidum Portu & Arce ſpectabile: cetera opida ſunt, *Rue.* proxime hinc ad Majam amniculum *Rue* opidum non contemnendum, *Creſſy* in planitie ſitum, prælio inter Anglos & *Dourlens.* *Gallos* nota: ad Althium fl. *Dourlens* opidum munitum *Auxy le Chav: Ray. Nempont, Collines* & alia: ad Caucham fl.

Heſdin

Heſdin opidum munitum: *S. Paul.* Co- *Picardie.*
mitatus caput: *Monſtreul*, munitum quo-
que deinde prope Oceanum in Boloniæ *S Paul*
diæceſi *S. Lupi Abbatis ſtapula*; Portum *Eſtaples.*
habens ſed minus frequentatum.

Bolonia diæceſis & *Comitatus Morinenſis* hinc ſe extendit juxta Oceanum & *Bolognе.*
Arteſiæ comitatum: intus ſilvis & montibus frequens, ad maris tractum arenoſus, Comitatum hunc Reges Galliæ ab D. Virgine in feudum poſſident, perſolvuntque eo nomine in æde D. Virginis Boloniæ Laudemii vice *Cor Aureum* ponderans 2000. ſcutorum: *Bolonia* metropolis ejus (Remenſi Præſuli ſubjecta) *Bolegne.*
loco plano ſita eſt ad mare & Lyanæ fl. oſtium, in ſuperius & inferius diviſum, firmis muris & profundis foſſis cinctum, ac mercimoniis ob Portum commodum munitumque, dives: cetera, ejus opida ſunt *Monthulin*, *Liques*, *Ardres* Baronatus, opidum parvum ſed munitum clivo inſidens, *Portet* 2. à Bolonia mill. ſitum, *Ardres* *Portet.*
interjecto flumine, quod æſtu maris intumeſcit & Ponte jungitur.

Bolonenſi Comitatui ſuccedit *Guinenſis*, qui diſterminatur à *Comitatu Oyo* *Guines Com.*
per Canalem majorem, qui opidum ipſum præterlabitur, territorium fere reddens inexpugnabile: *Guines* primarium opi-

Picardie. opidum, loci natura munitum eſt & validum, cetera ejus opida ſunt *Harincourt*, *Hames.* *Popingue*, *Coquelle*, *Hames* Caſtellum munitiſſimum in paludibus fluctuantibus ſitum, item *Port Nivellet*: *Cortembrone* & *Fienne* Baronatus duo &c.

Cales. *Oyenſis Com:* opidum Princeps eſt *Caletum*, veteribus Geſſoriacum & Portus Iccius: opidum non inelegans & mercimoniis maritimis dives, omnique ex parte munitum adeo ut inexpugnabile *Oye.* habeatur: cetera opida ſunt *Oye* cum *Greveling.* fortalitiis vicinis; *Gravelinga* urbs munitiſſima & emporium celebre; *Borburgum* munitum quoque opidum egregie. *Dunkerka*, & alia.

Normandie. A finibus Picardiæ & Braſſia amne ſecundum litus Oceani longe lateque extenditur *Normandia Ducatus* ad Britanniæ Ducatum uſque: introrſus fines contingens Franciæ, Belſiæ, & Cenomaniæ; Regio fertilis frugum fructuum, paſcuorum & omnis generis annonæ, niſi quod loca mari vicina ferè ſterilia ſint: viniqueinopiam ſidra & py- *Pais de Caux.* raſium ſuppleant; *ſitus* ejus ſub gradibus latitudinis 49 & 50. pars eis Sequanam quæ Caletenſis terra dicitur: pars ultra fl. quæ maxima, continens Diæceſes Epiſcopales ſex.

Metro-

Metropolis ejus *Rotomagus* Parlamenti Normanniæ, Cameræ rationum, & Archiepiſcopi ſedes, urbs pulchra & opulentiſſimum ad mare Britannicum Emporium, Antverpiâ paulò anguſtior ſed civibus frequentior, qui hic 120000. numerantur: magnifica eſt templis, maxime Metropolitana æde ac Cænobiis plurimis, ac Xenodochiis, collegioque PP. Soc. Jeſu, atque S. Ovani Abbatiâ, Regum hic morantium, manſione: inter Politica ædificia eminent Curia Parlamenti, Pallatium Senatorum, Burſa Mercatorum, aliaque Palatia magnatum plura, quamvis gregariæ ædes non ſint admodum conſpicuæ, & plateæ plures anguſtæ: ſita eſt in dextra Sequanæ ripa & regione Caletenſi: in ulteriore Sequanæ ripa ſuburbium habet S. Severi, & læta paſcua: quò Pons lapideus eximii operis ducit, antequam pars ejus media collapſa fuit, juxta eum ſunt ſtationes Navium; imminetque Caſtellum 11. turribus ſuperbum: urbem intus tres perluunt amnes, quinque Pontibus ſtrati, verſanteſque molendina plurima. *Normandie.* *Pais de Caux.* *Rouen.*

Cætera opida inferius ad Sequanam in *Caletenſi* territorio ſunt: *Caletorum* opidum, ſede præſidiali conſpicuum. *Iulia bona* ab Jul. Cæſare condita, *Harfleu* *Caldebec.* *Iſlebonne.*

Nor-man. *leu* & *Havre de Grace* opidum Portu tu-
tiſſimo, & munitionibus admirandis il-
pais de Caux. luſtre: inde ad Oceani litus *Feſcamp*, no-
Havre de Grace. bile opidum Abbatiâ, quæ ibi opulenta,
in cujus S. Æde Mauſolæum Regum
aliquot Britanniæ, & Ducum Norman-
Feſ-camp. niæ: item *Vallemont*, *Fauville*, *Cauville*,
Cany: *Cliquedent*, *S. Valeri*, *Eſpineul*,
Diepe. *Tanquevilla* & *Diepe* opidum lautum &
opulentum, Portu & negociationibus
longinquis celebre: munitumque arce
Tre-ſport. ac aliis operibus: Hinc *Criel*, *Treſport* ad
oſtium *Breſliæ* amnis: & *Eu* opidum co-
Eu. mitatus olim & Patriciatus titulis nobi-
litatum ab Carolo 7. & altius ad Breſ-
liæ fontes *Aumalia* Ducatus & Patri-
Au-male. ciatus dignitate donatum ab Henrico 2.
& ad Bethunæ fontes *Neufchaſtel*, & in-
arques ferius *Arques* celebre prælio Henrici IV.
contra Ducem Meduanum, & prope
fontes *Andelia* & ſylvam Brajam, *la Ferte
en Bray* in colle ſitum, & inferius *El-
beuf*, *Charleval. Silva Leonia*, cum opi-
Lyons. do *Leonio*: *Fleury*, in via regia ſitum, &
Flenci. *P. S. Pierre.* *Pons S. Petri* Roncelliæ gentis præcipua
ſedes: ad Eptam fl. limitaneum, cancris,
Epte fl. anguillis, truttis, luciis & gobionibus
Giſors. fœcundum, *Gournay*, Giſors opidum
adeo fertili ac amœno ſitum loco ut
Doarium D. Virginis audiat & Giſortium
quaſi

quaſi Regis otium dictum velint: *Dan-* *Nor-*
gu: *S. Clair* in via regia, uti & interius, *man-*
ad rivum, *Magny* opidum Vilregii, *die.*
& verſus Rotomagum *Tilliers, Richeville,* *Mag-ny.*
Eſcouy opidum cum Templo collegiato, *Eſcouy*
decani & 12. Canonicorum, in quo Sepulchrum Archiepiſcopi & ſtatua, & enigma (ut ajunt) miſterium iniquitatis, quod ſic habet: *Cy giſt le fils & la mere: la fille & le Pere: la ſœur & le frere: la femme & le mary: Et n'ya que trois Corps icy:*
& ad Sequanam *Andely* opidulum Gam- *Ande-*
bone rivo rigatum: cui in edito colle ad- *ly.*
ſtructum *Caſtrum Gallardi*: inde inferius *C. Gal-*
Abbatia des 2. Amans: *Angonville*, *Gray* *lard.*
è regione *Pontis Arcuati* & alia.

Hæc de *Caletenſi ditione* ultra Sequa- *1. E-*
nam, Proxima hic *Diœceſis Eburonicenſis* *vreux.*
occurrit, quam Andura & *Iton*, *Riliaque* fl. irrigant: ejus civitas Epiſcopalis eſt *Mediolanum Aulercorum* ſive *Eburonicum*, nobilis Comitatu, cujus Poſſeſſores fuere Reges Navarræ, & filii Regum Franciæ, ſita amœne ad fl. *Itonem*, Luciis & percis optimis, aquiſque cryſtallinis gratum, qui in curſu ſuo abſorbetur & rurſus poſt 3000. paſſ. emergit.
Supra *Bretevil* opidum juxta nemus pul- *Brete-*
cherrimum poſitum & *Condey* amœniſ- *vil.*
ſimus Epiſcopi Eburonicenſis receſſus, *Condey*

C ubi-

Nor- ubi Iton Pontem habet lapideum.: Cæ-
man- tera opida ad Anduram ſita, ſunt *Aquig-*
die. *ny*, *Louviers*, *La Vacherie*, *Paſſy*, *Ivry*
Ivry. cruento prælio Henrici IV. clarum: & altius, *l'Eſtreé* Abbatia *Non encourt*, cujus ſuburbia ultra Anduram, Franciæ ditionis ſunt, item *Tillers*, *Vernevil* &
Vernon alia: ad Sequanam *Vernon* opidum cum Arce & Ponte lapideo ſuper Sequanam:
P. Gail- *P. Gaillon* Arcem quoque habens edito
lon. colli inſtructam, intus ſplendide ornatam; extus hortis amœniſſimis venuſtam, ſeceſſus eſt Archiepiſcopi Rothomagenſis: *Port S. Pierre* ad oſtium An-
P. de duræ: *Pons Arcuatus*, opidum probe
l'Ar- munitum juxta inſulam Sequanæ Pon-
che. tibus junctam utrique ripæ: tum *Elbauf*:
Elbauf *Nouveau monde*: *Quevilly* ubi Reformati Rotomagenſes templum habent. *La*
La Bo- *Bouille* municipium frequens navium
uille. Trajectu Rothomagum: *Iville*, *Le Lan-*
Quille- *don*, *Vateville*, *Quillebauf*; opidum lau-
bauf. tum ad quod naves ex Oceano aſcendentes vela ſubmittunt: & alia. Hinc ad Rillam proxime *Anehault*, *le Bec*, *Neufbourg*, *Beaumont le Roger*: *Conches*, *Lyre*,
l'Ai- *Rugles*, *l'Aigle* Baronatus: & alia.
gle. *Secunda* & huic occidentem verſus
2. contigua *Diœceſis* eſt *Seſuvienſis*, cujus
Seez. civitas *Seſuvium*, dives & antiqua, ad

fontes

fontes olenæ ſita, cujus opida ſunt ad *Nor-*
fines Percheſes & Meduanenſes *Bonne- man-*
foy, Moulins en la Marche, S. Leger, Hau- die.
terive : *Alenconium,* urbs Ducatus & Pa-* *Alen*
triciatus dignitate nobiliſſima, & Balli- *con.*
vatu digniſſimo illuſtris, ſita ad *Sartham*
fl. puriſſimum, inter duo Nemora, in
medio campi omnis generis frugum &
fructuum feraciſſimi, *Condé*, *Caronge,*
La Ferte, Marche, & ad Olenam *S. Ma-*
rie, Monſtreul, S. Malo, Eſcenchy, Argen- Argen
tan opidum firmum Nodavid, & alia. *tan.*

Tertia Diæceſis Lexovienſis, Sona fl. 3. *Li-*
perluitur Divamque & Rillam fluvios *ſieux.*
limitaneos habet, urbs ejus Epiſcopalis
eſt *Lexovium* Cæſari notum; & Epiſco-
pus hic quoque Comes ditionis eſt: ſitus
ejus ad Sonum fl. ſequunturque infe-
rius P. *l'Eveſque*, *S. Arnou & Touque,*
& ad littus oceani *Auberteville* & ad Di-
vam fl. *S. Sauveur de Dive Cabout, Bei-*
teron, S. Sanſon, Hervetot, S. Barbe, lors,
Morteaux, Oniel ſource de Dive &c. & ad
Quillam: *Monſtreul, Angelo, Bernay, N.*
D. de Ilone, S. Chriſtofle. Ponteau Mer, *Pon-*
rivulo cinctum, & ad oſtium Sequanæ *teau*
Honfleur cum Arce & Portu inſigni o- *Mer.*
pidum. *Hon-*
fleur.

Hanc occidentem verſus ſequitur *Ba-* 4. *Ba-*
jocenſis Diæceſis late juxta oceanum & *jeux.*

Nor- introrſus extenſa, perluitur *Olena*, *Aura* man- *&* *Droma* fl. viriumque amnem Limi-
dia. taneum habet, quo ab *Conſtanſienſi* & *Abrineantenſi Diœceſibus* diſtinguitur. *Metropolis* ejus *Bojocaſſium*, cujus Epiſcopus Vicarius eſt Archiepiſcopi & *Cancellarius Academiæ Cadomenſis*; ejuſque *Conſervatores*, *Lexovienſis* *&* *Conſtantienſis Epiſcopi*; Eccleſia ejus Cathedralis inter pulcherrimas Normanniæ numeratur, eique inſerviunt 50. Canonici: ſita eſt inter Auram & Dromam amnes, qui juncti, inde abſorbentur, & emergunt rurſus, Portumque ad mare
Beſſin. Beſſinum formant: cætera opida ad
Port. Dromam ſunt *Barbeville*, *Vaubandon*: & ad Auram: *S. Vaſt*, *Ioays*, *Argenchy*, *Mondoye*, *S. Nicolas*; ad Siliam, *Senans*: ad
Caen. Olenam *Cadomum*, urbs opulenta, antiqua, pulchra & amœna, Olenâ fl. diviſa: Pontibuſque magnificis juncta, Portum ad Oceanum habens *Eſtrehan* unde naves ope fluxus marini ad urbem aſcendunt: *Academiam* habet illuſtrem: nobiliſque eſt ſede Præſidiali, Ballivatu, Seneſchallia, Vicario Archithalaſſi: & *Cameris Generalium*, *Monetæ*, *Theſaurariorum*, *Electorum*, item Curia Epiſcopi, Curiâ urbis, magnifice Ponti inſtructâ: Abbatiâ opulenta, ac Arce

om-

omnium Normanniæ munitiſſimâ, ager *Normandie*
ejus fertilis & amœnus ac vini quoque
ferax.

Cætera ad Olenam opida ſunt *Allemagne, S. George, Toury, Vanin, Pont d'Oly, Conde:* *Vanin.* ad Antam *Falaiſe* opidum *Falaiſe.* antiquum arcem habent poſt Cadomenſem, firmiſſimam: ſtagno inexhauſtæ aquæ cinctum: ſeceſſus olim Ducum Normanniæ: *Gibraum* *Gibray* tanquam Suburbium ei annexum, nundinis gaudet celeberrimis: Vicinis ei *Mons Arienus* *Mons d'Ariene.* volucrum rapacium & aquilarum domicilium: altius ad rivos Divæ *Suſinons, S. Silvain, Argence, Rapere, Tronchart, Bures,* & ad Oceanum, *Mareville, Hermanville, Bernieres, Craix, Annelles, Come, Beaumont, Grand camp:* ad Virium fl. *S. Clement, Nully, Mons S. Lo* opidum Vicecomitatu nobile & Arce munitum; *S. Lo.* *Tourigny, Texe, le Deſert, Recule, Vire* opidum lautum & Arce firmum, *Vire.* Regia ſedes Prætorii Cadomenſis, & ulterius verſus Alenconium Silvæ binæ amplæ.

Bajocenſem ſequitur *Diœceſis Conſtantienſis* *S. Conſtantin* duobus Promontoriis altè in Oceanum eminens: cujus metropolis *Caſtra Conſtantia* urbs pulchra, ampla, *Contance.* & frequens opulentis Mercatoribus, ſitus ejus commodus ad Uliam amnem non

Normandie. adeo longe à mari; nuda eſt & ſine mœnibus & aquâ, quam ex amne per tubos plumbeos in urbem ducit: Nobilis eſt Vice comitatus titulo: Sede Præſidiali, Seneſchalliâ, Ballivatu, & Electorum Camerâ.

Cætera opida verſus fines Bajocenſes & Oceanum ſunt *Amigny*, *S. Formont*, *les Hommes*: & ad Litus inter duos ſinus *Auville*, ulterius *Karantan* mercimoniis frequens Arce & mari munitum Dovaque amne: altius hinc ad Dovam fl. *Hurville*, *Colomby*, *S. Sauveur le Vicomte*, atque in *Sylvâ Briquebeciæ*, *Yvetot municipium Bellajorum familiæ*, Liberum & Regni titulo decoratum: altius *Valogne* & *Briquebec* & in litore Oceani *S. Vas*, *Barfleur*, *Geberville*, *Reſtonville*, *Berteville*, *Cherbourg* quaſi Cæſaris burgus, arce munitum opidum: inde *Andreville*, *Barneville S. Germain*, *Creances*, *Pont de la Roque*, *Hauteville*. ad Uliæ fl. oſtium infra Conſtantiam Portus cum Ponte: inde interius ad Heronem fl *Gaure* & *Ville Dieu* burgus nobilis, commendatariâ S. Joannis, & Ballivatu, cujus incolæ fere ſunt bractearii: & rurſus ad Litus Oceani *Brehan Granville* ad Promontorium ſitum, & alia.

Karantan. *Ivetot* *Cherbourg.* *Haute ville.* *Ville Dieu.*

Sequitur *Diœceſis Abrincantenſis* juxta mare

mare & Virium amnem ad fines uſque Normandie.
Britonum: ejus urbs Epiſcopalis eſt *Ar-*
borica ſive *Abrinca*, inter Senuam & Ar-
dram fluvios, in edito colle, qui Oceano S. Aurenches
imminet ſita *Portuque S. Ioannis* ad Se-
nuam, & *d'Ambault* ad Ardram altero,
inſignis, cincta valido muro & foſſis
profundis: Suburbia habens ipſa urbe
ampliora. Eccleſia Cathedralis eſt ex
digniſſimis, cui inſerviunt 20. Canoni-
ci: Pertinet ad hanc Dioeceſin *Mons S. M.* S.
Michaëlis 3. mill. à continenti in mari Michaëlis.
ſitus, qui olim eremus & ſolitudo, pau-
latim in nobiliſſimam excrevit urbem
Caſtello firmo munitam: juxta quod
Fons aquæ Saluberrimæ, nomen habet
à Monaſterio ord. S. Benedicti opulen-
to & S. Michaëli Sacro, cujus Funda-
tor in Eremo ibi fuit Richardus primus
Normanniæ Dux. Cætera opida ſunt ad
Oceanum *Beauvais*, *Ardenton*, *Courtis*,
Beneſt, *Bouillon*, ad Senuam fl. *La Gode-*
froy, *Vervin*, *Brecoy*, *Cuves*, *S. Martin*, *le*
Boellant, *S. Pairmonjoye*, *Surdenot*, *Val.*
Mortain Comitatus titulo nobile: ad Ar- Mortain.
dram, *S. Cir*, *S. Iean de Coral*, *Les Pentis*,
les Biars, *Veſin*, *Duce*, *S. Laurens*, *S. Ge-*
nie, *Pont Orſon*, opidum cum Ponte ad P. Orſon.
Coënum fluvium Britannici juris, qui
mox in Oceanum exit.

Bretagne. Sequitur *Britannia*, nobiliſſima Provincia *Ducatus* nomine celeberrima. Oceanum inter & Andes Pictoneſque clauſa; ingenti verò adeo cornu in mare prominens, ut peninſula ſit ſatis culta & habitata ſecundum Oceanum, interius ſterilior: homines, animalia & arbores producit, minoris, quam alibi procĕritatis; & Leproſos habet plures: Novem continet urbes Epiſcopales ſub Metropolitano Turonenſi: & *Parlamentum*, cujus ſedes *in urbe Condata Redonum*, olim Principum Domicilio: nunc & Epiſcopatu illuſtris: ſita eſt ad Vilaniæ amnis fontes verſus limites Meduanenſes, opida habens in circuitu juxta rivos Vilaniæ *Breol*, *Monfort la Canne*, *Comper*, *Gael*, *Mouron*, *Bignon*, *Guer*, *Meſſac*, *Bain*, *Martigne*, *Guerche*, *Louvigne*, *Vitray*, *la Corzille*, & *Fougeres* ad Coënum: & alia.

1. *Rennes.*

2. *Dole* Hinc juxta mare ſequitur *Dolenſis Diœceſis* ad Normanniæ fines uſque, cujus *Civitas Dole*, & Præſul Comes, primuſque in Comitiis Britanniæ Epiſcopus, ſita non procul ab Oceano inter Coeſnum & Rincium piſcoſum, amnes: opida ejus ſunt *Antain* ad Coeſnum, *Gaillard*, *Aubigne*, *Tintina*, *Conbourg*, *Pleudihen*, *Chau neuf* & *Canealle* ad littus oceani & alia.

Suc-

Succedit huic juxta mare & Rincium fl. *Maclovienſis Diœceſis*, cujus Civitas *Maclovium* quæ in inſula (olim Aletha vocata) jacet, ad quam ex continenti aditus 1000. paſſuum anguſtus: *Emporium* ſitus cauſa eſt ſingulare, & clavis hic Galliæ: quam Moloſſi canes, nocte excubias agentes ſervant. Subſunt ei *Dinan* opidum eximiæ pulchritudinis ad Rincium fl. ſitum, mercimoniis dives & frequens, Ducibuſque olim in deliciis: item altius *Laurelais*, *Bron*, & interius *Iugon*, *Coeſtance*, *Lamballe*, *Matignon*, *Cheman*, *Chauſſé* & alia. *Bretagne.* *3. Malo.* *Dinan*

Sequitur ad Oceanum *Briocenſis Diœceſis*, & *Briene* civitas ejus, ſita eſt ad Trievam & Arguenon rivulos non procul à mari, Arcem habens rupi excelſæ inſtructam tutam navibus ſtationem & urbi manſionem, facientem. Cætera opida ſunt, ad ſinum maris, *Soiſſons*, *Etable*, *Portris*, *S. Guy*, introrſum: *Moncontour*, *Vzel*, *Quintin*, *Bourbriac*, *La Croix de mahala*, *Gigand*, *Lannolon* & alia. *4. Briene.*

Proxime huic adjacet *Diœceſis Trecorenſis*, cujus civitatem maris ſinus cingit & non raro diluit: opida ejus ad ſinum *La Roche d'errion*, *Tredazee*; & interius ad Lezam fl. *Kinoroch*, *Callac*: ad Triegium amnem *Bolliſle*, *Vieux Marche* *5. Lantreguet*

Bretagne & ad mare *Treſgaſtel*, & *Les 7. Iſles*, & intus *Garleſquin*, *Ponto*, *Lemnur*, & ad Oceanum *Loquemeau*, *Primel*, & alia.

6. S. Pol. Succedit juxta Oceanum *Leonenſis Diœceſis*, cujus civitas *Fanum S. Pauli Leonenſis*, ad ſinum maris ſita urbs commode: cui proximè adjacet, in vicini ſinus inſula, *Taurinum* munito nova, imperans tranſeuntibus ex Oceano *Morlæum* opidum propinquum & flumine diviſum ità ut pars ejus ſit ſub Diœceſi Tricorenſi: cætera opida ſunt ad Oceanum. *Abricae*, *Porſal*, *Plondam Mezeau*: *S. Renen*, *Plouarzel*, *Ploumaguer*: & ibi è regione *Oeſſant*, *inſula* pyratis fere patens: tum ad Spatioſum maris ſignum: Portumque multiplicem *Breſt* opidum cum arce munitiſſimum; Britanniæque propugnaculum: item *Port le Fou*, *Chaulin*, *Chauneuf*, *Braſpart*, *la Feulle*, *Lomeral*, *Lenderneau*, *Landunzio*, & alia.

Taurcau. *Morlays.* *Oeſſant* *Breſt.*

7. Kempis Corantin. Sequitur ultra ſinum & flumen ejus Alfenam *Diœceſis Corantinenſis*, cujus civitas *Corentin* ad Oderum & confluentes ei amnes ſita, qui pluribus Pontibus ſtrati: cujus opida ad mare ſunt *Pont l'Ablé*, *Portecroix*, *Eſquibien*, & ad ſinum, Sardimorum piſcatu notum, *Leras*, *Plongon*, *Dovarnene*, *Loorenan*, *S. Vic*, *Port de Laber Croſon*, *Lendenenes*, *Abbe*, & verſus

Lige-

Ligerim *S. Ernazet, Logament, Conquer-neau, Pont davan, Quiriperle*, & è regione *Les iſles de moutons*; & introrſus *Roſperden, Scadre, Gorm. le faovet, Ploë, Pontescoit* & aliæ. *Bretagne.*

Succedit *Venetenſis Diœceſis* nobiliſſima, cujus civitas *Venetiæ* maxima & Potentiſſima olim Britanniæ fuit hodieque commerciis ſatis frequens, ſita ad intimum maris ſinus receſſum; è regione *Inſulæ Caloneſi*, bene habitatæ & frumenti fertilis: & prope *Portum ac Promontorium Quiberonis*, inde verſus occidentem offert ſe *Blavet* cujus Portus commodiſſimus *Port Louis* vocatur: ſita in inſula Sinus Oceani, & ad oſtium Blavitæ fl. urbs inter Galliæ munitiſſimas recenſita: altius ad Blaviram ſunt *Henbout, Bauſt, Pontivi* & ad Riveriam; *Nojah, Rohan*, Caſtrum munitiſſimum juxta ſilvam, *Lodeac, La Cheze, Geſſelin, Ploermel, Maleſtroi, Pont Corbin, Redon, l'Iſle*, & alia. 8. *Vannes* *Bell' Iſle.* *Quiberon.* *Blavet* *Rohan.* *La Chyze.*

Extremæ *Diœceſis Nannetenſis*, quam Ligeris perluit, civitas eſt *Nanneta*, Epiſcopi & Cameræ Rationum ſedes, opulentumque ob Portus commoditatem emporium, Ligeris enim refluxu maris impletus ad urbis uſque mœnia: naves grandiores huc admittit. Urbs ipſa non ampla eſt, ſed ſuburbium habet 9. *Nantes.*

Bretagne. ſecundum Ligerim longe productum, & Mercatoribus opulentis frequenter habitatum: Pons quoque Ligeri inſtructùs lapideus omnium longiſſimus, &
Pilmy. ad Pilmium pagum uſque perductus. Ducum Britanniæ Primogeniti Comitatus titulo hanc urbem tenuerunt, qui amœnitate loci allecti, Arcem ei juxta Ligerim adſtruxerunt amplam & munitam, Gubernatoris hodie ſedem.

P. de Launay. Cætera hujus Diœceſis opida ſunt inferius ad Ligeris ripam dextram, *Port de Launay*, *Dougues*, *Guerande*, *Croiſil*, inter Ligeris oſtium & maris ſinum ſitum: ad Riveriam fl. *La Roche Bernard*, *Cran*: & interius *Belayn*, *Nozay*: & infra Nannetas ad Ligeris ripam dextram
Encenis. *Manne*, *Ondon*, *Encenis* Portorium ubi tributa & vectigalia ſolvuntur mercium quæ extra regnum devehuntur: & ultra Ligerim *Tiffanges*, *Cliſſon*, *le Pont S. Martin*, & *le Pont S. Pierre*, per quem in *In-*
Raiz. *ſulam*, *Raſii Ducatus* tranſitur ſuper ſtag-
Duché. num; Ducatus hic & Patriciatus dignitate nobilis eſt, ejuſque opidum præci-
Machecou. puum hodie eſt *Machecou*, amœne juxta ſilvam & flumen ſitum, cùm Arce firmâ.

Hæc de Britannia, juxta quam & Normanniam ad urapiſiorum & Gaſtinenſium

ſium uſque diriones *Belſia* jacet, perlui- *Belſia.*
turque fere tota Ligeri flumine uſque ad Pictones & Britones: *Regio* omnium Galliæ fertiliſſima & amœniſſima, multiſque civitatibus amplis & opidis nobiliſſimis culta: *Dividitur in Superiorem, inferiorem* & *Mediam. Superior* comprehendit Andes, Cœnomanos, & Carnutes: *inferior*, Aurelianenſes & Soliacenſes: media, Blæſenſes & Turonenſes.

Superioris prima & dignior Provin- 1.
cia eſt *Andegavia* Epiſcopatus, ſub Præ- *Anjou*
ſule Turonenſi, & Ducatus nobiliſſimus Regum filiis minoribus appennagii jure dari ſolitus: Regio paſſim arcibus & Villis delitioſis culta: Ligeri, Meduana, Ledo, Sartha, aliiſque fluminibus 40. item ſtagnis, Lacubus & rivis plurimis irrigua: fertilis item & Montoſa: Colles paſsim vitibus conſiti, vina producunt alba nobiliſsimæ notæ; Valles ſilvis ſaltibuſque viridantes læta prata, ericeta gratiſsimum pecori pabulum præſtantia: Ardoſi fodinæ Templis, ædibuſque tecta ſubmittentes.

Metropolis ejus *Iulio magnum*, ſive *Andegavum*, Epiſcopi & Præſidiali *Angers.*
ſede, Ballivatu & Seneſchallia nobiliſſima, *Academia* item & tribus Collegiis

 Illu-

Belſia. Illuſtriſſima; Arce rupi juxta flumen impoſitâ munitiſſima; Templis, Monaſteriis ac Turribus excelſis magnifica, capacitate ampla: ſitu ad utramque Meduanæ fl. ripam (quæ Ponte longo lapideo & utrinque ædibus veſtito junctæ, amœna: Suburbiis denique elegantibus delitioſa & commoda; fontibuſque inſignis; & omnium rerum copia abundans.

Anjou

Cætera opida ejus cis & juxta Ligerim inferius ſunt *Bonchemaine, Chantoce, Ingerande Portorium* ubi tributa ſolvuntur mercium quæ extra regnum devehuntur: hinc ad Eideram fl. *Ardre, Cande, Beçon*: ad Udonem, *Pont Davy, Lyon d'Angers, Segre, Craon, Coſſe*, ad Meduanam: *Chau, Gontier, Daon, Monſtreul, Grez*: ad Sartham, puriſſimæ aquæ flumen; *Cheſſes, Chateauneuf, Varennes, Pince, S. Nicolas de Salle, Parce*: ad Ledum, *la Bruere, Vas, Lelude, Cartes, Creant, la Fleſſche, Fixa* Latinè, opidulum cum Arce amœne ſitum in qua Arce conceptus fuit Henricus IV. qui & ibi Patribus Soc. Jeſu Collegium ſtruxit omnium magnificentiſſimum & ampliſſimum, cum Templo, in quo Cor ejus ſervatur. Item inferius *Duretail* & *Ville Eveſque*, ad Covaſnum, *Corne, Gree, Fon-*

Ingrande. *Coſſe.* *La Fleſche.*

taine

taine Guerin, *Bauge*, ſede olim Præſidiali nobile, ante quam *Fixas* tranſlata fuit. *Broc*, *Magne*, ad Altionem: *Hommes* juxta ſtagnum. *Aurille*, *Brain*, *Vivy*, *Longue*, *Beaufort*, Arx pulcherrima & ornatiſſima, muris ex vivo lapide & foſſis cincta, inde ad oſtium rivuli juxta Ligerim *Sorges* pagus, in quo Reformati Andegavenſes Templum habent, & Mox *Cæſaris Pons* longiſſimus partim lapideus partim ſublicius, Ligeri hic ſtagnanti inſtructus: & hinc inferius ultra Ligerim in ripa ejus, *Dance*, *Rochefort*, *Ruine*, *Chalonne*, *Monte Iean*, *la Pommerage*, *S. Fleurant*, *Chantoceau*, ad Luriam fl. *Beaupreau*, *Montreneau*, *le Petit*. ad Lajonem: *Chaudefons Lalay*, *Rublay*, *Tovarce*, *Vihers*, *Chemille*, *la Tour*, *Landry*, *Malevrier*, *Clere*, *Paſſavant*, *Varennes*, *Dovaum* opidum celeberrimum ab Amphitheatro rupi inciſo, millium aliquot ſpectatorum capace, circum circa ſpectantur 50. & plures molæ collibus inſtructæ: ad Albanciam amnem *Laigne* & *Briſſac* Ducatus & Patriciatus titulis nobile opidum *Coſſea gentis* nobiliſſimæ, qui Novam ibi Arcem ſtruxere è quadrato lapide intus extuſque magnificam & pretioſe ornatam. Adjacet *Vivarium* amœnum, ſtagnumq; ſpatioſum & piſcibus fæcundum. Hinc

Beauce
Anjou
Bauge.
Beaufort.
Sorges.
Pont de Cee.
Doue.
Briſſac

Belſia. Hinc ſupra Cæſaris Pontem in læva Ligeris ripa occurrunt *Genes* & *Threnes*, S. Flerent. *Abbatiaque*, *S. Floriani*, ad oſtium Thedæ fl. pulcherrima & Foſſis cincta; unde juxta Ligerim per *Pratum Chardonnet* amœnum via ducit diverſoriis crebris grata, Saumur. *Salmurium* opidum non magnum ſed inter Lautiora & amœniora Galliæ numeratum, mœnia oſtentans pulcherrima, ſuburbia cis ac ultra Ligèrim ampla, Pontemque Ligeri inſtructum pulcherrimum ac Turri adſtructa munitum in medio fluvii *Inſula* deambulationibus gratiſſima ſubjacet: opidum ipſum ſitum eſt ad radicem montis ſaxoſi & præcipitis: cui alte inſidet Arx, è naturali ſaxo formata & firma: in opido Reformati Templum habent & Gymnaſium: habent & è contra *PP. Ord. Oratorii*: qui Præfecti *Sacello D. Virginis des Ardelliers*, juxta fl. in Suburbio quod ſpectatur miraculis & religione celeberrimum: Prope *Specus* Les Carrieres. ſunt *Subterraneæ* ſpatioſiſſimæ ac deambulationibus commodæ. Item verſus Breza. Divam fluvii *Brezæ* Caſtrum munitum & titulo Marchionatus illuſtre, amœnum quoque Hortis pulchris & ſilvâ cupreſſeâ, quæ in Galliis raræ; hinc altius ad Divam & Thædan fluvii

S. Iuſt,

S. Iuſt, *Antegne*, *Montreulbelay*, *Pont de* *Belfia.*
Vorines, *Argenton*, *l'Egliſe*, & alia; & juxta ripam Ligeris ad fines Turonenſes *Monſoreau* opidulum una platea diſcrimi-natum ab *Candato* S. Martini pago vicino. *Monſoreau.* *Candé.*

Porro Andegavenſi Ducatui ſuccedit *Comitatus Cænomanenſis*, qui una cum *Vallenſi Comitatu*, *Ducatuque Vindocinenſi*, ei fidem jure feudi præſtant & promittunt. Cæteris partibus, *Britones*, *Normannos*, *Perchenſes*, & *Turones* attingit: *Meduano*, *Ledo* & *Sartha* præcipue irrigatur; paſcuiſque quam arvis melior eſt, licet nonnullis partibus, ne vini quidem optimi aut frumenti ſit inops: *Metropolis ejus Cænomanum*, ſede præſidiali lataque juriſdictione nobilis, & Epiſcopatu (ſub Præſule Turonenſi) inſignis, cui ſubſunt hic Abbatiæ 36. & Prioratus Conventuſque plurimis Canonici Eccleſiæ Cathedralis, ſunt egregie dotati; eſtque hic omnium rerum copia; muri civitatis ſunt ex rubro lapide, quos alluit Sarthra fl. puriſſimas volvens aquas: Secunda ejus urbs eſt *Mania* ſive *Majenna*: Ducatus hodie & Patritiatus titulis clara, olim *Iuheb* à poſſeſſore ſuo dicta, nunc nomen habet ab amne Majenna eam perluente, *2. Le Mans.* *Le Mans.* *Majenne.* *Majenne.*

Beauce le Mans. & biti Ducis *Mainii* poſtremi pervenit ad *Nivernia & Mantua Ducem*, urbs eſt ſatis lauta, paſcuiſque & ſilvis propinquis læta. Altius ad Fontes Majennæ fl. occurrit *Domfront* nobiliſſimi Comitatus opidum, prope ſilvam *Dandame* poſitum.

Dom- front.

La Val. Inferius vero ad Majennam ſitum eſt *Guidonis Vallum* Lautum & dives opidum, Comitatu quoque nobile. Tremoliæ gentis dominium: cui prope adjacet *Argentre* burgus egregius: interius inde ad fontem Vegræ fl. *Fanum S. Suſannæ* ſe offert, *Baronatus Charnienſis* locus præcipuus, Inferius vero inde juxta ripam Vegræ Lævam *Baronatus Sabolienſis* ſuccedit, cujus caput *Sabolium* opidum ad Sartham fl. ſitum; Supraque illud altius paulò *Peſcholium*, pulcherrimum Ducis Mainii Caſtrum occurrit. Tum *Suza Comitatus* caput; & *Alonne* prope Cænomanum urbem; ſupra quam juxta Sartham conſpicitur occidentem verſus *Ducatus Bellomontii*, & *Bellomontium* caput ejus: verſus orientem vero *le pais de Sonnois*. Atque inferius inde juxta Huinim fl. *la Vicomte de Breſteau*, cum Caſtello ſuo: *Territoriumque Fertenſe* cujus caput, *la Ferte Bernard* opidum in loco, fluvii Huinis, inſulari ſtructum, ubi prope

Argentre. S. Suſanne. Sable. Peſcheul. La Suze. Blaumont. Sonnois. Breſteau. La Ferte Bernard.

prope ſunt aquæ medicæ & Saluberri *Belſia.*
mæ *Fontis Herſiæ*, de quo dicitur, quod
*Incolæ ibi bibant vinum bonum una cum
famulis ſuis.*

Sequuntur ad Ledum fl. *Vindocinenſis* *Vendeſmois.*
& *Dunenſis Ducatus* nobiliſſimi: *Vindocinenſis* caput eſt *Vindocinum* urbs Ducatus & Patriciatus dignitate illuſtris, ad *Vendoſme.* Ledum fl. ſita: foſſaque & firmo muro cincta; Arcem habet antiquam ſaxo verſus urbem prærupto impoſitam, verſus campos, foſſa profunda, muro & turribus munitam: item Abbatiam cujus Abbas titulum fert *Cardinalis S. Pixi*, & Papæ immediate ſubeſt: Dux ejus eſt ex regia gente Borbonia, cætera loca præcipua huc ſpectantiâ ad *Ledum* ſita ſunt *Montoire* Ronſardi patria: *Laverdin*, *Tornes* *Montoire.* Abbatia ad *Brigiam*, *Vibray*, *Vallamès*, *Marolles*, *Savigny*, & alia.

Succedit altiùs ad Ledum *Ducatus Dunenſis* *Dunois* Blæſenſi quoque & Perchenſi ditionibus contiguus, patrimonum *Ducis Longevillæ*: perluitur Ledo & Arula: Hierâ, Coniaque in eum influentibus. Hyera amnis ſiccus audit, & aliquot lo- *L'yerre* cis ſe abdit, neque profluit niſi auctus pluviis. Conia nunquam diffluit extra *Conie.* ripas, etſi multum pluat: ubi vero diffluit, peſtem & annonæ caritatem portendit:

Beauce tendit: Caput hujus Ducatus eſt *Caſtro* Chau *Dunum* Ducatus & Patriciatus titulis 'Dun celebre: Ledo fl. cum Ponte adſtructum: Arcem habet, editæ rupi inſitam, cum Turri craſſa, & Sacello, Ducum ſepulchra oſtentante. Item Suburbia 4. ipſo opido majora, Templiſque 12. & ædibus magis conſpicua: Ager ejus fertilis & amœnus; verſus Perticenſes ſilvis, lacubus & pratis: verſus Blæſenſes vitibus, ac verſus Aurelianenſes frumento: cætera loca potiora hujus Ducatus ſunt ad Ledum *Ferteval*, *Rongemont*, *Olodia*, *Narbone*: ad Coniam *Patay*, *La Bordinniere*, *S. Mamert*, *La Ferté*, & alia ad Anulam fl.

Perche. Comté. Hinc Ledus *Perchenſem Comitatum* fontibus ſuis perluit & diſtinguit, ab *Belſia Carnutum*; quem & humectat Huinis fl. principium: dividitur in *Perche Gouet*, & *Haulte Perche*, *hujus caput* Mortagne. eſt *Mortanium* opidum prope fontem Huinis poſitum, reliqua potiora ſunt. *Mamers* ad ornæ fontem, *Belleſme*, *Logny*, *Senonches*, *Belhommer*, abb: Virg: *la Ferteau* Vidames & alia: Superioris vero caput eſt *Novigentum Rotioci*, burgus Nogent le Rotiou amplus & dives commerciis panni, lintei, & corei in primis: cætera opida ſunt *Chauptont*, *Villebon*, *Illiers*, *Brou*, *Bonneval*,

val, ad Ledum ſita : *la Bazoche* ad A-*Belſia.* rulæ fontem, *Momiral* ad Brayam.

Sequitur *Carnutenſis Diœceſis nobilis*, *3. Chartrain.* ſub Præſule Pariſienſi; quam perluit Andura, fl. illuſtris, fontibus ſuis: *Solum* ejus, nulli reliquæ Galliæ parti fertilitate vel amœnitate cedit, omni genere frumenti, pecoris, fructuum abundans, neque vino deſtitutum. *Metropolis* ejus *Carnutum* urbs antiqua & Druidum *Chartres.* Parlamenti olim; nunc Epiſcopalis ſedes & Præſidialis; ſita ad Anduram fl. duodus Pontibus ſtratum, & piſtrinis verſandis commodum, partim in planitie partim in colles; ampla eſt, & frequentibus ædificiis referta, mœnibus firmis cincta; aggeribus foſsisque circumvallata; divitiis incolarum pollens: & Portis 8. patens: Parochialia templa intus continet 7. in Suburbiis 3. Abbatias & Cænobia 7. Cathedrale antiquum eſt, & ſuperbum quatuor turribus incluſum : cui inſerviunt Canonici 72. Præpoſiti 4. Archidiaconi 6. Cantores 24. &c. Epiſcopo parent Parœciæ 1700. & Abbatiæ 30. præcipua ejus opida ſunt ad Anduram, *Courville, Pont Trencheſeſtu, Tachinville, Iovy, Maintenon, Nogent le Roy*, quia ibi Rex Philippus Valeſius exſpiravit : ad Drouettam amnem

Beauce Chertrain. Eſpernois. amnem *Eſpernon* Ducatus & Patriciatus titulis clarum opidum *Gallardon* & *Auneau*: item interius *Voues*, *Mellay le Vidame*, *Blandinville*, *Pont Gouin* ad Anduram, & interius *le Tramblay*, & alia.

4. Orleannois. Hæc de *Superiore Belſia*: ſequitur hic proximè *Diœceſis Aurelianenſis inferioris Belſiæ Regio*, à Carnuteſſi Ligerim uſque inter Vaſtinenſem & Blæſenſem ditiones ſita, proprieque Belſiæ nomine nota: circa Ligerim vini nobiliſſimi ferax: intus vero Stempos uſque, neque montes, neque ſilvas, neque vites habet, nec prata, niſi pauciſſima, raraſque arbores: Frumenti vero tanta eſt copia ut Pariſiorum horreum audiat: Putei hic altiſſimi; habentque in ciſternis aquas pluvias ad aquandum animalia. Opida & loca potiora ejus, ad viam Regiam, quæ Pariſiis Aureliam ducit ſita ſunt: uti *Eſtampes. Ianville.* *Eſtampes* cujus loci arena cretæ albedinem refert: *Monnerville*, *Angerville*, *Toury* & propè *Ianville*, ubi alaudarum copia; *Ch. Gaillard*, *Artenay* cujus incolæ ſcabioſi audiunt; *L'angenerie*, *Sercotes*, & *N. D. des Aides*. Tum in Ligeris ripâ dextra.

Orleans. *Aurelia* Metropolis Epiſcopi, ſub Archiepiſcopo Pariſienſi, Ducatus quoque titulo inſignis, qui Regis ſecundo genito

genito filio, jure appennagii attribui ſo- *Belſia*
let: Urbs eſt pulcherrima, ac populo *Orle-*
frequens, aëre gaudens puro ac ſalubri: *ans*
ordine vicorum, platearum munditie, ædiumque eleganti fabrica amæna: circumferentia ejus continet duo milliaria, vallo, foſſis & muris munita; Suburbia anguſta ſunt ſed longe porepetentia, è quibus prodeunt viæ publicæ lapidibus ſtratæ ad quartum & quintum lapidem uſque inter *Templa Cathedrale* S. Crucis eminet cui ſimile vix Gallia habet: Canonicis 59. & Dignitatibus 12. illuſtre. Deinde *S. Aniani* urbis Patroni: cui inſerviunt Canonici 31. dignitates 8. *Academia* vero egregie urbis auget magnificentiam, in qua Juriſprudentiam docent 4. Profeſſores, Medicinam nulli: Studioſi ejus, inprimis Germanicæ nationis, inſignibus gaudent privilegiis; Curia Senatus ſuperbe ſtructa, gradibus aſcenditur 187. Caſtellum Juſtitiæ ſedes, ad fluvium ſpectatur: & alibi Arcæ ſpatioſæ plures, quarum aliquæ, arboribus proceris tectæ, ambulacra præſtant amœna. Juxta urbem Pons Ligeri inſtructus, ex lapide quadrato 16. arcuum: ornatus ſtatuis D. Virginis: Caroli 7. & Joannæ Darciæ Virg. Aurelianenſis, ad caput Pontis inſula eſt, & Suburbium ele-

Belſia. elegans, quod *Pontereau* dicunt.

Orleans Inferius ab urbe cis Ligerim in ripa Meun. ejus *Magdunum*, opidum piſcatu paſſerum celebre, occurrit, quondam Caroli Ban-V. ſeceſſus amœnus: inde *Balgenciacum*, genry. Pontem habens Ligeri inſtructum, agrumque vini & frumenti feracem, ac venationibus amœnum, ſtudioſorum ſeceſſum.

Supra Aureliam juxta & cis Ligerim Bionne ſe offert *S. Dionyſii pagus* & *Bionne* ad rivum cognominem ubi Reformati Aurelianenſes Templum habent: prope ſunt *Le Court Dieu* Abbatia, *Buſay*, *S. Iean le Brun*, & alia.

La Sologne. Hinc ultra Ligerim *Secalauniæ* ſive *Solonia* eſt, arenoſo ſolo, ſed ſecalis uberSully. rimo proventu dives; ejus opidum Princeps eſt *Soliacum* Ducatus & Patriciatus dignitate præclarum, ad Lævam Ligeris ripam poſitum; ubi & antiqui Pontis veſtigia in flumine viſuntur: Arcem habet antiquam, Hortiſque adſtructis Gorgeau. amœnam: Sequitur inferius *Iargolium* opidum parvum ſed firmum, & Ponte Loiret. ſuper Ligerim lapideo commodum. Ad Ligerulum amniculum vicinum, altum & pellucidum, ac gelu ſive glacie nunOlivet quam conſtrictum, ſequitur *Olivet* pagus cum Ponte Lapideo: ubi *Palatium* ſpecta-

ſpectatur *Dom. d'Eſcuyr*, cum Hortis, *Beauce* Pomariis & ambulacris amœnis: item *blaiſois* *Meſmin Abbatia* Bened. opulenta, ubi *Meſ-* Ligerulus altero Ponte Lapideo tranſi- *min.* tur. Hinc inferius prope Ligerim: *S. Andre* & *N.D. de Clairy* ſuccedunt: hoc æde *Clairy.* D. Virginis celebre: & Ludivici XI. ſepulchro, peregrinantiumque, religionis cauſâ, votis frequens eſt: inferius ſunt *Les 3. Cheminees*, *Lailly*, *S. Laurent des eaux*: & interius ad Cuſſonem Soloniæ amnem *Toury*, *Cicny*, *Ligny*, *la ferte*, *S. Aubin*, & alia.

Huc uſque inferior Belſia: ſequi- *S. Blai-* tur *Media*, & quidem hic proxime *ſois.* *Comitatus Blæſenſis*, cujus ager præter vini & frumenti, aliarumque rerum abundantiam, proceris arboribus luxuriat, multiſque amnibus rivulis & ſtagnis irriguus eſt: urbs ejus *Bleſa Regalis* *Blois.* *civitas* vocari ſolita quod & amœniſſimus ſæpe Regum ſeceſſus, & educandis ipſorum Principumque aliorum liberis conſecrata fuerit. Saluberrimi enim aëris eſt, gratiſſimi ſoli, agri amœniſſimi, vitibuſque pulcherrimis conſiti, omnique frumentorum genere, fructiferiſque arboribus luxuriantis; Fontes habet dulciſſimos, rivuloſque placidiſſimi, ob ſinuoſos anfractus,

Beauce murmuris. *Templa* habet duo Unum in
Blaiſois. Arce ampliſſimis dotatum reditibus. *Arx* ipſa in rupe eleganti magnifice ſtructa. Sedem Palatiumque Regibus præbens amplam, & pulcherrimam, *Hortiſque* adſtructis omnium amœniſſimam: ſita eſt in dextra Ligeris ripa, cui Pons lapideus longus inſtructus, pyramidem ferens eminentem, cum inſcriptione: hic *Suburbium Vienna* urbi conjungit: habetque prope fontem limpidiſſimæ & frigidiſſimæ aquæ ex 8. fiſtulis ebullientis: Antiquitatem urbis teſtantur hic alti & immenſæ Latitudinis Aquæ ductus ab Romanorum ævo ſuperſtites. Spectanturque 2. ab urbe lapide, conlapſæ
Orcheze ædificiorum ruinæ, ubi *Cæſaris borreum* fuiſſe volunt; nunc locus celebris à terrâ ſigillatâ Lemniæ comparanda, quæ ibi effoditur: inferius prope *Giſam* amni-
Buzy. culum *Buſium* Caſtellum amplum, & ſtatuis artificioſis in Area ejus locatis, magnificum ſe offert, & alia.

Ultra Ligerim mox ad Cuſſonem fl.
S. Gervais. conſpicitur *S. Gervaſii* pagus, clarus lacticiniis, quæ hic optima & copioſa: & altius inde prope fines Aurelianenſis
Chambor. territorii. *Chambor*, *Arx Regia*, in inſula Cuſſonis ex aquis & paludibus ab Rege Franciſco I. magnis impenſis erecta: ſed

non abſoluta, quamvis 12. annis conti- *Telſis Blaſois,*
nuis 1800. operarios in opere habuerit: Conclavia atria & Xyſtos continet magno numero, omnia ex quadrato immenſoque lapide: *Capax* adeò ut omnes Europæ Principes ſimùl in ea hoſpitari poſſint; eſtque pluribus intus cochleis artificioſis diſtincta: adſtructi Horti amœni, ampli & ornati; & ambulacra longiſſime producta, arboribuſque opaca: quamvis per ſe hic tractus undique ſit amœniſſimus & fertiliſſimus.

Cætera opida præcipua ad Beveronem ſunt: *Chaon vieux. Cour, la Motte: Chaumont* opidulum cum Arce inſigni & munita. *Chaumont.* Ad Saldriam *Clemon, Brinon Pierre fritte, S. Genoux, la Ferte* Imbault; *Remorantin* opidum antiquum ut rudera docent, hodie pannificio notiſſimum, ac Comitatus titulo nobiliſſimum. *Remorantin* Hinc inferius ad Carum fl. *Selles* & *S. Aignan,* Comitatus quoque titulo nobile: *S. Aignan.* *Tezeè Vineul:* ad Poſonem fl. *Vatan, Braçay, Mont S. Orille, Paumery* & alia:

RESTAT *Turonia,* Belſiæ mediæ, nobis ultima; ac dignitate totius Belſiæ prima Provincia, *Touraine.* *Ducatus* quoque titulo nobilis: irrigant eam *Liger, Carus, Anger* & *Vigenna*, majores fluvii, præter alios minorum gentium plures: vicinas habet

Tourai- Biturigum, & Pictonum Provincias:
ne. eſtque in Gallia, Regio nulla ubi ver, ubi æſtas atque auctumnus ſuaviores ſunt; vel pyra ceterique fructus præſtantiores quam in Turonum agro, ita ut non immeritò *Hortus Galliæ* audiat.

Tours. *Metropolis* ejus eſt *Cæſarodunum*, *Archiepiſcopatus* nobiliſſimi *ſedes*, cui ſuffragantur *Andagavenſis*, *Canomanenſis* & 9. *Britanniæ Epiſcopatus* modo deſcripti: ceterum urbs eſt antiquitate nobilis, commerciis & opificiis (ſerici inprimis texturâ) dives: plateis mundis & longis grata, ædificiis ſat elegantibus conſpicua: Templis ac monaſteriis magnifica, Turribus ſuperba, Organo D. Martini & altari admiranda, fontibus in urbem ductis illuſtris, muris, foſſis & arce firma; ſitu juxta Ligerim amœna; Ponte lapideo 18. arcuum ei inſtructo commoda Navium, juxta Pontem, ſtatione oportuna: ſuburbio denique ultra flumen, urbis inſtar habitato & ornato, auguſta; atque Areâ pulcherrimâ arboribus conſita, & *au jeu de maille* conſecrata, excellens. Porro ultra Ligerim Mar- proxime ſe offert, *Monaſterium* majus, mou- ut vocant, Ord: Bened: totius Galliæ ſtier. opulentiſſimum, cui Abbas præficitur Regii, vel primæ nobilitatis, ſanguinis eique

eique ſubſunt Patres 67. Lautè viven- *Tourai-*
tes: à S. Martino fundatum, ſed mul- *ns.*
tis reditibus indies auctum fuit: ipſum
ædificium amplum eſt; Periſtiliis, Re-
fectoriis Dormitoriis, Equili, Coquina
26. caminorum & aliis conſpicuum;
verſibus, qui parietibus hinc inde ad-
ſcripti, luſtrandum: *Templo & Ampulla*,
inibi *Sancta*: oleum è Cœlo ab angelis
deportatum continente (quo uti Rhe-
mis, Reges, inunguntur) venerandum:
ſitu denique circum circa amœnum;
colles à tergo habens vina ferentes lau-
data, quæ inde per plumbeos canales
in cellæ demittuntur dolia: alta 64. per-
ticas: pertica 6. pollices.

Cætera ultra Ligerim loca potiora *Vour-*
ſunt; ad Ciſam amnem *Vouvray* vino ce- *vray.*
lebre, *Vernon*, *Nazelles*, *Fontaine Abbe*,
Limeray Monteaux: ad Branliam fl. *Chan-*
zay Rugny, *Nuilly le Lierré*, *Chau Renault*,
Ville Chauve: ad Choſiliam *Chenuſſon*:
Gue de pre, *Membrole*, *S. Cyr*, *Pont de la*
Motte, & inde juxta Ligerim & viam Sal- *Langes*
murium uſque *Maille*, *la Pille*, *S. Mars*,
Langez, *la Chapelle Blanche*, *Chouzaye*:
Via hæc adeo amœna eſt inter arbores;
vites, prata, campos, fontes, rivos, pagos,
Arces, & Villas deliciis exſtructas, ut ter-
reſtrem paradyſum hunc tractum dicere;

Touraine. ultra Ligerim hinc rurſus aſcendenti Cæſarodunum uſque, occurrunt juxta *Buſſy.* ripas *Candé*, *Savigny*, *Beaumont*, *Buſſy*. Arx Ducis Nemoroſii; *Brehemon* inſula ex Caro & Ligeri confluentibus facta: *Columbiers. Caves goutieres.* *Linyeirs*, *Columbiers*, ubi cryptæ, in quibus media æſtate aqua congelaſcit; *Savonniers*, *Caves gouttiers* ſpecus ſubterranea in qua guttæ aquæ ſuperne decidentes Lapilli fiunt minuti, bellaria ſacchari mentientes: *S. Coſme le Pleſſis.* *S. Coſme le Pleſſis* Prioratus cujus Ronſardus prior fuit: ei vicinum eſt *Palatium* amplum & Porticibus pulcherrimis ſuperbum: hortiſque ac Pomariis amœnum, Regis, ubi hic moratur, hoſpitium: Hinc ſupra Cæſarodunum ad Ligerim occurrunt, *Ville M.loys aux Dames*, *Mon-Loys*, *Bondeſir* ubi inferius ad ipſum Ligerim centuriæ aliquot ſpectantur caſarum rupibus inciſarum, quæ ſuperius caminos tantum in viridi ceſpite exporrigunt, ſurſum tecta ſunt vineta cultiſſima, ipſæ caſæ intus ſordidæ, & Solis radiis deſtitutæ.

Amboiſe. Sequitur mox *Ambaſia* opidum amœne ad Ligerim ſitum, commodiſque ædibus cultum ſub cœlo temperato ac ſalubri: *Pontem* habet ligeri inſtructum 14. arcuum cui *Molendina* artificioſe annexa tanto numero ut inſulæ ſpeciem exhi-

exhibeant: *Arx* ejus rupi inſita Atriiſ- *Tourai*
que ac Conclavibus magnifica, hodie *ne.*
(uti & olim fuit) cuſtodia eſt magnatum
delicti ſuſpectorum vel reorum: Hinc
proxime ad Carum fl. occurrunt deſ-
cendenti *Montrichard* opidum moder- *Montri*
num, turri quadrata munitum; ſilviſque *chard.*
ac pratis vicinis amœnum: caſiſque ſub-
terraneis ad fl uti ad Ligerim, ſpectan-
dum: *Chenonceaux* Caſtrum ſive Pala- *Chenon*
tium Regium admirandi operis à Ca- *ceaux.*
tharina Medicæa Ponti inſtructum, ve-
ſtitumque marmore antiquo: ac orna-
tum ſumtuoſe ſtatuis marmoreis ex Ita-
lia advectis, antiqua operis & artificii:
item *Blere*, *Atheé*; *Azay*-ſur Cher. *S.* *Blere.*
Avertin, Pont. Cher: *Pontneuf*, tres Pon-
tes vicini invicem Caro inſtructi, è re-
gione Cæſaroduni.

Hinc ad Indrum fl. aſcendenti offe-
runt ſe *Turpenas* Abbatia: *Azay le rideau,*
Relay Prioratus: *P. de Ruan*: *Mons, Mon-* *Monba*
bazon opidum cum Arce Ducatus & *zon.*
Patriciatus titulis nobile: *Cormery* Ab-
batia celebris, *Azay le Chetif*, *Loches* o- *Loches*
pidum *Templo, Turri* & *Caſtro* ſuperbum:
Templum ex lapide vivo; ſtructurâ alti-
tudine, fornicibus, 2. Turribus, 3. Py-
ramidibus altiſſimis admirandum eſt:
magnificumq; intus ſepulchro & ſtatuâ

Tourai-ne. marmorea Agnetis Burellæ, feminæ pulcherrimæ, mirè ab Rege Carolo VII. adamatæ: *Caſtrum* ſitu adeo amœnum ac firmum, ſtructuraque admirandum, ut aliud par non habeat Gallia. *Turris* craſſiſſima eſt & magnatum inſervit cuſtodiæ: Hinc in adverſa ripa indri, qui

Beau-lieu, hic Pontem habet lapideum, *Beaulieu* opidulum conſpicitur cum Cænobio Pyramide ſpectando: quod opidum unum idemque cum Loches prætereunti videtur. Sequuntur *le Bridoré, Chaſtillon* Sur indre: *Herveaux, Pailuan, Buzançais*: hinc deſcendenti rurſus ad Cle-

Mezie-res. ſiam fl. occurrunt *Mezieres* Marchionatus Brennœ Caput, cujus jam poſſeſſor filia Gaſtonis Ducis Aurelianenſis: Arcem habet antiquam & elegantem: ac magnificum Ædis D. Magdalenæ Capitulum in ſuburbio, ab Alida Brabantina Marchioniſſa fundatum. *Boſſay, Pruilly S. Martin de Stableau*, & prope ad Brinonem fl. criſtallinis aquis amœ-

Taul-my. num, *Pilmium*, Caſtrum edito loco ſitum, ſuperbæ ſtructuræ, Vicecomitatus titulo clarum Vivario 2. fere mill. longo aliiſque rebus amœnum, ſi quod aliud in Gallia. Hinc ad Crauſiam fl.

Le port de piles *La Haye: le Port de Piles* & ad Vigennam *Noyers, Mongeon le Port, Inſula Burchardi,*

chardi, opidum, cum Arce in inſula *Tourai-*
Vigennæ fl. ſitum, Aream habens am- *ne.*
pliſsimam, (quam *Halle* dicunt) quod *l'Iſle*
Richelius Cardinalis emtionis titulo *Beu-chard.*
nuper poſſedit, hinc *le Crouſtay* Abba-
tia juxta ſilvam poſita: *Chinon* opidum *Chinon*
Rabelæſii ortu notum, ob ſitus amœ-
nitatem, Carolo VII. gratum domici-
lium, *Pontibus* longis, Vigennæ, miro
ordine, inſtructis ſpectandum. Hinc ad
Vedam fl. *Champigny* occurrit opidum *Cham-*
cum Caſtro nobiliſſimum: magnificum- *pigny.*
que ſepulchris Ducum Montis penſerii;
amœnum vero Parco ſive Vivario ſpa-
tioſa. Paulo altius ſequitur *Richelium* *Riche-*
magnificis pridem ædificiis ornatum, *lieu.*
ac Ducatus Patriciatusque dignitate
decoratum: *Arx* adjacet pulcherrima
ac ornatiſſima: nomini ſuo, divite orna-
tu, reſpondens: in temporalibus ad An-
des, & in ſpiritualibus ad Pictones
ſpectare dicitur: non procul hinc eſt
Iuliodunum, opidum antiquiſſimum, cum *Ledun.*
Arce; olim Julii Cæſaris ſedes, ut te-
ſtantur numiſmata ejus effigiem portan-
tia, ibique reperta: certe locus eſt Cæſa-
re dignus, Cœlum benignum, ſolum
fæcundum, & optimi vini ferax: anima-
lium & volucrum, inprimis, caponum
pinguium, aliarumque rerum abundans

Beauce amnem *Eſpernon* Ducatus & Patriciatus
Chertrain. Eſpernois. titulis clarum opidum *Gallardon* & *Auneau*: item interius *Voues*, *Mellay le Vidame*, *Blandinville*, *Pont Gouin* ad Anduram, & interius *le Tramblay*, & alia.

4. Orleannois. Hæc de *Superiore Belſia*: ſequitur hic proximè *Diœceſis Aurelianenſis inferioris Belſiæ Regio*, à Carnuteſſi Ligerim uſque inter Vaſtinenſem & Blæſenſem ditiones ſita, proprieque Belſiæ nomine nota: circa Ligerim vini nobiliſſimi ferax: intus vero Stempos uſque, neque montes, neque ſilvas, neque vites habet, nec prata, niſi pauciſſima, raraſque arbores: Frumenti vero tanta eſt copia ut Pariſiorum horreum audiat: Putei hic altiſſimi: habentque in ciſternis aquas pluvias ad aquandum animalia. Opida & loca potiora ejus, ad viam Regiam, quæ Pariſiis Aureliam ducit ſita ſunt: uti
Eſtampes. *Eſtampes* cujus loci arena cretæ albedinem refert: *Monnerville*, *Angerville*, *Toury* & propè *Ianville*, ubi alaudarum copia; *Ch. Gaillard*, *Artenay* cujus incolæ ſcabioſi audiunt; *Langenerie*, *Sercotes*, & *N. D. des Aides*. Tum in Ligeris ripâ dextra.
Ianville.

Orleans. *Aurelia* Metropolis Epiſcopi, ſub Archiepiſcopo Pariſienſi, Ducatus quoque titulo inſignis, qui Regis ſecundo genito

genito filio, jure appennagii attribui ſo- *Belſia*
let: Urbs eſt pulcherrima, ac populo *Orle-*
frequens, aëre gaudens puro ac ſalubri: *ans.*
ordine vicorum, platearum munditie,
ædiumque eleganti fabrica amæna: circumferentia ejus continet duo milliaria, vallo, foſſis & muris munita: Suburbia anguſta ſunt ſed longe porepetentia, è quibus prodeunt viæ publicæ lapidibus ſtratæ ad quartum & quintum lapidem uſque inter *Templa Cathedrale* S. Crucis eminet cui ſimile vix Gallia habet: Canonicis 59. & Dignitatibus 12. illuſtre. Deinde S. *Aniani* urbis Patroni: cui inſerviunt Canonici 31. dignitates 8. *Academia* vero egregie urbis auget magnificentiam, in qua Juriſprudentiam docent 4. Profeſſores, Medicinam nulli: Studioſi ejus, inprimis Germanicæ nationis, inſignibus gaudent privilegiis: Curia Senatus ſuperbe ſtructa, gradibus aſcenditur 187. Caſtellum Juſtitiæ ſedes, ad fluvium ſpectatur: & alibi Arcæ ſpatioſæ plures, quarum aliquæ, arboribus proceris tectæ, ambulacra præſtant amœna. Juxta urbem Pons Ligeri inſtructus, ex lapide quadrato 16. arcuum: ornatus ſtatuis D. Virginis: Caroli 7. & Joannæ Darciæ Virg. Aurelianenſis, ad caput Pontis inſula eſt, & Suburbium ele-

Belſia. elegans, quod *Pontereau* dicunt.

orleans Inferius ab urbe cis Ligerim in ripa *Meun.* ejus *Magdunum*, opidum piſcatu paſſerum celebre, occurrit, quondam Caroli *Ban-genry.* V. receſſus amœnus: inde *Balgenciacum*, Pontem habens Ligeri inſtructum, agrumque vini & frumenti feracem, ac venationibus amœnum, ſtudioſorum ſeceſſum.

Supra Aureliam juxta & cis Ligerim *Bionne* ſe offert *S. Dionyſii pagus* & *Bionne* ad rivum cognominem ubi Reformati Aurelianenſes Templum habent: prope ſunt *Le Court Dieu* Abbatia, *Buſay*, *S. Iean le Brun*, & alia.

La Sologne. *Sully.* Hinc ultra Ligerim *Secalaunia* ſive *Solonia* eſt, arenoſo ſolo, ſed ſecalis uberrimo proventu dives; ejus opidum Princeps eſt *Soliacum* Ducatus & Patriciatus dignitate præclarum, ad Lævam Ligeris ripam poſitum; ubi & antiqui Pontis veſtigia in flumine viſuntur: Arcem habet antiquam, Hortiſque adſtructis *Gergeau.* amœnam: Sequitur inferius *Iargolium* opidum parvum ſed firmum, & Ponte *Loiret.* ſuper Ligerim lapideo commodum. Ad Ligerulum amniculum vicinum, altum & pellucidum, ac gelu ſive glacie nun-*Olivet* quam conſtrictum, ſequitur *Olivet* pagus cum Ponte Lapideo: ubi *Palatium* ſpecta-

ſpectatur *Dom. d'Eſcuyr*, cum Hortis, *Beauce*
Pomariis & ambulacris amœnis: item *blaiſois*
Meſmin Abbatia Bened. opulenta, ubi *Meſ-*
Ligerulus altero Ponte Lapideo tranſi- *min.*
tur. Hinc inferius prope Ligerim: *S. Andre* & *N.D. de Clairy* ſuccedunt: hoc æde *Clairy.*
D. Virginis celebre: & Ludivici XI. ſepulchro, peregrinantiumque, religionis
cauſâ, votis frequens eſt: inferius ſunt
Les 3. *Cheminees*, *Lailly*, *S. Laurent des eaux*: & interius ad Cuſſonem Soloniæ
amnem *Toury*, *Cicny*, *Ligny*, *la ferte*, *S. Aubin*, & alia.

Huc uſque inferior Belſia: ſequitur *Media*, & quidem hic proxime *S. Blaiſis.*
Comitatus Blaſenſis, cujus ager præter vini & frumenti, aliarumque rerum abundantiam, proceris arboribus luxuriat, multiſque amnibus rivulis & ſtagnis irriguus eſt: urbs ejus *Bleſa Regalis* *Blois.*
civitas vocari ſolita quod & amœniſſimus ſæpe Regum ſeceſſus, & educandis ipſorum Principumque aliorum liberis conſecrata fuerit. Saluberrimi enim aëris eſt, gratiſſimi ſoli, agri amœniſſimi, vitibuſque pulcherrimis conſiti, omnique frumentorum genere, fructiferiſque arboribus luxuriantis: Fontes habet dulciſſimos, rivuloſque placidiſſimi, ob ſinuoſos anfractus,

Beauce murmuris. *Templa* habet duo Unum in
Blai Arce ampliſſimis dotatum reditibus.
ſois. *Arx* ipſa in rupe eleganti magnifice ſtructa. Sedem Palatiumque Regibus præbens amplam, & pulcherrimam, *Hortiſque* adſtructis omnium amœniſſimam: ſita eſt in dextra Ligeris ripa, cui Pons lapideus longus inſtructus, pyramidem ferens eminentem, cum inſcriptione: hic *Suburbium Vienna* urbi conjungit: habetque prope fontem limpidiſſimæ & frigidiſſimæ aquæ ex 8. fiſtulis ebullientis: Antiquitatem urbis teſtantur hic alti & immenſæ Latitudinis Aquæ ductus ab Romanorum ævo ſuperſtites. Spectanturque 2. ab urbe lapide, conlapſæ
Orchese ædificiorum ruinæ, ubi *Caſaris borreum* fuiſſe volunt; nunc locus celebris à terrâ ſigillatâ Lemniæ comparanda, quæ ibi effoditur: inferius prope *Giſam* amniculum
Buzy. *Buſium* Caſtellum amplum, & ſtatuis artificioſis in Area ejus locatis, magnificum ſe offert, & alia.

Ultra Ligerim mox ad Cuſſonem fl.
S. Gervais. conſpicitur *S. Gervaſii* pagus, clarus lacticiniis, quæ hic optima & copioſa: & altius inde prope fines Aurelianenſis
Chambor. territorii. *Chambor*, *Arx Regia*, in inſula Cuſſonis ex aquis & paludibus ab Rege Franciſco I. magnis impenſis erecta: ſed

non

non abſoluta, quamvis 12. annis conti- *Telſi* nuis 1800. operarios in opere habuerit: *Blaſoiſ*. Conclavia atria & Xyſtos continet magno numero, omnia ex quadrato immenſoque lapide: *Capax* adeò ut omnes Europæ Principes ſimul in ea hoſpitari poſſint; eſtque pluribus intus cochleis artificioſis diſtincta: adſtructi Horti amœni, ampli & ornati; & ambulacra longiſſime producta, arboribuſque opaca: quamvis per ſe hic tractus undique ſit amœniſſimus & fertiliſſimus.

Cætera opida præcipua ad Beveronem ſunt: *Chaon vieux*. *Cour*, *la Motte*: *Chaumont* opidulum cum Arce inſigni & munita. *Chaumont.* Ad Saldriam *Clemon*, *Brinon Pierre fritte*, *S. Genoux*, *la Ferte* Imbault; *Remorantin* opidum antiquum ut rudera docent, hodie pannificio notiſſimum, *Remorantin* ac Comitatus titulo nobiliſſimum. Hinc inferius ad Carum fl. *Selles* & *S. Aignan*, *S. Aignan.* Comitatus quoque titulo nobile; *Tezeè Vineul*: ad Poſonem fl. *Vatan*, *Braçay*, *Mont S. Orille*, *Paumery* & alia:

Reſtat *Turonia*, Belſiæ mediæ, nobis ultima; ac dignitate totius Belſiæ *Touraine.* prima Provincia, *Ducatus* quoque titulo nobilis: irrigant eam *Liger*, *Carus*, *Anger* & *Vigenna*, majores fluvii, præter alios minorum gentium plures: vicinas habet

Tourai-ne. Biturigum, & Pictonum Provincias; eſtque in Galliâ, Regio nulla ubi ver, ubi æſtas atque auctumnus ſuaviores ſunt; vel pyra ceterique fructus præſtantiores quam in Turonum agro, ita ut non immerito *Hortus Galliæ* audiat.

Tours. *Metropolis* ejus eſt *Cæſarodunum*, *Archiepiſcopatus* nobiliſſimi *ſedes*, cui ſuffragantur *Andagavenſis*, *Canomanenſis* & 9. *Britanniæ Epiſcopatus* modo deſcripti: ceterum urbs eſt antiquitate nobilis, commerciis & opificiis (ſerici inprimis texturâ) dives: plateis mundis & longis grata, ædificiis ſat elegantibus conſpicua: Templis ac monaſteriis magnifica, Turribus ſuperba, Organo D. Martini & altari admiranda, fontibus in urbem ductis illuſtris, muris, foſſis & arce firma; ſitu juxta Ligerim amœna; Ponte lapideo 18. arcuum ei inſtructo commoda Navium, juxta Pontem, ſtatione oportuna: ſuburbio denique ultra flumen, urbis inſtar habitato & ornato, auguſta; atque Areâ pulcherrimâ arboribus conſita, & *au jeu de maille* conſecrata, excellens. Porro ultra Ligerim proxime ſe offert, *Monaſterium* majus, ut vocant, Ord: Bened: totius Galliæ opulentiſſimum, cui Abbas præficitur Regii, vel primæ nobilitatis, ſanguinis: *Mar-mou-ſtier.*

eique

eique ſubſunt Patres 67. Lautè viventes: à S. Martino fundatum, ſed multis reditibus indies auctum fuit: ipſum ædificium amplum eſt; Periſtiliis, Refectoriis Dormitoriis, Equili, Coquina 26. caminorum & aliis conſpicuum; verſibus, qui parietibus hinc inde adſcripti, luſtrandum: *Templo & Ampulla*, inibi *Sancta*: oleum è Cœlo ab angelis deportatum continente (quo uti Rhemis, Reges, inunguntur) venerandum: ſitu denique circum circa amœnum; colles à tergo habens vina ferentes laudata, quæ inde per plumbeos canales in cellæ demittuntur dolia: alta 64. perticas: pertica 6. pollices. *Tourai ne.*

Cætera ultra Ligerim loca potiora ſunt; ad Ciſam amnem *Vouvray* vino celebre, *Vernon*, *Nazelles*, *Fontaine Abbe*, *Limeray Monteaux*: ad Branliam fl. *Chanzay Rugny*, *Nuilly le Lierré*, *Chau Renault*, *Ville Chauve*: ad Choſiliam *Chenuſſon*: *Gue de pre*, *Membrole*, *S. Cyr*, *Pont de la Motte*, & inde juxta Ligerim & viam Salmurium uſque *Maille*, *la Pille*, *S. Mars*, *Langez*, *la Chapelle Blanche*, *Chouzaye*: Via hæc adeo amœna eſt inter arbores; vites, prata, campos, fontes, rivos, pagos, Arces, & Villas delitiis exſtructas, ut terreſtrem paradyſum hunc tractum dicere; *Vourvray.* *Langes*

Touraine. ultra Ligerim hinc rurſus aſcendenti Cæſarodunum uſque, occurrunt juxta
Buſſy. ripas *Candé*, *Savigny*, *Beaumont*, *Buſſy.* Arx Ducis Nemoroſii: *Brehemon* inſula ex Caro & Ligeri confluentibus facta:
Columbiers. *Linyeirs*, *Columbiers*, ubi cryptæ, in quibus media æſtate aqua congelaſcit; *Savonniers*,
Caves goutieres. *Caves gouttiers* ſpecus ſubterranea in qua guttæ aquæ ſuperne decidentes Lapilli fiunt minuti, bellaria ſaccharì mentientes:
S. Coſme le pleſſis. *S. Coſme le Pleſſis* Prioratus cujus Ronſardus prior fuit: ei vicinum eſt *Palatium* amplum & Porticibus pulcherrimis ſuperbum: hortiſque ac Pomariis amœnum, Regis, ubi hic moratur, hoſpitium: Hinc ſupra Cæſarodunum ad Ligerim occurrunt, *Ville Moloyſaux Dames*, *Mon-Loys*, *Bondeſir* ubi inferius ad ipſum Ligerim centuriæ aliquot ſpectantur caſarum rupibus inciſarum, quæ ſuperius caminos tantum in viridi ceſpite exporrigunt, ſurſum tecta ſunt vineta cultiſſima, ipſæ caſæ intus ſordidæ, & Solis radiis deſtitutæ.

Amboiſe. Sequitur mox *Ambaſia* opidum amœne ad Ligerim ſitum, commodiſque ædibus cultum ſub cœlo temperato ac ſalubri: *Pontem* habet ligeri inſtructum 14. arcuum cui *Molendina* artificioſe annexa tanto numero ut inſulæ ſpeciem exhi-

exhibeant: *Arx* ejus rupi inſita Atriiſque ac Conclavibus magnifica, hodie (uti & olim fuit) cuſtodia eſt magnatum delicti ſuſpectorum vel reorum: Hinc proxime ad Carum fl. occurrunt deſcendenti *Montrichard* opidum modernum, turri quadrata munitum; ſilviſque ac pratis vicinis amœnum: caſiſque ſubterraneis ad fl. uti ad Ligerim, ſpectandum: *Chenonceaux* Caſtrum ſive Palatium Regium admirandi operis à Catharina Medicæa Ponti inſtructum, veſtitumque marmore antiquo: ac ornatum ſumtuoſe ſtatuis marmoreis ex Italia advectis, antiqua operis & artificii: item *Blere*, *Athee*; *Azay*-ſur Cher. *S. Avertin, Pont. Cher*: *Pontneuf*, tres Pontes vicini invicem Caro inſtructi, è regione Cæſaroduni.

Touraine. *Montrichard.* *Chenonceaux.* *Blere.*

Hinc ad Indrum fl. aſcendenti offerunt ſe *Turpenas* Abbatia: *Azay le rideau, Relay* Prioratus: *P. de Ruan*: *Mons, Monbazon* opidum cum Arce Ducatus & Patriciatus titulis nobile: *Cormery* Abbatia celebris, *Azay le Chetif*, *Loches* opidum *Templo, Turri* & *Caſtro* ſuperbum: *Templum* ex lapide vivo; ſtructurâ altitudine, fornicibus, 2. Turribus, 3. Pyramidibus altiſſimis admirandum eſt: magnificumq; intus ſepulchro & ſtatuâ

Monbazon. *Loches.*

Tourai-ne. marmorea Agnetis Burellæ, feminæ pulcherrimæ, mirè ab Rege Carolo VII. adamatæ: *Caſtrum* ſitu adeo amœnum ac firmum, ſtructuraque admirandum, ut aliud par non habeat Gallia. *Turris* craſſiſſima eſt & magnatum infervit cuſtodiæ: Hinc in adverſa ripa Indri, qui *Beau-lieu,* hic Pontem habet lapideum, *Beaulieu* opidulum conſpicitur cum Cænobio Pyramide ſpectando: quod opidum unum idemque cum Loches prætereunti videtur. Sequuntur *le Bridoré, Chaſtillon* Sur indre: *Herveaux, Pailuan, Buzançais*: hinc deſcendenti rurſus ad Cle- *Mezie-res.* ſiam fl. occurrunt *Mezieres* Marchionatus Brennœ Caput, cujus jam poſſeſſor filia Gaſtonis Ducis Aurelianenſis: Arcem habet antiquam & elegantem: ac magnificum Ædis D. Magdalenæ Capitulum in ſuburbio, ab Alida Brabantina Marchioniſſa fundatum. *Boſſay, Pruilly S. Martin de Stableau*, & prope ad Brinonem fl. criſtallinis aquis amœ- *Taul-my.* num, *Pilmium*, Caſtrum edito loco ſitum, ſuperbæ ſtructuræ, Vicecomitatus titulo clarum Vivario 2. fere mill. longo aliiſque rebus amœnum, ſi quod aliud in Gallia. Hinc ad Crauſiam fl. *Le port de piles* *La Haye: le Port de Piles* & ad Vigennam *Noyers, Mongeon le Port, Inſula Burchardi,*

chardi, opidum, cum Arce in inſula Vigennæ fl. ſitum, Aream habens amplisſimam, (quam *Halle* dicunt) quod Richelius Cardinalis emtionis titulo nuper poſſedit, hinc *le Crouſtay* Abbatia juxta ſilvam poſita; *Chinon* opidum Rabelæſii ortu notum, ob ſitus amœnitatem, Carolo VII. gratum domicilium, *Pontibus* longis, Vigennæ, miro ordine, inſtructis ſpectandum. Hinc ad Vedam fl. *Champigny* occurrit opidum cum Caſtro nobiliſſimum: magnificumque ſepulchris Ducum Montis penſerii; amœnum vero Parco ſive Vivario ſpatioſa. Paulo altius ſequitur *Richelium* magnificis pridem ædificiis ornatum, ac Ducatus Patriciatusque dignitate decoratum: *Arx* adjacet pulcherrima ac ornatiſſima: nomini ſuo, divite ornatu, reſpondens: in temporalibus ad Andes, & in ſpiritualibus ad Pictones ſpectare dicitur: non procul hinc eſt *Iuliodunum*, opidum antiquiſſimum, cum Arce: olim Julii Cæſaris ſedes, ut teſtantur numiſmata ejus effigiem portantia, ibique reperta: certe locus eſt Cæſare dignus, Cœlum benignum, ſolum fæcundum, & optimi vini ferax: animalium & volucrum, inprimis, caponum pinguium, aliarumque rerum abundans

Tourai ne.

l'Iſle Beuchard.

Chinon

Champigny.

Richelieu.

Ledun.

poiƈton copia; *Reformati* hic in opido Templum habent juxta Arcem, in ſuburbiis fontes *Matrevillæ* ſi in *Divam* exeuntis conſpiciuntur: ſedes eſt tribunalis Regii, cui ſubſunt pagi & loca plurima.

poiƈtou TUronum Ducatui hac parte ſuccedit *Piƈtavia*, inter Galliæ majores Provincias numerata; Regnique titulo ab Gothis poſſeſſa, fines ſuos extendit ad *Andes, Britannos, Oceanum, Santones, Inculiſmenſes & Bituricenſes*: Regio frugum, pecoris, Lanæ, linique, feraciſſima, vino frumentoque dives, piſcium abundans, avium ferarumque magnam habens copiam: continet 1200. Parochias, ſub tribus Epiſcopatibus Archiepiſcopatui Burdigalenſi ſubjeƈtis: ſcil. Piƈtavienſi Maleacenſi & Luxonenſi: in Prima Diœceſi numerantur Abbatiæ 27. in ſecunda 4. in tertia 10. continet & Principatus plurimos.

Poiƈtiers. Princeps civitas *eſt Piƈtavia*, ambitu, poſt Lutetiam omnium Galliæ maxima, ſed cujus ingens portio hortis, vineis, oleribus culta, imo & ares nuda eſt: plateas habet anguſtas, ædes antiquas & plures ligneas; Templa Collegiata 5. Parochialia 24. Abbatias opulentas 5. Collegium PP. Soc. Jeſu, & plura PP. & Virg. *Monaſteria*, item *Academiam* cele-

celebrem: inter Politica ædificia *Pala-* *Poictow*
tium urbis eminet omnium Galliæ amplisſimum, Galieni Imp. opus, Comitumque olim domicilium: nunc tabernis mercatorum inſtructum: prope viſuntur Amphitheatri rudera & extra urbem aquæductuum fornices, quibus aqua ad Palatium ducebatur: ſitus urbis amœnus ad Clanium fl. qui eam ferè ambit.

Opida huic Epiſcopo ſubjecta *ad Clanium inferius* ſita ſunt *Migne*: *La Pierre Leve, paſſe Lourdin*: *Bonnivet*, ad rivum *Bonni-*
Palum, Caſtrum magnificentiſſimum, *vet.*
ſed non perfectum; juxta eſt *Mirebellenſis regio*, cujus opida ſunt *Mirebean Mon-* *Mire-*
contour, *Vouzaille* ad Divam fl. & *Douſ-* *beau.*
ſay, *Aurigny*, *Faye La Vineuſe*, *Ceaux* ad Vedam amnem: inde ad Thœdam fl. puriſſimum *Touars* opidum Ducatus & *Touars*
Patriciatus dignitate nobiliſsimum: à quo dependent 1700. Vaſalli: & altius *S. Generaux*, cujus ager optimi vini ferax: *Airnault*: *S. Loup*: *Parthenay* Baronatus: *Supra Pictavium* ad Clanium ſunt: *Parthe*
S. Benoiſt Abbatia, *Vivonne* opidum & *naus.*
Caſtelliers Abbatia opulenta Ordinis Ciſtercienſis: item *Luzignan*, vulgo Melu- *Luzig.*
ſine, opidum cum Arce antiqua lato & *nan.*
undique prærupto Saxo ſumtuosè in-

Poictou ſtructa: *Menigoutte* Collegio Canonicorum: *Chaſtelliers* Abbatiâ nobiles loci ad Vonnam fl. altius vero ad Clanium *La Milliere*, *Bernay*: & propè, ad Carentonum *Charrou, Rochemeau, Sivray, Tai-* Luſſac. *ze, Conday*, *Ezes*: ad vigennam fl. *Luſſae* Baronatus, *Mortemer*, *Chauvigny* Baro- Chaſtel natus: & *Caſtrum Eraldi* opidum Duca- herad. catus dignitate nobile, ſed male ſtructum; quamvis ſitus ejus ſit amœnus in planitie fertili ad Vigennam, qui Ponte hic tranſitur 9. arcuum, ſuperbe ſtructo ab Catharina medicæa: Longitudo ejus 230. latitudo 66. paſſuum: & Portæ adſtant Turres prægrandis molis & inſignia regia: ad Crauſiam *Port de luſignan. Roche de Pozay*: ad Gartempam, *Montier Porret*, *S. Savin, Montmorillon*, ad Binaſiam *S. Pierre de Tremouille* & alia.

2. Altera urbs Epiſcopalis *Maleacum* eſt, Maille burgus amplus ſed ſitu munitus, ob pa- zay. ludes & fluvium Antiſam, quibus cingitur: *Abbatiam* habet opulentam: quam Giulielmus minor, ducis Aquitaniæ filius, fundavit: ejus Diœceſis ſunt opi- Niort. da ad Separin fl. *P. Maille, Colon, Niort*, munitum opidum & Nundinis celeberrimum, cujus Scabini cum deſcendenti- S. Mai bus ſuis nobilitantur; *S Maixent* opidum -xent. commerciis frequens & ſede Regia ac

Electo

Electo nobile; ſpectabile Abbatia, ad Bontonnam: *Celle* Abbatia: *Meſle* opidum deſtructum ſed Baronatu nobile: & ad Antiſam fl. Supra Maleacum, *Neoeil, S. Pompain, Colonges, Secondigny:* tandemque ad Vendam amnem, *Vouvant*, *Berneau* Prioratus, *Fontenay Comitis*, opidum cum Arce, nundinis & commerciis gaudens frequentibus: nobilisque ortu *Tiraquelli* & *Briſſonii*. *Poictou* *Meſle.* *Fontenay.*

Tertiæ Diœceſis *Metropolis* eſt *Luxonium*, ex qua non procul foſſa in Oceanum exit inſtar ſinus oblongi: occidentem verſus ulterius ad ſinum maris ſequitur *S. Michel enler* opidum Baronatu nobile, portuque & piſcationibus dives. Inde ad Lajsm fl. *Marail*, *S. Hermine*, *Bournouan*, *Caillere*, *la Chaſtegneray* Baronatus, *Pouzanges*, *Chateaumur* & prope ad Sevriam *Pomeraye* & *Mortaigne*, *les Eſſars*, &c. & inde verſus mare: ad Ionnam fl. *Rupes yonis* opidum cum Arce rupi inſtructa, Principatus titulo nobiliſſimum gentis Borboniæ Dominium: late hinc ſe extendens ad Britones uſque. Inferius ad Oceani Sinulum *S. Benoiſt*: *laro*: Abbatia, & mox *Talmon* opidum Principatu quoque illuſtre, ob ſitum ad mare munitiſſimum, ac conventu mercatorum celebre. Abjacet prope: 3. *Luſſin* *Chaſteg neraye.* *Roche ſuryon.* *Talmon.*

Berry. *Olona* municipium amplum & Portu e- *Grand Olone.* ximio clarum, pertinens ad *Marchionem de Rohan* : *tum S. Martin* & ad Viam fl. *Aſpremont.* *Port. S. Gilles* : *Poire ſur la Roche* & *Aſpremont* Caſtrum rupi impoſitum Marchionis de Rohan : & inferius Inſulæ *Rie*, *Monperier* aliæque difficilis aditus ob Canales & paludes quibus ſeparantur : Objacent his in Oceano inſulæ *Noirmonſtier* in qua l'Abbaye Blanche & alia loca: *l'Iſle Dieu*, vulgo *l'Iſle d'aufs*, ob anſerum copiam qui huc nidulandi cauſa advolant: inſulamque ovis ſuis fere tegunt. *Noirmonſtier.* *l'Iſle d'aufs.* *Beauvoir.* Tandem apud fines Britanniæ *Beauvoir*, opidum in litore maris eminens, & *Inſulæ* aliquot aliæ.

PIctaviæ orientem verſus contigua eſt *Biturigum Provincia*, ampla & Ducatus nomine clara: finibus ſuis Turones, Blæſenſes, Urapiſios, Niveruenſes, Borbonios & Lemovicenſes quoque contingens, in centro quaſi Galliæ poſita ſub gradu latitudinis 47. regio nullius rei indiga, inprimis vero lana & pecore abundans, vinetisque & paſcuis, continet ingentem numerum opidorum, burgorum, pagorum, ſaltuum, montium, fontium, ac fluminum.

Bourges. Metropolis ejus *Avaricum Buturigum* ampla & Regia civitas: *Academia* & *Archi-*

Archiepiſcopatu nobiliſsima: cui ſubſunt *Epiſcopi Claromontenſis: S. Flori, Mimatenſis, Caſtrenſis, Albigenſis, Anicienſis, Ruthenenſis, Vabrenſis* & *Cadurenſis*: habetque in Sola Diœceſi Bituricenſi *Abbatias* Ord: Bened. 15. Ciſterc. 14. S. Auguſtini 5. Prioratus 1013. Archidiaconatus ad ejus collationem 9. Archipresbiteratus 20. in ipſa urbe numerantur Templa collegialia 7. Parochialia 17. Abbatiæ opulentæ Virg. 2. & totidem PP. aliaque Monaſteria multa & Collegium PP. Soc. Jeſu, *Xenodochiumque pulcherrimum.* Turribus ſuperbit altiſsimis; unâque, Arcis inſtar, amplâ: in *Sacello, S. Salvatoris Theſaurum* ſervat admirandum. *Palatium Regium*, tabernis mercium omnis generis, magnificum habet: Portaſque majores 7. Inter Privata ædificia ſpectanda *Domus Iacobi Corderii*, tot feneſtris, quot annus diebus, illuſtris: & *Hortus Mercerii: Area D. Petri*, duplici arborum ordine amœna, eſt omnino viſenda; uti & in *S. Privati* ſuburbio *Fons* calculis renum & veſicæ lapidi medens: *ſita eſt* hæc civitas loco fertili & amœno ad Avaricum & alios 2. fluvios confluentes, cui Pons ſuperſtructus lapideus 5. fornicum: cinctaque eſt muro atque 80. turribus. Berry.

Cæte-

Berry. Cætera potiora opida ſunt *Vccellodu-*
2.Iſſondun. *num*, urbs regia Turribus ac templis illuſtris: vino & lana dives: munitionibus valida: Ballivatu latæ juriſdictionis nobilis; ſitu, ad *Theolium* amnem, amœna.

3.Dun le Roy. Tertium opidum eſt *Dunum regis*, ſupra Biturigum ad Avronium fl. poſitum lata quoque juriſdictione gaudens.

4.Vierzon. Quartum *Virſio* ad Avaricum Carum & Theolium, amnes confluentes, commode ſitum: de quo hi verſus:

Virſio villa virens aliunde pauca requirens,
Silvis ornata, vineis, pratis decorata.

5.Melun. Quintum eſt Magdunum, ad auram infra Biturigum ſitum; jus dicens Caſtellaniis de *Loué* & *Foecy* vicinis.

Cætera opida ſunt, ad Carum: *S. Loup, Chau Neuf, S. Crapais, S. Fleurant, Villeneuf, Mery, Meneſtou, Ville Franche, Selles*: ad Arnonem *Chau Mellant, S. Hilaire, Linieres, Mareul, Charroux* opidum
Charroux. antiquum, *Reuly, Loury, Port de Loup*: ad Cinaſiam *Voullon, Bommieres*: ad
Chau Roux. Indrum *Ville Dieu, Bourg de Deols, Chau Roux*, Ducatus & Patriciatus inſignibus clarum feudisque 1200. ab eo dependentibus illuſtre, Condæi Princi-
La Chaſtre. pis patrimonium. *S. Chartier, la Chaſtre*

mæni-

mænibus, foſſis & Arce firmum opi- *Berry.*
dum, *Severe* & prope ad Crauſiam fl.
*Bouſſai, Aigurande, Cluys Deſſus, le Lys
S. George, Argenton* (Philippi Cominæi *Argen-*
olim Dominium) opidum eſt cum Ar- *ton.*
ce antiqua, 7. majoribus & 3. minori-
bus Turribus munita, *Pont Chreſtien,
S. Goutier, Blanc en Berry*, & alia ad Sal-
driam fl. *Richemont, la Chappelle d'Aguil-
lon, Concreſſault* ſive *Concordia Saltus, Concreſ-*
burgus frequenter habitatus, cui adjacet *fault.*
Arx ſitu & opere inexpugnabilis; ei ſub-
ſunt *Clemon, Vailly, Beaujeu*, & alia; *Ar-
genté*, & prope *Aubigny*, Sedes olim *Aubi-*
Regalis, è quo ortus *Aubinianorum* no- *gny.*
bilis *Familia* & alia.

Item ad Ligerim *Comitatus Sancerra-* *Sancer-*
nus cujus caput *Sancerra*, quaſi Cereris *re.*
vel Cæſaris ſacra urbs; imo & Bacchi
quoniam Mons, cui opidum inſidet, non
modo tritici ſed & optimi vini ferax eſt;
eſtque ſitu & opere munitiſſimum Ar-
ceque firmum; pedem montis alluit,
ad *Thibaldi Portum, Ligeris fl.* Famam
habet ab duriſſima, & Numanciæ com-
paranda, obſidione, quam ſuſtinuit ſub
Carolo 9. Comitatus hic ad *Buelliorum
familiam* ſpectat, parentque ei, loca vi-
cina *S. Sergue, Beaufeu, Les air daiguillon,
le Chaſtel de Boncard, Ialonges, Tavenay,*
Ver-

Bour-bonnois *Verdigny*, *Meneſme*, *Charantonnay*, *Brie*, & alia.

Adjacet prope ad Valviriam amnem *Mon-faucon.* *Monsfalconis* opidum cum Arce munitum, edito loco inſtructum, *Baronatus* gaudens dignitate, ad quem ſpectant parochiæ 28. & in circuitu earum 50. *poligny* ſtagna ampla, inter quæ *Polignium*, ambitus cujus 4. mill. continet: & centrum Garendiam unius Leucæ, cuniculis pluribus inſtructam.

Bour-bonnois BIturigum Provinciam orientem verſus, ſequitur *Borbenia* Ducatus titulo nobiliſſima Provincia: quam *Elaver fl.* limpidus mediam perluit, inferiorem vero ejus tractum Ligeris à Forenſibus Burgundis & Niveanenſibus ſeparat, cæteris partibus Bituriges & Avernos attingit: ſolum ejus fere arenoſum & multis locis effætum, unde hic frumenti & vini infrequentia.

Mou-lins. Caput ejus eſt *Moliniam* antiquorum Ducum ſedes, uti quorum *Arcem* continet magnificam, & ſumtuoſe ornatam: cui adſtructi horti, fontibus, citriis, aliiſque amœni: eſt hic ædicula foſſa cincta, quæ Ponte ſuperatur, ſed ex eo in foſſam precipitaberis, niſi ante clavo ferreo ipſum firmaveris: ceterum *ſitus* urbis amœnus ad fl. Elaverum; plateæ

ejus

ejus mundæ admodum placent, Superbitque Templo Collegiali, & 7. Paræcialibus, atque 8. Suburbiis amplis, & egregiæ exculti: in quorum uno Patres Soc. Jeſu Collegium habent elegans: omnia vero & circum circa hortis, pomariis & ambulacris ſpatioſis amœna, uti *S. Bonnet, le Parc de beau Cour, le Foreſt de Melodie*, & alia loca vicina plurima, ſpectatu delitioſa. *Bourbonnois*

Cetera opida potiora ſunt, inferius ad Elaverum *Ville Neufve*: cujus Dominus eſt *Monſr. de Guenegau, Xaincoings, Gemigny* & prope Molinium ad Queniam fl. *Souvigny* & inferius *Borbonium*, *Archambaldi*, opidum exiguum in valle ſitum & flumine cinctum, thermiſque calidis exſiccantibus ac maxime ſalutiferis clarum: Arcem habet in rupe, veterum Ducum ſedem, muro firma ac turribus 24. cinctam, intuſque Sacello Regio (ad exemplum Pariſienſis 12. Canonicis & Theſaurario illuſtri) decoratam: ante Portam ſtatuæ Ducis Joannis Borbonii fundatoris, & Joannæ Caroli VII. filiæ, ac Ludovici Sancti ſpectantur. *Ville neufve* *Bourbon l'Archanband.*

Alterum opidum Borbonium ultra Ligerim in ripa ejuſdem ſitum *Ancy* cognomen habet, à nomine utriuſque filiorum Ducis Joannis, ea dividentium: *Bourbon l'Ancy*

opi-

Bour-bonneis opidum quoque Parvum eſt & aquis medicis celebre.

Alb. 7. Font. Cetera Borboniæ opida & loca potiora ad Ligerim ſunt *Abbatia 7. fontium S. Leger, Eſtree, Molinet, Chaſſenas, digoins Digoins*, & *La Motte S. Iean*, ad oſtium *Marſigny.* Arronty fl. *S. Thian, Marſiniacum* celebre Virginum Ord. Cluniacenſis Monaſterium, inde introrſus verſus meridiem *Le Donjon, Montagut*: & ad Beboram fl. *S. Drieſt & La Paliſſe* *La Paliſſe.* burgus amplus ad viam Lugdunenſem cum Arce, (ſitu, ſtructura, ornatu, hortis, ac vivario amplo;) magnifica, pulchra & amœna. Dominum agnoſcit Marchionem de Geran peregrinatium fautorem; *S. Germain le puys, D. Aligny*, & ad Elaverum ſupra Molinium *Varennes* opidum clarum, *Verneuil*, vinis ſuis celebre, & *Verneuil S. porcain* *S. Porcain* cujus aget præſtantia vina producit, *B lly. S. Germain de Foſſes, Cuſſet Vichy: Eſcurolles, Gannat, Brules, Charroux, Chantelle le Chaſtel*, & ad Carum fl. ejusque rivos proximos fonti: *Mont Aigu en combraille*: *Monmarant, Montet aux Moines, Ville Franche, Coſne, Neris* *Neris.* opidum à Nerone imp. fundatum, ut volunt, certe thermarum aquæductum aliarumque antiquitatum ibi reliquiæ, demonſtrant condignum olim opidum fuiſſe, item *S.*

Foriel,

Feriol, *Gouzon*, Mont Lucon thermis quoque calidis celebre, *Heriſſon*, *Cerilly*, *Eſpineul*, *Aynay le Chaſtol*, *Agnay le vieil*, *Charenton*, *S. Amand* inter vineta amœne ſitum: cum *Arce Montis rotundi* muniſſima ad Principem ſpectante Condæū, qui & ibi divertit, occaſione data. *Auvergne.* *Mont lucon.* *S. Amand.* *Monrond.*

BOrboniæ Meridiem verſus ſuccedit *Avernia*, regio feliciſſima, ceteris Partibus Forenſibus, Languedociis, Cadurcenſibus & Lemovicenſibus vicina. *Dividitur in Superiorem*, & *inferiorem*; *illa* magis ampla, proprie Arvernia eſt & montoſa' *Hæc Limania* dicitur & plana fere eſt & fertiliſſima, amæniſſimaque regio: tota vel recta vineis, aut florulenta pratis, ac diſtincta culturis, aut conſita pomis, aut amæna lucis, aut irrigata fontibus, aut interfuſa fluminibus, aut crinita meſſibus, adeo ut poſſeſſores ejus Paradyſi imaginem tenere videantur. *Auvergne.* *Limaigne.*

Metropolis *illius* eſt *S. Flour*, urbs Epiſcopatu (ex Claromontenſi delibato) nobilis, ſub Præſule Bituricenſi; in edita & undique prerupta ſita rupe, juxta quam Adia amniculus in Treverem, eam præterfluentem, deſcendit, & inferius Treveris in Oltum fl. Reliqua opida ad Oltum fl. ſunt: *S. Leger*, *Chaudes* *S. flour.*

Limag ne. *Aigues, la Vincelle, Marcolez, Maors.* Ad Jordanam *Carlay*, *Aureliacum*, urbs inter Auverniæ primas, ſede antiqui Ballivatus nobilis, aëre gaudens puro ac temperato, habenſque in ſingulis vicis canalem, quibus urbis ſordes in rivum educuntur: *la Caille*, *Tornemire*, *S. Sorny*, *Roquebrun*, *Maran*, & interius *S. Martin, Salers, Achon*. Ad Lanionem *Murat*, ad Duoram *Crapone*, ad Elaverum *Langrat*, *Brivas* vetus, ubi Elaver rupibus ſtringitur & Ponte unius arcus, qui miro artificio à Romanis ſtructus tegitur: *item Brieude* & alia.

Orillai *Brieude de la vieille.*

Limagne Sequitur inferior Arvernia ſive *Limania* & in ea proxime ad Elaverum & *Cuſſonis* confluentis oſtium *Iſſiodorum* in planitie amœna ſitum: *cui dextrorſum* non procul abjacet *Vſſon Arx* egregia editiſſimæ rupi, pilas rotundas naturales oſtentanti, inſtructa, domicilium olim Reginæ Margaritæ: *ſiniſtrorſum* ad fontem Cuſſonis fl. *Beſſe* opidum & *Lacus Pavinus* occurrit, in quem ſi lapidem projeceris, vapores exinde aſſurgunt, qui mox in pluvias grandines & tonitrua ſæpè reſolvuntur: inde non procul *Mons Dor.* ex quo Dordonius fl. fontem ducit, ubi balnea, calidæ, tepidæ & frigidæ aquæ, diverſis morbis medentia: eſt & in

Iſſoru. *Vſſon.* *Beſſe.* *M. dor.*

in Vicinia *Fons*, quem *vinoſum* vocant, *Limag*
quia ſi ejus aquis addas vini partem ſex- *ne.*
tam, omne vinum judicabis: eſt & hic
Mons Comi quercubus denſus, à quo pro-
pe abeſt, *la cave de la glace*, Fons cujus
aqua Julio & Augusto menſibus gelu
vehementer aſtringitur, minimè verò
hyeme: inde ſequitur *Bojart* pagus à quo
vineæ cultiſſimæ, jugiter viam (Ceru-
leis & gradibus ſaxis ſtratam) ſepiunt ad
urbem uſque *Claromontem* Limaniæ me- *Clair-*
tropolin & Epiſcopalem ſub Præſule *mont.*
Bituricenſi: Quæ *Cæſaris Gergovia* fuit;
urbs nitida eſt, ac Templis Monaſteriiſ-
que magnifica: in clivos aſſurgens, præ-
cipue ubi Templum D. Virg. Cathedra-
le, & ſaliens Fons eminet, & Aula Epiſ-
copi. Superbit quoque Palatio Regio:
munitaque eſt Arce: admiranda vero
celiis vinariis, 40. & plures gradus altis,
è vivo ſaxo ſtructis, adeoque algidis, ut
diu in iis morari, niſi de ſanitate peri-
clitari velis, non debeas. In ipſa urbis
foſſa eſt *Fons S. Petri* acidulis ſalubribus *Fontai*
clarus, calculoſis inprimis ſanus: Contra- *ne S.*
rium opus facit fl. *Tiretaine* olim Sca- *Pierre.*
teon dictus, ex cujus aquis natus mira-
bilis Pons lapideus longus 30. craſſus
6. latus 8. ulnas: Penes hunc fl. eſt *Ab-* *S. Al-*
batia S. Illidy, extra urbem Superbæ ſtru- *lyre*
ctura *Ab.*

Limag ne. ctura, ut quæ Caſtri inſtar turribus munita, intuſque columnis & marmore ornatiſsima: pone hanc & *Fons amplus eſt*, areſcens cum nuces defrondeſcunt, & rurſus fluens cum germinare incipiunt: Quadrante ab urbe mill. ædes eſt *ſ. Marc* D. *Marci* ad quam 3. *fontes* diverſi ſaporis: nitrum, ſulphur, & vinum eſſe dixeris. Hinc vix quadrante mill. eſt opidum *Monferrand.* & prope *fons oleaginoſus*: è *Le put de la poir.* quo craſsior liquor profluit, glutinoſus & picis inſtar nigrior, flammam concipiens, multum podagræ frigidæ; nervorumque affectibus prodeſſe dicitur, præſertim ſi cum Therebintho miſcetur: *M. Ferrand.* dicitur vero *Montſerrat*, quaſi *mons ferax* vini frumenti, opidum eſt amplum, ſedes Theſaurarii Arverniæ, & Arce firmum, quod Mareſcallus d'Effiat pridem cum Claromontio unire & uno nomine *Clarimonferrand* vocare conſtituerat. Hæc de locis claromontio proximis: *Rion.* cetera ulteriora ſunt *Rion*, nobile ſede appellationis & Curia Provinciali opidum: *Pont de Chau*, in colle vitifero juxta Elaverum ſtructum cujus Ponte ſu*Beau-regard.* perato *Beaurigard* Vicus & Arx Epiſcopalis eminet in vinea; inde *Lezous* opidum in colle, vineis & hortis amæno ſitum. Hinc ſuperato Dora Fl. Ponte lapi-

lapideo 6. arcuum, aſcenditur in urbem *Tiert*, in excelſo monte, (formâ longiore & eleganti ſpecie) ſitum: in ſublimi montium jugo optimum frumentum creſcit: latera vitibus ſunt cooperta, & omni ex parte luxuriantes conſpiciuntur colles: in valle humiles conſtitutæ domus & ad amnes interluentes longo tractu moletrinæ, quæ muris nudatæ, pagi cujuſdam amœni formam fingunt. Hinc verſus *Borboniam* occurrunt, *Charnat*: *Mon*, *Guago*, in lacu ſitum. *Maringues*, *Puy Guillaume*, *Rondan*, *Aigueperſe*, *Monpenſier*, Ducatus & Patriciatus nominibus illuſtre Principis Dombenſis opidum, & ad Sivolin Fl. (exili aquarum ſtrepitu oberrantem, ſed barbis & truttis optimis abundantem) *Ponte Mur*. & *Ponte Gibaud*. cujus Dominus Comes de Gibaud: & interius alia. *Limag Tiert. Monpenſier. P. Gibaud.*

SEquitur hinc occidentem verſus *Le-Limouicum Provincia Parlamento Burdigalenſi ſubjecta*. Inter Arvernos, Cadurcos, Petrocorios, Inculiſmenſes, Pictones, Bituriges & Borbonios ſita: Crauſiæ, Gartempæ, Vigennæ & Veſeræ fluminum principiis rigua: ager ejus ſterilior, pecore abundat & Caſtaneis: incolæ rudiores & inurbani *Limoiſin.*

Limoſin. bani, feminæ ingratæ & ſordidæ: familiæ numeroſæ. *Dividiturque in Superiorem & inferiorem.* Superioris (quæ *la Marche Limoiſin* dicitur) civitas eſt *Lemovicum* Epiſcopatu (ſub Præſule Burdigalenſi) clara: ſita ad Vigennam, partim in planitie partim in montis faſtigio munita muris & arce: aquis, beneficio fontis limpidi, abundans; ampla ſatis ac populo frequens, commerciisque dives, ſed ſordida & fœde ſtructa: inter ædificia Sacra eminet Colleg. PP. Soc. Jeſu Templumque nullis incumbens columnis: Portis patet 7. habetque Vigennæ inſtructos Pontes 2. ſex arcuum: ager ejus ſuburbanus vineis undique cultus & amœnus eſt. Inferius ad Vigennam opida habet *Aixe*: *S. Iunien* amœne in clivo ſitum opidum: *Eſtaniat*, Vicus cum Arce Scombergio Comiti parens, egregio nemore cinctus. Supra Lemovicum ad Vigennam occurrunt *S. Leonard* Abbatia illuſtris & ſpectanda: *Fymoteriers*; opidum parvum *Tarnac*: ad Taurionem, *P. Taurion*, *P. De Murat*, *le Donnion*: *S. Martin*, *S. Prieg* ad Vinconem, *Granmon* Abbatia caput ordinis Grandimontenſis. *Dronlie*, *Blanche* Abbatia ad Cattempam *P. S. Martin*, *Ranſon*, *P. de Blanzac*, *Gartempe* pagus, *S. Leger*,

Marginal notes: *Limoges.* (beside "Marche Limoiſin"); *S. Iunien.* (beside "Vigennam opida"); *S. Leonard.* (beside "S. Leonard"); *Granmon.* (beside "nem, Granmon")

Leger, ad Crauſiam: *Glenic, Gueret, Abu, Ambuſſon* & *Feletin* opida duo tapetibus & aulæis minoribus, quæ ibi fiunt, celebriora. Hæc de Superiore. *Limoſin. Ambuſſon. Feletin*

Inferioris, Lemovicenſis Provinciæ, *Diœceſis Civitas* Epiſcopalis) ſub præſule Burdigalenſi) eſt *Tudela* ad Coraſiæ amnis ripas poſita: Turri pyramidali artificioſe ſtructâ, ſuperbiens, ballivatu nobilis, negotiationibus dives, & 3. ſuburbiis, urbe ipſa amplioribus, magnifica. *Tulle.*

Inferius ad idem flumen ſequitur *Brive, la Gaillarde* ab genio incolarum & agri, cognominata urbs; ſedes Seneſchalli; læta & fertilis circum planities eſt, & ſilvæ, nec vineta deſunt; amnis lapideo ponte ſtratus: Adjacet prope ad Veſeram amnem *Temple d'Amour*: & altius ad Veſeram *Allaſſac, Donzenac, Vyolac, Vſarche*, amœnum & grati aëris opidum, & ob munitiones inexpugnabile: Abbatiam habet, in qua dementes ſanitati reſtitui dicitur, altius ſunt *Treinac. S. Mer*, & alia: & inde ad Dordonum fl. *Port Dieu*: *Bort* & interius ad Luſigiam torrentem piſcoſum ac profundum, *Vantadorium* caſtrum Ducatus & Patriciatus dignitate, gentiſque nobilitate illuſtre. Quod inferius ſubſequitur *Vicecomi-* *Brive. Vſarche. Vantadour.*

Teri- gert Turenne. *comitatus Turemius*; cujus caput *Turenne* non procul à Briva ſitum: quo & ſpectat *Beaulieu* ad Dordonium & alia loca plura, circa fines Petrocorienſes.

Dordonium enim cum *Veſera* hinc in *Petrocorienſem* deſcendit *Provintiam*, Parlamenti quoque Burdigalenſis, *Cadurcos* quoque & Vaſcones, Santones Inculiſmenſes vicinos habens: ſolum ejus aſperum fere, & montenſe, aër vero temperarus ac ſalubris, ita ut rarioribus ſit obnoxia morbis, nec contagioſis: fluviis & fontium ſcatebris abundat, nitetque Prætoriis crebris. *Dividitur* in 2. *Diœceſes* Dordonio fere amne diſtinctas, *Petrocorienſem* ſcilicet & *Saratenſem*.

Sarlas. *Hujus Metropolis eſt Sarlatum*, in ripa Dordonii dextra ſitum, celebre olim Eſculapii Gymnaſio opidum, in quo Druides medicinam docuerunt, cetera ejus opida ad Dordonium ſunt: *Doume* ſitu munitum: & inferius ad Veſeram *limeul.* Dordonio confluentem *Limolium* rupi impoſitum, in ſolo prædivite & fertili, *Linde.* *Linde* opidum fonte, miræ ſcaturiginis: *Bergerac.* turri incluſo famoſum *Bergerac*, novis munimentis validiſſimum, & frumenti, generoſi vini, & aliarum frugum copiâ lætiſſimum, & Regio tribunali inſigne.

ſigne. Ponte denique ſuper Dordonio *Peri-*
commodum. *S. Foy*, vino ſuavi cele- *gort.*
bre: *Chaſtillon*, *S. Emilion* opidulum an- *S. Foy.*
tiquum in clivo montis ſitum, conſpi- *S. Emi*
cuum Templo Collegiato, mira arte, *lion.*
in rupe ſtructo: *Liburnum*, opidum ſi- *Libour*
tu inter Ellam & Dordonium confluen- *ne.*
tes opportunum, novum, pulchrum,
rectisque plateis amœnum: ac populo
& commerciis frequens. Portis 7. aper-
tum: quantum quatuor verſus flumina
ſunt: murisque & craſſis turribus mu-
nitum, ornatumque regiis aliquot ope-
ribus, jure Collegii & civitatis incolis
conceſſo nobile: ex ruinis Condati *P Con-*
Portus (cujus inferius reliquiæ ſuper- *dat.*
ſunt) natum: & ad hoc faſtigii eve-
ctum, uti graſſante Burdegala peſte,
huc Parlamenti ſedes tranſlata aliquo-
ties fuerit. Horrendus inſuetis, & pe-
riculoſus nautis improvidis, huc uſque
ex Oceano, æſtus maris, citato cur-
ſu, aſſurgit, *Maſcaret* vocant, quem
pueri in litore ludentes intrepide, ex-
pectant: tanta conſuetudinis vis eſt.
Reliqua opida interius verſus Aginna-
tes ſunt: *Solignac*, *Perdillon*, *Monſe-* *Monſe-*
gur, opidum ſitu munitum & frequen- *gur.*
ter habitatum, *Chaſtillon*, *Lunel*, *Biron*
& alia.

Perigort. Periguour. *Petrocorienſis* metropolis eſt *Petrocorium*, *Veſuna* Romanis, ad Ellam fl. egregio, Ponte ſtratum, poſita, in planitie undiquaque viniferis collibus & tumulis cincta, ipſa urbs in *Veterem*, & *Novam* diſtincta: *illa* Veſunæ nomen retinet, & Turrim (Viſone vocant) craſſam & rotundam ſine limine & Portis: item Amphitheatri partem, columnas & arcus, alia & antiquitatum reliquias habet: item Templum Cathedrale, Epiſcopi Palatium atque plurimorum nobilium ædes.

Hæc Noua munita eſt egregie, continetque Collegium PP. Soc. Jeſu; ac ſuburbia templis ac monaſteriis ſpectanda: hoſpitiiſque ipſa urbe commodiora. Hinc ad Veſeram fl. inter *Montignac.* & Mire-mont. Le Cluſeau. *Tajac.* opidum ſe offert *Miremont*, celebre *Crypta* admiranda ei vicina, longa dicitur 6. mill. & continere, Cameras, atria, altaria, picturas fontes & flumina, non ſine comitatu idoneo & facibus ſpectanda: ſunt & alia plura rara in hac regione ſpectanda, uti *balnea*, & *fontes ſalutares*, *bolus armenus*, *ferri*, & *argenti fodinæ*: item 2. mill. à Petrocorio *Fons* mille lapidum ſpecies formans, lapideoque cortice obducens quicquid in eum projeceris. Reliqua opida ad Ellam ſita

ſunt

ſunt *Mucidan*, *Monpont*, *Guitres*, & ad Drumam, *Piquou*, *S. Aulaye*, *Parquout*, ad Collam: *Brandhomme*, opidulum peramænum, locoque fertili ſitum, Ab batia prædivite clarum *Boudeille*: *Aube-terre* ſic dicta quod ejus tractus terra albeſcat. *Augeumoi.* *Mucidan.* *Brant-homme* *Aube-terre.*

HInc ſeptentrionem verſus *Inculiſmenſis Provincia* continuatur, *Ducatus titulo illuſtris* ſub Parlamento Pariſienſi: feuda nobiliſſima plurima com prehendens; Regio eſt fertilis & amœna quam *Carentonus fluvius* celeberrimus mediam perluit: cujus ripæ collibus vitiferis & pratis virentibus jucundæ: inſulæ paſcuis & nemoribus commodæ, alveus piſcium optimorum copia opulentus, & ſuperficies 12. in hac Provincia Pontibus magnifica eſt: Metropolis ejus *Inculiſma*: Epiſcopali ſede (ſub Præſule Burdigalenſi) decorata: Templo Cathedrali & 12. Parochialibus magnifica; Collegio PP. Soc. Jeſu aliiſque monaſteriis aliquot pulcherrimis ſpectanda: ſitus ejus munitus in rupe præcipiti, inter Carentonum & *Anguiennam* confluentes aſſurgente: inferius prope adjacet *S. Eparchy Abbatia* cum *Ponte* eximio, viam regiam ſuper Carentonum pandente: opulenta eſt hæc Abbatia *Angoumois.* *Angouleſma.* *S. Cibard.*

Angou- & olim fuit Comitum Inculiſmenſium *mois* ſepulturæ locus, imminet ei ingens rupes & horrendum precipitium: in-
C.neuf. ferius ad *Caſtrum Novum* Carentionus XI. Pontem habet inde deſcendenti jux-
Iarnac ta Carentonum offert ſe Jarnac *nobile Chabatiorum Caſtrum, præterfluentis quod rigat Carentoni formoſa Lympha*, tres habens Pontes penſiles, quorum unus in hortum, alter in ingens pratum, tertius in ſilvam ducit: Sequitur *Conjac.* municipium Regium cum Arce Regia, loco natali & nutricio Franciſci I. Fons intus eximius qui nunquam exhauritur; Pons vero Carentoni hic eſt XII. incipitque hinc ampliſſima & fertiliſſima planities quam
Conjac *La Campagne de Conjac* vocant: atque fluvius hinc latiore & ſinuoſo fluens alveo fit navium grandiorum capax: ager ejus vinum fert optimæ notæ. *Hæc infra*: *Supra* Inculiſmam, mox occurrit
T. De *Portus Vlmellus* ubi Carentonus *Tolve-*
lumeau *ram* excipit, qui *Nec fluvius, nec fons, nec*
la Tau- *abyſmus, nec vivarium, ſed omne*: om-
ver. ni anni tempore æqualis; piſcibus abundans, fontem habens ſine fundo, aquasque limpidas & frigidas, ripas pulchras, Pontes Lapideos tres cum tamen Longitudo ejus 2. mill. non excedat,

cedat, latitudo fere ſit 20. paſſuum. *Angoumois.* Porrò altius ad Carentonum occurrit *Balzac.* Baronatus titulo nobile, & illuſtre Domino ſuo eloquentiæ Gallicæ Principe. *Balzac.* Item *Vindelle, Vars* Caſtrum Epiſcopi amœnum, ubi nonus Carentoni Pons: *Vars.* octavum vero ad Montiniacum: Septimum & Sextum ad Maûlium Canonicorum Inculiſmenſium municipum amœnum, & Vernolium pro ſe oſtentat: *Montigny. Maule. Verneuil.* offendis reliqui in Pictonum ditione ſunt apud *Ezes Conday, Sivray, Rochemeau, & Sicolen.* Alià opida hinc ad Vigennam ſita ſunt, *Anaille*, ubi medici jam pridem fontem repererunt, *Anaille.* cujus aquæ dolores colicos & ventriculi, aliosque morbos fugant: *S. Germain, Confoulans, Chabanais*, & altius ad Garanam *Rochecovard*, opidum cum Arce; *& Oradour*: hinc proxime ad *Tordoperam* deſcendenti occurrunt *Monberou* opidum cum Caſtro, *Rochecovard.* *Rancogne* celebre cryptis ſubtarraneis, quæ rupibus inciſæ ſunt, & ampliſſimi inſtar Palatii Cameris & atriis diſtinctæ, ornatæque figuris omnigenis, rupibus hiſce innatis: item *Rancogne.* *Caſtrum Fulcodiorum* in rupe ſitum, & teſte Carolo V. Imp. magnificentiſſimum; Ducatus & patriciatus titulis *Rochefaucault.*

Xain-tonge. digniſſimum. Et inferius prope Tolveræ fontem *Braconia ſilva* omnium celeberrima: item ad Aureum & Argenteum amnes *Champagne Mouton, Nantueil* Abbatia, *Porſac*: ad Sonum & Sonulum fl. *Celle fruin*, Abbatia *Beaulieu*, *Sanſac*, eximia Arx, *Vallence* & *Maintfons* ad Nedum fl: qui perluit amplam illam Campaniæ planitiem, &c.

Foreſt de Brancônne. *Sanſac*

Xain-tonge. INculiſmenſi regioni verſus occidentem ſuccedit *Santonia*, quam & Carentonus mediam perluit & in Oceanum exit: ita ut Oceano Garumnæ ac Pictaviæ ac Petrocoriis includatur, ſub gradibus latitudinis 45. & 46. Regio quæ ab inſigni fertilitate & amœnitate audit, *La Perle de France*: & de qua vulgo dicitur, *Si la France eſtoit un œuf. Saintonge en ſeroit le mojœuf*: Nihil enim eſt quod hic deſideres: flumen navigabile & Portus ad mare plures commerciis eam frequentem faciunt.

Xaintes Metropolis ejus *Mediolanum Santonum* urbs antiquiſſima juxta Carentonum ad clivum montis ſita, munitaque Arce rupi inſtructa: Fluvius ponte ſtratus ſuperbo Romani operis ultra quem *Suburbium*, & *Abbatia*, *des Dames* & alibi Suburbium S. Eutrapii, & *Prioratus*, opulentos habentes reditus: ſunt & in urbe

urbe plura Monaſteria ac templa, Collegiumque PP. Soc. Jeſu: *Cathedrali* Epiſcopi vero Magnificentiſſimo Campanili ac artificioſiſſima cochleâ aſcenſum ejus dante, cætera Aquitaniæ vincit: Antiquitatem ejus, Arcus ad Pontem, cum hac inſcriptione, notat: CÆSARI NEP. DIVI JULII PONTIFICI AUGURI. & alia extra urbem Amphitheatri & aquæductuum rudera magnifica. Incolarum urbis hujus indoles adeò eximia eſt & grata, cœli & aëris tanta clementia, agrique ea præſtantia ut natura hic deliciarum & voluptatum domicilium, amœnitatumque ſeceſſum poſuiſſe videatur. *Xaintonge.*

Cætera opida ſupra Urbem ad Carentonum ſunt *Port Chauveau*; infra quem Portum *Singona*, ex Petrocorii finibus deſcendens, abundansque troctis, percis & Carpionibus in Carentonum exit, alluitque proxime *Pontium* opidum nobiliſſimum, à Pontium ſublíciorum ingreſſu, nominatum: *Singona* enim ante opidum ſe dividens in plures alveos inſulas aliquot facit, ita ut 4. Pontibus ſubliciis ingredi illud neceſſe habeas: *ſitus* ejus amœnus in colle forma arcuata: *diviſumque eſt in ſuperius* (quod S. *Viviani* vocant) *& inferius*: Paret Domi- *P. Chauveau.* *Pons.*

 nis.

Xaintonge. nis de Ponte, qui ex antiqua Romana familia originem ducere creduntur, fidemque adſtruunt antiqui hic lapides eruti ante annos aliquot, cum hac inſcriptione: DIVUS CAJUS JULIUS CÆS. IMP. ÆLIUS PONTIUS NEPOS ROM. MAG. TUMUL: certe hodieque *Sire* nomine utuntur. *Sires de Pont* Poſſidentque hic Arcem collis jugo inſidentem, muro craſſo turribus & foſſis munitam, habentque ſub ditione ſua 52. Parochias ac 250. feuda nobilia: inter illas Inſulam *Vlarii* & *Brogium* opidum de quibus mox: neque cuiquam homagium debent niſi Regi, ſingulari quodam modo. Cæterum alia hinc opida verſus Garumnam ſita ſunt, *Mirembeau.* *Belougri*, *Bergerie*, *Arx Perou*, *Mirembeau*, caput Marchionatus *Petit Niort*, *Pontet*, *S. Aubin*, & alia.

Jam vero infra Santonum urbem ad *Taillebourg.* Carentonum ſequuntur *Taliaburgum* Tremolliæ gentis opidum, Arcem habens amplam rupi inſitam præruptæ: quam circumcingit ædibus ſuis opidum: flumini impoſitus *Pons* firmus & totius Galliæ longiſſimus, viam faciens uſque ad vicum *S. Iames*: campi hinc amœni utrinque, & ſilva ad Botonæ fl. oſtium: *Tonay Boutonne.* ad quem fl. altius *Tonaum* opidum occurrit

currit cum Arce quadrata, cujus Dominus Regi non præſtat homagium nisi ſit in loco propinquo; altius ad Botonam ſunt *S. Ian d'Angely*, hodie *S. Ludovici burgus*, *Chiſay*, *Aulnay* & alia: ad Carentonum vero inferius *Toneum* alterum occurrit, quod *Carentoni* dicitur, ad diſcrimen ſuperioris: illuſtre ſtatione navium grandiórum, quæ huc uſque ex Anglia & Belgio aſcendunt: firmum quoque Arce antiqua, *Domina de Mortemale*, amœnum ſitu, agrum habens frumento ac ligno abundantem, campisque divitem, & à tergo Nemus querceranum jucundæ inſerviens deambulationi oſtentans. *Xaintonge.* *Tonay Charente.*

Succedit huic *Soubize* opidum Portu & Ducatus titulo celeberrimum, ab quo Carentonus lato alveo inter Salinas ſub *Portu Lupini* in oceanum volvitur. *Soubize.*

Ultra Carentonum hinc *Alneſii territorium* ſuccedit, *Santoniæ appendix*, vitibus abundans: ejus urbs eſt *Rupella* ampla ſatis & pulchra ac negotiationibus frequens: Portum habens amplum, tutum ac munitum: Templum in eo Reformati ſtruxere rotundum, Panthei inſtar Romani, miro artificio formatum: habet & Xenodochium amplis reditibus dotatum; item Collegium PP. Soc. *Aulnis* *La Rochella.*

Xaintonge. Jeſu magnificum. Prope in Oceani litore ab eſt *Promontorium Boſium*, cum ſinu vaſto ac à ventis tuto, Bajam vocant & Portum novum: cætera opida huc ſpectantia ſunt *Maranum* municipium amplum cum Arce firma, nullis mœnibus, ſed venda amne vaſtisque ac ſpatioſis lacubus cinctum ac munitum: & introrſus, *Andaille*, *Nuaille*, *Surgeres*, *Clavette*, *Perigné*: & *Neſtre*, *Angonlein*, *Chaſtellaillon*, *P. Ive*, *Chertre*; *Coudre*, & alia ad littus oceani ſita. E regione Rupellæ in oceano ſpectatur duo à continenti mill. *Inſula Reta* Præfecturæ Rupelienſis, ſale & vino abundans, & ob commercia populo ac vicis frequens, & fortalitiis aliquot egregiè munita, Portum & ſtationes tutas habens verſus continentem ab aliis partibus inacceſſa & prærupta.

Port Neuf. *Marans.* *Neſtre.* *l'Iſle de Re.*

Ab hac meridiem verſus *Altera Major* paulo ſe offert *Inſula*, è regione Oſtii Carentonis fl *Vliara* vocata, agrum habens omnium rerum feraciſſimum, frumenti in primis & vini, ſalisque copiam: aditus ſatis faciles ſunt ad *Canales Perotina*, *Arcealis*, & *Abranda* ac juxta *Portum Caſtella*, cujus burgus præcipuus inſulæ, locus eſt, munitus 5. propugnaculis regiis: *Cœnobium* continet optimum

Et d'Oleron.

mum

mum ord. D. Bened. ac inſuper *Collegium Canonicorum*, PP. Franciſcanorum Monaſterium: diſtinguiturque 6. Parochiis, ſub Dominio Comitis Pontii, cujus Dominii quoque eſt *Broagium*, (ut modo dixi) opidum in proximo litore, maris poſitum, novum ac munitum, & commerciis, ſalis inprimis, opulentum: interius eſt *Plaſſac Chau.* *Xaintonge.* *Brouage.*

Ab hoc Garumnam verſus in litore ſequitur *Marennes* ubi *Pharus* altiſſima, noctu prælucens, nautarum cauſa. Prope adjacet *Peninſula Arverd* ceteris ſalſis paludibus latior, ubi Pinus & ilices perpetuo virides copioſæ creſcunt, hæ cum ſint oleaginoſæ facile ignem, virides quoque, concipiunt, & ardent, unde inſula Ardverd audit. *Plaſſac Chau.* *Marennes.* *Arverd.*

Ulterius juxta Garumnæ oſtium *Sardiniorum piſciculorum & oſtrearum* ſuaviſſimorum copioſa piſcatio eſt. Sequitur *Rojanum* nobile opidum cum Portu, quem tuetur Arx adſtructa, herois Marchionis de Rojan. *Rojan.*

Hinc juxta ampli Garumnæ oſtii litus ſuccedunt *Talemond*, *Mortagne*, *Conjac*, *Bord de Ry*: *Blavia* opidum & Caſtellum, Turribus & propugnaculis munitum, ad quod Angli vela ſubmittere, & pro ſingulis navibus aureum Præfecto *Blaye.*

fol-

Guienne ſolvere teneantur: Promontorium olim Santoniæ fuit, & *Caſtrum Rolandi*, Caroli Magni Nepotis, cujus & arma incolæ oſtendunt. Sequitur *Burgus Pontii Leontii*, antiquum & validum bello opidum à Paulinis ad Dordonium ubi Garumnæ confluit, ſtructum: Altius ad Dordonium eſt *Portus Cuſaci* & geminæ ad eum in excelſo loco Turres: inde ad Ellam & Dordonium confluentes vertici montis inſidet *Fronſiacum* opidum quoque munitiſſimum, ac Ducatus Patriciatusque titulis nobiliſſimum: cui acceſſit municipium *Coutras* ad Ellam altius ſitum, & 600. vel 700. focis habitatum: ita ut ab hoc Ducatu jam dependeant Parochiæ 29. reditusque ejus annui ſint 25000. flo:enorum & amplius.

Bourg. ſuiner. *Port de Luſac.* *Fronſac.* *coutras*

Guienne. Sequitur ultra Garumnam & Dordonium *Guienna* reliqua Parlamenti Burdigalenſis Provincia, *continens Territorium Burdigalenſe* atque *Diœceſes, Aginnenſem & Condomenſem* ſub Præſule Burdigalenſi: item *Vaſatenſem*, *Adurenſem*, *Aquenſem*, & *Bajonenſem*, ſub Præſule Auſcorum: cujus reliquæ 4. Diœceſes nimirum *Lactoratenſis*, *Convenenſis*, *Conſarannenſis*, & *Tarbenſis* una cum Metropoli *Auſcorum* ad *Parlamentum Tholoſanum* ſpectant.

Bur-

Burdigalenſe territorium ſterilius eſt & mari Flumineque Garumna continetur, cujus urbs & Metropolis eſt Burdigala, Sedes Parlamenti (ſub quo continentur *Santonia, Lemovicum, Petrocorium* & *Guienna* modo dicta) & Archiepiſcopi: cui famulantur *Santoniæ, Inculiſmæ, Pictaviæ, Maleaci, Luxonii, Petrocorii, Sarlati, Tudelæ, Lemovicum, Aginni* & *Condomi* Epiſcopi: urbs eſt ampla, pulchra, amœna, potens, emporiumque Aquitaniæ opulentiſſimum, populo & commerciis, vini imprimis, & Hiſpanici panni, frequentiſſimum, ac binis Nundinis celeberrimum. Antiquitatum reliquiis & monimentis ſpectatiſſimum, *aëre* tamen graviore ac inſalubriore infeſtatur, ob maris vicinitatem: *ſita* enim eſt non procul à mari in læva Garumnæ ripa, qui hic lato & arcuato alveo præterfluit, Portumque ſeu navium ſtationem format capaciſſimum: Portis clauditur 12. intusque egregie publicis ac privatis ædificiis exculta ac ſplendida eſt: Templa Collegiata numerat 2. Parochialia 12. Monaſteria 17. & opulentam *S. Crucis Abbatiam*: Collegia item PP. Soc. Jeſu tria & *Academiam*, cui inſerviunt tria Collegia magnifica: itemque *Noſocomium* ampliſſimum; atque

Bordelois.

Bordeaux.

guenne. Bordelois.

atque inter Politica ædificia eminent *Arx umbraria*, olim Ducum Aquitaniæ, nunc *Parlamenti ſedes* & Cameræ Edicti, Baſilica urbis ſpatioſa: Aula mercatorum: Arces 2. & *Podium Paulini* arcis inſtar, nunc Ducis Eſpernonii Palatium: Palatium Galieni ubi Amphitheatri reliquiæ: Palatii Tudelæ columnæ aliquot: cui ſubſtructa antiqui operis Camera in qua vinum conditur. Item extra urbem *Palatium* magnificum & Horti amœni de *Sourdis* & Area in qua *Le Ieu de maille*: ubi prope habitant Hollandi & Angli cereviſiæ coctores: uti ad Garumnam vides tabernas vinarias, & dolia innumera vini, præguſtanda ſi lubet: Si Margaretis & unionibus delectaris Domicilia Portugallenſium adibis: ſi organo, adibis Cathedrale D. Andreæ Templum in quo organum opere & forma totius Galliæ ampliſſimum: Hæc de urbe pauca.

Pauliac. Paluz. Soulac Grave La Tour de Cordoan.

Cætera loca ditionis Burdigalenſis hinc verſus mare & juxta Garumnam ſunt *Blanquefort*, *Doniſſe*, & in *territorio Medoc*, *Pauliac* Auſonio notus locus: *Bois de Palus* ubi vinum helvolum naſcitur melioris notæ; *l'Eſperre Saulac*. nobilis vicus ad promontorium Graviæ ſitu, juxta *Portum Verdonis*, & Salinas: è regione

g'one in ipſo Girundæ oſtio *Pharus* eminet elegantiſſima ſcopulo ſumtuoſè inſtructa; *Manſio 2. heremitarum*, qui noctu faces accendunt ad uſum navigantium: Hinc *ſtagnum Medulia* dulcis aquæ plenum ſe offert, quod longum 5. mill. & mox Arcachonis Portus, maris inſtar, ſinus amplus in quem Lerius amnis ſe exonerat, qui è *Vaſatis* per *Landas Burdigalenſis* Montem Prioratus alluit ibique Ponte tranſitur, ac cymbâ, ad viam quæ Bajonam Burdigalâ breviſſima eſt; *Bojorum* hæc regio fuit, hodie *Principatu nobilis* ſub Domino *Ducis Eſpernonii*: infelici habitatur ſolo, arenis obducto, frugum (exceptis ſecali & milio) infœcundo, ſilvis vero pineis, arboribusque reſinam ſudantibus abundante, Crebri hinc Bajonam uſque & longi Lacus & ſinus Oceanum haurientes ab una, & rivos ab altera parte. Eſt & hic loci *tempeſtatum ventorumque regio*, violentorum adeo, ut montes arenoſos de loco in locum vi eorum transferri ſcribant. ora hæc maritima ab oſtio Garumnæ Bajonam 30. mill. longitudinem habet; Landæ vero Burdigalenſes, à Bajona Burdigalam per planitiem extenſæ, 18. mill. hæ ſteriles ſunt & infructuoſæ; melle tamen ac lacte: & ſubere abundant;

Bordelou.

Eſtang dour

Havre d'Arcachon.

M. Priore.

Le pais de Bouch.

Les Landes

Borde- dant : Porrò inferius ab his juxta Ga-
lois. rumnam Burdigalenſis ditionis opida
occurrunt: *Podenſac*, *Caſtre*, *Portais*, *La*
beugles *Prade*, *Petit Bordeaux* & pagus *Beugles*
in quo Reformati Templum ſuum habent. Ultra vero Garumnam, inter maria duo, ut vocant : *Bec d'Ambes*,
Cypreſ-ſac. *M. ferrand*, *Lormont*, *Cypreſſac*, ab nemore propinquo Cypreſſis denſo: *Tour-*
Rious. *ne*, *Rious* vino celebre; & trajectu Ga-
Cadil-lac. rumnæ *Cadillac*, opidum Ducis Eſpernonii amœne juxta Garumnam poſitum, cui adſtructa *Arx* omnium magnificentiſſima, qualem reliqua Gallia non habet. Foris fundamentum è quadra baſi duriſſimi lapidis ſurgit ad faſtigiarum tectum; ſub ſe habens quatuor contignationes; intus ſexaginta conclavibus ſplendidiſſime ornatis nitet. Hortis item amœniſſimis & cultiſſimis arridet: fontibus ſalientibus oblectat: ſphæriſterio, *Ieu de maille*, equili, aliisque plurimis rebus ſpectanda eſt maxime. & hinc introrſus *Creon*, *Sauveterre*, *Pamiers* & alia.

Vaſconia. Sequitur hinc proxime *Aginnenſis*
Agenois. *Diœceſis*, *Vaſconia Pars*, uti quæ *complectitur Aginnenſem*, *Armeniacam*, *Bigerrones* & *Convenas* : *Aginnenſis* vero *pars eſt Condomenſis* haberque ad Orientem *Cadur-*

Cadurcos ad Meridiem *Armeniacos*, ad Occidentem *Guiennam*, & ad Septentrionem *Petrocorios*; regio eſt pulchra, amœna, pinguis, ac fertilis: ad utramque Garumnæ ripam extenſa, aliisque fluminibus pluribus rigua. *Bordelois.*

Metropolis ejus eſt *Aginnum* urbs antiqua, dives & pulchra, ſede Epiſcopatus (ſub Præſule Burdigalenſi) & Præfectura latiſſimæ Juriſdictionis illuſtris: ſitus ejus amœnus in patentibus & latiſſimis campis ad dextram Garumnæ ripam, Templis & Monaſteriis pluribus magnifica: in primis Collegio PP. Soc. Jeſu, ſuperbe ab Regina Margareta Valeſiâ, hic extructo: Antiquitatem ejus teſtantur, fornices, caveæ, marmorea ſub terra pavimenta, veſtigia aquæductuum, Amphitheatri, Pontisque ſuper Garumna, & alia extra urbem ſpectanda. *Agen. Agenois.*

Cetera opida, cis Garumnam ſita, altius ſunt: *Clairmont bas* in ſolo pingui & Juglandium vinique divite: *La Force*, *pulcherrima Arx*, *P. Bargalone*, *Valence*: inferius. *Pons. S. Marie*, opidulum amœne ſitum in colle vitifero: cui ſubjecta planities, vineis, pratis, ac hortis diſcriminata. *Acilio* ducis Meduanæ opidum, ad olti oſtium commodiſſime ſitum, omniumque rerum abundans, piſces, pecudes, *Clairmont. Pont S. Marie. Aiguillon.*

vinum,

Gaſcogne. vinum, frumentum in copiâ ſunt; infra Oltum *Longeville, Coignos, Tonnius*, loca ipſa amœnitate amœniora: & *Marmande*, ultima Aginnenſis diæceſis urbs, ante cujus Portam fons Saliens, tribus æneis fiſtulis aquam ſalubrem, ejiciens: Prope Granmont. ad Trecam fluviolum *Prioratus Granmontii* conſpicitur.

Hæc in dextra Garumnæ ſita loca; cetera opida proxima cis Garumnam Clerac. ſita *ad Oltum* fl. ſunt, *Clerac* opidum munitum & opulento PP. Bened. Monaſter. clarum: *Caſtelmoron*: *Fongrave*. Fongrave. Vicus populo frequens, nobilisque Virg. fontis Ebraldi Cænobio: *S. Livrade*, frugum & commerciorum præpotens. *Caſſeneil*, Palatium Regium Caroli Caſſeneil. Magni, in quo natus Ludovicus Pius: *Pennes* regia urbs: *Ferraſſon* & *Luſtrac*, antiquæ Luſtracenſis familiæ arces, nunc Ducis Eſpernonii, *Monſenprun*, Ville neufve. Prioratu opulento inſigne, *Ville neufve* opidum cum Arce, & alia.

Agenois. Ultra Garumnam Aginnenſis diæceſis opida ſunt ſub *Metropoli fere Condomenſi* Condomois. cujus Epiſcopatus Novus & ab Condon Aginnenſi detractus: ditioque ejus peculiari nomine *Vaſconia* dicitur: civitas ipſa *Condomum* ampla eſt, ſed non tam frequens, amœna ac omnium rerum copia

pia affluens ut Aginnum: ager enim ejus ſterilior eſt, quamvis urbs ipſa vitiferis collibus ſit ſepta. Situs ejus ad Baliſam fl. qui inde per Ducatum Albretanum in Garumnam exit; Aginnenſi enim Provinciæ adjacet *Ducatus Albretanus*, cujus princeps opidum *Neracum* Camerâ Edicti nobile inpræpingui agro ſitum & à Baliſa amne in duo diviſum: Arcem habet Splendidam Albretanorum Principum amœnum ſeceſſum: Adſtructi enim Horti & Viridaria, ambulacraque, inter cypreſſos, lauros, granatas aliasque arbores, longe amœniſſima ac ornatiſſima: Cetera hujus tractus opida ſunt ad Baliſæ oſtium & Garumnam; *Paravis* Monaſterium pulcherrimum Ord. Fontis Euraldi in quo virgines recipiuntur illuſtriorum Vaſconiæ familiarum; *Monheur* opidum deſtructum, *Calmontium* opidum cum inſigni Arce, unde Calmuntia gens nobilis nomen habuit & interius *ad Amanciam* fl. *Caſteljalous* antiquorum Comitum Albretanorum Sepulturæ locus; prope tres rivuli ampli ſatis, molas agitant pannarias, ærarias & frumentarias, piſcesque habent optimos neque unquam augentur, vel extenuantur, prope *ad Geliſam* fl. *Barbaſte* occurrit opidum Albretanum, ubi *parum* adifi-

Gaaſcogne. *Aibret* *Nerac.* *Tatavis.* *Caumont.* *Caſteljalous.* *Barbaſtè.*

Guaſcogne. ædificium quatuor turribus conſtans: & Pons ſuper flumen lapideus octo arcubus eleganter incumbens: altius eſt Sclx, S. Amand, & ad Loſſam fl. Monteſquiou, Ferenſac, Gaudin; ad Baliſam altius Valence, Brune, Mirande, & alia.

Armagnac. Eſtiac. Sequitur hinc meridiem verſus Armeniacus Principatus duas complectens Diœceſes, Auſciorum ſcil. & Lactoratenſem, & Comitatum Eſtracenſem, in ampla planitie, quam Egircius amnis percurrit, ſitum. Metropolis ejus Auguſta Auſciorum ad Egircium fl. ſita, & opulentiſſimo fere Galliæ totius Archiepiſcopatu nobiliſſima, olim totius Novempopuloniæ (quæ nunc Vaſconia) caput, partim Regem hodie, partem Præſulem Dominum habet, multaque antiquitatum oſtentat monumenta. Templum Cathedrale D. Virg. continet pulcherrimum, & ſtructura Superbum: Collegium item PP. Soc. Jeſu magnificum. Imperium habet Præſul ejus in Diœceſes decem nimirum Lactoratenſem, Convenenſem, S. Bertrandi, Conſarannenſem, Tarbenſem: ſub Tholoſano Parlamento una cum Metropoli ſortitas: Luſcarienſem & Oloronenſem ſub Parlamento Bearnenſi: & Vaſatenſem. Adurenſem, Aquenſem, & Bajonenſem, ſub

Auchs. Par-

Parlamento Burdigalenſi poſitas in Gui- *Guien-*
ennæ ditione, quas omnes ordine bre- *ne.*
viter referam, incipiendo ab 4. poſtre-
mis, Burdigalenſi Parlamento (de cujus
ditionibus hic agimus) ſubjectis.

Et quidem *Vaſatenſis Burdigalæ proxi-* 1. *Ba-*
ma utramque Garumnæ ripam occu- *zadois.*
pat, & juxta Albretanum Ducatum,
Landasque Burdigalenſes procurrit, *ejus*
Civitas Epiſcopalis eſt *Coſſio Vaſatum*, *Baſas.*
parva ſed antiqua & nobilis ortu Auſo-
nii: ſita loco arenoſo ad Cironem fluvio-
lum percis & lupis plenum, ad quem al-
tius *Pons Bauliacus* unius arcus pulcher- *Villen-*
rimi, & inde inferius *Uſeſte.* Arx ſuperba *drand.*
ab Clemente V. Pont. ſtructa, ante cujus *Vſeſte.*
Portam Templum continens Pontificis
dicti & duorum Cardinaliū ex pretioſo
marmore Sepulchra: cetera opida huc
ſpectantia ultra Garumnam ſunt: *S.*
Baſile, *La Reole* Prioratu opulento cla- *S. Ba-*
rum, ſituque, in monte juxta Garum- *ſile.*
nam, amœnum; prope vallis eſt per *La Reo-*
quam rivi duo *Moſa* & *Moſella* fluunt; *S.* *le.*
Macaire, & *S. Croix* Baſilica, ſubter quam *S. Croix*
Collis teſtaceus admirandus, & prope e-
legans ædificium Monti inſtructum, hæ-
redum Dom. d'Ancre conſiliarii Burdiga-
lenſis, & circum illud ambulacra amœna
ac ſpatioſa: hinc rurſus cis Garumnam

Guienne. Langon. prope *Ciri* fl. oſtium *Alingonis Portus* cum Arce Ducis Eſpernonii: cujus ager vini generoſi ferax: altiusque *Roquetaillade, Caſtels, Aillas,* & interius *Caſtelnou, Captuis* & alia.

2. Adurois. Aire. Sequitur hanc proxime *inter landas Burdigalenſes, Auſchios & Bearnenſes Adurenſis Diœceſis*, quam Atyrus & Midovus irrigant: Princeps urbs *Adurum* in læva Atyri fl. ripâ ſita, ad quam inferius ſita opida ſpectat *Caſeres: S Iean de la Caſtelle* Abbatia, *Granada, Tholoſette,* S. Severe. *S. Severe, Caloſſa, regionis* caput, & Vaſconiæ, *Abbatiam* habens ab Guiennæ Duce fundatam, & 4. ampla & Suburbia: item rudera antiqui Cæſaris Caſtri, quod Amphitheatrum repræſentaſſe putatur: Ager ejus verſus Tholoſettam vina producit alba optimæ notæ, quæ Toſſan. *Caloſſea* vocant, à loco: Item ad Midovum fl. *Hangaſt, Montmarſan,* & ad Stamponem *Camens, Roquebort, Caſaubone, Baſtide:* & alia.

3. d'Acqs. Inferius Atyrus *Aquenſem perluit Diœceſin*, cujus civitas Epiſcopalis *Aqua Tarbellica*, formâ quadrata, parva at benè munita, egregioque Ponte lapideo ſuper fl. Atyrum conſpicua. Vetuſtatem in mœnibus oſtentat, & balneorum (quibus olim celeberrima fuit) ruderibus mar-

marmoreis: eſtque hodie in media urbe *Fons* perpetuo fervens, aquarumque copiam in Atyrum emittens: & alter prope mœnia *Fons ſalſus*: Tum 1. ab urbe mill. *Balnea Tercia*, ob ſalubritatem infrequenti uſu: cetera hujus Diœceſis oppida præcipua ſunt, ad Atyrum *Auros Pias* S. *Poy* ad Duſam ſive Midovum *Tartas*, *Sauproſe*: ad Luſum fl. *Hoyeina*: *Monthoit*: ad Gavum *Petra forata* & *Sordes*, municipium ſatis populoſum. *Guiesne.* *Tercia.* *Sordes.*

Hinc inferius Atyrus *Bajonenſem*, ultimam Parlamenti Burdigalenſis *regionem* humectat, quæ una cum Aquenſi *Lapurdiæ* nomine celebratur: inter landas Burdigalenſes, Oceanum & Hiſpaniæ, Bearnique fines incluſæ: Urbs hic Epiſcopalis, eſt *Bajona*, emporium opulentum, non procul à mari in Atyri ripa læva ſitum; qui fluvius ibi Pontem lapideum habet eximium, & Navium ſtatione vicina, conſpicuum, munitiſſima urbs eſt, & propugnaculum hac parte: Galliæ, quam nemo armatus ingredi poteſt niſi è regio ſanguine ortus, ceteri arma deponere coguntur: perluit eam Nivus amnis, dividitque, ſed duobus Pontibus lapideis rurſus conjungitur: ad oceanum verſus ſeptentrionem habet *La Baronnie de Benne* & loca ali- *Le pais de La pord.* 4. *Bajona.*

 quot:

Bearn. quot: & meridiem verſus *S. Iean de Luz:*
S. Iean de Luz. opidum limitaneum ad Hiſpaniæ fines & egregie munitum: altius ad Atyrum *La Honce, Vrt*, Ad Urdacarim fl. *Aſcain: Sara, Anea.* Ad Nivam *Euſtaris, Cambo, Euſtarus, Echaur, Orces.* Ad Biduſam *S. Palais, Camo, Bidache, S. Iean deſchart, Guiſſen* & alia.

Bearn. SEquitur hinc proxime *Bearnia Principatus*, contigua ceteris partibus Navarræ ac Bigorriæ: admirandi genii regio, in qua vix pagus cui nihil ſit ſingulare; Vinum fert optimæ notæ, omniumque rerum abundans eſt; balneis vero ſalubribus mire felix, ac aëre gaudet adeò temperato ac Salubri, ut homines hic ſint maxime vivaces, ac communiter 150. annos vivant. Duas continet civitates *Epiſcopales*, ſub Præſule Auſciorum, & 30. municipia, pagos &c

1. *Pau.* *Metropolis eſt Caſtrum Palum, ſedes Parlamenti* & Principis, ſita loco plano ac amœno ad Gavum Bearnenſem: Templis & Collegio PP. Soc. Jeſu magnifica. Arce & Palatio Regio (in quo natus Henric. 4.) ſuperba, & hortis juxta illud omnium cultiſſimis, & vivario ac ambulacrorum copia, amœniſſimis gratioſa.

Luſcar. Prope abeſt *Laſcurra* ſedes olim Principum, nunc Epiſcopi: item ad Gavum

altius

altius *Nay* opidum pulchrum & com- *Bearn.*
merciis frequens: & dein *Corraiſe*, Arx *Corrai-*
Henrici 4. educatione nobiliſſima: infra *ſe.*
vero Palum, ad Gravum, occurrit *Orthes* *Orthes.*
urbs *Academia* illuſtris, & Principũ Be-
arniæ comitumq; Fuxenſium olim ſedes:
Pontem habens eximium quo Suburbiũ
ultra Gavum ſitum urbi connectitur.

Altera *urbs Epiſcopalis eſt Olerona*, loco *2. Ole-*
edito ad alterum Gavum, ab ea cogno- *ron.*
minatum, & Aſpeum confluentes ſita,
quorum utriusque Pontes ſuburbia cum
urbe conjungunt. Cetera opida ad Ga-
vum hinc *inferius* ſunt *Navarrinum* opi- *Navar*
dum munitum & Ponte lapideo orna- *rum.*
tum; *Sauveterre* opidum cum Arce vete-
ri & collapſa, & *Baſtide*. *Altius* ſupra O-
leronam ſunt *Arudy, Forum Majus* hujus *Arudy*
regionis audiens; *Biela*, magnificum Tem *Biela.*
plo marmoreo & columnis ex jaſpide:
ac nobile conventu cætus generalis in-
colarum hujus vallis. *Aigues caudes* ubi
fontes ſulphurei: *Gabas* Hoſpitale ad u- *Gabas*
ſum viatorum & peregrinantium hic
commode ſtructum, & proxime ad A-
ſpeum fl. *N.D. de Sarance* Baſilica votis &
miraculis illuſtris: *Pene deſcot* ubi via per *Pene*
rupes à Julio Cæſare patefacta, uti inſcri- *deſcot.*
ptio notat. *Lurbe* in arcto ſed longo (7. *Lurbe.*
mill.) campo ſitũ: cetera opida ſunt *Salies*,

Bearn. *Belloc, Molins, Seoube, Gan, Aſcon, Pontac, Morlas, Montenais., S. Iean Pouge, Lambege, Conches*, & alia.

I. Bigerræ. Sequitur hinc proxime *Tarbenſis Diœceſis*, una cum *Conſarannenſi, Convenenſi S. Bertrandi.* & *Lactoratenſi*, atque Metropoli ſua *Auguſta Auſciorum*, ad *Parlamentum Tholoſanum* ſpectante; hodie *Bigorra* dicitur, Comitatusque titulo inſignis eſt, ſita inter Bearnenſes Armeniacos & Pyrenæos: regio varia, nam qua declinat ad Atyrum fl. inter fertiliora Guiennæ loca cenſeri poteſt; qua vero attollitur, ſolo arenoſo eſt & pene ſterili: aëreque frigido ac ventoſo: Civitas ejus Epiſcopalis eſt *Tarbea*, quam

I. Tarbe. Atyrus fl. diviſus in plures canales, in totidem partes ſecat, quæ ſingulæ ſuas habent Portas, Pontes & mœnia, prout ſucceſſu temporis aucta fuit: Reliqua opida ad Atyrum ſunt *Campan*, butyro

Bagueres. & melle abundans, *Bagueres* ab calidis (quibus gaudet) thermis nomen habens, quales hoc tractu plurimæ & ſaluberrimæ: pandit ſe ab hoc opido planities juxta Atyrum longiſſima & omnium amœniſſima denſeque habitata: onuſta meſſibus: obducta pratis vineisque elevatis, irrigata rivis, & obumbrata ſilvis: inferius ſequuntur *Viede*, *Plaiſance*. Ad

Liſſam

Liſſam *Monbourget, Rabaſtins, Tornay,* ad *Guaſ-*
Loſſam *Tery* & alia. *cogne.*

Succedit huic juxta Pyrenæos *Coſa-* *Cauſe-*
rannenſis ſive *Convenenſis diœceſis ſupe-* *rans.*
rior. Comitatus Coſarananſis vulgo au-
diens, frumenti, vini, olei & aliarum
rerum copia affluens. Epiſcopalis ejus
Civitas eſt *S. Bertrand,* ſita ad Garum- *2. S.*
nam in valle Capraria, ex ruinis Lugdu- *Ba-*
ni Convenarum urbis ut creditur ſtru- *trand.*
cta: vetuſtatem & Splendorem ejus ſa-
tis teſtantur monumenta & epigraphæ,
quæ ibi plurima. *Conſeranna* altera ci- *3. Con-*
vitas Epiſcopalis valde antiqua, ab Sa- *ſerans.*
laro fl. (è ſalſis fontibus fluente) dividi-
tur, Ponteque lapideo rurſus jungitur,
ejus medium Turris firma, imum Sa-
cellum D. Virg. ſacrum occupat. Cæte-
ra opida ad Salatum fl. ſunt *S. Girons,*
S Leger in planitie ſitum: ad Garum- *S. Le-*
nam *S. Beat, Fronſac, Monregeau, Valen-* *ger.*
tin, S. Gaudens Vice-comitatus Nobo- *S Gau*
ſani & Regii Prætorii ſedes, *Muret* & *dens.*
alia. *Muret*

Hinc verſus ſeptentrionem; *inter Ar-*
meniacos, Gavrenſes & *Tarbenſes,* conti-
nuatur *Convenenſis Diœceſis inferior, Co-* *Comin-*
mitatus quoque titulo nobilis & Savo fl. *geois.*
irrigua, cujus *Civitas* Epiſcopalis *Lom-* *Lom-*
bres ſub Præſule Tholoſano ad Savum *bres.*

Guaſcogne. poſita, partim vinetis, partim fertilibus frumenti arvis & paſcuis cincta: cetera opida huc ſpectantia, ad Savum ſita, *Dodon* ſunt *Inſula Dodonis* edito loco ſitum, oppidum, *Samathan,* *Samathan*, in profunda valle poſitum. Savus perluit, habetque in edito loco ac prærupto arcem munitumque eſt inſuper muris & propugnaculis: item *Riume, Sauveterre, Savignac* & alia.

Auſcheu. Adjacent huic *Diœceſes Auſchenſis*, & *Lactoratenſis* Gerſio amne & aliis irriguæ: illius Metropolis ſupra deſcripta ad quam ſpectat *Miranda* ad fontem Baliſæ fl. urbs *Comitatus Eſtracenſis* præcipua, & *Caſtelnau.* inferius *Brune*, & ad Girſium fl. *Caſtelnau des Barbarins*, locus munitus & difficillimi aditus, item *Pavy, Roquelaure*, & *gimont* ad Gimonam, *Gimont* partim in clivo prærupto, partim in planitie poſitum: item ad Raſum amnem *Mauvais Voiſin* & alia.

4. *Lectoure.* Inferius ad Egircium fl. *Lactoratenſis* ſuccedit *Diœceſis* ad Garumnam uſq; extenſa: civitas ejus Epiſcopalis *Lactoratum*, Principatus Armeniaci caput, ad Gircium fl. in montis vertice ſita eſt: eo modo ut non niſi unicus ad eam ſit aditus; Arcem habet à Romanis conditam; triplicique muro, foſſis & propugnaculis adeo eſt munita, ut expugnari

vix poſſit; cetera opida huc ſpectantia ſunt *Eſtabort, Sauveterre, Aveſſen* & *Verdun* juxta Garumnam, & ibidem *S. Benoiſt* Monaſterium opulentum, & alia. *Gnaſcogne.* *S. Benoiſt.*

Hæc de Burdigalenſis Parlamenti Territoriis & Guienna ac Vaſconia, Provinciis amplis.

Atqui notatu dignum, quod in pleriſque Vaſconiæ ditionibus maxime apud Armeniacos, Bigerrones & Bearnenſes, homines utriusque ſexus ſint lepra quadam infecti, qui *Capotz* vel *Gahetz* appellantur, & fere ſunt fabri lignarii & vietores, aliisque mechanicis artibus occupati, laborisque patientiſſimi & injuriarum: habentur ſiquidem pro ſervis, & in diem diurno vivunt labore, pauperes ſemper, nam ſi quis ditior, Liberos non habet hæredes, niſi mobilium, quæ omnes tanquam certam luem averſantur: omnium enim halitus & os grave olet, creduntur que alios inficere, ideo interdictæ iis civitates & opida, coguntur que incolere ſuburbia & loca remotiora, atque in templis aſſignatæ iis ſuæ ſtationes; in facie & actionibus eorum quippiam apparet quod eos contemtui & deteſtationi obnoxios facit, quamvis fæmineus ſexus liberali ſatis forma ſit: maledictionis putatur *Capotz.*

Lan-guedoc. genus, quod à majoribus in poſteros manifeſte derivatur.

Lan-guedoc. Sequitur *Lauguedocia* omnium Galliæ ampliſſima & nobiliſſima Provincia, quippe quæ ab Garumnæ fonribus juxtà Apenninos & mare Mediterraneum ad Rhodanum uſque porrigitur, confinesque introrſus habet *Forenſes*, *Arvernos* & *Cadurcos*: regio eſt haud dubiè inter Galliæ Provincias glebæ pinguedine & omnium frugum feracitate eminens: licet non nullis locis occurrant terræ effætæ & arenoſæ prope *Pezenas* & *Nemauſum*: ubi tamen oleum provenit optimum.

Tholo-ſa. Metropolis ejus *Tholoſa* urbs ampliſſima & antiquiſſima, ab Romanis olim Capitolio & Amphitheatro dignata: & dein Gothorum Regum ſedes: hodie Archiepiſcopatu & Parlamento amplæ Juriſdictionis nobilis: Parlamento enim ejus ſubſunt *Tres Archiepiſcopatus* & *Dioeceſes* ſub iis 28. de quorum primo Auſciorum ſcil. Archiepiſcopatu, & 4. ejus Diœceſibus ſub Parlamento Tholoſano ſortitis, modo dixi: *Proximus* ei Archiepiſcopatus eſt *Tholoſanus* cui famulantur *Epiſcopatus* 7. *Tertius Narbonenſis* ad quem ſpectant Epiſcopi 9. præter quas & ſub Parlamento hoc ſunt Ditiones ſive

ſive *Diœceſes* 7. Præſuli Biturricenſi ſub-jectæ; & una Præſuli Viennenſi: quas omnes ſuo loco referam. Et quidem ad *Præſulem Tholoſanum* ſpectant *Epiſcopatus novi* ex monaſteriis detracti 7. nempe *Rivenſis*, *Apamienſis*, *Mirapicenſis*, *S. Papuli*, *Vaurenſis*, *Montalbanenſis*, & *Lombarienſis*, ex Lombarienſis monaſterio, cis Garumnam, juxta Savum amnem ſita, de qua, & ſub *Vaſconia* egimus. *Languedoc* *Tholouze.*

Cæterum *Tholoſa*, poſt Lutetiam, Galliæ urbs maxima eſt: ac ſi multitudinem ac pulchritudinem ſacrarum ædium, Senatus poſt Pariſienſem primarii dignitatem, Academiæ frequentiam, civium opes, & ædificiorum ſplendorem ſpectes, aut par aut paulo inferior erit: perluit eam Garumna curſu rapido, urbem faciens geminam, quarum major Languedociæ, minor Vaſconiæ portio eſt: *Templum D. Stephani* Cathedrale vaſtum & bene ſtructum eſt, in Cujus Turri Campana totius forte Europæ maxima: cui adſtructæ Archiepiſcopi ædes magnificæ, *Templum S. Saturnini* Collegiale, intus ita ſtructum, ut ſuperne defendi, nec expugnari poſſit: in eo 6. Apoſtolorum corpora humata; evomitque ejus terra corpora defunctorum profanorum: *Cordigerorum ædes* habet

Lan-guedoc. *hypogæum* arcuatum, in quo cadavera (interque cetera Polæ Virg. pulcherrimæ) erecta & integra, ac putredinem interitumque neſcia, ſpectantur. Templum *S. Auguſtini* commendabile eſt à ſepulturis Guiennæ Principum & P. Fabri Periſtylia ejus ampla ſunt, columnis undique marmoreis fulta: *PP. Soc. Jeſu* amplum & inſigne occupant Collegium: *Academia* à ſtudio juris clara eſt, cujus duo ſuperſunt Collegia mille & pluribus auditoribus locum facientia.

Inter Politica ædificia *Parlamentum* ſuperbum eſt & amplum, eo loco quo olim *Capitolium* fuit ſitum: *Baſilica* urbis Capitolii fert nomen & præmagnifica eſt novaque: *Armamentarium* oſtentat Ludovicum 13. equo inſidentem cum inſcriptione. *Pons* Garumnæ inſtructus urbes connectit, & peditibus viam facit, non equitibus, nedum curribus, ligneus eſt in parte & ſaxeus, tectus ſuperiore parte clavisque ferreis cumbinatus: Eſt & Molendinum in flumine ſtructum quod *Baſacle* vocant, adeo artificioſe compoſitum ædificium, (15. Hydromylas continens,) ut inter tria Tholoſana miracula recenſeatur: quorum cetera ſunt Saturnini Templum & Virgo Pola: Eſt & Pons Novus lapideus egregie ſtructus.

Porro

Porro *plateæ* urbis longæ ſunt, & medio- *Lan-*
criter latæ, puritate commendabiles, *mu- guedoc.*
nimenta, muris è lateribus multiplex, *foſ-*
ſæ item & *aggeres*; & ipſe *Garumna*, qui
& 40. pluresque ante mœnia frumenta-
rias molas circumagit: & ſalutarem in-
colis potum præſtat: omnisque generis
merces Burdigalam uſque devehit: item
varii generis numeroſam piſcium Sobo-
lem & fluminearum alitum dites cupe-
dias ſacello ſubminiſtrat: ambiuntq; eum
vitiferi colles perpetui; urbem, lata læ-
taque planities fertiliſſima, Benarris &
ortolans producens, regiis menſis inſer-
vientes aviculas: Hæc de urbe.

Cis Garumnam proxime ei ſubjacet
Comitatus Gavrenſis cujus præcipuum *Gavre*
opidum *Granatum* in læva Garumnæ ri- *Conte.*
pa poſitum, qui in vicina Savi fl. (cujus *Grena-*
& ripæ fertiles ſunt) aquas excipit: & *de.*
altiùs ad Savum *Inſula Iordani* in edito *l'Iſle*
loco ſitum, validumque olim prote- *jordain*
ſtantium præſidium, item *Pibrac*, *Mer-*
ville & alia. *Vltra Garumnam ſex Diœce-*
ſes Epiſcopales Tholoſam cingunt: qua-
rum prima *Rivenſis* inter Garumnam &
Aurigeram ſita, cujus civitas *Rioterium*, 1.
ſita ad Rhezam Garumnæ ſe commiſcen- *Rieux.*
tem, exigua eſt habetq; ſub ſe *Caſeres*, ad
Garumnam *Meyrac*, *Garlat* ad Rhezam:

Lan- *Moſac. S. Suplice*: *La Barte*, & alia, ad
guedoc. Aurigeram.

La Barte. Sequitur hanc verſus Meridiem *Fu-*
Foix. *xenſis Ducatus*. 2. continens *urbes Epiſ-*
Duché *copales*, *Apamiam* ſcil. & *Mirapincum*: &
præterea plurimas *res rariores*: uti ſunt:
Montes paſcuis lætos, ac marmore &
Jaſpide dites: *Fontes* ſalubres & ex alto
ſcaturientes: *Valles* fertiles, *præcipitia*
horrenda: & *Lacum* in Monte Tabor
prope fontes Aurigeræ, cujus aquæ, fri-
gidæ, pellucidæ & piſcibus plenæ: & ſi
in eum projeceris lapidem, tempeſtates
excitabuntur & tonitrua: item eſt hic
fluvius Rheſus ſub montem decurrens:
Lertius fons Junio, Julio, Auguſto men-
ſibus, ſingulis ſemi horis fluens & areſ-
2. Pamiers. cens: & alia: Porro *Apamia* urbs Epiſ-
copatu nobilis, ſita eſt ad *Aurigeram*,
fæcundis undique collibus cincta, *Al-*
Foix. *tius* ad idem flumen ſunt *Fuxum* Metro-
polis Ducatus & Præfecturæ judicialis
ſedes. prope introrſus abjacet Baſilica
M. gaillard. *Montis Gaudii* ab Carolo Magno funda-
ta: *Taraſcon*, dein ad Aurigeram ſequi-
tur, opidum non ignobile, & *Aix*. ad
Rheſam *Durban*, *Caſtelnau*, *Mas d'A-*
zil. *Altera urbs Epiſcopalis* hujus Ducatus
3 Mirepoix. *Mirapincum*, ſita eſt ad Lertium amnem,
eſtque Comitatus titulo inſignis; altius
vero

vero ad Lertium ſunt, *La Garde*, *Cau-* *Lan-*
mont, *Le Peirou*, *Belleſtat*: inferius *Maſe-* *guedoc.*
res in planitie ſita, Comitum ob vicini *Maſe-*
agri amœnitatem ſedes, uti & *Saverdun* *res.*
ad Aurigeram prope fines Rivenſes ſi- *Saver-dun.*
tum opidum, Comitibus ſeceſſus fuit
amœnus.

Porro Fuxenſi Ducatui ſeptentrio- *l'Au-*
nem verſus ſuccedit *Lauracenſe Territo-* *raguez.*
rium, cujus *caput Caſtrum Arry* opidum *Caſtel-*
ſatis vaſtum, populoque affluens, & mu- *nau.*
nitum, ad Hercii fl. fontes ſitum, fre- *d'Ary.*
quentibusque circundatum molendinis:
ædibus ſtructum ligneis deſuper deſpi-
cientibus & anguſto ſpatio ſibi oppoſi-
tis, ut calorem ſolis à via deſuper ar-
ceant. Urbs Epiſcopalis hujus Diœceſis
eſt *S. Papoul*, non procul inde, ad Hi- 4. *S.*
cium fl. qui Ataci aquas ſuas confert, *Papoul*
ſitum: cætera opida ſuut *Laurolium* al- *l' Au-*
tius ſitum: item inferius ad viam Tolo- *rol.*
ſam, *Ville Franche*, *Ville Nouvelle*, *Mon-* *Montiſ*
tiſcart, in monte poſitum à quo planities *card.*
ſpatioſa vino frumentoque culta, ad
urbem uſque interjacent *Donneville*, *Ca-*
denet, *S. Agneis*: ad Gironem fl. *S. Felix*,
Cabagnac, *Carmain* Com. caput, *Lanta* *Car-*
& verſus Gudum fl. *Revel*, *Peuch Lau-* *man.*
rent & alia. *tem.*

Proxime ad *Gudum* amnem ſuccedit 5.
Vaus. *Vaur.*

Lan- *Vaurenſis Diœceſis* cujus caput *Vaurum*,
guedoc urbs Epiſcopalis ad Gudum fl. ſita cætera ejus opida inferius ad Gudum ſunt
Raba S. *Suplice*, *S. Leo* & ad Tarnim *Rupiſtag-*
ſtans *num* opidum opulentum & vino generoſo celebre, *Villemur* Gothiæ opidũ & alia.

S. Mon Sequitur inferius ultima Tholoſani
tauban Archiepiſcopi Diœceſis *Montalbanenſis*, cujus civitas *Montalbanum* munita, dives & populoſa, amœne ad Tarnim *in Edito colle* poſita & in tria opida diviſa, *Vetus* ſcil. ad fl. *Novum* verſus Cadurcum, quod cingit Vetus: & *Borbonium*, quod Veteri egregio Ponte connectitur, fuitq; olim Suburbium S. Jacobi: *Academiam* habet illuſtrem, gaudetque cœlo ac aëre temperato ac tabidis ſaluberrimo, Fonte item mirandæ ſcaturginis, decẽ protendente epiſtomia; ager ejus fertiliſſimus, ipſeq; collis, cui urbs inſidet, vitifer. Cætera ejus opida fere inter Tarnim & Garumnam ſita ſunt: *Brezolles Monbaſou, Ca-*
Caſtel *nac, Moulay, Ville Dieu, Caſtellum Saracenũ*
Sara- in declivi loco ſitum, ſed bene munitum
zin. cui ultra Tarnim reſpondet *Moſſiacum*.

Hæc de Diœceſibus Metropolitano Tholoſano ſubjectis: ſequuntur jam ſeptẽ *Metropolitanum Bituricenſem* Spectantes:
Quer- harũ proxima eſt *Cadurcenſis*: regio ampla
cis. & *Turni, Dordonio* ac *Olto*, fluviis magnis, irri-

irrigua: non modo frumenta ſed & vina *Lan-*
præſtantiſſima producens; amnes ejus *guedoc*
piſcoſi, præſertim Tarnus: eſt & armen-
torum copia, ligniqque cædui atque car-
bonum foſſilium abundantia: civitas ejus
eſt *Cadurcũ*, cujus Epiſcopus & Tempo- *1. Ca-*
ralis diœceſis Dominus eſt, urbs ampla *hors.*
eſt at non denſe habitata, *Academia* tamẽ
& Collegio PP. Soc. Jeſu clara: ſitus ejus
amœnus ad oltũfl. qui eam fere circuit &
tribus Pontibus lapideis tranſitur: Anti-
quitatem ejus teſtantur *Amphitheatri* di-
midii rudera integra: thermarum formæ
& alia monumenta. *Fons* extra urbem,
Carthuſianorum, olim Auſonii Divonam
fuiſſe putant: urbemq; ipſam antiquitus
Divonã vocatã: Cetera opida *ad oltum* ſũt
uxellodunum hodie *Cadenac*: juxta aliquos *Cade-*
vero *le Puy d'yſſodum* uxellodunum fuiſſe *nac.*
verius eſt, prope *Martel* opidũ & Dordo- *Mar-*
nium fl. ſitum: item *Frontenac, Balaguer, tel:*
Camboulan, S. Cirq, & infra Cadurcũ *Lu-*
ſe z & *Puis Leveſq*; ad Dordonium *Caren-*
nac. Floirac, Souillac, Calviac, ad Bergalonã
Lauſette rupi inſitum, caveas totius Gui- *Lau-*
ennæ habens optimas: ad *Tarnim la Fran- ſette.*
coiſe, S. Livrade, Moiſſac, opidum plateis *Moiſ-*
latis & belle pavitis niridum: opulenta *ſac.*
PP. Ord. S. Bened. Abbatia nobile: Sub-
urbiis amœnis, magnificum, & negotia-
tioni-

Lan-guedoc. tionibus frugum, vini, olei, croci, ſalis, piſcium, lanæ, opulentum ac frequens, ad Averionem fl. *Bourniquet*, opidulum cum Caſtro in rupe. *Negrepeliſſe* opidum nuper rectis plateis elegans & optime ſtructum, ſed bellis poſtremis miſerè deſtructum: & alia. *Negre-peliſſe.*

2. *Ro-vergne.* *Cadurcenſes* orientem verſus ſequitur *Ruthenorum Diœceſis* Præſuli quoque Bituricenſi ſubdita; montenſis aſpera & ſterilior, ſed argenti, jantini, cupri & arcenici fodinis nobilis, dein monte ignivomo, Cavernis, cryptis & barathris admiranda. civitas ejus eſt *Ruthena* ad Averionem fl. in colle ſita; altiſſimâ & octogona Turri ſuperba: unde hic vulgus ait, *Turris* Ruthenæ, *Eccleſia* Albæ Auguſtæ, & *Campana* Mimatis. uti tria ſingularià: ſpectanda quoque hæc urbs Collegio PP. Soc. Jeſu, & aliis: dividitur in *Civitatem*, cujus Dominus eſt Epiſcopus, & *Burgum*, qui olim Comitum fuit. *Rhodes*

Ville Fran-che. Cetera hujus Diœceſis opida ſunt *Villa Franca*, inferius ad Averionem ſita & ſede Præſidiali, ac PP. Soc. Jeſu Collegio ſpectanda, & altius *Rignac*. & prope verſus oltum fl. *Eſpelac*, *Albin*, *Conques*, *Maſſillac*, & ad Oltum ipſum *Eſtanig*, *Iſpalon*, *S. Benie* & Biaurum. *S. Anto-*

Antonii opidum in monte præcipiti poſitum *Sanveterre, S. Juſt*, & alia. *Languedoc.*

Ultra Biaurum fluvium meridiem verſus ſequitur *Albigentium Diœceſis* ſub Præſule quoque Bituricenſi pertinens; uti & quatuor hinc ſubſequentes *Caſtrenſis, Vabrenſis, Gabalorum* & *Velaunorum*: ceterum *Albenſis regio* ampla eſt quoque, ut Ruthena, ſed hæc (Tarno irrigua) non modo frumenti, vini fructuumque ſed & croci feraciſſima eſt, civitas ejus *Alba Augusta* antiquiſſima eſt, Epiſcopatu inter cæteros opulento. & mirabili æde eccleſiæ Virginis magnifica, illuſtris quoque Collegio PP. Soc. Jeſu & amœno ad Tarnim ſitu, cetera ejus opida ad Tarnim, inferius *Galliacum* mercimoniis & vinis optimis dives opidum: *l'Iſle* ad Dolonem, *Realmont, Paulin*, & alia. *S. Antonis.* *3. Albigeois.* *Albii.* *gaillac*

Succedit huic meridiem verſus juxta Gudum fl. *Caſtrenſis Diœceſis* ex Albienſi decerptus cujus civitas *Caſtra* ad Gudum fl. poſita, cui in læva Gudi ripa objacet *Villa* urbi hodie unita: illuſtris hæc urbs eſt Conſilio extraordinario, quod *Lachambre mipartie* vocant, pari numero conſtans; coram quibus cauſæ religionis Adſeſſorum utriusque Religionis componuntur & inſtruuntur: quale Conſilium quoque *Neraci* eſt & *Gratianopoli*: *4. Caſtres,*

Porro

Lan-guedoc. Porro ager hujus urbis fertiliſſimus eſt, haberque vicinam vallem omnis generis frugum feraciſſimam, quam ab opido vicino *Maſametanam* dicunt: cetera hujus dirionis opida inferius ſunt *Soralz. Fregerville* & altius ad Gudũ *Angles Caune* &c.

Maza-mete.

5. *Vabre* Hinc rurſus ſeptentrionem verſus & Tarnim fl. ſequitur *Vabrenſis Diœceſis*; ex Ruthenenſi defalcata cujus *urbs Epiſcopalis Vabrum*, ad Sernolium fl. Tarnim inde petentem ſita; cujus cetera opida ſunt *S. Africq* & *Sourizy* inferius *S. Privat* & *S. Benoiſt* altius occurrentia: item ad Tarnim *Milialdum* opidum ſatis amplũ & bene ſitum, nam Pons ejus Tarni inſtructus, frequenti tranſitu commodus.

Millau

6. *Givan-dan.* Adjacet huic Orientem verſus *Gabalorum Diœceſis* cujus ager (uti & Velaunorum ei contiguus,) ſecale tantum & legumina fert abunde, quæ incolarum unicæ opes, niſi quod & lacte caſeisque abundent, quæ cum Vicinorum vinis commutant: Hujus Metropolis eſt *Mimate*, ad oltum fl. ſita in *Montibus Sebennicis* caſtanearum feracibus: campanam habet celeberrimam: cetera ejus opida ad Oltum altius *Baignols* inferius *Canourge*; ad Tarnim. *S. Heremie* ad Coulornam *Monredon*: ad Elaverum *Langougne, Pradelles* & alia.

Mende

Sequi-

Sequitur hanc Septentrionem verſus *Velaunorum Diœceſis*, ſeptima & poſtrema earum quas Metropolitano Bituricenſi, ſubjectas eſſe diximus: cujus Civitas eſt *Podium* ſive *Avicium*, ad Ligerim poſita, qui hic primo tranſitur Ponte Lapideo, urbs præclara, opulenta ac mercimoniis frequens, Eccleſiâ D. Virg. & Collegio PP. Soc. Jeſu magnifica. Cetera huc ſpectantia opida inferius ſita ſunt *Effigieux, Miniſtrol: S. Ferret, Firminia, Rochetaille* & verſus Rhodanum *Le Bourg d'Argentac, S. Iory d'audance* & alia. *Lanuedoc.* 7. *Velay.* *Le Puy*

Succedit huic juxta Rodanum & Delphinatum *Vivarienſis Diœceſis* Præſulem agnoſcens *Viennenſem*; in longitudinem circiter 20. mill. ad *Pontem S. Spiritus uſq;* protenſa, in montes collesque aſſurgens, plurimisque opidis habitata: ager ejus juxta Rodani ripam fertilis, & omnibus rebus abundans, collesque & montes incolarum induſtria culti & amœni. Civitas ejus Epiſcopalis *Vivarium*, olim imperialis, unde & hodie legibus utitur imperii, ſita eſt ad Rhodanum & Achaſſiam confluentes, diviſaque in *Superiorem* rupi impoſitam, & *inferiorem*: cetera ejus opida *altius* juxta Rhodanum ſita ſunt *Tril* in oppoſita Achaſſiæ fl. ripa, & *Aps* altius ad idem fl. & ad Erielem amnem *Vivarais.* 7. *Viviers*

Lan-guedoc *Privas* loco amœno ſitum: *Pouſin*, *Bais, ſur bais*, *La Volte* ad Rhodanum Comi- *La Volte.* tatus titulo nobile opidum Ducis de *Vantadour*, qui eo nomine ſeſſionem habet inter Languedociæ Ordines. *Cher-* *Sojon.* *mes* Caſtrum, tum *Sojon* è regione Valentiæ ſitum, opidum Ducis Uceticæ Principatus titulo illuſtris: *Arcem* habens pro Principe, *Abbatiam* pro Virginibus: *Parochiam* pro Catholicis, & *Tour-non.* *Templum* pro Reformatis: hinc *Turnonium* ſequitur, comitatus titulo nobile, & Collegio PP. Soc. Jeſu magnificentiſſimo, illuſtre opidum, ac Arce rupi impoſita firmum, ſitus ejus amœniſſimus ad Dulcem Rhodano confluentem dulci fl. inſtructus Pons ſolidiſsimus, unius arcus & artificioſæ ſtructuræ: altius ad Dulcem ſunt *Bonceu*, *Burgus* & *Caſtrum Matrum* ſub Parochia & Prioratu Ord. Bened. altius vero ad Rhodanum & Caniſam fl. Domæ confluentem *Anno-nay.* *Annonia* opidum Ducis Vantadour Marchionatus dignitate clarum: inde *Andance Cevenes* & alia: hæc altius.

Infra Vivarium urbem ad Rodanum occurrit *S. Andioc. Le bouig* tum ad *Ardeſcham* fl. & Rhodam confluentes *Fa-* *Pons S. Eſprit.* *num S. Spiritus.* Ultimum Vivarienſis ditionis opidum, loco plano fertili ac amœ-

amœno ſitum, validaque Arce munitum. Pons Rhodano inſtructus tranſitum dat in Delfinatum & Provinciam, intraque primos totius Europæ habetur ex lapide vivo ab Romanis artificioſiſsime ad normam ſtructus, longus 1200. latus 15. pedes, arcubus incumbens majoribus 19. & minoribus ſeptem, altius hinc ac *Ardeſcham fl.* occurrunt *Iouefe*, Ducatu & Patriciatus dignitate Guiſii nobile opidum, *Ville for*, *Mourſat*, *Aubenas*, Alba olim Helviorum, nobilis hodie PP. Soci Jeſu, illuſtri Collegio *Mirebel*, Arx firma rupi impoſita, ita ut unicus ad eam ſit acceſſus, *Monpeſat* & alia. *Languedoc.* *Iojuſe.* *Aubenas.*

Sequitur hinc *Languedociæ flos*, & *regio Narbonenſis* omnium amœnſsima ac fertiliſsima, juxta mare Mediterraneum & flumina in illud deſcendentia porrecta: ejus *Metropolis Narbona*, ſub ſe *complectens* ab Atace fl. uſque ad Rhodanum novem *Epiſcopatus*; nimirum *Aletenſem*, *Carcaſſonenſem*, *S. Pontii Tomerianum Beterrenſem*, *Agatenſem*, *Lutevenſem*, *Magalonenſem*, *Nemauſenſem* & *Vcetienſem*. *Narbonnois*

Ipſa Metropolis *Narbona Archiepiſcopi ſedes*, ſita eſt ad Atacem fl. qui eam dividit, *Ponteque* ſtratus inſigni, ædibus utrinque veſtito: *Portu* gaudet ac ſtatione *Narbons.*

ne

Languedoc. ne navium, quæ ex mari proximo ad eam aſcendunt: urbs eſt ampla & ſatis elegantibus, etſi non altis, ædibus conſpicua, plateis latis ſpatioſa: antiquitatum monumentis pluribus illuſtris: foſſis, latis, aggeribus, propugnaculis & ſitu munita; olim Galliæ digniſſima, ut quæ magnæ ejus parti nomen dedit: Inter Templa *Cathedrale D. Juſti* ſtructura, capacitate, luciditate, organo muſico admirando, ſepulchris magnatum, aliisque ornamentis pretioſis excellit. Juxta quod Archiepiſcopi Palatium & alia notanda.

Turris ejus 400. gradibus conſcenſa, in faſtigio jucundam prebet deambulationem. *Palatium Regis* in areâ ad Portum ab Carolo Magno ſtructum dicitur: eſt & Armamentarium & alia: Capitolii & Amphitheatri rudera vix aliqua ſuperſunt *Conſules*, quibus urbis Regimen competit, eliguntur ex 86. familiis *Aër* hic inſalubris & ſæpe peſtilens, ob vicina ſtagna: & quidem verſus *Beterras*, ad alterum Atacis fl. alveum, in ſtagnum Veneris fluentem, viſuntur *P. Sormo.* *rudera Pontis Sormæ* ab Romanis ſtructi, ut viam per ſtagna faceret: altius ad Atacem, ſunt *Cuſac*, & *Biſac*, ad Orbi- *Leſignan.* lem *Leſignan* ſolo plano ſitum in campis, qui

qui ſpica aliiſque herbis odoriferis amœni: item *Grace*, & ad mare verſus Hiſpaniam, *Bages*, *Ville Franche*, *Roquefort* *La Palme* & ſtagna aliquot, & *Leucate* ſitu & opere munitiſſimum fortalitium; & inde *Ruſcilionis Comitatus* de quo in Hiſpaniæ deſcriptione egi. *Languedoc* *Leucate.*

Sequitur hinc proxime verſus occidentem *Aletenſis Diœceſis* fontibus Atacis circumſita juxta fines Fuxenſes. Civitas ejus Epiſcopalis eſt *Alecta* ad Atacem ſita: ſedes ejus Epiſcopi olim *Limolium* fuit inferius ad Atacem ſita urbs, hodie regionis adhuc primaria, thermiſque ſalutaribus inclita; cetera opida verſus fontes Atacis ſita, ſunt *Coniſa*, *Quilhan*. *Balbianas*, *Axat*, *Sou*, *Mejanes*, *Querigut*, & alia regionis *Donnezana* loca. 1. *Aleth.* *Le Limoux.*

Sequitur hanc inferius ad Atacem 2. *Diœceſis Carcaſſonenſis*; cujus civitas *Carcaſſona*, longis & rectis plateis ad regulam ſtructa, & flum. Atace diviſa, egregioque rurſus Ponte juncta, forum amplum mediam urbem, *Novam hanc*, occupat, ex quo per 4. plateas ad mœnia uſque urbis proſpectus datur: *Veterem urbem* (in duas enim diviſa eſt) Epiſcopus tenet & regit, murusque duplex cum foſſa tegit, & Arx munit: hæc in colle ſita, & *La Cite* dicitur: Nova in *Carcaſſone*

 plani-

Lan-guedoc. planitie & *La Ville* vocatur: Collegioque PP. Soc. Jeſu, uti vetus Cathedrali Templo magnifica eſt: Nobilis civitas eſt ſede Præſidiali, & Majore Languedociæ Seneſchalliâ. Si ædificia (quæ lignea & ſine ornatu) cum platearum, novæ Urbis ſymmetria paria facerent, elegantiorem urbem Gallia non haberet. *Incolæ* viri & mulieres comti, atque in veſtitu atque ornatu ſumtuoſi, aperti & vani multi: cætera opida huc ſpectantia

Alzone. ſunt *Monſolen* & *Alzone* ad Hircium amnem, campis & agris lætum opidum: Dominum agnoſcens Ruſſium Senatorem Carcaſſonenſem. Item inferius ad Atacem *Berberat, Canes, Zella, Tourelle*, & alia.

3. *S. Pons de Tomiers.* Hinc verſus Septentrionem contigua eſt *Diœceſis Tomerienſis*, cujus urbs Epiſcopalis *Fanum S. Pontii, Tomeriarum*, ſitum ad fontes *Iavæ*, amniculi in Orbium exeuntis: cætera opida ſunt, *S. Amand* & *La Baſtide* ad Gudi fl. fontes *Boiſſac, Aulteze*, ad Ceſſam fl. verſus Atacem: item *S. Geruais, Villemagne, La Volte* ad Orbium: & alia.

4 *Beziers.* Inferius juxta orbii utramque ripam *Diœceſis Biturenſis* ſequitur cujus civitas *Beterra*, ab annonæ ibi copiâ, quaſi *bis terra* dicta: Præſul ejus & temporalis

Diœceſis eſt Dominus & Comes, eſtque ſedes Præſidialis & Seneſchalliæ Majoris: Septimanorumque olim Colonia fuit: cæterum *plateas* habet egregias, *areas* amœnas, *domos* ex lapide quadrato altas ac pulchras, quamvis ſtructura urbis ſit parum inæqualis. *Templum* Cathedrale pulcherrimum, elatiorum urbis partem occupat: habentque PP. Soc. Jeſu Collegium hic elegans & egregie ornatum, ſunt & rudera amphitheatri & alia antiquitatis monumenta: ſitus ejus in colle vitifero, ſub cujus imo pede labitur *Orgius* egregio Ponte ſtratus, agri circumcirca fœcundi, & rivi piſcibus pleni: Cetera hic opida ſunt altius, *Compagnes, Tezam, Cazoux, Muriel, Puech, Salicet, Litura*: inferius verſus mare, *Caſtelnau, Vendres* & ad mare *Tour de Vatras: Friquargue* & alia. *Languedoc.*

Proxima hinc juxta mare ſuccedit *Agathenſis Diœceſis*, cujus Antiſtes, & Comes Ditionis temporalis eſt. Civitas vero Epiſcopalis *Agatha* exigua nec ſplendida, ſed commoda ſitu ac amœna; ad Araurarim fl. non procul inde in mare poſt deſcendentem, juxta *Fanum D. Virginis de Crau* in aquis ſitum & religione frequens: ubi *Richelius Card*: nuper *Portum* ſtruere cepit multarum na- 5. *Agde.* *N. D. de Crau*

Lan- vium capacem; reliqua juxta mare opi-
guedoc. da ſunt, *Vias* Ducis Uceticæ opidum,
Vias. Baronatus dignitate clarum: item juxta
Eſtang *ſtagnum Tauri* mari contiguum *Mar-*
do Tour *celles*, *Loupian*, *Pinel*, *Villę magneal*, *Ville ariac*: & altius, ſupra Agatham ad Araurarim; *Florenſac* Baronatus quoque
S. Tu- Ducis Uceticæ, *S. Tubery* opidulum ad
bery. viam regiam, loco amœno, prope ſilvam *Monconblanc* ſitum, Abbatiam habens in qua inſanos certis modis mentis compotes reddi ajunt: unde illud vulgi: *Allez*
Peze- *vous à S. Tubery*; *Pezenas* opidum amœ-
nas. num ac celebre floreuſque nundinis, nobileque Templo Collegiato, ejus Arx dejecta; ſed prope eſt *Pretorium* elegans cum Hortis cultiſſimis, ſeceſſus nuper amœnus *Conneſtabuli Monmorancii*: item prope hinc *Montignac*, *S. Caſculx*, *Caux* & alia.

S. Lo- Altius vero hic inter Araurarim &
deſve. Sergium fluvios tandem confluentes, offert ſe *Diœceſis Luteveſis*, continens Paræcias tantum 48. verum omnis generis frugum & fructuum regio eſt fertiliſſima, & rivis fontium plurimorum irrigua & amœniſſima, adeo ut *Languedociæ flos*, *Horti Franciæ pulvinus elegantiſſimus*, *Altera Arabia felix*, & *locus deliciis ſacer*, audiat: Civitas ejus eſt *Luteva*,

va, cujus & Præſul Comes Temporalis *Lan-*
eſt : ipſa formam barbyti refert, juxta *guedoc.*
Sergium fl. ſita ædes continens, arcium
campeſtrium inſtar, turritas & columbariis
inſtructas: inferius ad Sergium &
Araurarim confluentes *Claremontium*, *Clair-*
in monte poſitum conſpicitur, caput *mont.*
hujus regionis: cui vicina eſt *Caneta*; *Canet.*
Palatium Cardin. Claromontii, Italico
modo ſtructum: item *Cexias* ædificium *Cerias*
abſolutiſſimum & capaciſſimum, & hortis
fontibusque ornatiſſimis, amœniſſimum
hæredum Mareſcalli de Themines; cætera opida ſunt *S. Andre*, *Gignac*,
Aulaneal, *S. Guilleal*, *S. Iean de Buege*,
Ganges, & alia.

Sequitur hinc inferius verſus mare 7.
Magellonenſis Diœceſis ampla, ac *Palaſa*, *Magel*
Ledo, & *Beralga* fluvius in mare ſe ex- *lena.*
onerantibus irrigua: urbs ejus Epiſcopalis
quondam fuit *Magellona* è regione
oſtii Ledi fl. in inſula *Stagni Perotini ſita*, *Eſtang*
cujus hodie nihil ſupereſt quam Tem- *de Pe-*
plum, & in eo ſepulturæ Epiſcoporum *rotz.*
antiquorum, atque *Pet. Rebuffi IC*[ti] *eximii*:
adeſtque *Fons Salſæ* & *dulcis aquæ*.
Hodie *urbs* ejus *Epiſcopalis eſt Monſpelium*:
ad Ledum fl. (uno ſupra mare milliare) *Mont-*
ſitum opidum arce egregie munitum, *pellier.*
Academiam habens à ſtudio medicinæ

Lan-guedoc. celeberrimam: Collegiumque PP. Soc. Jeſu illuſtre: item *Collegium* opulentum *Papæ* ab *Vrbano* v. fundatum: alterumque *du Verget*, optimæ ſpei adoleſcentibus victum & ſtudiis neceſſaria in decennium ſuppeditans; inſuper *Hortum Botanicum Regium* & regio ornatu ac fornice admirando magnificum: *plateæ* intus anguſtæ; ſed *ædes* ex quadrato lapide auguſtæ & altæ ſunt. Curiam habet amplam & ſuperbam: item officinam monetariam, Sedem Præſidialem: Cameram Rationum, Theſaurarium generalem & alia plurima, ita ut hæc *Vrbs* inter paucas ſit *magna ac ſplendida*: aëre ejus nihil placidius, civibus nihil humanius, urbe nihil amœnius, & agro nihil fertilius: triticum vinum, fructus, perdices, piſces, aliaque in copia ſunt & eximia, & vili precio comparanda. Ars Pharmacopæa hic in flore eſt, & magno uſu; adjuvat ager vicinus variis herbis, ſponte provenientibus, tectus: copioſa hic creſcit ſtæchas arabica, thus, tamariſcus, terebinthus, roſmarinus, & alia.

Iune-vau. *Lates.* Cætera opida huc ſpectantia ſunt inferius ad Ledum prope urbem *Pons Iuvenallis*, *Laterra* vicus cum Arce in inſula ſitus: *Ville neufve*, altius ſupra urbem *Caſtelnau*, *M. Ferrier*, *Frades*, *Aſſas*:

ad

ad Palaſam. *Morreil, Cornoſec, Montiazin, Pouſſan*, & ad *ſtagnum Perotinum* longo tractu, juxta mare, Tauri ſtagnum ſubſequens, *Balaruc* balneis Saluberrimis, atque *Frontignan*, vino muſcatellino generoſiſſimo opida celeberrima. His vicini ſunt tres montes ſive colles, inter mare & ſtagnum, conſpicui: ſcil. *Ceti, Lupi*, & *Horti Dei*, quorum hic ab amœnitate & fertilitate cognominatus: Puteum habet, tempeſtates excitans, ſi lapidem in eum projeceris. Cæti marmora ſuppeditat, habetque Arcem in jugo & Portum ad pedem, contra Pyratas munitum Arce hac & præſidio: omnes herbarum & arborum rariſſimarum Horti ſunt & viridaria amœna: eſt & hic loloci in *vico Peruſio Fons* febricitantibus ſanitatem, beſtiis mortem afferens, ſanis vero omnis ejus uſus interdictus: item in opido dicto *Vigaud* ad Paleſam ſito, *Fons fallax* dictus, quod aquæ ejus in ſaxa minuta & candida, ſachari candici inſtar concreta, fallant ſpectatores: Porrò ad Beralgiam fl. Magellonæ ditionis ſunt *Fonmagne*: *Caſtres*, *S. Breſt*, *Mus de Xonx* & alia. *Languedoc.* *Balaruc.* *Frontignan* *Peru.* *Vigaud*

Magellonæ Diœceſi juxta *Lacum Perotinum* & mare ſuccedit *Nemauſenſis*, dignitate prima, ad Rhodanum uſque *8.Niſmes.*

Languedoc 8. Niſmes. & Gardonem fl. protenſa; ejus civitas eſt *Nemauſus*, omnium antiquiſſima, uti à Nemauſo Herculis Egyptii filio 1159 annis ante N.C, & 590 ante U.C. ſtructa: ab imperatoribus deinde Romanis, inſtar Romæ, exculta, eique amplitudine & ſitu 7. montes cultos complectente, fuit ſecunda, uti reſtantur muri circum circa in montibus & planitie ſuperſtites, hodie amplitudinis & ornatus plurimum amiſit, opibus tamen, aliisque hujus ævi decoris & antiquitatis venerandæ monumentis excellit: in primis *Amphitheatro* maximá partem integro, cujus muri circuitus 470. paſſuum, Area intus ædibus oppleta vicum præfert. Item *Capitolio*, quadrato, & quadratis ſaxis cooperto, in deambulationum uſus, cujus frontiſpicium & poſticum ſex Latera, ſingula 10 columnis ſuperbiunt, Trajani opus. Prope eſt *Crypta* ſubterranea Arelatem uſque 5. mill. ducens. Cetera ædificia recentiora ſunt, Palatium Præſidiale, Caſtellum Regis, Turris Horologii, Turris Vinaria ex Vini vectigalibus ſtructa, ſita enim eſt hæc civitas ad *Viſtrii* fl. fontem, loco amœno & vini optimi, frugumque & Olei feraciſſimo. Hortos ſuburbanos habet plurimos, ficubus, Oleis, aliisque fru-

fructiferis arboribus amœnos, cuique *Languedoc.*
per eos exſpatiari, lubenti, patientes:
Eſt extra urbem Abbatia *Bauſille*, & *Montjouzieu* judæorum olim cæmeterium, ſunt & prope rudera magnifica *ædis Dianæ*, hodie *de la fontaine*, juxta quem fontem Monaſterium Virg. ſtructum eſt, & prope Echo eſt admirabilis, & *Turris Magna* artificioſe à Romanis ſtructa; & alia: Ceterum inter Plurima Templa, quæ civitas hæc continet, aliqua patent Reformatis, qui & hic Collegium publicum habent cum PP. Soc. Jeſu commune, alternisque vicibus docent.

Ceterá hujus ditionis opida ſunt: ad *Viduriam* fluvium *S. Hypbolite*, *Sauve* *Sauve.* Baronatu nobile, *Queſac*, *Maſſilarbue*, *Sommiero*, *Pont Codomen*, *Villetolle*, *Lecquille*, *S. Laurent*,& prope ad Verioviam fl. *Lunelle* opidum fortalitio, 4. pro- *Lunelle* pugnaculorum, munitum: cui prope adjacet *Pont Lunelle*, in campo aperto ſi- *P. Lunelle.* tum Diverſorium totius Galliæ celeberrimum, per bella vero multum devaſtatum: item ad mare juxta ſtagni Perotini extremam oram *Aquæ mortuæ* opidum, *Aiques mortes.* mœnibus omnium Galliæ pulcherrimis, ex lapide quadrato ſtructis, cinctum: quæ 16. Turribus optimo ordine

 diſpo-

Lan-guedoc. diſpoſitis ita muniuntur: ut una (Conſtancia dicta) extra ordinem ceterarum proſiliat; aditúmque Ponte verſatili, inſtar Arcis admittat: hæc inſuper altitudine ſua Phari loco lumen de nocte nautis oſtentat. Poſt hanc Reginæ Turris conſpicua eſt: Et prope abeſt alia Turris Carbonaria firma & milite cuſtodita, ubi tributum aliquod ſolvitur: Ad-*Pec-quay.* jacet & proxime *Pecquenſium* Salinis, admirandas regi opes contribuentibus, opulenta *Inſula*; cum fortalitio ad tuitionem Salinarum: item *Martiarum* inſula, cum opido & fortalitio cui nomen *Sauve real*: opido nomen *Trium Mariarum* quarum SS. (teſtium reſurrectionis Chriſti) reliquiis & protectioni celebre nomen ſuum debet. Altius ad *S. Gil-les.* Rhodanum ſequuntur *La Mote*, *S. Gillis* Opidulum cum Abbatia nobiliſſima ac Templo pulchro: in nemore vicino (*E-Eſtagel* *ſtagel* dicitur,) Sellam monſtrant lapideam, quæ creditur fuiſſe *Cathedra* antiquorum *Druidum*, qui ſilvas & nemora *Beau-caire.* colebant, *Bellegarde*, *Beaucaire*, Bellumquadrum ad Gardonis oſtium & Rhodanum, in planitie longe amœniſſima, vinique optimi feraciſſima ſitum: unde Trajectus fit Taraſconem fune ſuper Rhodanum ducto: Nobile eſt opidum Sene-

Seneſchalliæ majoris dignitate, & clarum Nundinis, quæ hic 22. Julii, feſto D. Mariæ Magdalenæ ſolenniter & feſtive celebrantur, & quatuordecim dies continuantur; mercatus fama prima ab generoſis equis qui huc ex Italia & Hiſpania advehuntur. *Languedoc*

Ultra Gardonem fl. *Diœceſis Vceticenſis*, (nona Præſulis Narbonenſis) ſuccedit, regio fertilis ac amœna, & uti paſſim hic frumento, Vino, Oleo, morisque abundans. Civitas ejus *Vcetica* egregia, & Ducatus Patriciatusque titulis nobiliſſima eſt, cujus Dux & ſedem habet inter Provinciæ ordines: antiquitatum quoque monumentis pluribus ſpectanda ſita eſt ad fontem Alzonæ rivi, in Gardonem fluentis, è regione, pagi & Arcis *S. Privati* Baroniâ nobilis, & Barone nobiliſſimo: Prope infirmus eſt *Pons* omnino admirandus, ab Romanis *Gardoni* inſtructus triplici arcuum ordine, ita ut infimus medium & ſupremum ſuſtentet: infimus tranſitum fluvii, det æſtivo tempore, medius hieme, ſummus aquæductui inſervierit, qui è cocto latere, & aperto aëri expoſitus indies, ruinam facit: *medius* vero & *infimus* ex uno eodemque vivo lapide dextrè & artificiosè videntur conſtructi; habetque 9. *Vzez.* *S. Privat.* *P. De Garne.*

Proven-ce. infimus 6. medius 11. ſummus 35. arcus, cujus extrema hodie à montibus divulſa, ita ut nulli uſui ſit aquæductus.

Cetera hujus Diœceſis opida *altius* ad Gardonem & ejus rivos occurrentia ſunt *Ponts*, *Bloza*, *Brignon*, *Caſſignoles* *Anduze*, *Toirax*, *Allaix*, opida glorioſa, quorum poſtremum Comitatus gaudet titulo, ſub Dominio filii Ducis Inculiſmenſis: *inferius* ad Gardonem ſunt, *Monfront* opidum, cum veteri Arce, colli adſtructum, in loco Oleis conſito: inde ad Rhodanum altius *Neapolis*, ubi Pons Avenionis, & edito juxta loco *S. Andrea* Caſtellum, ſitu & propugnaculis muniriſſimum: tum *Montfalcon*, *Loſdun* Baronatu nobile opidum Ducis Guiſii ad Tevam amniculum poſitum; tum ad Seſiam fl. *Port Cadolet*, & *Bagnols* opidum Baronatus quoque titulo nobile, Principis Condei, amœne ſitum in agro ſcaturientibus rivis, (unde nomen habere videtur) gratiſſimo.

Toirax *Allaix* *Mon-front.* *Ville-neufve.* *S. Andre.* *Loſdun* *Bagnols.*

Provence. LAnguedociæ, ultra Rhodanum affinis eſt *Provincia* ceteris partibus, mari, Varo fl. Alpibus & Delfinatu cincta, ſub gradu latitudinis 43. poſita: *Regio nobiliſſima* aëre gaudens temperatiſſimo: hyemes non niſi per menſem unum ſentiens, nec adeo tamen ſævos, ut flores

res & roſas extinguant & virore ſolum ſpolient: inſuper fertiliſsima eſt locis pluribus; *Frumenta* enim in *Camargi* planitie ipſum Cærerem conſeviſſe diceres: *Bacchum* ſua manu *vites* plantaſſe in collibus, & quidem *Apianas* ſive *Muſcatellinas* in agris *de La Ciotat*, *Ries*, *&* *Taraſcou*, *Creticas ſive Aviſias*; circum *Craudi campos*, & *Cuers* ad Gabellim fl. ſupra Olbiam, Palladem diceres excoluiſſe *Oleas*, quæ inſtar quercetorum majorum alte caput extollunt ab *Aquis ſextii* ad Varum flumen uſque: *Pomonam* denique circum *Aptam* juliam & *Brignolium* conſervaſſe ſibi *Perſicas* Armeniacas, granatas, prunus aliasque arbores fructiferas. *Continet Principatum Arauſionenſem* & *Comitatum Venuſinum* ſive Avenionenſem, quorum *hic Papæ*, *ille Naſſovii* eſt: cetera pars longe major Regi Paret, comprehenditque *Archiepiſcopatus Aquenſem* & *Arelatenſem*, ac Epiſcopatus XI. è quorum quatuor ſpectant ad Præſulem Aquenſem 2. ad Arelatenſem: reliqui 5. ad Eborodunenſem, in Delphinatu: omnes Parlamento Aquenſi ſubjecti ſunt.

Proven ce.

La Crau.

Metropolis autem Provinciæ & Princeps civitas eſt *Aqua Sextia*, Parlamenti & Archiepiſcopi primi ſedes: Salyorum

Aix.

Pro- rum priſca urbs, multis antiquitatum *vence.* monumentis illuſtris, ut quæ ab Cajo Sextio Cos. Romano, thermarum cauſa, ſtructa ante N. C. Anno 120. Thermæ illæ hodie non procul à Pomæriis in ædibus privati ſpectantur, tepidæ magis quam calidæ ſulphure & alumine mixtæ: ſed alio urbis loco ſcaturiens *Fons* eſt aquæ calidiſſimæ, quæ tamen digreſſæ paululum ab origine mox frigeſcit, uſibusque publicis civium inſervit, ac vim purgandi haber certum intus, plateæ & vici urbis ordine, amplitudine, ſtructura & munditie nitent: *ædificia* ſuperba ſunt & magnifica Palatiorum inſtar ſpectabilia, & vix inventu in Gallia urbs eſt, quæ elegantiâ hanc ſuperet. Academiam quoque habet: & Collegium PP. Soc. Jeſu illuſtre: Templum Cathedrale S. Salvatoris magnificum eſt & ſumtuoſum, intus marmore & ſepulchris Regiis ac Baptiſterio ſumtuoſo ſplendidum: Templum & Commendatoria D. Joannis Ord. Melitenſis elegans quoque ſtructurâ eſt. Inter Politica ædificia *Palatium Regium* eminet magnifice, cujus inferior ſtructura tabernas habet mercatoribus elocatas: ſuperior conclavia diverſa, juſtitiæ & regimini urbis inſervientia: continet enim hæc

hæc civitas *Parlamentum*, quod ad ſe traxit Ballivatus Aquæ ſextiæ, Arelati, Maſſiliæ & Diniæ; item *Cancellariam*, *Cameram Rationum* & *Cameram Comitum*, picturis & auro, præter ceteras, coruſcantem: nec ipſe clarus, neque Archiepiſcopus Parlamenti Juriſdictionem declinare poteſt; dicitur hic vulgo *Le Parlament, le Myſtral & la Durance, ſont la ruine de Provence*. Sita eſt urbs in planitie amœniſſima & fertiliſſima, quam montium non longe diſſitorum juga cingunt. *Arcus fl.* non procul præterlabens Ponte lapideo tranſitum Marſiliam verſus facit: quæ via lapidoſa & anguſta; ſed omni ex parte Hortis continuis & ornatiſſimis conſpicua. Horti muro longo ultro citroque ſepti, luxariantque oleis, amygdalis, ficubus, malis, aurantiis & citriis, vitibus item ad maris uſque ſinum quinque fere mill. *Tro-vence.*

Urbes Epiſcopales huic ſubjectæ ſunt Gap in Delphinatu & *Apta julia*, ultra Druentiam prope fines venuſinos ſita, ad Calenonem fl. cujus ager rariorum & optimorum fructuum feraciſſimus: item *Ceſtero Segeſtriorum* civitas, quam Druentia rapidus & ſordidus fl. perluit, & Buedia amnis alluit, Pontesque jungunt; ſitus ipſe, & Arx, colli impoſita mu- *1. Apt* *2. Ceſteron*

Provence. muniunt, & Collegium PP. Soc. Jeſu, aliaque nobilem reddunt; Tertia eſt *Re-*
3. Ries *jenſium* civitas, cujus ager vinis Apianis nobilis, ſita eſt ad Nartubam fl. per deſerta S. Martini in Vardonem & cum eo in Druentiam fluentem: *Deſerta* hæc admiranda ſunt *Cryptis*, cujus ſaxa formas omnium rerum nativas oſtenrant: ſunt & grata fontibus chryſtallinis & prodigioſis; placida aëre temperato & Cœlo ſemper ſereno; amœna quoque Vardonis aquis, quæ rupibus utrinque coarctatæ ſtrepitum edunt horrore jucundum & in ſolitudine oblectantem:
4. Frejus. *Forum Iulii* quarta & ultima eſt civitas Epiſcopalis, antiquitate clara, ut teſtantur ampli aquæductus & Amphitheatri rudera, quæ ibi ſuperſunt, famoſa quoque Ciceronis imperatoris Caſtris, quæ hic habuiſſe ſcripſit: ſita eſt prope Argenteum fl. & mare, in tractu *Leſtereleo*; ultra quem verſus varum fl.
1. Graſſe. *Graſſe* ſe offert, civitas Epiſcopalis Præſulem agnoſcens *Ebrodunenſem*, ſita ad Siagnæ fl. fontem: cujus Epiſcopatus ab *Antipoli* huc tranſlatus fuit, ceteræ quatuor eidem Præſuli ſubjectæ ſunt:
2. Vencia *Vencia*, verſus Varum non procul hinc juxta Lupum fl. ſita & vicino *S. Pauli Vencii fortalitio* tuta ac munita; Tum altius

tius hinc ad Vari ripam *Glannate* : & interius in alpibus maritimis ad Aſſam fl. *Senæ Vedantiorum*, atque inde altius ad Bieocam amnem *Diniæ Sentiorum* : Hæc de Aquis Sextiis. *Provence* 3 *Glandeves.* 4. *Senes.*

Altera Provinciæ *Civitas Archiepiſcopalis* eſt *Arelas*, una cum *Maſſilia*, libera & ſub Regis tutela, antiquitate quoque Maſsiliæ ſoror, ab Hiſtoricis paſsim Regia urbs : multarum civitatum decus, Roma Gallula, Conſtantina vocitata : item Mammillaria à terræ fertilitate, *ſita* eſt enim juxta Rhodanum, ad caput inſulæ *Caimarii* 7. mill. longæ, frumenti optimi feraciſſimæ, unde incolæ non parum diteſcunt : *Portum* habet ab Henrico IV. egregie reſtauratum, & Portas item Novas elegantiſſime ſtructas, intus *ædificiorum* antiquorum & recentium ſplendore magnifica eſt, inter quæ *Amphitheatrum*, *Delubrum Dianæ*, *Turris Rolandi*, nunc Armamentarium, *Pyramides*, *Campus Elyſius* nunc *D. Honoratio*, *Flammia Montis Majoris Abbatia* opulentiſſima & inprimis Antiquorum, Arelatenſis Regni, Regum *Baſilica*; item prope Cænobium Carmelitarum *Portæ Triumphales* 5. & *Porticus* 2. Romanæ ſtructuræ: *Cemeterium S. Honorati*, quod *Campus Eliſius*, continet 600. 5. *Dine* *Arles.* *Camargo.*

&

Pro-vence Arles. & plura ſepulchra magnificentiæ Romanæ monumenta: Templis hic non tantus ut alibi ſplendor: *S Trophimi* oſtendit Ferretti Juriſconſulti ſepulchrum; *S Antonii* D. illius caput argenteâ capſâ incluſum, *Ædes Commendatorum S. Ioannis* ſupra Rhodanum ſpectatu digna eſt: *Xenodochium*, quod ſub Carolo IX. natum, elegantiſſime exſtructum eſt, & in pauperum uſus, opulentis reditibus auctum.

Inter *Politica ædificia* excellit *Curia urbis*, in qua aſſervantur canales plumbei ex imo Rhodano extracti, quibus in ulteriorem urbis partem aqua deducebatur: eſt & conclave in quo trophæum Caroli Lothareni Guiſiæ Ducis &c. Alibi viſitur *Cella Vinaria publica*, ubi ductus ſubterraneus qui olim ſub Rhodano Nemauſum uſque viam patefecit. *Amphitheatri* quoque ſpecus ſubterraneæ, vini repoſitaria ſunt, & officinæ textorum, Area domiciliis inſtructa vici inſtar, uti & Nemauſici tantum de urbe: *Regimen* ejus in Eccleſiaſticis *Archiepiſcopus* habet, cui ſubſunt Epiſcopi *Maſſilienſis*, *Tolonenſis*, *Arauſionenſis*, & *S. Antonii de Tricaſtin* in Delphinatu: in paſcuis urbi viciniis *Tauri* nutriuntur præferoces, quibus cum nobiles certis anni

anni diebus certamen inire ſolent, quod *Trola ferrade* vocant: Tauri hi ſub alio cœlo hinc tranſlati ferociam dicuntur deponere. *Venee. Arles.*

E regione urbis in ora *Inſulæ Camargi* Pagus *Trinquetaille* 200. laribus inſtructus eſt, ubi & rudera & nummi eruuntur, reliquiæ Cai Marii Caſtrorum hic locatorum. *Trinquetaille.*

Altius 2. mill. ad Rhodanum, è regione Belloquadri, *Taraſcon* ſe offert forma ſemilunari; opidum ædificiis non adeo ſplendidis exultum, ſed nobilibus incolis habitatum, & loci amœnitate, atque vinis muſcatellinis ibi natis gratum, magnificumque *Arce* rupi inſtructa ab Renato Comite Provinciæ & Siciliæ Rege, & Joanna ejus uxore: Tectum impluvium habet, longum 64. latum 48. paſſus, peramœnæ deambulationi commodum, intus conclavia habet ornata, & inter alia Secretius, libris & aliis rebus raris & pretioſis ſpectandum. *Templum D Marthæ* ſacrum prope Arcem poſitum, reliquias D. ſervat, opulento Theſauro veſtitas, & alia: Sacello ſepulchri D. Marthæ adſcriptum hoc diſtichon votivum: *Taraſcon.*

Qui Chriſtum hoſpitio excepiſti Martha, precare
Hoſpes ſit nobis hoſpes ut ille tuus.

Cete-

Proven Ceterùm infra, Arelam, verſus &
ce. mare uſque extenditur *planitiès petroſa,*
laCrau ampla, longaque 7. mill. ventorum vehementiæ expoſita, inter petras & ſaxa hoc gramen provenit ſapidum, colligiturque manna, minium & alia: imo & vinum creſcit creticum ſive Aviſium. nobile, & frumentum optimum. Quarto ab urbe lapide juxta ſilvam oleis con-
S. Marton de ſitam vicus eſt & *Diverſorium S. Martini*
Crau. amplum & commodum: ulterius in via Maſſilienſi occurrit Arx *Touts Saints,*
Tout Saints Turris munita & multangularis ac Taberna, ubi vectigal de mercibus evehendis exigitur: ejus herus eſt *Dominus de*
Magnan. *Magnan* vici propinqui: Ager hic fragrantium herbarum odore amœnus uſq;
Chamas. *Chamas* opidum impoſitum monti petroſo ac molli, ut ædes in eo Cavatas ſpectes plures. Prope *Tolobra* fl. in *Lacum*
Mer Martigue. *Martigium* ſive Marignanum fluit; Fluvio huic ſuperſtructus *Pons* Romani operis, longus 30. latus 6. paſſus, viſunturque hic loci columnæ & rudera Romanæ olim magnificentiæ domicilia:
Marignau. *Lacus* hic à pago vicino cognominatus Marignanus; *Pagus* Arcem habet, gaudetque titulo Principatus: Amplus Lacus eſt, Lemano non abſimilis, dives ſalinis, tutusque à Pyratis: clauditur enim,

unicus

unicus ejus ex mari, acceſſus binis Pontibus, defenditurque Arce, Inſulæ propinquæ inſtructâ, ac Turri Herciniâ firmâ & alta, ita ut & ſpecula ſit nautis: *Proven co. Tour de bouc* Pontem Tolobræ ſequitur 2. mill *Berra*, *Berre*, opidulum ſalis coctura celebre, juxta Lacum, in inſula quam Arcus fl. (ab aquis Sextii deſcendens) format, ſitum: ſpectatur hinc altius ad Arcum *Vellans* *Vellans* Arx Baronis Dulieri monti impoſita: & ad viam, Maſſiliam verſus, *Cabanes* *Cabanes.* opidulum Roviniaci Conſiliarii Aquenſis: unde relicto ad dextram Marignano cum *Arce Baronis de Canvet*, iter fit per ſolum herbarum quidem ſed minus frugum fertile, planitiemque longam ad opidum uſque *Eſpere*, ubi ad ſiniſtram *Arx antiqua* Conſulis Maſſilienſis: *Eſpere.* inde ſaxoſa 2. mill. via *Maſſiliam* uſq;, cujus Ager ſuburbanus irrigatur hinc *Arena* inde *Vealnia* amnibus: binis quaſi ſeptis pulcherrimis, ab ipſa Natura prope Portas amplæ hujus civitatis (quæ olim mundi compendium audivit) poſitis:

Eſt etenim *Maſſilia* civitas longe antiquiſsima & celeberrima, à Medis (regnante Aſtyge Tyranno,) natali ſolo expulſis primum ſtructa, inſtaurata; deinde à Phocenſibus, regnante Romæ Tarquinio Priſco. Dignitas ejus ſemper ſumma *Marſeille.*

fuit:

Pro-vence fuit: hodieque opulentiſſimum ad mare internum Galliæ emporium eſt, triremiumque regiarum ſtatio; Epiſcopatu illuſtris; Lugduno nec ambitu nec civium numero, neque commerciis minor, opibus fere æqualis: mare inter binos ſaxoſos montes per auguſtum introitum in urbem fluens, *Portum* format ovalis figuræ tutiſſimum, circum quem civitas ſtructa, ita ut tres ejus partes Portus irriget, quarta vero, turribus propugnaculis atque mœnibus egregie munita ſit: intus *plateæ* potiores ſordidæ ſunt & anguſtæ, *Palatia* vero ſpatioſa iis inædificata prævalent & ornamento ſunt: inter Sacra ædificia D. Virginis de La Major *Cathedrale* eſt & magnificum, cui inſerviunt 45. Canonici, olim Dianæ Epheſiæ fuit: oſtenditur in eo Caput D. Lazari à Chriſto reſuſcitati, primi urbis Epiſcopi: Templum *S. Salvatoris*, cum Virginum Monaſterio, Apollini ſacrum fuit: Ædes D. Virginis *des Accoulez* Palladis, *D. Ioannis Commendatorum* Ord. Melitenſium opulenta eſt & inſignis: *Abbatia* vero *S. Victoris* ditiſſima, cujus Patres fere nobiles ſunt, laute viventes; Abbas vero Card. Richelii frater: Templum ejus duplicis eſt ædificii & ſpectatu dignum, inter Poli-

tica

tica ædificia famam habent Guiſianæ ædes: Civium ordo ſplendet à mercatura & opificiis: *illa* ob loci ſitum & commoditatem exteros advocat ut diteſcant: *iſta* occupata ſunt in coralliinis globis, in cochlearibus & marſupiis è concharum domiciliis conficiendis, æquo præcio rara illa addicuntur. nec in reliqua Gallia invenienda: Antiquitatum rudera in urbe & extra eam occurrunt aquæductuum ac cryptarum, & alia: *Aër* hic ſuavis, *Ager* amœnus & fertilis ex collibus, planitie cinctis, proſpectus in mare amœnus: colles fere tecti arboribus fructiferis: inter fructus ſunt omnis generis pyra, maxime muſcatellina præ ceteris præmatura: Ficus ex una arbore quotannis bis leguntur, vinaque muſcatellina ſuaviſſima hic quoque copioſa: Plurimum verò amœnitatis ſuburbanis locis conferunt villæ ſive Prætoria (*Baſtides* vocant) civium adeo numeroſa, ut maximam urbem referre videantur. *Provence.*

Cetera Provinciæ opida Potiora hinc ad litus maris occurrentia ſunt: *Caſſis* burgus piſcatorum, cum Portu modico: *Ciotat* parvum ſed frequens populo opidum, cujus incolæ periti ſſimi naucleri, & commerciis occupati: ager vero *Caßis* *Ciotat.*

vinum

Provence. vinum muſcatellinum fert optimum: Portus ejus parum capax: *Bandora* Arx cum Portu in inſula ſita: *Cenari* burgus à piſcatoribus fere habitatus Agrum habens planum, vini fructuumque feracem: *Tolonum*, urbs antiquo Epiſcopatu nobilis, Portum habens tutiſsimum & 1500. navium capacem, unde & hic triremium regiarum ſtatio: munita eſt egregie foſsis, mœnibus ac propugnaculis; cives ejus in primis rem faciunt ſapone & oleo: ſitus ejus in planitie amœna; ab oriente enim campos habet collibus cinctos, & hi oleis vitibusque tecti omnis generis feras continent; verſus occidentem pulcherrima ſunt prata, & horti cultiſsimi, ædibusque voluptuariis magnifici; ſequitur proxime hinc *Porcerella* deſerta, ſed munita *Inſula*: item mox *Stacades* ſive *Avreæ Inſulæ* inhabitatæ quoque, ſed munitæ quatuor fortalitiis, cultæque amœne hortis admirandis copiâ granatorum, citriorum & aurantiorum, unde & avibus feriſque abundant: Rurſus in litore ſequitur *Olbia* burgus, aurantiis quoque & omnis generis fructiferis arboribus nitens: & ab hoc introrſus *Oleveolcum* uſque 10. mill. regio ſe pandit amœna olivetis, malis aureis, citreis, aliiſque arboribus;

Bandora. *Cenari* *Thoulon.* *Porquerolles.* *Stacades.* *Hieres* *Olivetolles.*

ſucce-

ſuccedit *Salina* : & prope litus *Bregan-* *Proven-*
zon Inſula munita cum Portu;tum *Sinus* *ce* ..
Grimaltius, ad quem *Tropeſa* opidum *Bregan*
munitum: inde ultra *Argentenim* fl. ma- *zon.* *S.Tro-*
ximum *Forum Iulii* (de quo ſupra dixi)& *pes.*
S. Raphaëlis pagus cum Portu, in quo *Frejul*
merces Forojulienſium exponuntur: *S. Ra-*
item *Port d'Agath.* quem Rariæ oſtium *phaël.*
facit, *Napole* ad fl. Bencolæ oſtium. *Can-* *P.d'A* *gath.*
na opidum cum Arce ad ſinum maris *Canes.*
propinquum; cui adjacent prope *Inſulæ* *l'Iſle S*
S. Margaritæ & *S. Honoráti*: *illa* 3. for- *Marg.*
talitiis munita, ſementi commoda ac *l'Iſle S*
fonte dulci aliisque grata eſt: *Hæc* mi- *Honore.*
nor & fere ſterilis *Abbatiam habet* Ord.
Bened. opulentiſſimam, cujus Abbas
Princeps Contius : item Turrim, è vivo
lapide, variis conclavibus diſtinctam,
ita ut 300. vel 400. perſonæ commodè
in ea hoſpitari poſſint : habitatur ab 10.
vel 12. religioſis & militibus, aliquot
Præſidiariis: ſequuntur in litore *Croiſette*
fortalitium non magnum : & *Antipolis*, *Anti-*
urbs olim Epiſcopalis, nunc munitiſſi- *bo.*
mum hac parte Galliæ quaſi propug-
naculum.

Hæc de *Litoralibus opidis, introrſus* juxta
ta fluvios in mare labentes, hinc redeunti
ti verſus Maſſiliam occurrunt *Fajence* *Fajen-*
opidum vaſis fictilibus, quæ Indicis *ce.*

Provence. non cedunt, celebre, ad fontem Benconæ fl. poſitum. *Draçonianum* Amphi-
Draguignam. theatro, plurimisque aliis antiquitatum ruderibus nobile, ad Capeſium fl ſitum: item ad Argenteum fl argenteis aquis
S. Maximin. ſplendidum *Toronet, Barnoul* & *S. Maximin*, cujus Cænobii Religioſi inſerviunt
S. Beaume. Eccleſiæ *S. Balma* in rupe editâ cavatæ, & hic vicinæ, eſt in hac rupe *antrum pœnitentiale D. Magdalenæ* ſpectatiſſimum religione: item in vertice rupis *S. Polonis* Sacellum: ad Caramiam inferius Argen-
Brignole. teo ſe jungentem *Brignolium* prunis, perſicis, aliisque fructibus clarum: tum inferius ad Cadauniam Argentei fl. rivum
Folquaquier. *Folquaquier* caſtrum nobiliſſimum rupi impoſitum: & prope verſus mare ad
Cuers. Capallam fl *Cuers* opidum, agro Creticis ſive Aviſiis vinis ferace, nobiliſſimum, & alia.

A fontibus Argentei amnis introrſus
Caſtellane. ad Vardonem fl. ſunt *Caſtellane, Aiguine, Monpeſat, Quignion, Vinon*; & hinc proxi-
Manosque. me ad Druentiam *Manoſque* opidum, cujus Domini Equites Ord. S. Joannis Melitenſes, quorum ſuperior hic loci *Balier* dicitur: Ab hoc *Superius* verſus Delfina-
Folquanquier. tum ad flumen Parc. *Folquanquier* opidum cum Arce & prope hoc opidum &
Manne *Limanam, Lare fl.* lapides generat avium, arbo-

arborum, ſerpentum, omniumque iite-rarum figuras native repræſentantes. *Venaſſin.*
Infra *Manosque* ad Druentiæ ripam dextram *Pertuis* ſequitur: ad ſiniſtram *Lambeſe*, *Ourgon*, & *Malemort* opida, Ducis Guiſii in colle ſita muris rupibus-que firma: quorum agri, oleis ac ficubus amœni, præſtantiſſimum producunt vinum. *Ourgon Malemort.*

Hinc ultra Druentiam ſuccedit *Comitatus Venuſſinus* Pontifici Romano parens, regio feliciſſima & totius orbis pulcherrima ac amœniſſima, opidis & municipiis clauſis plena: Rhodano & Sorgâ, aliiſque rivis limpidiſſimis irrigua: *Fons Sorgæ*, à Petracho nobilitatus, erumpit è voragine & valle rupibus clauſa: ad Saxi hujus pedem nebula & aër frigidiſſimus exit, non ſine infectione, unde adventantes monentur ne ad imam vallem eant vel diu ſubſiſtant: fons hic in ipſo egreſſu inter duas ficus jucundo oblectamento ſe extendens, per prægrandia ſaxa horrendo ſtrepitu & cataractâ ſeſe præcipitat. Inque amplitudinem ſe exonerans mox fit navigabilis, deſcenditque per agros amœnos in Rhodanum, tribus alveis, uno per urbem *Avenionem*: altero ſub *Pontet*: tertio infra *Pontem Sorgiæ* opidum egregium *Venaſſin. Comte. ſorgues fl. Vau cluſe. P. de Sorges.*

H 2 cum

Venaſ-ſin. cum Portu: Porro Continet hæc Regio Archiepiſcopatum, & 3. Epiſcopatus ei famulantes.

Avig-non. *Archiepiſcopatus ſedes eſt Avenio*, urbs ampla & magnifica egregiis ædificiis exculta, tam in urbe quam circum eam, unde apparet eam quandoque ſedem Pontificis fuiſſe & ejus Aula: *plateæ* ſunt amplæ, præſertim eo loci ubi urbis Pomæria producta, *ædificia* nitida & elegantia, nec non Palatiis ſuperba: quæ ſi *publica* ſpectas, *ſeptenario ſepties numero ſuperbiunt*: nimirum 7 Templis Parochialibus: 7 Canonicorum Collegiis. 7 Xenodochiis. 7 Virginum Monaſteriis. 7 PP. Conventibus. 7 Portis & 7 Palatiis, omnia ſumtuoſe & magnifice ſtructa: Excellit vero *D. Virginis* ſitu edito, Areâ ſpatiosâ, ſumtuosâ ſtructura extus, & intus ornatu ad ſtuporem magnifico: Canonici 20. & 14. Capellani rem ſacram curant habitatu Cardinalitio, in memoriam ſedis Papalis, quæ hic fuit.

Ab hoc in deſcenſu offert ſe *Palatium minus* Archiepiſcopi, intus conclavia habens ad amuſſim exornata, ei adſtat *Turris* elegans, & adſtructus *Hortus* malis Punicis aliiſque nitens, ex quo proſpectus in urbem, & bonam territorii partem, amœnus; *Palatium Majus*

Pon-

Pontificis magnificum eſt & firmo ſaxo inſtructum : ſpectandum Area Atriis, Sacello Armamentario, & Campana argenteâ, quæ pulſata mortem denunciat Pontificis vel alium eſſe eligendum: cetera quoq; Templa ac ædificia ornatu ſuo ſpectanda; inprimis *Academia*: quæ hic celebris fama magnorum JC^torum: inſerviunt ei Theologiæ Doctores 3. Juris 4. Medicinæ 3. Philoſophiam docent PP. Soc. Jeſu, quibus & hic Templum eſt & Collegiũ elegans. Eſt & *Rota Audientiæ* Papalis, & officina Monetaria. Situs urbis hujus amœniſſimus ad Rhodanum fl. ſi enim *planitiem* ſpectes, agri frugibus, prata herbis hortenſibus, vineæ hortis, arbores malis citreis & aureis rident: ſi *Montes*, culti omnes ſunt & attolluntur, ſed remoti pluſculum ab urbe; ſi fluvios, Sorgiam præſertim, piſcium nataru lenique murmure, oblectant: accedit oblectamentum murorum pulcherrimorum, eleganti Turrium (pari intervallo diſpoſitarum) ordine conſpicuorum; à parte qua Rhodanus præter labitur, præcipiti rupi fortalitium impoſitum eſt exiguum: Pons Rhodano, juſſu divino, inſtructus, elegantiſſimus eſt, ſed arcuum trium (ex 23.) defectus vel

Venaſſino. Avignon.

Orange potius ruina, uſum ejus inutilem facit.

Hæc de urbe: *Cives* ejus benignis ſunt moribus dediti fere negociationibus, præſertim byſſi pannorumque tinctura coccineæ: quo multum facit Sorgiæ aquæ commoditas: Splendidi inter ceteros ſunt Itali, divites nummis & Palatiis: *Sordidi* contra *Iudæi* & multi, peculiari urbis loco poſiti & pileis flavis operti: feminæ vero faſciis flavis capite redemitæ. *Regimen urbis* eſt penes 4. Conſules & ſenatores opidanos, à quibus ad Legatum Pontificium, ordinarie hic reſidentem, provocatio eſt.

1. *Carpentras* Hæc de Metropoli: *Epiſcopatus Civitates* ſunt *Carpentoracte*, Caput olim comitatus & ſedes Theſaurarii generalis ſita ad Ruſſam Sorgiæ rivum: 2 *Cavaillon* *Caballio* in ripa Druentiæ fl. loco commodo fertili 3 *Vaiſon.* ac amœno: & *Vaſio* vocantiorum, ad Lupezam amnem juxta finem Arauſiorum & pedem montis ventoſi altiſſimi. Cetera opida ſunt *l'Iſle* in inſula Sorgiæ cum Arce: *Chau de Lers*: *Cadarouſſe* & *Mournas* ad Rhodanum & fines Arauſionenſes ſita & alia.

Orange. PRincipatus *Arauſionenſis* paret hodie Guilielmo de Naſſou Principi illuſtriſſimo, includiturque Comitatu Avenionis ac Rhodano.

Civi-

Civitas ejus Arauſio novis muris & profundis foſſis munita: olim enim major multo fuit, ut rudera murorum hinc inde conſpicua, indicant: *Templum Cathedrale* Reformati tenent hodie: ei præfuere 48. Epiſcopi: Academia quoque deſerta eſt: magnifica eſt Theatro Romani operis, & Arcu Triumphali Caji Marii, Thermisque ejuſdem extra urbem, & amphiteatri ruderibus: item *Arce* rupi undique præcipiti inſtructa, & ſitu arteque adeo munita ut inſuperabilis ſit: intus habet 3. areas, cameram, & puteum altiſſimum: extra ad pedem rupis, verſus viam publicam, Fons eſt *Lavecon*, ſterilitatem feminarum abigens: Ager urbis amœnus & fertilis, vini frumenti, fructuum, & croci præſertim feliciſſimus, aureis tamen malis deſtitutus: unde diverbio locus à *Aurenge. il n'y a point d'Orenges.* *Dauphinè.*

Cetera opida ſunt *Courtezon, jonquieres*, *Gigondas*, & Baroniæ *Maligay, Violez, Cauſans*, & aliæ Arces ac Pagi.

SEquitur *Delfinatus*, *Provincia nobiliſſima* filio Regis Primogenito nomen dans, ſita intra Rhodanum finesque Sabaudiæ, Pedemontii & Provinciæ, regio montoſa & iis locis fere ſterilior: Campeſtria vero, maxime qua Rhodanum ſl. *Dauphine.*

Dau-phinè. attingunt, ſupra modum fœcunda ſunt, & vini laudati feracia, paſcuisque ac rivis grata: continet urbes Metropolitanas 2. & diœceſes Epiſcopales 5.

1. Gre-noble. *Princeps civitas* eſt *Gratianopolis ſedes Parlamenti* & Epiſcopi ſub Præſule Vienneſi: continet autem hoc Parlamentum ſub ſe Provinciam Delphinatus longe lateque patentem; eſt & in hac civitate *Camera Rationum*, atque *Edictis*, utriusque Religionis Conſiliariis conſtans, in qua non tantum res religionis Delphinatus, ſed & Provinciæ ac Burgundiæ cognoſcuntur: quamvis Burgundis ſit electio, an velint hic vel Pariſiis experiri. Ceterum urbs hæc ab Imp. Gratiano, ejus ampliatore cognominata eſt cum ante Cularona vel Accuſio diceretur: Iſara fl. eam lambit, cui Dracus vehemens & rapidus ad *Pertam de Bonne* conjungitur, ſimulque urbem muniunt: ſed muniunt & eam Propugnacula majora 8. & Fortalitia 2. in montis jugo trans Iſaram erecta, Iſaræ 2. Pontes inſtructi Pulcherrimi, quorum alter Regalis dicitur; alter in D. Laurentii ſuburbium ducit: Portas numerat 7. quarum 2. ex quadrato lapide, ſolidiſſimæ ab Imp. Maximiliano ſtructæ: ceteræ Novæ & elegantes quoque:

Turres

Turres mire hanc urbem exornant; inter quas Ponti impoſita cum Horologio eminet, tum S. Andreæ Pyramidalis: Cathedrale D. Virgini Sacrum eſt: *Reformatis* quoque hic *Templum* elegans *eſt*, cui contignatio ſuperſtructa pro Catholicis, qui à nemine videndi eò aſcendere & conciones audire volunt: eſt & in urbe hac Armamentarium, & Deſdiguerii Palatium magnificum, cum Hortis viridiſſimis, & Equili capaciſsimo. *Dauphiné.*

Hæc de urbe, extra eam miracula aliquot notavit olim Ludovicus XI. dum Delphinus hic ageret: quorum primum *La Tour ſans Venin*, nullum animal venenatum admittens quod non ſtatim emoriatur, ſita I. ab urbe mill. ad pagum *Pariſet*: *La Fontaine qui Bruſle* ſpectandus prope Vicum *Viſ*, Cœlo nubibus obducto, vel ſolis radiis abactis: ubi prope Arx *Berne*, & aliæ aliquot Hortis amœnæ. *Les cuves de Saſſonage* ultra Dracum in rupe cavatæ, Indicia edentes uberis vel ſterilis anni: *Lacus* D. Virginis de Barma *Crypta* prope urbem ad viam Lugdunenſem, quæ ducit ad Lacum ſubterraneum, longum circiter 2. latum I. mill. quem, navicula ibi fabricata, navigavit Rex Franciſcus I.

Dauphiné. His adde *Pontem Bonnæ* unius fornicis altiac ampli, Draco (1. ab urbe mill.) *P. de Bonne.* inſtructum: cui ſuperſtructa Porta cum inſcriptione: *Romanas moles pudore ſuffundo, & unus diſtantia jungo.* Item *Tempe Delphinatus,* *Tempe* Vallis ab urbe juxta Iſaræ ripas extenſa ad *Barraux* uſque 6. mill. quam duo Montes Vallant; & 100. pluraque nobilium pulcherrima ædificia exornant, & pulcherrimum Mundi hortum Ludovicus XI. aſſerebat: verum hæc omnia ſuperat hodie ſumtuoſiſſima *Ch. de Vizille* & magnificentiſſima *Vizille Arx,* ad Romancium fl. in valloſa planitie montibus circumcinctâ (2. ab urbe mill.) ab Deſdiguerio ſtructa: continens 125. & plura conclavia, 2. xyſtos & *Sacellum,* omnia pretioſiſſimè ornata: item *Armamentarium* omnis generis armis, pro integro exercitu inſtructiſſimum: Adſtructus & *Hortus* ſpectatiſſimus, Horologiis, ſtatuis, malis aurantiis, floribus, fontibus, Vivario, Sphæriſterio, Labyrintho, 7000. arbores in circuitu complectente, & aliis magnificus & admirandus. *Grenoble.* *La Chartreuſe.* Minimè vero ſilendum hic *Majus Certoſe Monaſterium* celebre origine, Majeſtate & ordine: *Origo* a S. Brunone Colonienſi: *Majeſtas* ejus, conſiſtit in ſede Generaliſſimi & 100. PP. hic locata:

Ordo

Ordo eſt regula vitæ auſtera, conſiſtens in jejunio, ſolitudine & ſilentio : his accedunt veſtimenta piloſa, & omnis mulierum conſpectus interdictus ; cuilibet adventanti datur in eo hoſpitium triduum liberale & ſine omni recompenſa, & cuique nationi ſuum deſtinatum eſt conclave: Ludovicus XIII. nuper reditus ejus auxit, ſiquidem quotidie victus paratur perſonis 300. & interdum pluribus pro augmento & decremento adventantium, una cum eorum equis & jumentis: fuerunt priores hujus Cænobii *Franc. de Puteo*: & *Pet. Sardus* Juriſconſulti celeberrimi ; ſitum eſt 2. ab urbe mill. non procul à via regia, quam *Hannubal* hic ſibi verſus Italiam ferro & aceto inter rupes aperuit: hæc de ſede Parlamenti ejusque locis vicinis. *Dauphinè.*

Porro *civitas Archiepiſcopalis Prima Delfinatus* eſt *Vienna*, de Primatu totius Galliæ cum Lugduno contendens, & Delfinatus olim Metropolis: hodie & Ducatus nomine inſignis & multis Romanorum antiquitatibus : Primus ei Epiſcopus fuit *Creſcentius S. Pauli Apoſt. diſcipulus* : ſita eſt in pro dextra, lævâ Rhodani ripa, cui *Tiberius Gracchus* egregium *Pontem inſtruxit*, Suburbium (ultra Rhodanũ ſitum cum Arce firma,) *Vienne*

Dau-phiné. urbi annectentem: munita inſuper eſt 2. aliis Arcibus: intus plateæ clivoſæ ſunt & anguſtæ: ædes antiquitatem magis quam ſplendorem oſtentant; alioquin commodæ & capaces conclavibus. *Templa & Monaſteria* numerat plurima juxta Rhodanum fere ſtructa & viſenda. Collegium PP. Soc. Jeſu hic amplum eſt & magnificum, ex ruina 100. fere ædium natum: continet PP. 400. & Bibliothecam libris numeroſam: *Xenodochium* eſt verſibus latinis inſignitum: inter Politica ædificia ſunt *Curia, Turris Auriaca, Turris Pilati* rotunda, *Aſylum*, & in ſuburbio *Officina Vulcania* gladiis fabricandis ſtructa & elocata ab Clero Archiepiſcopali, adjuvat *Gerius* amnis indurandis laminis aptus ſuburbium hoc perluens, & una cum Vulcaniis plures molas frumentarias & Papyraceas verſans: altiusque agrum ſuburbanum amœnum, ac vini frumentique fertilem aquis ſuis irrigans.

2. *Valence.* Ceterum huic Metropoli ſubſunt & *Vivarienſis* (de quo ſupra Dixi in Languedociæ deſcriptione) *Dienſis & Valentia Epiſcopatus. Valencia* autem civitas inter pulchriores & munitiores Delphinatus refertur, ab Romanis condita, qui eam nomine & re Romæ conformem

redde-

reddere voluerunt. Pantheonque hic *Dauphiné.*
ſtruxerunt, ædificium elegans, hodie D. Joanni ſacrum: *ſita* eſt ad Rhodanum in planitie ſumma amœna, vinique & frumenti fœcunda, duplici muro cincta, & diverſis propugnaculis, æquali intervallo diſtinctis, munita; ædificia plurimam partem antiquitatem præferunt: *Templa* intereminet Cathedrale S. Apollinaris: *Abbatia. S. Rufi* ſuperbiſsimum Delphinatus ædificium fuit, antequam Reformati deformarunt illud: columnæ ejus marmoreæ hiſtorias Vet. & Novi Teſtamenti referunt: in æde D. Petri *Crypta* eſt, quæ ſub Rhodanum extenditur in alteram ejus ripam uſque: Habet & *Academiam* celebrem pridem *Cujacio* & *Pacio* Profeſſoribus: hodie vero vapulat plurimum à vicinis Turnonii & Avenionis PP. Soc: Jeſu Collegiis. Eſt & hæc urbs Ducatus titulo illuſtris, & Epiſcopatus ejus inter opulentiores receſetur: maxime ex quo *Dienſis* ei acceſsit, 3. *Dia*
etſi enim ſeparatæ maneant eorum Diœceſes, nec altera alterius jura uſurpet, ab uno eodemque tamen Epiſcopo reguntur & adminiſtrantur: eſt autem *Dia* urbs ædificiis ſatis nitidis exculta, Romanis *Auguſta Vocantiorum* Vocata; ſita interius ad Drumam fl. infra Livron opidum, in Rhodanum exeuntem.

Hæc

Dauphiné Hæc de Metropoli Vienna & ejus Epiſcopatibus ſuffraganeis: *altera Metropolis Eborodunum* Epiſcopatus 5. habet ſub ſe, in Provincia ſitos & ibi relatos: ſita eſt hæc in rupe ad *Druentiam* fl. verſus Alpes, & egregie munita; ejusque Præſul, & Princeps urbis ſecularis eſt, gaudetque multis Privilegiis: Ager ejus vallis, læta paſcuis, cinctaque collibus vini, frumenti, omnisque generis arborum fructiferarum & herbarum odoriferarum: fæcunda: *Aër* adeo benignus ut hic manna ex arborum foliis colligatur vera: Reliquæ duæ urbes Epiſcopales in Delfinatu quidem ſitæ & Parlamento Gratianopolitano ſubjectæ ſunt: ſed una

Embrum.

4. ſcil. *S. Antonii Tricaſtini*, Arelatenſi ſubeſt Præſuli: altera *Vapincum* ad Bernam rivum ſita (qui in *Druentiam* abit) atque Arce & propugnaculis 4. munita eſt, Præſuli Aquenſi.

S. Antoine de Tricaſtin.

5. Cetera Delfinatus opida ad Druentiam altius, ſunt *Reotier*, *Argentiere*, *Brianſon*, ubi murus ille & crypta ſive foramen *Roſtan*, Romanorum opus ad viam in Pedemontium patefaciendam: & proxime ad Doriam *M. Genereux*, *Oux*, *Exilles*: inferius ad Druentiam *Saumes*, *Beaufort*, *Eſtre*, *Meneſtrer* & prope ad Buediam *Serres*: ad Lezam fl. Rhodano

Brianſon.

ſe jungentem *Suze, Boulene* & *Mondragon* ad Rhodanum & fines Provinciæ opidulum cum Arce amœne ſitum: ab hoc aſcendenti, ad Rhodanum & amnes in eum exeuntes, occurrunt; *La Palu, S. Paul, N. D. des Plans,* Vicus religione peregrinantium clarus, in lata & læta planitie ſitus: in qua ſequitur *Petra lata* opidum lautum & negociis frequens cum Caſtro rupi impoſito, ex quo proſpectus ſuper Berra fl. propinquo, ad quem altius *Grignan* opidum: & ad Rhodanum rurſus *Denzere* loco amœno & nemoroſo poſitum: tum *Chau neuf* & *Montelium Ademari* mediocre & pulchrum placidumque opidum muris foſſis ac Arce munitum, hortis virentibus amœnum, & Capitulo, cujus fundator Ludovicus XI. nobile, negociisque frequens: ſitum ad oſtium fere Rubionis fl. ad quem altius *Charroux*, *& Dieu le fit*: dein *La Tourette, Auriol*, & ad Drumæ oſtium *Liberonis* opidum in rupe ſitum & munitum: oritur Druma ex *Luci Lacu* ingenti, in quo apparent adhuc turres & fornices ſubmerſæ urbis; inde alluit *Diam* urbem & *Creſtam*, opidum populoſum munitumque foſſis profundis, Arce & Turri pulchra, hoſpitiiſque; ampla ſedes Seneſchalliæ prima

Dauphiné. *Mondragon* *N. D. des Plans.* *Pierre-late.* *Donzere.* *Montlimar.* *Livron* *Luc.* *Creſt.*

Valen-

Dau-phiné. Valentiæ & Diæ: inde *Eſtoile Valence* & ad Iſaram Rhodano confluentem *Con-*
S. Ro-mans. *folens*: & altius ad Iſaram *S. Romans* *opidum* opulentum, Arce firmum, ad exemplar Hieroſolymæ ſtructum, Pontem habens inſignem Iſaræ impoſitum, ul-
S. Mar-cel. tra quem *S. Marcelli Vicus* celebris locus Victoriâ Fabii Dictatoris contra Allobroges pugnatâ: altius eſt *Pont de Royans*: & è regione in dextra ripa *Abba-*
S. Antoine. *tia S. Antonii* opulenta & caput ordinis ſui: tum verſus Gratianopolin *Rives*
Rives. ad amniculum ſitum opidulum, in quo fabrica laminum ſive verutorum ſatis periculoſa: Via inde Gratianopolin 3. mill. nitida & lapidibus grandioribus ſtrata à Deſdiguerio. Rurſus ſupra Iſaræ oſtium ad Rhodanum occurrunt, *Thin* Vicus comitis opidi Turnonii, è regione ſiti *Le Chau de Serve*, *La Mai-*
S. Val-lery. *ſon de Pilate*, *S. Vallery* opidum ad Galabram fl. Ponte ſtratum. *S. Romans*
Mor. edito loco: & interius *Mor* in monte ſitum opidum, prope fontem rivi juxta *S. Rambert* in Rhodanum fluentis: ultra
S. Prix eum *Rouſſillon*, *Auberive*, *S. Prix* Prioratus opulentus. *Pyramis Pilati*: *Vienna*
Guillo-tere. *Communay* opidulum & *Guillotere* ſuburbium Lugduni urbis, ditionis tamen Delphinatus: inde juxta Rhodanum altius,

Vaux,

Vaux, Port Anton, & Tour du Pin ad oſtiū rivi, juxta quem altius *La Verbilliere* & *Tour Bourgoin, Quirieu, Moretel*, & *Pont beau Voiſin* ad Guiam amnem Sabaudiam ab Delphinatu ſeparantem: & inde juxta *Iſaram* ad fines Sabaudiæ *Barraux* fortalitium munitiſſimum. *Savoye Tour Tin. P. beau Voiſin, Barraus.*

SEquitur hinc *Sabaudia, Ducatus nobiliſſimus* ſed montoſus & ſterilior, quam *Iſara* & *Arcus* fluvii perluunt: *Rhodanus* vero à Breſcia longe lateque ſeparat: incolæ, (etiam feminæ,) deformes ſunt & ſimplices agreſtesque (nobiles excipe) & à literis alieni, gutturoſi plures, forte ab aquæ (quas potant) frigiditate: in montibus animalia proveniunt felis magnitudine (*Marmots* vocant) quæ menſe Auguſto fœnum colligunt, cui indormiunt à medio Septembri uſque in menſem Martium ſine aliquo alimento: ceterum Metropolis ſive Caput Sabaudiæ eſt *Camberium* olim Ducum quoque, nunc Parlamenti ſedes, urbs munda & amœna pluribus aquæ vivæ fontibus: ædes habens Genevenſibus, antica facie, ſimiles: Porticus Platearum vicem obtinent: Arcem habet (Principis olim Domicilium) extrinſecus ſpecioſam, intus verò non ſatis ornatam: in Templo Cordigerorum *Savoye Chamberium*

magni-

Savoye magnificum *Ant. fabri* Præſidis & monumentum: Collegium PP. Soc. Jeſu liberalitate ducis habent magnificentiſſimum: ſitus urbis amœnus in planitie cincta collibus, qui pulchris caſtellis & arcibus ſplendent. Prope abeſt *Monmelianum* opidum parvum ad Iſaram in planitie ſitum, famam habens ab Arce ampla, inſtar opidi, & rupi impoſita eminenti, adeoque munita, ut ſit inſuperabilis.

Mon meli-am.

Cetera opida verſus Arcum fl. ſunt *La Rochette, Charbonniere, S. Iean de Morienne, Conflens* & alia loca egregie munita, inde verſus Rhodanum & Genevam *le Lac de Bourget* occurrit, aquam continens puriſſimam piſciumque optimorum copiam, circum cultus burgis & pagis amplis, inter quos *Abbatia de Haute Combe*, ſepulchris Comitum antiquorum nobilis. Hinc altius ſe offert *Lacus Nicius*, nomen, habens à vicino ei opido *Nicio*, quod hodie Ditionis Genevenſis Caput, cujus ſitus amœnus & commodus commerciis ad oram Lacus & Tonnæ fl. inde in Rhodanum (hinc navigabilem) deſcendentis: Lacus hic quoque circum ſitus pluribus opidis ac pagis, interque eos *Savery*, & *Rumilly* ſeceſſus antiquus nobilitatis, unde ager

Lac de Bour-get. *Haute Combe* *Lac de Nycy.* *Rumilly.*

ejus

ejus (qui fertilis) Caſtellis frequentibus amœnus & ſplendidus eſt, Prope adjacet *M. S. Martin*, & ad Arvam fl. per *Genevam* urbem in Rhodanum exeuntem *Cluſe*, *La bonne ville*, *La Roche*, *Chaſtelet*, *Bonne*, & ipſe *Lacus Lemanus* ſive Genevenſis omnium amœniſſimus ac ſpatioſiſſimus, opidis ac vicis frequentibus egregie excultus & obſeſſus. *Geneve.* *Vid. Merul* *Lac de Geneve.*

AD extremum ejus, & in utraque Rhodani (ex eo emergentis) ripa *Geneva* jacet, olim Sabaudiæ caput, nunc libera civitas, operibus & ſitu munitiſſima: ut ſit quaſi clavis Helvetiæ vicinæ; intus ſatis capax, areas publicas habet amplas, plateas Porticibus commodas, ædes altas: & ex lapide fere vivo, magnificas: Templa numerat 3, habetque Xenodochium extus ad Rhodanum ſitum, ſumtuoſum. Ædificia Politica ſunt *Curia* monumentis ſpectanda: *Armamentarium* ei vicinum, Turris ſcil. craſſa in extremo inſulæ (in urbe ſitæ) ab Jul. Cæſare ſtructa. *Arx antiqua*; *Pontes* ſublicii 3. quorum duo ſuſtinent utrinque Molendina & ædes tabernasque artificium plurimas. Tertius, Macello propinquus, inſervit pulveris tormentarii operariis: Eſt & *Gymnaſium* illuſtre, & *Bibliotheca* antiquis *Geneve.*

&

Gene-ve. & rarioribus libris æſtimanda : Portiſque patet ſeptem.

Aëre gaudet ſereno ac Salubri : agro, vini, frumentique fertiliſſimo ; Lacu & flumine piſcium optimorum fœcundiſſimis: Hortis, olera & Legumina optima ac ſapidiſſima conferentibus : Pratis, item viridibus, ambulacris amœnis, proſpectibus jucundiſſimis , collibus feraciſſimis , omniumque rerum , inprimis avium, caponum optimorum, & animalium ceterorum copiâ admirandâ : quæ omnia urbem mire commendant, & quia, hinc victus longe æquiore (quam in cetera Gallia) precio, exteros alliciunt & ad ſe trahunt : Hæc de Sabaudia.

Gex. Ultra Rhodanum hinc *Breſcia* cum *Gexenſi* Præfecturâ , ſequitur : & quidem *Præfectura Gexenſis* , territorio Genevenſi adjacentis , opidum eſt *Gex* ad rivum poſitum , qui in lacum Lemanum excurrit : cætera opida & loca potiora ſunt *Maconnex* , *Ornex* , *Meiſonnex*, *Malagny*, & *Verſoy* ad Lacum. *Pency* ad Rhodanum: *Reſſin* & *Dardagny* ad Londonem, qui limites ejus à *Breſſia* ſeparat & in Rhodanum abit : circa fontes ejus eſt *Aurifodina* , quæ aquis eam trans colantibus vim medicam confert adverſus

ſus colicos & calculi dolores: locus fontis *Thuillerie*, ſive *Thueriſes* dicitur: à quo non procul inferius *Puteus* cœlo pluvioſo aquas evomens ad haſtæ erectæ, altitudinem. *La Breſſe.*

B*Reſſia* hinc juxta *Montes juræ finesque Burgundiæ Comitatus*: inde ſecundum *Rhodanum* extenditur ad Ararim uſque, continens in ſe juxta Ararim *Principatum Vmbarum*: mediam percurrit *Idanus, fluvius* magnus rapidus & ad fundum uſque pellicidus, ex Burgundia fontem ducens inque Rhodanum perducens, è regione Portus Antonii: *Regio* eſt frugibus, fructibusque fertilis & paſcuis læta. *La Breſſe.*

Caput ejus *Forum Sebuſianorum* ſive *Tanum* paluſtri loco ſitum, prope Reſuſſiam fl. Ponte ſtratum, & per latam ſilvisque opacam planitiem in Ararim ſupra Matiſconam ſe exonerantem: Adjacet opido *Abbatia Brou*, ſtructurâ magnifica, & ſepulchris Veterum Sabaudiæ Ducum nobilis: ipſum opidum egregie propugnaculis eſt munitum. *Bourg en Breſſe.*

Cetera opida à Geneva ſecundùm Rhodanum deſcendenti occurrentia ſunt: *Chancy*, fortalitium cum Ponte ſuper Rhodanum, *Fort d'Ecluſe*: unde Rhodanus ſe abdens, ſub terra fluit, emergitque *T. de Chancy*

La Breſſe. que ſupra *Pontes de Grezin* & *d'Arlau*: inde mox *Seſelium* irrigat, opidum triplex, in utraque ripa, & inſula media extructum. Pontibusque junctum, ita ut amplior ejus pars in ripa dextra exiſtat. Hinc *Bellay, Goulat, Courdon, S. Benoiſt, S. Sorlin, Rufieu, Lonette* & *Gourdan* juxta Idani fl. oſtii ripas: *Paulet, Nieure, Ticq* juxta inſulam, & inde *Lion*.

Seſſeil.

Ab hac urbe rurſus *in via Genevam* verſus offerunt ſe interius ab Rhodano, primum *La Boiſſe* ad Sereniam amniculum è lacu fluentem, ad quem *Monluet* opidum, *Verbonne, Chaſtillonnet*, & *Chaſtillon*, Arces in planitie ſtructæ propè Idanum; unde inferius juxta Idanum *Loyes, Mexemieu, Perouges, Le Bourg: S. Chriſtophle, Chazey* vicina ſibi invicem proxime ſita: *Idano* tranſmiſſo & Arbalina amne ſequuntur in via, *Chau Gaillard, Ambournay* opidum, & pagus *S. Iean le Vieil*; in planitie amœna poſitus. Hinc mons aſcendendus & deſcendendus rurſus ad *Sardon* uſque Pagum *Ducis Nemoroſii* in imo fundo ſtructum, paucarum ſed ornatarum ædium; inde rurſus præruptus & altus mons ſuperandus, & monticulus alius, latronum ſæpe latibulum; tranſeundique vici *Merignan*, & *S. Martin*, tum per Longam planitiem, &

La Boiſſe. Verbon ne. Chaſtillonnet. S. Iean le Vieil Sardon S Martin.

& juxta Lacum, & rupes inter ſaxaque capiti imminentia *Nantuam* pergis & pervenis; opidum hoc ædes quoque habet Porticibus tectas, & columnis fultas: famamque habet ab acubus, qui hic artificioſe fiunt. Sequitur hinc *Lacus & Vorago* aquas ex montibus deſcendentes abſorbens, *La Piſce vache* dicitur; hanc viator novus, ex mercatorum more, circumire cogitur, bene madidus ut memor loci ſit, niſi redimere velit. *Lacus* ex oppoſito ſitus, qui *La Bougie*, audit, à ditionis ejus nomine, muro ſeparatur, ejusque *pars* ſapidæ & dulcis aquæ piſciumque ſalubrium ad opidum Nantuam ſpectat: *altera* quæ ſuperior, meras paludes & cannas habens, ad opidum *S. Germani*: *Echo* hic revocat verba ultra Lacum effuſa diſtincte. Inde proxime ad ſiniſtram eſt opidum *S. Germain la chevre* & mox ſuperato monte *Chaſtillon*, ubi amplum Hoſpitium ad viam: unde non longe ſuperato Ælii fl. Ponte, difficillimus *Mons Credo* ſuperandus uſque *Longeret* Pagum: cui prope adjacet *Cluſa* Fortalitium ſitu munitiſsimum, & mox *Coulonge* opidulum: unde juxta Rhodanum *Vici aliquot & Geneva*.

La Breſſe. *Nantua.* *la piſſe vache.* *la Bougie Lac* *S. Germain.* *Chaſtillon.* *P. d'Oſcules.* *M. Credo.* *La Cluſe.* *Coulonge.*

Cetera hinc opida Breſciæ juxta juræ montes ſunt: *Chervy*, *Arban* ad Idanum,

Arcan-

quod multis gradibus aſcenditur : juxta *Lorai-*
eſt Forum rerum venalium, altiorem *ne.*
Areæ partem occupans, ex qua undi-
que verſus muros paulatim deſcenditur:
Nihil dico de ceteris Eccleſiis : & Con-
ventuum numero nihil de Xenodochio-
rum Ordine. Hoc tantum addo quod
hæc civitas contineat intra ſua mœnia.
Legem gratiam & *peccatum. Legem* judæi
repræſentant, qui hic vicum ſeparatum
& Synagogam habent, ut Avenione.
Gratiam Catholici cum Eccleſiis, alta-
ribus & ſacrificiis: *Peccatum* Hæretici
Hugonotæ quibus hic Templum eſt &
errandi libertas.

Altius ad Moſellam *Tullo* ſe offert, *Toul.*
urbs quoque Epiſcopalis antiqua & mu-
nita, cujus *Epiſcopus Comes Tullenſis* &
ſacri Romani imperii Princeps audit,
uti *etiam Viroduni Epiſcopus* titulo gau-
det, Comites omnes 3. ſub Præſule
Treverenſi:

Eſt autem *Virodunum* civitas ampla *Verdun*
ad Moſam fl. ſita, qui eam in tres partes
dividit, ut Lutetiam Sequana, unitur-
que rurſus Pontibus; munivit eam nu-
per Ludovicus 13. Arce, propugnaculis,
firmiſſimâ.

Cetera opida ad Moſam ſunt *La Mot-
te* nuper everſum : *Vauconleur*, nobile *Vau-*
 ortu *conleur*

Lorai-ne. ortu Joannæ Darciæ Virg. Aureliæ, *Commercy*, *Aſtenay* ſatis munitum, & alia ad Moſellam à fonte deſcendenti *Remire-ment.* occurrunt *Remiremont* opidum munitiſſimum: juxta ſunt, *fontes Vallis Vanniæ*, ingentem quantitatem agatharum, carbunculorum ſive carchedoniorum Indicis minime concedentium producentes: *Chalcedoniorum* vero pulcherrimorum & majorum, *Margaritarum*, aureorumque granorum piſcatus ditiſſimos confert *Volonia* amnis prope *Bruyeres* unde infra Remiremontium in Moſellam deſcendit, inde verſus occidentem *Plombieres* eſt, ubi *Thermæ Plumbeæ* calidæ ex ſulphure alumine & plumbo mixtæ, præſentiſſimum multis morbis remedium: inferius ad Moſellam *Eſpinal* *Bajon.* *Chaſtel* & *Charmes* ſuccedunt: tum *Bajon*: ubi reperitur materies illa pretioſa ex qua Specula fiunt ſincera maxime, & vitra, totius Europæ pulcherrima: *P. à Mouſſon.* item *Chaligny*, *Toul*, *Liverdun*; *Pont à Mouſſon* Academiæ celeberrimæ ſedes, cujus Doctores hodie PP. Soc. Jeſu: *Metz* item ad Ravonem fl. *S. Diei*, *Raon*, *Lyne-ville.* *Luneville* inter 8 Lotharingiæ munitiora opida numeratum, *Roſieres*, & *S. Ni-* *Roſie-res.* *colas*, inter quæ opida amnis *Meurtha* in Ravonem exit, cujus aquæ in Salem con-

tingat *Burgundiam*, *Borboniam*, *Auverniam*, *Languedociam Delphinatum* & *Breſciam*, *Principatumque Vmbarum*: ſita ſub gradu latitudinis 45. *Ager* ejus juxta Araris & Rhodani ripas fertilis: paſcuiſque vinetiſque amœnus: alibi tellure macra & leviore eſt: & Forenſis regio fere aſperior, pecori paſcendo commodior, & ferri lapidumque fodinis dives. *Lyonnou*

Metropolis ejus *Lugdunum*, Archiepiſcopi (qui *Primas* Galliæ) ſedes, cui famulantur *Epiſcopi Matiſconenſis* & *Lingonenſis*, (una cum Metropoli) Parlamento Pariſienſi ſubditæ, & *Auguſtodunenſis* ac *Cabilionenſis* ſub Parlamento Divionenſi ſitæ, urbs eſt *antiqua, ampla, pulchra, amœna, opulenta, munita, magnifica*, & omnium rerum copiâ *abundans*: Munacio Planco debet ſua incunabula, ſæpe everſa variâque fortunâ uſa fuit, priſcorumque rhetorum Ara formidatâ, hodieq; gazophylacium eſt Romanarum *antiquitatum*: *Ambitus* ejus eſt 6. mill. & 29. perticarum: continetque intra mœnia ſua 2. *Montes*, ſcil. *S. Iuſti* & *Sebaſtiani*: 12. *areas* amplas, & fluvium Ararim, qui eam perluens & dividens juxta mœnia Rhodano commiſcetur: & ſic habet planitiem & montes, terras *Lyon.*

Lyon. ac undas, ædificia, & loca hortis, vi-
neis, pratis, & ſegeti relicta: ita ut vix
alia reperiri urbs poſſit tam varia *amœnitate* inſignis: accedunt commoditates *Victus* incomparabiles; *Vinum* intra & circa mœnia producitur generoſum: frugum feracia arva urbem intus exhilarant & extus circundant: fructus omnis generis intra & extra urbem carpuntur: Horti, intus & extus amœni, olera & herbas ſuppeditant: greges quoque armenta & volatilia abundanti penu menſis inſerviunt: piſces flumina copioſe advehunt: inſuper ex Burgundia ſecundo Arari vina optima & frumentum: ex Languedocia, Provincia & Delphinatu omnis generis fructus & vina, adverſo Rhodano, ſubvehuntur: hinc *opibus* & *mercatura* ſupra modum floret; & non indigenis tantum, ſed & variatum ac remotarum nationum Mercatoribus (quibus ſua ſunt Collegia & Privilegia) abundat. Eſtque celeberrimum totius Galliæ emporium: quo non parum faciunt *Nundinæ* annuæ urbi huic conceſſæ, nempe: trium *Regum*, *Paſchatis*, menſe *Auguſto* & *omnium SS.* Clauditur 7 Portis egregiis: *Munitaque* eſt, ſitu, fluviis, foſſis, mœnibus ac 3. Caſtellis, ſcil. *S. Clara* ad Rhodanum: *La Pierre*

ſciſe

ſciſe ultra Ararim in ſumma rupe pro- *Lyon-*
pugnaculis firmum: & *Triplex aliud in* *nois.*
Monte S. Sebaſtiani amœnè, & ad urbis *Lyon.*
defenſionem commodiſſimè ab Comitibus ſive Canonicis Eccleſiæ Cathedralis ſtructum: horum *infimum* 3. continet areas, 3000. militum, ordine locandorum, capaces: *medium* conſtat multis ſubterraneis meatibus. *Summum* hoſtem ab Arari & urbe removet. *Magnifica* inſuper urbs eſt *ædificiis Privatis & Publicis*: *Plateæ* quidem anguſtæ fere ſunt, & immundæ, unde fætor non exiguus: at *ædificia* iis inædificata, non ſunt vulgaris ordinis, ſed alta ut aër purus ea perflare commode poſſit, Quamvis extus non ſatis ſint nitida & conſpicua; inter *Areas* amœniſſima eſt *La belle Cour* ad Pontem Rhodani; locum faciens *Au jeu de Maille*, Sphæriſteriis & equili Gubernatori: Altera *de Confort* Pyramidem oſtentat, in honorem Henrici IV. erectam: Tertia *de Change* byrſæ mercatorum inſervit: Quarta de *S. Niſier* foro olitorio: Pontem uterque fl. habet inſignem, & juxta eos munimenta adverſus inundationes egregia: Arari inſtructus Pons, urbis partes connectit, longitudine & latitudine conſpicuus, inſiſtens arcubus 9. Adſtructa ei Acte

Lyon. (*Quay*) mercimoniis ſtabulandis com-
ncis moda. *Rhodani Pons* eſt arcuum amplo-
Lyon. rum 19. opus ſtructuræ ſuperbæ & firmæ, crux in eo lapidea denotat territorii Delphinatus Limitem: inter *Ædificia ſacra*, quæ hic plurimà, eminet *Cathedrale D. Ioannis* ultra Ararim, ornatu & ſtructurâ ſuperbum; cujus Decanus Dux, & Canonici Comites audiunt: *D. Iuſti* Conventuale alit 25. Canonicos: ejusque Monaſterium omnium pulcherrimum eſt: *D. Thomæ Aquinatis* Collegiale alit 10. Canonicos, quorum domicilia hortis, & ſitu, ad Collem Veneris amœniſſima. Adjacet Area proſpectus amœni, & Vinea ampla in qua Theatri & Palatii Auguſti rudera: & pars muri antiqui, circa quem ſepultum putant Vitulum illum aureum, cui Auguſtus divinos exhibuit honores: *S Petri* Templo adjacet *Virg. Monaſt.* quarum reditus ſimul & formæ excellunt: *Abbatia S. Martini d'Aiſne* omnium opulentiſſima, ob amœnitatem ſitus, Gubernatoris, æſtate, domicilium eſt. Sita eſt eo loco ubi famoſiſſimum illud Athenæum ſtetit, & Templum Veritatis magnificentiſſimum, in quo Romani eloquentiâ certabant: *in D. Georgii* æde Sacellum eſt, Lauretanæ forma & magnitudi-

tudine æquale: *Collegium SS. Trinitatis* egregie ſtructum, & totius urbis ampliſ- ſimum, *PP. Soc. Ieſu poſſident*: Cetera ædificia Sacra in primis videnda ſunt. *Iuliana Virg. Ioannis Burgundi Carmelitarum: D. Virg. de Confort: S. Bonaventuræ, S. Spiritus: Cæleſtinorum.* His addo *Hoſpitale Charitatis*, Galliæ totius ampliſſimum, omnibus Regni pauperibus commune. Novum eſt, Ordine & forma gratum, diſtinctas habens contignationes, pro *pauperibus, ſenibus, ægris, infantibus* Orbis & expoſitiis *utriusque ſexus*: qui omnes piè educantur & curantur: & Adminiſtratores ſunt, Canonicus D. Joannis, Theſaurarius, Juſticiarius & 5. Mercatores. *Inter Politica ædificia Curia* eſt Nova, opera eximia oſtentans: *Palatium Iuſtitiæ* ad Ararim: *Armamentarium le Rigaudiere:* Domus *Antiquaria* in Trivio Montis Veneris: ubi in Horto *La grotte berlue thermarum fornices*, Romani operis: *Aquaductus* prope Portam trium fontium: *Aſylum* penes *Templum S. Niſieri*, *Hortus Gubernatoris* ampliſſimus, ambulacris, Porticibus, & Lucu, avium cantantium habitatione, amæniſſimus. *Regimen urbis* eſt pænes quatuor Scabinos & Præfectum Mercatorum, qui ſingulis bienniis eligitur per Decanos

Lyon. novi. Lyon.

Lyonnois. opificum: Dividitur vero urbs in 36. regiones: *Cives* fere ſunt Catholici: mille *Lyon.* tamen & plures ſunt Reformati, qui in *Vlin.* pago *Vlin*, 1. ab urbe miliari, Templum habent. Hæc de urbe.

Extra urbem loca & Villæ amœnæ conſpiciuntur plurimæ, inter quas non poſtremæ *La Duchere, La Claire*, & *La Gorge de Loup*: ædificiis, hortis & fontibus amœna, ulterius ab his in medio Araris fl. prope urbem eſt *Inſula S. Barbara*, *l'Iſle Barbe* ſeceſſus amœnus civium Lugdunenſium, conſpicua eſt 1. Templis ſcil. *D. Virg.* in quo ſepulchrum Longini, qui ſalvatoris latus cuſpide transfixit, & SS. Martini & Lupi cui annexa Abbatia: nobilis vero & celebris inſula eſt, binis ſolennibus Proceſſionibus, quæ Nundinis Paſchalibus & Auguſti, ſolenni pompa peraguntur.

Reliqua Lugdunenſis territorii opida & loca præcipua ſunt, *infra urbem* ad *l'Iſle Feſin.* Rhodanum *Feſin* inſula longa & lata: & & prope ad Garonam *Vlin, Francheville, yſeron* & inferius ad Gierii oſtia *Grigny, Bergna*, *Givort*, & altius ad Gierium, *Rive de Gies* *Dargoire, Pont de Gies. Rive de Gies* opidum flumine diviſum & Ponte egregio unitum: *S. Chaumont* in inſula ſitum, *M. pila* prope *Pilæ Montem* 10. milliarium ſilva

vа veſtitum, in qua aquilæ & accipitres plures domicilia fovent: in gremio rupis, fontibus cinctæ, *uda* illa & quieſcens *Palus* ex qua tempeſtates prænoſci & oriri tradunt: aqua Fontis hujus frigiditate ſua bibentium ora tumeſcere facit: *Supra* Lugdunum ad Rhodanum occurrunt *Vaize S. Cire, Coulonges, Arbigny, S. Germain*, & interius *Chaſſelay* & *Anſe* juxta Aſergii fl. ripas, inde altius ad Aſergium, *Varenne*, ubi lembo trajicitur: *Marcilly Loſanne, Caſtille, d'Azergue, Taney* familiæ Capprariæ locus nobilis: *Brevil* opidum cum Ponte ad Suenæ amnis oſtium, ubi altius *S. Clement, Valſonne*: & ad Tordinam fl. *Tarare* in via Lugdunenſi ſitum, ubi & *La Breſſe* inferius ad rivum Tordinæ ſe jungentem: ubi altius *Courzieu*, & ad fines Forenſes: *Greizieu La Marche: Chazelles S. Siphorien, Le Chaſtel. l'Aubeſpin* & alia.

Foreſt. *S. Germain.* *Varenne.* *Taney.* *Brevil* *Tarare*

HInc *Forenſe territorium* longe lateque ſe ad utramque Ligeris ripam explicat, *Languedociæ Arverniæ* & *Borboniæ* fines uſque: cujus princeps opidum *Forum Romanorum* antiquum in Ligeris ripa dextra ſitum, & frequens ſatis commerciis: *cetera* opida *cis Ligerim* ſunt *S. Garmier* edito colli impoſitum, juxta fon-

Foreſt. *Feurs.* *S. Galmier.* *Font. Fort.*

Foreſt. *fontem fortem ſive Aluminis*; amnem ſcil. *Coiſum*, ita cognominatum ab aſperitate ejus minerali : aqua ejus vini penuriam ſupplet : Vino enim mixta, magna quamvis copia, illud non alterat, ſed potius animat, remediumque præſens eſt adverſus varios morbos, imo & tepefacta & farinæ commixta optime fermentatum panem efficit : ſed decoquendis cibis minime inſervit, quia nimis calefacta in vapores & fumos evaneſcit. Altius *Canavaletis amnis* in Ligerim abit, qui arenas volvit permixtas granis aureis puris, & aqua ejus lineam, ſupellectilem, ſola ſine ſapore, mundiſſimam reddit, magno accolarum commodo : adjacet enim ei *S. Stephani Furiani* oppidum, cujus incolæ feræ Vulcaniam artem exercent, ita ut inde tota Europâ celebre ſit, & malleorum ſuper incude cudentium ſonitus, urbem longe appropinquantes percipiant tanquam tonantis jovis murmura : adjuvant & artifices hoſce *tres* vicini *montes*, perpetuis *flammis æſtuantes*, carbonesque veros Lapideos, ex fodinis ſuis ſuppeditantes : & ex aliis proximis ferrum; inſuper *rivus* propinquus *ferrum* egregie *temperans*; diceres vere hic Regnum Vulcano erectum inter populos nigros

Chene-vaslet.

S Eſtienne de Furen.

nigros ex Africa huc tranſlatos: Porro inferius hinc circa Ligerim ſunt *S. Bonnet* Caſtrum, & aliud *Monrond*, Villaque amœna *Botionis*: & altius ad Ligerim *Rochetaille*, *S. Feret*, *Miniſtrol* & alia. *Fereſt.* *Bou-tiou.*

Hinc ultra Ligerim deſcendenti occurrunt ad Anſam & Ligerim confluentes *S. Ragnebarti* pingue Ord. Bened. Monaſterium: & burgus *Bas*. Ligeris hic ſtratus Ponte lapideo in uſum mercatorum ex Languedocia Lugduuum petentium. Inferius ad Veſeſiam fl. *Monbriſon*, Prætorium regiæ juriſdictionis, patria Joan. Paponii J[cti] celeberrimi, & *Mons*, *Monverdun*: & ad Linionem fl. *Noireſtable*, *S. Didier*, *La Baſtie*, Villa Hortis amœnis & ſumtuoſis celeberrima, magis vero glorioſus hic locus eſt amoribus Aſtreæ & Celadonis à Marchione d' Urfee, ſcriptore elegantiſſimo, ei concreditis: Sequiturque inferius ad *Deam amnem*, infra *ſilvam Magdalenæ*, *S. Iuſt*, *S. Marcel* & *Vrſè* Caſtrum edito loco ſtructum, unde omnis fere forenſis tractus conſpici poteſt: item inferius *Morru*, *N. Dame*, *Grand Pont*, *S. Germain*, *La Val*, Papyrii Maſſonii patria, opidum loco amœno ac salubri poſitum, agrum habens optimi *S. Ram bert.* *Mon-briſon.* *La Baſtie.* *Vrſe.* *S. Germain* *La Val*

Foreſt Lyon. vini fœcundum: tum *Pomiers* Ord. Bened. *Prioratus*, in læta pratorum planitie ſitus. Spectantur hinc prope oſtium

Pomiers. *Deæ* 5. *pilæ Pinei Pontis* quem Romani

P. de Piney. Ligeri inſtruxere: qui hinc quaſi, rupibus utrinque aquas ſtringentibus, ſtrangulatur *Vilrezium* uſque: & inferius ad Rena-

Vilrez. ſionem, Silva & vicus *S. Magdalenæ*, *S.*

S. Aon *Aon*, *S Andre* Caſtrum nobiliſſimæ *Albo-*

S. Andre. *næ gentis*, *Beaulieu* Prioratus Virg. Fontis Ebraldi: loca vino generoſo abundantia

Beaulieu. Sequitur in ligeris ripa *Rodumna* burgus

Rohanne. elegantiâ multas Gallicæ urbes ſuperans, dependens ab Epiſcopatu Claromontenſi, Collegium habet inſigne PP. Soc. Jeſu, & alia Monaſteria: nobile eſt ſede Præſidiali & electo: illuſtre inſuper Ducatus & Patriciatus titulis: magnificum ſtatione navium & Trajectu frequenti, cum enim ſitus ejus ſit ad viam Lugdunenſem, & Ligeris hinc navium capax, merces frequenter Lugduno hinc tranſportantur, navibuſque inponuntur, quibus commode Lutetiam, ope novi aquæductus, ex Ligeri in Sequanam nuper deducti, deferuntur.

Beaujolois. Sequitur hinc rurſus inter Ligerin & Ararim *Comitatus Bellojocenſis*, ad fines uſque Matiſconenſes extenſus, anti-

quum

quum Borboniæ Ducum Patrimonium, nunc Lugdunenſis territorii pars: Caput ejus eſt *Belliocum*, opidum cum Arce ad Ardieram fl. ſitum: celebre & famam habens ab Virgine nobili *Anna de Beauieu*, Regis Franciſci I. amaſia, quæ regis amore abutens, reginam thalamo & conſiliis arcebat, multumque auctoritatis aſſumebat: inferius ad Ardieram Sequitur *Belleville* & ad Ararin, inferius *S. George*, *Ioug Dieu*. Abbatia: prope ad Murgonem *Ville Franche* & interius ad Aſergii fontes *La Foreſt d'Olion*, *Guilermiers*: *S. Nizier d'Aſanne*, *Chamelet*, & inde Verſus Ligerim *Thizy*, *Regny*. *Charlieu* & alia. *Masconneis*. *Beaujieu*. *Belleville*.

SEquitur hunc Comitatum, juxta Ligerim, *Epiſcopatus Matiſconenſis*, *Comitatus* antiqui *nomine celebris*: Præſuli Lugdunenſi & Parlamento Pariſienſi ſubjectus, quamvis *Burgundiæ cenſeri ſoleat*, & eodem cum Burgundis tempore Comitia convocet: quæ tamen ſeparata ab iis habentur: *regio* eſt læta & omnium rerum fertilis. Civitas ejus *Matiſcona* porrecta jacet ad Ararim, (qui Ponte inſigni ſtratus) recto longoque ad Orientem tractu, reliquis lateribus in arcus ſpeciem ſe formantibus, ſuburbium ultra flumen habet elegans, Tem- *Masconnois*. *Maſcon*.

Burgog- pla ejus, annis 1561. & 1567. ab Hu-
neDuc. genotis vaſtata fere. Hic primum celebrari cepit ab Chriſtianis Dies Dominica Regis edicto, quod in Synodo ibi celebrata, promulgatum; ſpectatur in
Cluny. hac Diœceſi ad Gronam fl. *Cluny*, *Abbatia* opulentiſſima, caput plurimorum Prioratuum & Monaſteriorum, fundata ab Guilielmo Pio Aquitaniæ Duce, tanto ſtructuræ luxu, tantaque majeſtate & amplitudine in nubes ſublata, ut eminus ſpectantes eam, ſtupore defixi, ſubſiſtant; intus vero columnas marmoreas, inaurata laquearia aliaque ſplendida ornamenta videntes caligent, mirenturque unde tantum opum congeſtum ſit.

Burgog- SUccedit *Burgundiæ Ducatus* nobiliſſi-
neDuc. mus; Niverniam, Campaniam & Comitatum Francum finibus ſuis ceteris contingens, ſub gradibus latitudinis 46 & 47. regio amœna ſimul & fertilis; non tantum *frugum* & *vinorum* optimorum *mater* audiens; ſed & *ordinum* ac *fontium*: *Fontium*, ob miram hic fluviorum ſcaturientium multitudinem; *Ordinum* ab Cluniacenſi, Ciſtercienſi & Turnochienſi Abbatiis; quæ ſingulæ capita ſui ordinis.

Dyon. Metropolis eſt *Divio*, *Parlamenti* nobiliſ-

biliſſimi *ſedes*, urbs totius Burgundiæ *Burgu-*
pulcherrima, & egregie munita: Tem- *ne Duc.*
pla habens 16. Abbatias 2. Xenodochia
5. & Sacellum elegans à Philippo bono
fundatum: *Palatium* inſuper *Regis* (olim
Ducum) *Parlamenti* & *Cameræ Rationum*; aliaque Principum & magnatum
18. & plura: Exteri hic & in omni Burgundia exemti ſunt Privilegio ſingulari,
ab Albinagii jure. *ſitus* urbis amœnus in
planitie, duobus fluviis muros ejus rigantibus; *Suſione* ſcil. & *Oſcara*: *ille* rapidus urbem *perluit*: *hic* verò admodum
piſculentus, mitiore fluit alveo multarum rerum uſum ſubminiſtrans: extra
urbem Carthuſianorum PP. inſigne Monaſterium eſt & Templum, ſepulchris
Ducum Burgundiæ magnificum: & in
proximis urbi binis Collibus viniferis
totidem Caſtella viſuntur: *Talen* ſcil. *Talen.*
ſitu & opere ad ſtuporem validum, &
Fontaine, S. Bernardi Patria.

Hæc de Parlamenti urbe *Divione*;
cui ſubſunt Diœceſes *Auguſtodunenſis*, &
Cabillionenſis, ſub Præſule *Lugdunenſi* in
ſpiritualibus; *Illius Civitas* eſt *Auguſto* *Au-*
dunum Cæſaris Bibracte, urbs olim am- *tun.*
pliſſima, ut *rudera* plurima adhuc demonſtrant, circuitus murorum, continentis 7. mill: hodie majorem partem vaſta,

Borgog ne Duc. & hortis campiſque occupata conſitis eſt: Superbis tamen coruſcat Templis & Rachonis Epiſcopi ſepto monaſtico, miræque magnitudinis Polyandrio: ſitus ejus egregius: ad Auſtrum habet Caniſium Montem, (ad cujus radices Arx,) inter meridiem & occaſum muro cinctum, qui eam à reliqua civitate ſeparat, in ejus medio *Martis Campus* 1000. paſſuum ſpatio novis muris circundatus, & opidanis frequens, à Septentrione *Arotio* fl. clauditur & firmior eſt.

Châlon *Cabillionenſis Diœceſis* civitas eſt *Cabillonum Heduorum*, quæ & antiqua, & major fuit ut ex ruderibus apparet, Cæſaris exercituum horreum: & *Guntherani Regis Galliæ nepotis ſedes* fuit, qui eam variis ædificiis ornavit, & in S. Marcelli Cænobio ſepulchrum habet: Clara eſt Comitatus titulo & duobus Conciliis ibi celebratis: ornata quoque fuit binis *Nundinis* quæ licet Lugdunum tranſlatæ, immunitatum tamen & privilegiorum jura retinet toto Nundinarum tempore menſtruo: *Diviſa eſt in antiquam & Novam* urbem, *diſtinctaque Iuriſdictione* Regia & Epiſcopali: Mœnia ejus partim ex Lapide ſolido & quadrato, partim ex molliore ſtructa; itemque

que *Arx* 4 propugnaculis regiis munita, mire urbem exornant: ornant & Templa, Cœnobiaque & alia ædificia, maxime vero *S. Marcelli Prioratus* opulentiſſimus in oppoſita Araris ripa; pulcherrimis, Gothicæ ſtructuræ, turribus ſuperbiens, & ab Cluniaco dependens: *ſita* eſt urbs in dextra ripa Araris fl. Ponte lapideo ſtrati, porrectaque ſecundum eam recto longoque tractu, ut *Matiſcona*; agro gaudens fertiliſſimo, & Cœlo ſaluberrimo: Huc uſque de urbibus Epiſcopalibus. *Borgogne Duc.* *S Marcelli.*

Sequitur hanc inferius ad Ararim *Turnochium* ſolo ſitum fertiliſſimo, ab flumine undique cinctum, Colles ſuburbicarii vini generoſiſſimi feraces ſunt: Nobile & ſpectabile eſt *Abbatia Ord. D. Bened.* loco editiore ſita, quæ, niſi Templi Turres eminerent, Arx potius, quam Monaſterium videretur; caput eſt multorum Prioratuum: Hinc orientem verſus ad Silium amnem occurrunt *Brange* & *Laon* opida, & ulterius inter fines Comit. Franci *Cuſellum* (*Secuſium* Ammiano,) ad radices montis juræ ſitum, ruinis deformatum, & miram præ ſe ferens antiquitatem: *ab Oriente montes* habet amneſque, limpidæ, & potu ſuavis aquæ, in opidum tubis deductæ: montium *Tornus* *Cuſeaux.*

Burgog- tium clivi generoſum vinum proferunt, *ne Duo.* quà ſe altius tollunt denſiore horrent ſaltu, in quo omnis generis feræ ſtabulantur, & urſorum (maturas uvas deglubentium,) magnus concurſus eſt: Herbæ medicæ hic non vulgares leguntur & Elleborum: accedunt & boli Armenæ fodinæ, argentique venæ: ab occaſu planities eſt agri optimi uberisque, qui frugum omnium fructuumque copiam confert. Lacum quoque habet piſcoſum ad primum lapidem, ex rivis undique concurrentibus natum.

Cætera ad Ararim opida ſupra Caballinum aſcendenti occurrentia ſunt, *Verdun* *Virodunum* florens munitumque: Dubis *Belle-garde.* quoque oſtio, opidum, *Bellegarde* olim *Surregium*: Ducatus titulo nobile, & aquis quoque amnium ac palude firmum, *Aſſone* *S. Iean de Laune*: *Aſſona* opidum parvum ſed opulentum, Portuque & Ponte lapideo longo ſpectandum, atque Arce aliiſque operibus adeo munitum, ut Clavis hac parte Ducatus habeatur; quo adju- *P d'ar-lier.* vat ſubſequens opidum *Pons Arlicins*, opere & ſitu quoque munitum propugnaculum Provinciæ: huic prope adjacet *Tale-nay.* *Talenay* burgus commode ſitus in inſula quam Torſella Arari ſe miſcens creat.

Hinc ad fluvios in Ararim excurren-

tes

nes deſcendenti rurſus offerunt ſe *Selon-* *Burgogne Duc.*
ge & *Buſſey* ad Veneliam fl. qui aliquan-
diu ſub terra fluit, & rurſus emergit; ad *Selonge.*
Tiliam *S. Seigne, Solduc, Ys, Tille, Chaum,*
Berſe, Ioulay, & alia: ad Oſcaram *Dyon*
&c. Ad Valgiam, *Abbatia Ciſtertium, Ciſteaux.*
ab Ciſternis dictum, Odonis Ducis o-
pus ſtupendum in Vaſtiſſimo Nemo-
re exſtructum an. 1098. Ord. S. Ber-
nardi caput, quod agnoſcunt ſupra 1800
PP. ac totidem prope Virg. Velatarum
Cœnobia. Ad Muſinum fl. *Nuitonium* *Nuys.*
gladiorum, opificio celeberrimum. Ad
Burſoriam & Thurinum amnes *Belna* *Beaun.*
opidum antiquiſſimum, & nobiliſſi-
mum, in quo *Mars* ſibi locum armorum:
Charitas Pietatis, & *Iuſtitia* Regiminis
Palatia Elegerunt. *Munitiſſimum* enim
eſt lacu & Paludibus vicinis, item mu-
ris propugnaculis & foſſis 100 paſſus
undique latis; Arce inſuper adeo firma,
ut inſuperabile opidum judicetur:
Pietatis monumentum eſt *Hoſpitale* opu-
lentum & adeo magnifice ſtructum,
conclavibusque pluribus diſtinctum,
ut Regium Palatium videatur potius
quam pauperum & ægrorum hoſpi-
tium: atrium ejus amplum parlui-
tur rivo eodem qui urbem irrigat:
habet & Rex ipſe in eo conclavia
ſua:

Bourgogne Comte. ſua: *Iuſtitiæ Palatium*, & Regiminis, olim Parlamenti fuit, cujus *Cancellaria* hic remanſit, priſtinæ purpuræ reliquiæ. Ager quoque hujus urbis ſoli fœcunditate & vini generoſitate excellit: nam *Vinum Belnenſe ſuper omnia vina recenſent*. Reliqua opida hic illic ſparſa ſunt, ad Dehunam fl. *Vinoibourg*: ad Arotium, *Arnay*: *Toulon*: ad Icaunam

Ch. Chinon. *Chau*, *Chinon* Morundiæ caput, & *Chaumer*, *Lorme*, ad Curam *Ronveroy*, *Avallon* opidum munitum cum caſtro, ad Seram fl. *Saulieu* opidum antiquum: *Epaiſſe*, *Chablies*: *Noyers*, ad Armentio-

Semur nem, *Semur*: Caput maudubiorum, in tria opida, muris ſeparata, diſtinctum,

Flavigny. *Ravieres*, ad Brennam *Viteau*: *Flavigny* Heduorum Flavia, *Monbard*, in inſula ſtructum opidum ad Sequanam, *Canceaux*, *Duigny*, *Abbatia*, *Noue*: *Aiſe le*

Chaſtillon. *Duc*, *Chaſtillon*, ſedes Ballivatus Montani, opidum flumine in duo diviſum, dives commerciis panni & tapetarum minorum: Caſtrum ejus Ducum antiquorum Domicilium in ruinis jacet: ad Urſam *La Margette*, *Poinſon*, *S. Benoiſt*: & alibi alia.

Bourgogne Comte, Franche. BUrgundiæ Ducatui adjacet *Burgundia Comitatus Francus*, ita dictus, quia immunis eſt ab omni tributo, pa-

ret

ret Regi Hiſpaniæ, ceteriſque ſuis fini- *Bour-*
bus contingit *Campaniam, Lotharingiam,* *go ne*
Helvetiam, & *Breſciam*: Regio monti- *Comte*
bus, vallibus, ſilvis amœna: vino, fru-
gibus, fructibus, & herbis oleribusque
fœcunda: pecude, jumentis, gregibus,
feris, & volatilibus copioſa, & ſic natu-
ræ propriis dotibus abundans omnium,
quæ commercia ob fluminum incom-
moditatem negant.

Princeps ejus Civitas *Dola*, Parla- *Dole.*
mento & Camera Rationum magnifi-
ca, & *Academia* celeberrimâ illuſtris,
ſita, *ad Dubin* fl. Ponte lapideo recta,
amœna: Arce, mœnibus altis & pro-
pugnaculis ſtupendis munita: Templis
ac ſumtuoſis ædibus ſuperba, populo
frequens, nihilque deſiderans eorum,
quæ ad urbis ſplendorem requiruntur:
Forum habet quadratum & ſpatioſum:
Prætorium cum carceribus ſpecioſum.
Templum primarium D. Virgini ſacrum
admirando opere pulcherrimum: Col-
legium PP. Soc. Jeſu elegantiſſimum:
Bibliothecam in Collegio Hieronimia-
no optimam & alia: Hinc Altius ad Du-
bin fl. *Veſuntio* occurrit, *Metropolitana,* *Bezan*
liberaque & imperialis civitas, ſita in val- *ſon.*
le amœniſſima & vini frumentique fe-
raciſſima, quam *Dubis*, intra duos mon-

tes

Bourgogne Comte. tes fere vitiferos, calcei equini inſtar ambit, & quibusdam quoque locis, accepto Ponte, interſecat: urbs eſt antiqua, ampla, pulchra, & egregia, ſitu ac propugnaculis, munita: vias habet latas, longas & elegantes, quas ædificia frontibus fere æqualia exornant: curia urbis Magnifica eſt, continetque Armamentarium, Granarium & Macellum: juxta Fons eſt, eximii operis, & aliqui alibi fontes ſalientes: Templa numerat plura & elegantia Sacella, ac Xenodochia 5: inter Collegia & Monaſteria PP. S. Jeſu excellit, interque Palatia plura Granvellanum magnificentia & ornatu eminet: juxta D. Joannis ædem Tiberii Cæſ. Arcus Triumphalis ornamentum eſt, & antiquitatis monumentum & alia. *Regimen* urbis populare eſt, conſtans ex 14. perſonis, quæ ex urbis ſeptem partibus, quibus ea diſcriminatur, eliguntur.

Secundo ab urbe lapide orientem verſus opidum *Montron* occurrit, cujus naturam, ſitum, & commoditatem nemo non miratur, Turres habet & domos rupibus excelſis inſtructas.

Salins Tertia Comitatus urbs eſt *Salinæ*, Præfecturæ *Caput: Principis Auraici patrimonium*, celeberrima fontibus ſalſis & ſale

ſale candido, perluit eam, & rapido curſu molas plures verſat *Forica* amnis, munita eſt muris ac turribus celſis, ornata magnificis & editis ædibus, Superba Templis Collegiatis 3. Parochialibus 4. Pia Xenodochiis 3. quorum unum extra urbem: ager ejus cultu difficilior ob montium aſperitatem; alioqui *Bourgogne Comte.*

——— Fontibus omnia puris
Hic ſunt irrigua, & rivi de rupe cadentes
Prata per & campos labuntur murmure dulci.

Non procul ab eſt hinc *Arboſium*, opidum loco peramœno, & omnium rerum, vini inprimis optimi, abundante, ſitum: *Suburbia* habens egregia; & undique montes, fontibus, vinetis, arboribus amœnos: valles arboribus fructiferis, Pomarii inſtar cultas, adeo ut nomen Arboſii, ab arboribus, opido eſſe putent: Non longè hinc ad Glauſtinam amnem *Polichnium* ſpectatur, opidum mœnibus, turribus & Arce munitum, Forum habens auguſtum, ædes pulchras, plateas rectas & nitidas, quibus emundandis rivuli fluunt mirè oblectantes: agrum denique vini optimi quoque feracem. *Arbois* *Polygny.*

Infinitum fere aliorum opidorum Provincia hæc continet numerum: quorum

eſt ludis, tripudiis & conviviis lætiſſi-mis, confluitque ingens hominum multitudo & puellarum copia. Hodſe Principis Arauſii patrimonium eſt una cum *Salinis & Rene*: Abjacet non longe *Vars* pagus cum Arce & vivario nemoroſo muris cinčto. Item *Monrivaux* Arx fontibus miris illuſtris: & alia. *Bourgogne Comté.* *Vars.* *Monrivaux.*

Cetera opida præcipua ſunt ad Idanum inferius ſita: *Cise*, *Monſaugeon*, *Clerval*, *P. Sorlin*, *Arinto*, *S. Claude* ubi Monaſterium Regum ſepulturis ſpectabile: item ad Dubin. *La Motte*, *Pont Arlun*, *S. Hippolyte*, *Monbelgard* Comitatus Ducis Wirtenburgici: *l'Iſle Baume* & alia: ad Ararim, *Luxeul*, aquis medicis & Cœnobio inſigni clarum opidum. *Veſoul* opidum validum & ædibus pulchris lautum, vitibusque ſuburbanis amœnum: & fonte propinquo admirandum. *Granvelle* equis gradiariis, canibusque ferocibus celebris. *S. Loup*, *Gys*, optimo vino, quod magnatum menſis inſervit nobile. *Dampierre*: *Gray* urbs amœna ſimul & magnifica Templis, fontibus, plateis, ædibusque publicis ac privatis, munita mœnibus, turribus ac propugnaculis; *dives opum variarum & nullius indiga cultus*. Ultra Ararim, quo Pons tranſitum dat, patentes habet cam- *S. Claudi.* *Monbelgard* *Luxeul.* *Veſoul.* *Grandvelle.* *Gys.* *Gray.*

cam-

concreſcunt pulcherrimum: Item ad *Lotaine.* Sellam fl. burgus & *Lacus Lindricus*, cujus circuitus 14. mill. optimos Carpiones nutriens; *Lindre & Lac.* *Dieuſe*, *Marſal* opidum *Marſal* munitiſſimum loco paluſtri ſitum, *Mojenvic*, *Vic*, duo loca quoque munita & *Chaum Salin*: omnia Salinis ditiſſimis clara oppida; tum *nomeny* & *Metz.* & infra Metim ad Moſellam *Theonville* opidum munitiſſimum & amœne ſitum: *Theonville.* quod Carolus Magnus tertiam Imperii ſedem in Germania inferiore, fecit, ob ſitum ejus oportunum in ditione Lutzenburgica: Sequitur *Siric* opidum quoque munitum & inde *Archiepiſcopat. Trevirenſis*, cujus Metropolis *Auguſta Trevirorum* urbs vetuſtiſsima & nobiliſsima *Trier.* & olim Princeps omnium inter Pyrenæi & Rhenum ſitarum urbium; & ſedes Imp. hodie ejus Præſul elector eſt S. R. Imp. & Magnus Franc. Cancellarius: ſita eſt ad Moſellam in valle amœna ac fertili omnium rerum & inprimis vini delicati.

Hæc de *Gallia*, nobiliſsimo & potentiſsimo Europæ Regno, totiusque *mundi Oculo* & Margaritâ; cui ſoli & uni privilegium hoc cælitus conceſſum, ut fertilis ſit bonorum omnium; ita ut nullibi apud peregrinos quicquam reperiatur

Lorai-ne. tam rarum & carum, quod Gallis non ſit domeſticum & commune: Galliaque ſit creditrix ditionum omnium, debitrix nullius: & merito quidem; cum enim Gallia ſit virtutum & ſcientiarum omnium ſedes & receſſus, certè convenit, ut & omnia elementa conferant ei fœtus ſuos rariſſimos, eaque ſupra omnes totius orbis regiones optimè à natura dotata ſit; ut eximiæ ejus dotes non tantum in ipſorum indigenarum genio ac indole, ad omnium virtutum actiones & ſcientiarum doctrinas, promtiſſimâ, eluceant; ſed & in terræ felicitate ac cœli optima temperie omnium oculis ſe inferant.

GAL-

G A L L I Æ

Deſcriptioni adjunximus paucis vicinas

PROVINCIAS BELGICAS,

Et

LEODIENSEM DIOECESIN,
Tam propter contiguam vicinitatem, quam Linguæ Gallicæ fere commercium.

EPISCOPATUS LEODIENSIS

LEodienſis autem Diœceſis ad fines Brabantiæ,& Namurcenſis comitatus ſita, juxta utramque, Moſæ fluvii ripam extenditur, ad *Hannoniæ & Galliæ uſque terminos*: Cœlo fruitur clementiſſimo & temperatiſſimo, adeò ut per totam fere provinciam, ac præcipue in Leodienſis urbis vicinia, ſatis bonum naſcatur vinum, quamvis exile & tenue: Carnis, Piſcium, ferinarum Venationum ingens copia eſt: ut vix poſſibile æſtiment regionem aliam reperiri pulchriorem, feliciorem ac fertiliorem: ſive aërem ſpectes, ſive limpidos amnes undique agros irrigantes; ſive ſilvas opacas, montes, valleſque, vineta & fructus, per omnem vicinum agrum provenientes; ſive tandem ferinarum venatum, piſcationem divitem,

Leod. Epiſc. amplumque aucupium cuiquam comparare velis. Nam ut paucis dicam: regio eſt prorſus felix & admiranda, in tantum ut vulgò dicatur (*le paradis des preſtres*) & *Ioannes Mandevillus* eques Britannus, idemque Medicinæ Doctor clariſſimus, qui inter alias ſuas heroicas actiones, tam varie & mirabiliter per orbem terræ peregrinatus eſt, neget ſe ullam vidiſſe regionem quæ præ hac ſibi arriſerit, quare & in urbe Leodio reliquum vitæ exegit: præter enim cœli temperiem, ſitum amœnum, terræque fructuum bonitatem, innumerabiles alias commoditates, gratiasque *cum libertate* conjunctas poſſidet: adeoque *thermis* aquarum calidarum à Naturâ dotata eſt: atque haut procul opidulo *Spâ* v. Leodio mill. *fons* eſt acidus (*Zoerenborn*) vocant accolæ: *Lucus* eſt amœniſſimus Ardennæ ſilvæ ramus, pluribus aquarum ſcaturiginibus limpidiſſimis refertus, quarum aliæ aliis proditæ ſunt proprietatibus ad varia morborum genera efficaciſſimis.

Spâ.

Porrò Epiſcopatui huic ſubſunt complures urbes, arces, pagi & municipia & ſupremæ quædam dignitates: Præter enim antiquam illam Epiſcopalem Cathedram & *Ducatum Bullionenſem*, inſcribit

ſcribit & *Marchinoatum Francimontanum*, nec non *comitatus Lootzenſem* & *Haſbania*: cujus caput eſt *urbs Borchvvormia*, *Baronatus* inſuper multos numerat. Et LII. primarii nominis ditiſſimas *Abbatias*: Continentur autem hac ditione præter partem urbis Trajecti ad Moſam, XXIV. opida muris clauſa: *Leodium* ſcil. metropolis, *Bullonium*, *Francimont*, *Lootzia*, *Borchvvormia*, *Tungri*, *Huyum*, *Haſſeletum*, *Dinantum*, *Maſacum*, *Stockkemium*. *Bilſa*, *Trudonopolis*, *Tuinum*, *Viſetum*, *Varenum*, *Beringa*, *Herca*, *Brea*. *Pera*, *Hamontum*, *Sineia*, *Foſſa* & *Covinum*: *Pagos* adſerunt eſſe ſupra mille ducentos, in quibus *Baroniæ* & *Toparchiæ* complures; ſed præcipua tantum hujus ditionis opida & loca paucis delineabo, initio facto ab ipſo omnium capite, & celeberrima urbe Leodio. *Leod. Epiſc.*

Leodium itaque urbs, quæ & Legia dicitur, (ab amne fortè Legia, qui ad Anſium pagum natus, tertiâ inde Leuca, eam illabitur ac Moſæ inibi ſe miſcet) ſita eſt prorſus mirifice inter colles & montes in amœniſsima valle ad Moſam flumen, quod duplici cornu eam ſcindit, pluſculas creans inſulas elegantiſsimas & habitatas: ſub gradu logitudinis XXVIII. Latitudinis *Luyck*

Leod. Epiſc. L. & 51. minut. Præter Moſam & Legiam, interluitur quoque aliis tribus rivis, Uta, Veſa & Ambluaria, qui orti in Ardenna ſilva Moſam hic influunt, & præſtabiles præbent piſces, urbisque hujus adeo inſerviunt commoditati, ut vix ullus ſit ſub ea vicus qui non ſuum fluentum habeat: Manant inſuper tota urbe & aliæ quædam non limpidæ minus quam juges aquæ: unde pulchri porro & frigidi paſſim fontes tanta copia, ut ne domibus quidem deſint, imo complures invenias tribus aquarum viventium fontibus inſtructas, rem non utilem minus quam præclaram. Civitas capax valde & ampla: ſic ut arduos quoſdam montes, pluſculas valles, varios aquæ perennis, rivos & pulcherrimas aliquot vineas complectatur: Plurima continet ædificia miræ pulchritudinis, idque è vivo ſaxo: Præſertim vero Palatium Præſulis, eâ magnificentiâ ſplendoreque ſtructum, ut, ſi operi ſumma manus accederet, meritò inter orbis prima numerandum ſit: Civium item domus pulchræ & commodæ ſunt. Sed quod cultum Divinum attinet non eſt ulla per Galliam univerſam, perque inferiorem ſimul & Superiorem Germaniam urbs, quæ ſi ædium quidem ſa-

crarum,

crarum, cenobiorumque, & id genus lo- *Leod. Epiſc.*
corum copiam, ſive majeſtatem etiam
& ſplendorem, ſive opulentiam denique
reſpicis, cum Leodio comparanda ſit.
Habet enim hæc noſtra VIII. Luculentiſſima Canonicorum Collegia: & in iis
ampliſſimum illud D. Lamberti, civium
tutelaris; quod à D. Huberto, approbante Pont. Max. inſtitutum fuit, &
tam amplo dotatum cenſu, tantaque ac
tali auctoritate inſtructum, ut ſecundum Epiſcopum in adminiſtrando Epiſcopatu plurimum poſsit: Non admittitur vero hic ullus Canonicus, niſi vel
ſtirpe nobilis, vel Doctoris, ut minimum Licentiative titulo commendetur: admiſsi (niſi & ſacris ſint initiati)
quandocunque placuerit ab inſtituto
reſilire, & uxoribus copulari poſſunt.
Viſuntur in veneranda iſtac æde complures reliquiæ ſacræ, miro auri atque
gemmarum ornatu collucentes. Inter
alia vero equeſtris ſtatua D. Georgii
Juſtæ magnitudinis ex auro puro, quam
Carolus audax, Dux Burgundiæ, in
pœnitentiæ ſignum, ac ceu mulctam ſibi
ipſi impoſitam, quod expugnatam urbem crudeliter nimis atque immaniter
habuiſſet, templo quondam donavit:
Habet inde IV. Longe ampliſsimas Ab-

Leod. Epiſc. batias virorum: Fœminarum III: Item IV. ordines mendicantium: quorum ſunt qui duplex habent cænobium, puta PP. D. Franciſci, alterum Obſervantium, alterum vero Conventualium: Habet XXXII. Parochias; inter quas potiſsimum eminent B. Virginis D. Joannis Baptiſtæ & S. Servatii: Habet denique alia multa Templa & Monaſteria, Xenodochiaque optime inſtituta, ac laute ſatis dotata, ſic ut intus foriſque in ſuburbia centum & amplius numerentur Templorum moles. Unde ſuo jam tum (quod eo magis conſiderandum eſt) ævo dixit alibi, nec immerito Petrarcha: vidi Leodium, inſignem clero locũ: utiturque hæc civitas in gravioribus ac majoris momenti rebus pervetuſto ſigillo, cum tali elogio: *Legia Romanæ Eccleſiæ unica Filia*: magnum dignitatis argumentum. Habet item Leodium XXXII. artificum Collegia quorum ingens in univerſa rep. eſt auctoritas, ita ut nullum promulgari poſsit edictum, nullum pupublicè capi conſilium, niſi accedat eorum conſenſus: ac præcipuum quidem eſt illud vaſculariorum, antiquiſsimum vero ferrariorum: urbs autem admodum eſt freques: cives ejus ingenioſi, ſagaces, & ad quicquid audendum prompti, verum

verum peſsima quadam conſuetudine ad ignaviam ac mutua inter ſe diſsidia, quam ad laborem & amicitiam, proniores. Sermo eorum communiter Gallicus, ſed corruptus & admodum abſurdus, quamvis eum indies poliant ac emendent, ita ut nobiles, & qui in ordine aliquo ſunt, pure ſatis & expedite loquantur. *Leod. Epiſc.*

Eſt Leodium quidem urbs imperialis, ſed in quam tamen nihil juris habeat imperator, niſi quod bellum cum Turcis geſturo, ſuppeditare debeat aliquot milites, ſeu pecuniam potius in eorum ſtipendia erogandam. At in Civili ſimul & Eccleſiaſtica re ſupremo Epiſcopi ſui imperio ſubeſt, iis interim privilegiis atque immunitatibus gaudens, ut ceu libera quædam reſpub. à Conſulibus ſuis, Senatoribus, aliisque magiſtratibus oppidanis populariter gubernetur. Et in Eccleſiaſticis quidem primò Coloniam, inde Romam: in Civilibus verò modò certam pecuniæ ſummam lis excedat, Spiram & imperialem inibi Cameram provocat: Olim vero & literæ, omnesque honeſtatis diſciplinæ adeo quoque hic viguerunt, ut domicilium hic uno eodemque tempore haberent, ac Muſarum ſacris operarentur IX.

Leod. Epiſc. Filii Regum. XXIV Ducum; XXIX Comitum: Dynaſtarum vero & Procerum longe plures, qui tantorum Principum filii, ſi non omnes, quod multi tamen adfirmant, ſaltem bona ex parte Canonici erant (vide quæſo in quanto tunc pretio res Eccleſiaſticæ) auguſtiſſimi ejus Collegii, Divo Lamberto Sacri.

Bouil-lon. Huc uſque de Leodio ſede Epiſcopali Provinciæ: Sequitur *Bullonium Ducatus* titulo inſigne, & in adſitos aliquot pagos imperium poſſidens: oppidum hoc olim foſſis valloque clauſum fuit, hodie Arcem habet munitiſſimam, edito monti impoſitam, XVI circiter milliaribus à Leodio diſsitam, in territorio Lutzenburgico: ab hoc Gothofredus Bullonius nomen habet, qui, ſuſcepta in terram ſanctam expeditione, ditionem illa Oberto Leodienſi Epiſcopo vendidit: videturque ad præſens hic Ducatus in ditione Eccleſiæ Leodicenſis: at obtendit hic rationes quaſdam, & jura Princeps Sedanenſis, tanquam hæres clariſsimæ Domus Marchiæ, ſic ut Ducem Bullonii ſe inſcribat: ipſa Ditio tamen vi Pacis anno 1559. inter Chriſtianiſsimum, & Catholicum Reges initæ, reſtituta eſt Leodienſium Præſuli: verum id citrà jurium Domini junio-

ris

ris Sedanenſis, patri anno 1556. ſurrogati, præjudicium. *Leod. Epiſc.*

Francimontium quoque alias muris clauſum nec incelebre opidum fuit: hodie vero murorum expers, Pagi duntaxat, etſi ampli ſatis ac vaſti, vocabulum ſuſtinet: Arcem vero ſatis munitam habet, à magno illo Erhardo Cardinale nuper inſtauratam: Diſsidet à Metropoli ſua IV leucis, & *Marchionatus* titulum ſibi vendicat, juriſdictionem in pagos aliquot circumjectos obtinens: juxta opidum *Pagus* eſt cui nomen *Thou* variis optimi plumbi venis affluens: Montes pago vicini, Laurumiis abundant, nigri illius ac pulcherrimi marmoris Namurcenſi congeneris. *Franchimont.*

Loſſa: Loctz opidulum tolerabile eſt *Comitatus* ampliſsimi *caput*, & inſigni in pagos agroſque juriſdictione conſpicuum: Mortuo olim ſine hærede Ludovico Comite, feudi jure, Principum Leodicenſium eſſe cæpit. At à Carolo magno originem habet, qui Ogerio Dano, Franciæ Pari, ob virtutem dono dederat: Diſtat autem Leodio quarto, ſeſqui milliari Trudonopoli. *Loctz.*

Borcvvormia vulgo Waernia adſidet rivo *Ieckera* qui non longe à loco natus eam interluit, inde vero per Tungros *Borchvvorm*

Tra-

Tungri Trajectum defluens in Moſam ſe exonerat: Diſtat Leodio IV. milliaribus, eſtque tectis ac civibus ſatis frequens, Et *Comitatus Haſbaniæ caput.*

Tongeren. Oppidum *Tungri* poſitum ad dictum Jecoram, Leodio, Trajectoque pari trium leucarum intervallo abjunctum: hodie humile & ignobile Hasbaniæ opidum, alioqui antiquiſsimum, & vetus Tungrorum ſedes, cujus nominis & alibi his in locis exſtant veſtigia: ex hac urbe Regia Pipini ac Caroli magni majores orti: in hac, Hunnorum per Europam inundatione, Divorum templa ſupra centum, ſtructuræ admirandæ, funditus everſa: nec de veteri ſuo ſplendore aliud hodie reliquum habet, quam veſtigia quædam & rudera, intus foriſque viſenda; inter alia vero admiranda, illam viam, quæ à Tungris recto itinere, per LXXX. circiter Leucas (id eſt Italica milliaria pœne CC.) Lutetiam uſque porrigitur. Quam viam ingentes quædam toto paſsim itinere viatoribus occurrentes relliquiæ, totam olim Lapidibus ſtratam fuiſſe, palam oſtendunt: amplius extant paſsim veſtigia continuati olim & cohærentis muri, qui & viam utrinque muniverit, & quo marginata ipſa, pulvilli ſeu aggeris

geris ſpeciem obtinuerit: Quod tam ar- *Tungri*
duum opus Poſteritas admirata, tridui
atque trinoctii ſpatio, à malis geniis ex-
citatum confixit: Gallice audit la Chauſ-
ſeé, ac Romanum omnino videtur ac
priſcum opus, quod moliti ſint ipſi ut
populos illos haberent occupatos, ne
videlicet nihil agendo, male tandem a-
gere diſcerent.

Viſitur & *Tungris* extremæ antiqui-
tatis *Templum* perexiguum illud & *Her-
culi* olim, ut ex Dei ejus effigie portæ
impoſitâ liquet, à gentilibus dedica-
tum. Item *Templum* pulcherrimum nec
novitii operis *D. Virgini ſacrum*, in quo
plurimæ oſtenduntur venerabilis Virgi-
nis matris ac Diſcipulorum ſervatoris
noſtri reliquiæ auro & Gemmis inclu-
ſæ. Celebratur quoque in hoc oppido
ab aliquot retrò annis perinſignis qui-
dam ſingulis ſeptimanis equorum mer-
catus, quod jumenti genus è Germa-
niâ Belgicaque abunde huc ſolebant
conducere: ſedes olim Epiſcopalis hic
fuit, ab S. Servatio anno 444. Traje-
ctum tranſlata. Ceſsit deinde Domi-
nium ejuſdem S. Huberto primo Leo-
dienſi Epiſcopo Caroli Martelli dona-
tione anno 713.

Sequitur *Huyum*, ab Hoyo fl. qui opi- *Huy.*
dum

Leod. Epiſc. dum hoc interluit ac in duas fere æquales partes ſcindit, atque illic rapidiſsimus Moſam influit, ſic vocatum. Antiquis temporibus famoſum, amplum, & potens fuit, dicebaturque ex quorundam ſententia, Benefactum, hodie ob crebras à Barbaris everſiones ſplendorem & nomen amiſit: opidumque primarium Condruſiorum (vulgo Condrons audit) quæ ad Moſam Regio eſt verſus Luceburgos. Pontem habet pulcherrimum & admirandum, quo urbs Moſâ ſecta, conjungitur: Arcem inſuper munitiſsimam & ſtructuræ artificio inprimis elegantem, Cardinalis Epiſcopi Groesbequii opus: Diſtat Leodio quinto milliari. Ager opido circumjectus dives eſt, optimi ferri venis; ideoque complures hic officinæ ferrariæ: Pecoris item ſat magna vis: Porro ad dextram Moſæ ripam (ubi melior urbis pars) forum eſt, & in ejus medio fons: Templa habet multa, & ipſum Primarium D. Generrici ſacrum, altum & amplum: inter hoc opidum & Leodium multi ſunt ad utramque Moſæ ripam pagi: & quidem ſiniſtram ſecundo flu-*Gemeppe,* mine 1. mill. ab urbe *Gemeppa,* longiſsima ſeries ædificiorum non contemnendorum, ripam exornat: Moſæ ubique facies

cies amœna, rupes accliviores, vinetis *Leod.*
ut plurimum à ſummo ad ipſum uſque *Epiſc.*
fluminis alveum conſitæ, vel ſilvis hor-
ridæ, ſi quæ ad Solem orientem aut me-
ridianum non ſpectant. *Leodium* primo *Luyck.*
aſpectu oſtentat in ſiniſtra ripa, (nam
dextra vinetis plena eſt) magna & po-
puloſa ſuburbia ad collium radices, in
quorum jugis multa ſunt & pulcherri-
ma Monaſteria: ubique fere horti ac vi-
ridaria amœna, quæ vel in planitie juxta
aquas, vel in ipſis collium, qui hic im-
pendent jugis ſuosquoq; habent fontes, &
pulcherrimo fruuntur tantæ urbis pro-
ſpectu: hinc oriente die tot clarorum æ-
dificiorũ culmina aſſurgere, eadem dece-
dente paulatim capita ſubmittere videas.

Sed pergamus ad Reliquâ opida:
Haſſeletum adſidet flumini Demeræ, Loſ- *Haſſelt*
ſenſis comitatus opidum, Trajecto IV.
Leodio VI. Leucis abjungitur; ædificiis
ſimul & civibus ſatis frequens.

In finibus *Haſſeleti* ad idem flumen
Curinga eſt, amplus atque amœnus ad- *Curin-*
modum Pagus, ſpectabilis luculento *ga.*
illo Palatio, quod ædificari hic juſsit, &
pulcherrimis hortis inſtruxit idem ille
quem ſæpe dixi Cardinalis Marcanus:
Atque hoc loco, ceu amœniſſimo quo-
dam ſeceſſu, utuntur creberrime Reve-
ren-

ainant rendiſſimi iſti Præſules & cum Aula in eo ſubſiſtunt.

PОrro *Dinantum* dictum putant à Diana, quæ & templum hic habuit & ſacerdotes: Aſſidet dextræ Moſæ ripæ,& Bovlniaco quod ad alteram ripam eſt, leucæ tantum quadrante, Leodiþ plus XII. Leucis abjungitur. Fuit vero & iſtud opidum magni nominis, ac mercimoniis olim floruit, ſed tum bella tum alii rerum humanarum caſus ſæpius deſtruxerunt: poſitum eſt in magnâ atque auguſta valle inter altiſſimos montes, à Carolo Burgundo fere ſolo æquatum fuit, inſtauratum poſtea 2. Card. Marcano, qui arcem adjecit in eminentiſſimo rupis vertice,& illam anno 1554. Henrici II. Gall. Regis miles pœne attrivit: atqui & opidum poſtea inſtauratum & Arx, quia ſcilicet Ager opido circumjectus probus, & compluribus nigri marmoris, ferri, æris, ac aliorum etiam lapidum operariorum venis longe ubertimus eſt, unde & divites hic multi cives, quoque paſſim in ipſa uſque Britannia negociantur.

Maſeick. *Maſacum* ſive Dryopolis Stockhemio duabus, Leodio VII. Leucis abjungitur opidum non incelebre ad lævam *Thorn.* *Ab.* Moſæ ripam, Primo huic milliari. *Thora* eſt

eſt amœniſſimus locus, & magna emi- *Thorn. Abb.*
nentique & pervetuſti inſtituti *Abbatia*
memorandus. Non admittuntur enim in Nobiliſſimum iſtud Canonicarum Collegium niſi Comitiſſæ ut vocant, & Baroniſſæ, vel ut minimum equitum nobili ſtirpe prognatorum filiæ, quibus licet, ubi viſum eſt, nubere: ſed non gaudet hac facultate Antiſtita, quæ ſupremam in agros & pagos aliquot circumjectos, non in eccleſiaſticis tantum, ſed & civilibus cauſis jurisdictionem exercet, lautiſſimo cenſu inſtructa. Agit in clientelâ, ſacri Romani imperii, eâ & auctoritate & præeminentiâ, ut gaudeat monetæ ex auro argentoque ſignandæ facultate: ita quidem ut ſplendide prorſus & magnifice vivat, Sacellanos atque Canonicos, item alios minorum gentium adminiſtros ad cultum Divinum alat: Condidit hanc nobilem Abbatiam Anfridus Comes Hugienſis, anno circiter. 972.

Stockkemium bonum ſatis opidulum *Stockem.*
ad Moſæ ripam Trajecto tribus, Leodio VII. Leucis abjunctum, cui adhæret Arx munitiſſima ab eodem Cadinali Marcano reſtituta.

B*ilſa* Modicum item eſt opidū altero *Bilſen.*
à Trajecto, quarto à Leodio milliari

ſitum,

Bilſa ſitum, juxta illud ad Teli jactum ad Demeram flumen, quod hic fere oritur, pagus eſt ſedi Leodienſi ſubditus, & ampliſſima *Abbatia* (*Munſter Bilſen* vulgo appellant) conſpicuus. Eam itidem colunt Canonicæ nobili ſtirpe prognatæ, quæ & ipſæ cum viſum eſt, nubunt, quarumque Antiſtita ampliſſima juriſdictione & luculentiſſimis annuis cenſibus gaudet. Ipſe locus & amplus eſt & magnificus, templo ac Monaſterio ad miraculum pulchro, aliusque horſum, ſpectantibus ædificiis exornatus: Cænobium dedicatum eſt S. Amori.

S.Truien. *Trudonopolis* vulgo S. Truyen, ſedes olim, ut volunt Centronum, Tungris tertio, Leodio verò ſexto milliari diſſidet: opidum bonum ac pulchrum cujus incolæ lingua utuntur Brabantica quæ & quatuor ultra verſus Leodium leucis in frequenti eſt uſu; quare etſi pareant Sedi Leodicenſi, Brabanti tamen haberi atque agnoſci volunt: eſt hic nobile illud *Cænobium* D. Trudonis opido à ſe faciens nomen, adeo potens & locuples, ut ipſum opidum Abbas ē ſemiſſe poſſideat, cumque legendi ſunt magiſtratus, parem cum ipſo Epiſcopo numerum eligat, juxta eſt celeberrimum illud Bernſteinium *Cænobium* illuſtriſ-

luſtriſſimum ordinis Equitum Teutonicorum. *Tuinũ*

Tvinum non incelebre in Hannonia opidum, quod tamen ſubeſt Leodienſi Epiſcopo, ut & *Covinum* opidulum diſtans Leodio XVIII. Tuinum XIX milliaribus, Montibus vero V. Non procul Tuino & Covino inter Sabim & Moſam flumina, ditione Leodienſi, duo extant & pulchra & opulenta Cænobia, quorum alteri nomen eſt *Aſne*: alteri *Lobbe* Lobienſe, quod ſic dictum volunt à propugnaculo quodam Julii Cæſaris & Caſtris Labienis, à Labieno videlicet Cæſaris Legato militum Duce fortiſſimo. *Tuin.*

Canacum ſive Chinejum antiquiſſimum Condruſii opidum, Canonicorum Collegio nobile. Diſtat Leodio VIII. milliaribus. Reliqua ſunt *Foſſea*, *florenna*, *Fontana*: vulgo Fonteine l'Eveſque: quorum Foſſea Canonicorum Collegio inſignis: Deinde *Viſetum*, *Varemium*, *Beringa*, loca ſatis celebria & peropportune ſita; Denique *Herca*, *Brea*, *Pera*, *Hamontum*, loca haut magni nominis, & in quibus vix quidquam notabile. *Chiney.*

Ceria pulcherrimum propugnaculum, ubi volunt habitaſſe Cæreſos populos Cæſari celebratos, Leodico trium Leuca- *Cerey.*

Iupilla Leucarum intervallo abjungitur. Dirutus quoque fuit hic locus ac diu ita manſit, ſed inſtauravit tandem magnanimus ille Cardinalis Erardus Marcanus ſæpius nominatus.

Ebura. Supereſt porro hodieque primo ab urbe milliari pagus *Ebura*, quo loco aſſerunt olim fuiſſe maximam & primariam civitatem antiquiſsimorum Eburonum, qui & nomen ab ea acceperunt, juxta pagum complures inveniuntur venæ præſtantiſsimi ſulphuris.

Herſtella. PAri fere, unius ſcilicet milliaris, intercapedine diſtant ab urbe *Herſtella*, locus unde inditum nomen Pipino ſecundo: item *Iupilla* locus itidem memorabilis: in *confiniis* vero iſtorum locorum, & ſecundum utramque Moſæ ripam, Trajectum verſus, complura olim extabant *Palatia*, & ampliſsima ſplendidiſsimaque *Pratoria* Principum *Pipinorum*, juſtis fere ſuburbii paria, ad quæ ſæpius ipſi divertebantur, animumque honeſta & utili voluptate recreabant: nam, ſi verum amamus, nulla uſquam ne fingi quidem aut cogitari poteſt Provincia, quæ, ſeu aëra forte adſpicias & mirandam Cœli temperiem, ſive flumina, Silvas, montes, valles, vineas, fruticeta, & quicquid præterea tale eſt,

adque

adque Venationis, Piſcationis & aucupii *Iupilla*
uſum requiritur, contempleris, vel amœnior ſit, quam hæc noſtra, vel felicior: Quare & Carolum magnum plurimum eam frequentaſſe, & Paſchalia feſta crebro inibi tranſegiſſe memoriæ traditur.

Eſt Præterea primo ab urbe milliari pulcherrimus & amœniſſimus Mons, ſed abruptus idem & propemodum inacceſſus, ut qui unicum habeat tantum ab ortu adſcenſum, ideoque vulgariter audiat *Chevre-mont*, quaſi dicas Mons Caprarum, is finitima quoque longelateque detegit, & flumen in Arduenna natum ac radices ejus præterfluens è ſublimi deſpicit, in vertice hujus olim ædificata fuerat prænobilis quædam & ampla Arx, cujus adhuc videntur reliquiæ, eam occupaſſe legitur crudelis quidam & inhumanus Tyrannus, qui fretus aſperitate loci, finitima omnia miſere devaſtabat, ſed occaſione & ſtratagemate quodam à Monulpho Præſule cum omnibus Prædonibus cæſus fuit; qui tum deteſtabilem illum locum unà opera funditus demoliri juſſit, atque ex illo tempore, anno nimirum 580. ut volunt, ne quid iterum ſimile patiantur, jurare cogunt

Na-mur. Epiſcopos ſuos cives Læodienſes, nunquam ſe permiſſuros, ut reparetur illa rupes.

Inter Deodienſem Diœceſin Brabantiam & Hannoniam ſitus eſt Comitatus Namurcenſis in exiguo & montoſo, ſed peramæno, ſalubri & fertili territorio: Primaria ejus civitas eſt

N*Amurcum*, ſitum inter duos montes in læva Moſæ ripa, qua Sambram amnem recipit, urbs antiqua, dives, & ſplendida publicis privatisque ædificiis: ac arce inſtructiſsimâ optime munita: *Cerevisia* ibi coquitur optima nulli vino ſecunda: reliquæ urbes ſunt, *Bovina* munitiſsimum ad Moſam: *Carlomontium*, & *Valencourtium*: pagos ſub ſe habet CLXXXII. Audennas inter hos III ab urbe Leuca ad Moſam vetuſtiſſimo gaudet Canonicarum Virginum Nobilium monaſterio, & alterum ſimile exſtat ad Sabim amnem juxta pagum *Monſtier* II ab urbe Leuca, piæ hæ virgines & in pauperes liberales ſunt, multaque laudanda pietatis officia preſtant: multa inſuper ſunt in hoc Comitatu *Templa* & *Cænobia* Splendida, Comitum olim ſumtibus extructa, & ample dorata.

Flumina habet piſcoſa, inter quæ Moſa &

ſa & Sambra primas obtinent, *Fontes* vivos & largos, *Silvas* non ad delectatio- nem tantum, ſed & ad venationem feris refertiſsimas. *Bra-bantia*

Politicus Regionis *ſtatus*, tribus conſtat membris ſive Ordinibus, *Eccleſiaſticorum* ſcil. ordine: *Nobilium* & 4. *Civitatum*; in ordine *Eccleſiaſtico* ſunt *Abbates* de Floreu, Grampre, Anden, Boneſ, Waſſore, Heſtiers: *Nobilitatis* Ordinem repreſentant, *Vice Comes* Davæ &c.

Civitas ipſa ſedem habet *Conſilii Regii* à quo appellatur ad Parlamentum Mechlinienſe; Epiſcopi quoque ibidem ſedes eſt, cujus templum Cathedrale ſatis egregium eſt, & D. Albino ſacrum.

Mercatores & *opifices* hic pauci ſunt: *Nobilium* vero magna turba, qui fere ex illuſtribus familiis naturalem originem ducunt.

BRABANTIA ab ortu habet Leodienſes; à meridie Namurcenſes & Hannoniam, ab occaſu Flandriam & *Scaldim* fl. à Septentrione Hollandos & Gelros, à quibus fere *Moſâ* ſeparatur: complectiturque maximam partem regionis Advaticorum Ambivaritorum & Tungrorum: mediam Dilia, Demera, Sinna & Nitha *præcipue* perluunt: Horum *Fines ejus.* *Fluvii* *Dyle fl*

Fluvii *Dilia* Princeps fl. Brabantiæ, oritur in *Nivellæ* ditione, unde verſus orientem decurrens, mox *Genapium* perluit, tum paulatim verſus ſeptentrionem deſcendens, Waveram utramque & *Florivallis* Abbatiã alluit, Prioratumque Heverleæ: jamque rivis aliquot auctior, *Lovanium* ſecat, & inferius 3. mill. *Demeram* excipit, cum quo ad occaſum ſe flectens, pluribus velut ramis, *Mechliniam* per-

Rupel. r. fluit: infra quam receptis *Sinna* & *Netha* fluviis Rumpetum nobilem pagum præterluit, & neſcio quo fato vel caſu nomen ſuum Rupelæ cognomento permutat, niſi ſit ob loci ejus antiquitatem & nobilitatem: nam hoc nomine 2. circiter leucas progreſſus, foſſaque nova Bruxellenſi & *Eicka* amniculis ditatus, è regione *Rupelmundæ* Arcis, cui & nomen ſuum impertit, in Scaldim abit.

Demer r. *Demera* fl. fontem habet in Leodienſi terra prope Tungros, unde *Bilſam*, *Haſſelam* & *Herkam*, præterfluens, in Brabantiam deſcendit, ac Getam fluviolum accipit, irrigatque *Diſtemium*, *Sichemium*, & *Areſchotum*; atque inde infra Lovanium Diliæ aquas ſuas confert.

Senna. r. Sinna fl. naſcitur juxta *Sogniacum*, nobile Hannoniæ opidum, unde *Hallas*, reli-

religione celeberrimas, præterfluens *Fluvii* *Bruxellas* defertur, quam urbem varie pervagatus, *Vilvordiam* properat, & mox ad Caurum deflectens, Mechliniam ad dextram relinquit, & infra eam in Diliam effunditur.

Nithæ fluvii fons geminus: major *Nether* ſupra Ghetam occurrit & *VVeſterloam Merodamque* irrigat: minor ſupra *Herentalium* ſpectatur, alluitque toparchiam *Grobbendoncanam*, ſimulque conveniunt & commiſcentur in urbe *Lyra*: atque inde uno alveo fluens *Duffliam* ac *VValhemium* humectat, & infra Sinnæ oſtium Diliæ quoque commiſcetur: Atque hi amnes potiorem Brabantiæ partem irrigantes, una cum aliis aliquot rivis per Diliam fl. prope Antverpiam in Scaldim excurrunt, & præter piſcium copiam, quam ſuppeditant, præterque amœnitatem & ſecuritatem quam tractui huic conciliant, ineſtimabilem quoque mercibus ultro citroque pervehendis, commoditatem & utilitatem afferunt.

Ceterum *regio eſt* plana fere & fertilis, *Ager.* frugum imprimis, quamvis Kempinia arenoſa & ſterilior ſit non tamen infructuoſa: clemens ubique & ſalubre cœlum habet, nemoribus quoque

Bra-bantia & ſilvis ſufficienter & amœne inſtructa; inter quas nobiliores Sogniacenſis, Merdalia, Saventerloa & Grotenhoutia:

Vrbes & opida &c. Inprimis vere *illuſtris* eſt celeberrimis & pulcherrimis *urbibus*, opidis, Arcibus, Pagis, aliisque magni nominis Dynaſtiis, crebrisque Cænobiis ac Abbatiis opulentis; & quidem urbes & opida muris cincta numerat 26. quarum 4. *Capitales*, *Lovanium*, *Bruxella*, *Antverpia*, *Silva Ducis*: deinde 3. *minores Capitales*, *Thena*, *Levvia*, & *Nivella*, cetera ſunt *Trajectum* ad Moſam, *Breda*, *Bergezomium*, *Areſchota*, *Mega*, *Dieſtemium*, eminentis dignitatis, item: *Stenoberga*, *Lyra*, *Vilvordia*, *Gemblacum*, *Iudonia*, *Hannutum*, *Landa*, *Hala*, *Sichemium*, *Herentalium*, *Eindhovia*, *Helmunda*, & *Gravia*.

Municipia libera. Continet præterea, *municipia libera* 18. quibus aliorum opidorum inſtar, nundinarum & mercatus liberi jus: hæc ſunt *Oſtervvicum*, *Orſchotum*, *Turnholtium*, *Hooghſtratum*, nunc Comitatus, *Dufflia*, *VValhemium*, *Merkta*, *Aſcha*, *Furnia*, *Duſburgum*, *Iſcha*, *Hulpia*, *VVavria*, *Brenna* allodialis, *Genapum*, *Gela*, *Arendoncum*, *Dormalia*, &c.

Pagi Turriti, quod in Campinia rariores, numerum 700. non excedunt,

ſed

ſed plurimi inter eos inſignes, & variis dignitatum titulis præcellentes; uti *Fanum D. Odenroya*: *Boxtelia*, *Roſendalia*, *Hucquela*, *Lilloa*, jam munitiſſima, *Grimberga*, *Gaeſbeca*, *Reveſium*, *Levendalia*, *VVeſemalia*, *Cranendoncum*, *Cuiquia*, *Bouterſemium*, *Iaucaa*, *Sombravium*, *Gozeliſia*, *Hilverembeca*, *VValvvicum*, *Putta*, *Molla*: & alii: atque ſic complectitur hæc Provincia illuſtres multas & eximias dignitates, inter quas & *Dynaſtia Raveſteinenſis*: *Ducatus Lymburgi*, cum ſuis opidis, juribus ac præeminentiis, uti quæ juriſdictioni Cancellariæ Brabantiæ, velut membra quædam ejus, ſubjecta. *Brabantia Pagi.*

Status Brabantiæ Politicus ſub Rege Hiſpaniæ tanquam Duce Burgundiæ eſt: *conſtatque tribus membris.* ſcil. *Pralatis*: *Nobilibus* & *Civitatibus*. *Primum repræſentant Abbates* Effligemenſis: Grimbergenſis: Tongerlous: Grunendalius: S. Gertrudis Lovanii: S. Bernardi, Vilerii: Diligemenſis, Parkenſis & Vlierbekenſis, Gemblacenſis: & Prior Magni Ord. S. Auguſtini in Lewa urbe. *Regimen habent Prælati.*

Nobilium ordinem repreſentant Abbas *Gemblacenſis*, uti & *Comes*: *Dux Arſchotanus*. *Marchio Bergozomatis*: & *Barones* Dieſtenſis, Bredanus, Boxtellenſis,

Lovanium. Gaesbecenſis, de Weſemael, Peterſem, Perweys, Comes Hooghſtratenſis: *Domini* Aſchenſis, Merchtenſis, Veurnenſis, de Geel, Lummen, Turnhout, Oſterwyck, S. Odenroy: Walm, Duffel. &c.

Civitates 4. *Tertium membrum faciunt* 4. Civitates Primariæ. *Lovanium, Bruxella, Antverpia, Buſcum Ducis.*

Loven. *Lovanium* Metropolis Brabantiæ, eſt urbs antiqua oportunè in medio Brabantiæ ſita: *Cœlo* gaudens benigno, *agroque* amœno ac fertili, vini quoque ſed exilis, fœcundo: ampla eſt, uti cujus murorum *ambitus* 6. Italica mill. complectitur, ſed magna ejus, pars vacua & paſcuis relicta, *foſſas* habet latas & profundas, ſæpe per vivos ſilices & ſcrupoſam terram diſciſſas. *Muri* ſunt opere Lateritio pulchri, & ſectis deinde lapidibus albis interſtincti, validisque fundamentis ex ima foſſa educti: hos Turres 53. eximii operis diſtinguunt, atque infra eas fornices ac cryptæ in militares uſus adconditæ: *Propugnacula* inſuper exſtant 13: & moles aggeſtâ terrâ conſolidatæ: Pontes ſublicii 16. ad Portarum munitionem nuperrime acceſſere: *Portæ* autem urbis 11. ſunt è ſecto & candenti lapide egregie ſtructæ: inter *Fora* Venalia continet 9. Vias

Vias ſive *plateas* urbem mediam ſecantes 12. Laterales, 140. *Fontes* publicos, quatuor *Fontes* Lapideos, Diliæ perfluenti, inſtructos 16. *Molas* fluviatiles 14. & Cataractam pulchri operis. *Lovanium.*

Curia vero inter Politica ædificia eminet è ſecto lapide magnifice fabricata, & emblematibus ornata: *Arx* ſive Burgus, Comitum olim ſedes, in collibus vitiferis amœniſſime ſita: *Academia* urbis anima, ex Colonienſi nata, matre ſua magnificentior eſt, eâque ſecundum Pariſienſem, nec numeroſior alia, nec ornatior: accedunt Collegia magnifica. *Palatia*, Crojorum, Naſſoviorum: Schoonvorſtiorum, & Bergenſium Principum, item ædes Lipſii, eminent.

Inter ſacra ædificia *Baſilica D. Petri* excellit: *Secunda* Parochialis D. Michaëli inſcribitur: *Tertia* D. Jacobo: *Quarta* S. Gertrudi: *Quinta* D. Quintino Lipſii judicio pulcherrima, & quidem primum, tertium & quartum, Templa, Canonicorum Collegiis nobilia ſunt: *Cœnobia Virginum* ſunt 9. *inter PP.* eminet *Dominicanorum*, inde Franciſcanorum, in quo Lipſii Icon & Epitaphium, & Carthuſianorum: PP. Soc.

 Jeſu

Herverle. Jeſu Collegium, Torrentii Epiſcopi Antverpienſis liberalitate conſtructum fuit, bono reipublicæ literariæ.

Spectantur & in ſuburbanis agris magnifica aliquot Cœnobia, uti *Bancum* *Parc.* Virginum Ord. D. Auguſtini: *Parcum* Abbatia PP. Ord. Præmonſtratenſis; olim Vivarium ferarum, oblectationi Principum inſerviens, juxta quod Silva *Merdael.* *Merdalia*, ſaltus, magnus & pulcherrimus, nec amœnitate minus quam ferarum frequentia & inſigni (quod venationem quidem concernit) immunitate *Herverle.* celebris; omnia verò ſuperat *Heverlea* PP. *Prioratus*, & *Prætorium Ducis Arſchotani* ei vicinum: *Cenobii & Templi* multiplex ædificium, in hoc Principum Crojorum miranda monumenta, & Genealogia Ducum Arſchotanorum ab Adamo nominatim uſque ad hoc tempus relata: *Arx Principis* opus ſuperbum & magnificum ſi perficeretur: certe omnia hic egregie & ſumtuoſe ornata & amœnitati conſecrata ſunt: Horti, Fontes, piſcinæ, prata, agri, ſilvæ, Pomaria, Vivaria, Columbaria, Areæ, Equile, ambulacra, Xyſti, labyrinthi, rivi, Monticuli, ſive rupes ex conchis marinis artificioſe conflata, ubi vertebrâ motâ molæ molunt, aviculæ cantant, aqua ad-

ſtantes

ſtantes irrigantur, aliaque, cum oblecta- *Thena*
tione, miranda & pulcherrime ornata conſpiciuntur.

Agnoſcunt Lovanium ut *Caput*: *Thena, Levvia, Gemblacum, Dieſtemium, Hala, Sichemium, Iudonia, Hannutum, Lauda*; & alia opidula quædam & pagi plures.

Inter tres minores Brabantiæ urbes *Tiene.*
Capitales, Prima eſt Tillæ Mons ſive Thenæ, ſita ad Getam fluviolum, 3 Lovanio Leucis, *ampla* ſatis, ut quæ horario fere itinere in circuitu patet, ſed magna ex parte deſerta & cultoribus vacua, quatenus tamen habitatur non omninò eſt aſpernabilis: inſigne & memorabile habet *Collegium Canonicorum* ædes D. Germani; *Muri* variis turribus ſunt conſpicui: *Fluvius* 12. *Pontibus* ſtratus: *Fontibus* publicis 3 eſt inſignis, *Portis* interioribus patet 6, exterioribus 4, *Foris* 7. magnifica eſt, inter quæ *Frumentarium* omnium, quotquot uſquam occurrunt pulcherrimum: *Ager* ejus omni frugum genere, tum & fructibus admodum felix. *Caſei* quoque ejus in pretio ſunt. Altius ad Getam fl. proxime occurrit *Huygarden* Leodienſis juris *Huygarden*
pagus, ubi cerevisia fit, omnium optima. Hinc altius Sequitur *Iudonia* opi- *Geldenake.*

Le-vvia dulum cum Arce vetuſta, in qua, ob egregiam cœli temperiem olim Duces Brabantiæ liberos educandos curavere.

Leeu-vve. Altera minorum Capitalium urbs eſt Lewia, prope fines Leodienſes, ſupra Thenas ad Getam fl. ſita; opidum validum, & prope munitum, in primis aquis, quibus circumjacentes agros immergere poteſt: Nobile eſt magno illo Ord. Auguſtini Prioratu, cujus Prior eſt unus ex 12. Brabantiæ Antiſtitibus: habet & Collegium Canonicorum in æde D. Leonardi pulcherrima: item *Fora* 3. *Pontes* Lapideos 12. Privilegiisque gaudet ſingularibus: extra Portam ampliſſimus & pulcherrimus *Lacus* eſt, juxta quem aſſerunt olim ſteriſſe validam Arcem, limitaneum in Eburones propugnaculum, cujus & nunc deſerta quædam ſuperſunt veſtigia: Coquitur in hoc opido, (& quidem ea copia, ut in alias paſſim oras diſtribuatur) præſtantiſſima cereviſia, bonitate vino non concedens.

Sub ditione quoque quartarii Lovanienſis ad Demeram occurrunt, *Ducatus* *Arſch.* *Areſcotanus* & *Baronatus Diſtemii*, *illius* opidum *Arſchotum* ad Demeram ſitum, mediocre, & Crojæ, gentis nobiliſſimæ, *Dieſt.* Dominis illuſtre: *hujus* opidum Dieſte-

miunn

mium eſt Clenardi patria, ad Deme- *Dieſt.*
ram quoque ſitum, concinnum & territorio late diffuſo inſigne: ubi plurimi fiunt panni & alterius generis merces: gemina habet Collegia Canonicorum: ſc. D. Sulpitii & S. Joannis: Dominus ejus Princeps Arauſinus, qui & eo nomine eſt Burgravius Antverpienſis: Adjacet ei nobiliſſimus *Conventus Beckenvordius* ordinis equitum Teu- *Becken*
tonicorum: & *Sacellum* D. Virg. *Aſ*- *voord.*
pricollis imagine & miraculis clarum. Scherpenheuvel: prope ad Demeram inter Areſcotum & Dieſtemium, *Sichemium* ſe offert, quod inter exigua ſed vetera Brabantiæ opida habetur: ceterum *Ager* Diſtemio Vicinus amœniſſimus plane & vitibus paſſim, Vinum copioſe ſatis ferentibus, plenus eſt.

Cetera loca præcipua hujus quartarii ſunt *Orpa* prætura: *Iaucaa* Baronatus. *Geſtavierumpantium* Prætura, *Pervviſa*, Bar: *Incourt*, Prætura: *Mons S. VViberti*: Comitatus & Prætura: *Grez*, Prætura: *VVavera*, Municipium liberum: *Cumtigh*, Prætura: *Bierbecca* Baronatus: *VVeſemael*, Baron: *Rotſelaer*, Baron: *Dormalium* Municipium liberum &c,

Bruxella. SEcunda Brabantiæ civitas Bruxella eſt, ſedes *Principis*, cujus *hic Palatium*, *Arx Regia.* in editiore urbis parte ſtructum, Regiæ magnificentiæ dignitatem ſatis oſtentat, uti & *Sacellum* ei adjunctum: & *Circus* perpetuo muro clauſus, & ad extrema uſque mœnia protenſus, omni deliciarum regiarum genere inſtructus: *Nemus* eſt & *Labyrinthus* à Burgundis Ducibus adornata, *Vivarium* item artificioſi operis & *Canalis*, è ſecto Lapide aquæ limpidiſſimæ: Damæ & aliæ hic feræ aſſervantur: *in Piſcinis* Cygni & truttæ: in *Aviario* volatilia aluntur & laſciviunt: inde & *ambulationibus, pilæ Ludo, epulis*, omnique recreationi ſua ſunt loca.

Excellunt vero *Cryptæ* duæ; *inferior* una ubi *Pegaſus* concentus Muſici quaſi cantor metitur numuros *Orpheus* pſallens è fidibus delicatam elicit harmoniam: juncti ſunt Globus cœleſtis & Satyrus &c. Ab hac 7. gradibus *aſcenditur* ad *Alteram*, quæ in 5. partes ſive alveos diſtincta: *Organum hic* concentum edit ſuaviſſimum, juvante *Satyro* tibiis, *ibi Aves* modulantes, *opifices* operantes audis & vides. &c.

Ad deſcenſum *Hortus florum* patet. Labyrinthi Speciem ſingularem oſtentans,

tans, in cujus contemplatione hæren-tes, fiſtulæ ſubterraneæ plures aquis artificioſe aſpergunt. è Vivario exeunti *Fons* cum ingenti Labro oſtenditur: cui adſtant grandis formæ Leones 2. ore medio avem (perpetuo aquas evomentem) tenentes. Spectabis & alibi *Equile* Regium 127. equorum capax; uſibus & exercitiis inter ſe diſtinctorum: supernè Conclave vides, variorum & antiquorum armorum thecam. Subtus in area, currus & alia. *Bruxella*

Ceterum *urbs* hæc *ſita* eſt loco amœniſſimo, agris cultis, pratis, nemoribusque cincto, intus partim in colles leniter aſſurgit, partim ſe in planitiem pandit: Sinna fl. mediam perlabitur, ex quo aquæductus inſignis recto tramite in Rupelam uſque deductus. *Circuitus* ejus Lovanio fere æqualis, ſed hæc denſius habitata: cingunt eam *Muri* gemino ambitu & aggere præalti, turribusque 74. firmi: item foſſæ profundæ & amplæ: Forma ejus Cordis Humani figuram refert: continetque hæc *Septenaria*: nimirum 7. Paræciales eccleſias: 7. Portas: 7. Fontes publicos: 7. in forum deducentes plateas: 7. in foro ex ordine Domos ampliſſimas, quæ ab Senatu civibus elocantur: 7. Scabinos, qui ex *Situs urbis.*

7. ſtir-

Bruxella. 7. ſtirpibus Patriciis à Principe eligun-tur: & 7. obſtetrices publicas: *Portæ* ejus Dorico opere ſtructæ, ſingulæ ſuas habent deambulationes diſtincta: *Lovanienſis* ducit ad Aucupium *Algidomontana* ad piſcatum: *Obbruxellenſis* ad Venatum, *Anderlechtenſis* ad agros: *Flandrica* ad paſcua, *Lakenſis* ad Fontes & vineas, *Mechlinienſis* ad Hortos: *Intus Domus urbanæ* ut plurimum elegantes amplitudineque & ſpecie ſplendidæ ſunt: commoditate fontium imprimis hortorum jucundæ & amœnæ: *Fontium* in privatis ædibus, 10. ſubinde diverſis locis erumpentem aquam, obſervabis: hortorum ſimul amœnitatem & luxum videbis.

Porta.

Edes.

Templa.

Inter præcipui nominis *Templa Primarium* eſt *D. Gudulæ*, olim D. Michaëli ſacrum: *deinde D. Ioannis de Palude* opere & vetuſtate ſpectabile, ſunt autem in hac urbe ſumtuoſa paſſim & ornatiſſima Templa, Cænobia ac Noſocomia, aliaque id genus Pietati dicata loca.

Patres Soc. Jeſu hic *Collegium* habent & Templum elegantiſſimum, præterque eorum & PP. Auguſtinianorum Collegium, *Scholas* numerant 45. *Cænobia* quoque PP. & Virginum alia ſunt plura: *Hoſpitalia*, quoque varia: *in D. Ioan-*

Ioannis, omnis generis ægri, cura & ære publico, per medicum & Chirurgum peculiares foventur curanturque, eſtque *aliud* ubi utriusque ſexus homines fratres & ſorores dicti infirmis ſubſerviunt: inſuper 4. excipiendis hoſpitibus & peregrinis deſtinata domicilia: ubi unicuique advenæ triduum hærere permittitur; ſcil. *Giſleni, Iacobi, Laurentii, Cornelii*, *Alia* inſuper *expoſititiis infantibus* nutriendis dedicata ſunt: & *eleemoſinaria domus* diverſæ, quas S. Spiritus vocant: Huc referenda *inſignis* publico ære ſtructa *ædes*, coërcendis qui in phreneſin inciderunt, honeſto loco natis. *Bruxella.*

Inter Politica urbis *ædificia* eminet *Curia* ſive Palatium Senatorum, eximium opus, admirandumque ab aquâ, quæ ad faſtigium duci poteſt, Superbum Turri, ornatum Conclavibus, quæ picturis Rubenii, aliorumque Principum Pictorum admirandis nitent, & ſpectatorem morantur. *Curia.*

Eminent & aliorum Principum magnifica *Palatia*: nimirum *Areſchotanum*: *Auraicum*: *Aumalianum, Clivenſe, Hooghſtratanum*, *Barlamontanum*, *Arenbergicum, Mansfeldicum*, *Egmondanum, Soranum*, cum aliis aliquot circa planitiem arenaceam, item *Furſtenbergicum* & *Palatia.*

Spino-

Bruxella. *Spinolanum*: ſolentque Provinciæ Belgarum plures, Abbatiæ fere omnes, urbes pleræque, ſua Bruxellis habere Palatia & Hoſpitia: è regione Curiæ ſitum eſt *Palatium à piſtore* quidem, ſed magnis ſumtibus magnificè *ſtructum*. *Mons* quoque *Pieatis* anno 1617. ſtructus, ſpectabile ædificium eſt: His adde *Domus 7. tribuum Patriciarum, & 7.* illas ædes magnificas forum coronantes: item *Domum Frumentariam*: *Hallam*: *Macellum*, & *menſurationibus* ſubſerviens ædificium, *Forum* piſcium: & *Pontes* lapideos 12. Sinnæ inſtructos, & *Turrem S. Nicolai*, inſigni horologio & præludio muſicali inſtructam, & alia. Hæc intus.

Anderlee. Extra urbem in propinquo *Auderlea*, eſt *Hortus Ducis Aumaliæ*, floribus amœnus, aquis fœcundus, multiſque ornamentis ſpectatu digniſſimus: & ad viam Gandavenſem Archiducis *Pharmacopola Domum & hortum ſtruxit*, quæ non civis, ſed Principis manſio eſt; ulterius paululum eadem via locus eſt *Bergen*: ubi picta memoria Caroli v. Imp. & Ruſtici, eum ad urbem cum Laterna ducentis.

Silva Svnienſis. A b alia parte *Silva Sonienſis* eſt: Leucæ tantum quadrante disjuncta *Venatione* ſimul & *Lignatione* regali inſignis;

tum

tum Abbatiis undique & Monaſteriis cincta, & innumeris paſſim, iisque pulcherrimis fontibus, & magna fructiferarum arborum copia nobilis: continet & pagos aliquot & *Arcem trium fontium* in ambitu ſuo: ſiquidem ſaltus eſt ingens, plus 7. Leucas, id eſt 8000. jugera comprehendens; ejus cæduntur quotannis 100. jugera; ita ut 80. quoque anno tota reciſa ſit, & altiſſimis rurſus craſſisque arboribus reſtituta: unde reditus Principi annui non ſpernendi. Sylvam hanc amœniſſimam æſtate plurimi nobiles & cives, comitante familia, tres quatuorve continuas ſeptimanas peregrinantium ritu perambulant, alia atque alia ſubinde inviſentes Cœnobia, partim votis obſtricti, partim animi gratia. *Bruxella.* *Sylva Sonienſis.*

Inter Lovanium, Bruxellam & Vilvordiam, alia occurrit ſilva amœna cui nomen Zaventerloa à pago huic propinquo. *Zaventerloa Sylva.*

Ceterum *Regimen* urbis eſt penes *Magiſtratum*, qui in Curia urbis ſedet, & *annuus eſt*, conſtans ex 7 Scabinis ſupradictis, quibus 2 Conſules accedunt, alter è nobilibus, è plebe alter, cum Conſiliariis 6, qui ſunt viri ſpectabiles, ex artificum cætu delecti: Conſules cum *Regimen.*

Bruxella. Scabinis juri juſtitiæque præſunt, quibus præeſt Prætor urbanus nobilis: ſunt & Quæſtores 6. è patritiis 2. è plebe 4. publici cenſus adminiſtratores, annui quoque.

Eſt & *Collegium Pannificii* 2. Decanis & Aſſeſſoribus 8. partim patriciis partim plebeis conſtans: de rebus artis ſuæ jus judicandi habens.

Præter hos inſtituti octo *Viri*, ad controverſias, ex pugnis & vulneribus natas, ſopiendas.

Subſunt vero Bruxellæ 2. tantum oppida Nivella videlicet & Vilvordia, quæ *Cancellaria.* tamen immediate Cancellariam appellant: Eſt enim Bruxellæ perpetua ſedes Cancellariæ Brabanticæ, conſtans ex Cancellario & ordinariis ac extraord. Senatoribus pluribus: Advocato Fiſcali, Procuratore generali. 2. Graphiariis: Audientiario: 4. Secretariis ordinariis: extraord. novem, aliiſque officiis Palatinis: Hanc tota Brabantia appellat & Limburgenſis Ducatus, excepto territorio Genapi, in criminalibus & feudalibus: Nam & hic iidem Senatores, cum Vicario Regis tribunal conſtituunt ſummum rerum clientelarum ſive feudalium.

Eſt & hic nomine Cameracenſis

Archi-Epiſcopi forum Eccleſiaſticum, ejus Brabantiæ partis quæ Diœceſi Cameracenſi ſubdita; namque ſubeſt ex parte Diœceſi Leodienſi, unde & illi Epiſcopo ſuum in urbe Lovanienſi ſpirituale Tribunal, ne Brabantini contra Privilegia eorum extra Provinciam evocentur, Leodium & Cameracum. *Bruxella.*

Præterea Bruxellæ ſedes eſt Aulæ Regalis & Magiſtratuum ac conſiliariorum ejuſdem; unde jure nominatur urbs Regia, eò magis quod & potens ſimul, & tectis frequens ſit, & civibus opulentis habitata: Cives autem opulentiores 5. contuberniis nomen dant, quæ ſunt *Arcus chalybei majoris & minoris: Sclopetariorum: gladiatorum & jaculatorum*; quodlibet 500. eſt Capitum. *Cives.*

Cetera plebs, in opificum claſſes 52. diſtincta eſt, eæque ſubdiviſæ in novem tribus quas nationes dicunt: Primariæ ſunt armifabri, & polymitarii; hi aulæa & picturas textiles divendunt, è ſerico, auro, argento, non induſtria minus & arte, quam impendio, admiranda.

Vilvordia Bruxellenſis quartarii opidum Sinnæ quoque fl. adſidet, pari, 2. leucarum intervallo Bruxellis & Lova- *Vilvord.*

Nivella. Lovanio abjuncta, ſitu & arte munitum. Arcem habet antiquam, in qua ſolebant detineri præcipui nominis captivi, Principis nomine extra ordinem judicandi: Adſervantur & in ea autographa privilegiorum Brabantiæ, cum annexis ei dominiis, à Principibus ſuis, & hiſce rurſus à Pontificibus Imperatoribus, aliiſque ſupremis Dynaſtis, conceſſorum: item contractus & pacta inter Ducem Brabantiæ & quoſcunque alios Principes inita: Quorum omnium cuſtodiæ præfici ſolet à Rege Commiſſarius, qui audit Cuſtos ſive Theſaurarius chartarum.

Nivella. Sub quartario Bruxellenſi eſt & *Nivella* urbs Tertia minorum Capitalium, & *Brabantia* rurſus *Gallicanæ prima: ſedes olim Principum*, unde & ibi ſepulchrum Pipini 1. Carolomanni filii: ſita prope Diliæ fl. fontem 5. Bruxellis mill. munita ſatis & non una de cauſa plus quam mediocris urbs; Portis patet 6. dividiturque viis ſive plateis publicis 50. & pluribus: habet plurima ædificia pulchra hortiſque amœna: eſt & una ex 4. urbibus Sacri imperii Marchionatum conſtituentibus, gaudetque privilegiis luculentis: magna hic contexitur tenuiſſimi lintei, Cameracenſibus melioris

liores, copia. *Templa* & alia Religioni dicata, loca habet plura, ſed famam & dignitatem confert *D. Gertrudis* Baſilica, ab D. Gertrude Pipini 1. filia, condita: Ædes ſanè auguſta ac variis, tam intus quam extus, ornamentis decora: in qua ipſa deinde inſtituit celeberrimum illum *Ordinem Canonicarum*, quem hodie ibi cum majeſtate conſpicere datur: Conſtat hic numero 42. Canonicarum Virgin: libere ſatis viventium, quæ omnes magnatum filiæ legitimæ, & utroque parente, quadruplici ſtirpe, nobiles: vocantur *Damoiſelles* & ſuas quæque ſeorſum ab aliis incolunt ædes juxta Templum: ipſæque preces ſuas horarias in choro decantant, ritusque ſacros ſolenniter peragunt: mane quidem dum religioni operantur cultu eccleſiaſtico candido pellibusque precioſis ſuffulto; poſt meridiem vero ſeculari veſte, nobilium puellarum more ornatæ: Si ad epulum aliquot magis ſolenne, vel ad privati alicujus convivium vocentur, licet impetrato conſenſu, accedere: Licet & oblata occaſione & pro arbitrio nubere; alioquin perſeverare in nobiliſſimo hoc ſodalitio; cujus ordo eis ſubminiſtrat cenſus quibus commode ſeſe convenienterque ſuſtentent. *Nivella.*

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA

Anti-

Nivella. *Antiſtita* Caput earum vulgo audit *Madame de Nivelle*: eſt enim Spiritualis & Temporalis urbis, ejusque territorii, non exigui, Domina, Eligitur hæc ab ipſis Virginibus è Collegio ſuo ad vitam, à pontifice tamen & principe confirmatur & laudatur: inſtitutum quoque, in eadem hac æde, Collegium religioſiſſimum 30. Canonicorum, qui & ipſi laute honeſteque habentur & à Pontifice, Dominaque Nivellenſi, alternis vicibus eliguntur.

Ager hujus urbis amœnus & omnium rerum fertilis: nec procul occurrunt ſaxi fodinæ plures, pulchri ad architectonicam lapides.

Genape. UNâ grandi leuca tantum, ab urbe Nivella, Genapum occurrit, Veterem & pulchram ſatis Arcem oſtentans, in qua tribunal ſive Curia Lothariæ ſuprema eſt, vulgo *La Haute Cour d'Lotier*, à qua tamen appellatio eſt ad Cancellariam in Brabantia: præterquam in Capitalibus & Clientelaribus cauſis, ſalva Actoribus optione, prima inſtantiâ agendi coram curia clientelari Bruxellenſi: Continet hæc Curia 4. tantum opida, 164. pagos 12. Baronatus, & 8. Abbatias ſub ditione ſua; reliquum Lotharingiæ finibus reſtat incluſum. In

hoc

hoc opido & finitimis ei locis, ob miram Cœli temperiem, terræ amœnitatem & venationum delitias, olim Domicilium ſibi eligit Ludovicus XI. dum Delfinus eſſet, & Caroli 7 Patris indignationem fugeret, qui hic 5 annos moratus fuit una cum uxore ſua, quæ in hac Genapienſi arce plures ei natos peperit, ſitus ejus ad *Diliam* fl. amœnus. *Genapum.*

Gemblacum olim Comitatus, in Abbatiam abiit, cujus Abbas eccleſiaſticus ſimul & Politicus opidi Dominus, inter antiſtites Brabantinos poſtremus rogat ſententiam. Cœnobium ipſum eſt ampliſſimum, magnis iisque auguſtis valde operibus conſtructum, Bibliothecam habens celeberrimam, in qua plurimi libri veteres Manuſcripti. *Gembloirs.*

Rurſus ſub Quartario Bruxellenſi ultra novum Aquæductum jacet Comitatus Grimbergenſis, pagos complures & Paræcias magni momenti complectens: in quem ſuccedit minor natu filius: diviſus eſt in 2. partes, quarum alterius Dominus eſt Princeps Arauſinus: alterius nobilis Gens *Glimeſia*: Caput ejus eſt Pagus Grimberga: pulcherrimâ & egregii operis Abbatiâ inſignis; Cetera loca præcipua ſunt. *Gaſbeca* *Grimberge.*

Ant-verpia ampliſſimum Dominium: *Aſſcha* Municipium liberum, *Wemmel*: Bar. *Merchten*. Mun. lib. *Campenhout* Prætura; *Veurna* Mun. lib. *Duyſburg* Mun. lib. *Leefdaal* Bar. *Overyſſche*: Mun. lib. *Hulpa* Mun. lib. *Brenna allod* Mun. lib. *Roo* Prætura: *Tranſignies* March. *Reves* Bar. *Tilly* Comitatus: *Sombref* Baron. & prope Bruxellam *Heukela*.

Ant-verpia *Tertia* Brabantiæ, *urbs Antverpia* eſt olim totius Europæ emporium celeberrimum, & nunc totius orbis civitas Splendidiſſima, ſita in planitie egregia ad Scaldis fl. ripam dextram, formâ ſemilunari ambitu ſuo continens 5. milliaria Iialica, non comprehenſa *Arce*, quæ nulli totâ Europâ firmitudine ac venuſtate cædit. *Mœnia* quoque habet è vivo ſectoque lapide ſolidè firmata: procurrentibus 8. validiſſimis propugnaculis, in mutuam tuitionem ſe proſpectantibus, ita ut robur cum pulchritudine concurrat. Validum opus & latum quaternis tiliarum arborum ordinibus ſcitè & ad lineam conſitum.

Portæ quoque magnificæ ſunt, & ex vivo lapide ſtructæ, eo opere Dorico, ut dubites elegantia an firmitas major ſit: ſunt autem 13. ſcilicet: Agrariæ 5 reliquæ ad flumen ducunt: His ſingulis reſpondent Actæ (*ſive kayen*) tanquam, pro-

prominentes ex litore aggeres, Fora dixeris Litoralia & proturberantia in ſubſidium capita, cui ſimile reliqua non dabit Europa: nam & à flumine *Oſtia* 8. & ſinus 8. atque navium in ipſa urbe receptacula 8. & *Pontes* 74. conſpiciuntur. Tutatur hac parte urbem *fluvius* latiſſimus & profundiſſimus, & *juxta ripam* ejus longo tractu, *mœnia turribus* 15. munita: *foſſæ* vero reliquæ urbis multum profundæ & 150. pedes latæ ſunt, aquam, partim ex fl. partim ex fundo manantem, continentes copioſam. *Antverpia*

Intus magnifica eſt *ædificiis* & *plateis* & *Foris* 20. quorum maximum *Senatorum*: pulcherrimum *mercatorum*: *Piſcatorium*, omnis generis piſces complent.

Plateæ in laxiſſimum non raro proſpectum protenduntur: quibus adſtructæ *ædes* elegantia & continua ſerie, ad oſtentationem quaſi æmulumque ſplendorem depugnantes: Nihil perſimile huic tota Europa habet, ſive viarum laxitatem & ad perpendiculum ductus, ſive auguſtam ædium amplitudinem intuearis: Plateæ ſupra 200. Ædes numerant 13500. ſupereſtque ædificanda Area 3000. Ædium capax: ædibus accedit, hortorum cultus & ornatus elegantiſſimus.

Ant-verpia Nec minor, *ædificiorum publicorum*, tam Divinis quam Politicis uſibus dicatorum, elegantia eſt & magnificentia: Ecce enim *Cathedrale* D. Virg. & Matris *Templum*, quam intus ad invidiam pretio & ornatu nitet, & extus Turri ac ſtructura artificioſa admiranda eſt?

Templo autem PP. Soc. Jeſu auguſtius aliud nec Belgium nec Gallia habet: intus omnia marmore Aſiatico nitent. Picturæ, Brugelii & Rubenii maxima opera cum admiratione ſpectantur.

Inter *Cœnobia* hic frequentia tam Virg. quam PP. eminet *S. Michaëlis Archangeli*, *Abbatia* ord. Præmonſtratenſis, ſolennem Principi, in urbem venienti, præbens manſionem.

Pauperum, Pupillorum, Expoſititiorum, Virginum, Iuvenum, ægrorum, aliarumque miſerabilium perſonarum *Xenodochia* & *Hoſpitalia* pia, numeroſa ſunt & elegantia, quorum Cura omnis fidei Eleëmoſinariorum commiſſa eſt.

Politicorum ædificiorum Princeps eſt Palatium ſive *ædes Senatoria* juri dicundo deſtinata: ad Fori majoris angulum erecta: opus adeo ſumtuoſum, magnificum, & ornatum extus intusque, ut ſi ſingula exactè computentur, in 100000. coronatorum abitura ſit ratio: eſt &

Domus

Domus Triumviralibus judicibus deputa- *Antverpia*
ta, ubi cauſæ Regiæ juriſdictionis & meri imperii aguntur.

Sunt & Civium uſibus deſtinata ædificia ac Loca conſpicua, inter quæ eminent *Byrſa* & *Oſterlinga domus*: *illa* magnifica eſt & ornata loco commodiſſimo urbis ſumtuoſe ſtructa.

Hæc inſigne quoque opulentiæ & elegantiæ monumentum eſt, inter duos canales in urbe nova commode poſita, & utrinque euripis ad maximas naves recipiendas clauſa, ſpatioſa intus Arca eſt, quam bina ambulacra, quadratis columnis innixa, cingunt: Conſtat 3. contignationibus, quarum inferior auguſtis ſervit atriis mercium que cuſtodiæ: Reliquæ 300. complectuntur cubicula, & cænacula; Turris imminet ex vivo quadratoque ſaxo conſpicua: verum elegantia hujus ædificii, belli tempore militum fere Hoſpitiis multum interiit.

De Reliquis urbis ædificiis uti *Officinâ vitri* admirandâ: Regiâ *æde Monetaria*: operoſo *Caſtello aquarum* in uſum officinarum cereviſiariarum; *Ampla æde* & officinâ vendendis *aulæis* ſtructâ; *Macellis*, *Librapublica*, *Xyſtis Pictorum*, Vaſculariorum, divite & ſpectanda

Ant-verpia. ſupellectile coruſcantibus: *Officina Plantiniana* Typographica : *Rubenii* mirandi Picturis. *Taberna* Vinaria, *Palatio magnifico* Simonis Rodrigi Baronis &c. dicere ſuperſedo: & addo elogium urbis hujus docte ab Jul. Cæſare Scaligero ſcriptum, dum florebat;

Oppida quod ſpectant oculo me torva ſiniſtro,
Tot nos invidiæ pallida tela petunt.
Lugdunum omnigenum eſt, operoſa Lutetia, Roma
Ingens: res Venetum vaſta, Tholoſa potens:
Omnigenæ merces, artes priſcæque novæque.
Quorum inſunt aliis ſingula, cuncta mihi.

Et Caroli Scribanii hoc ejuſdem urbis florentis monumentum.

Belgium.	*Orbis annulus*, annulique hujus *Gemma.*	Antverpia.
	Orbis oculus, oculique hujus *Pupula.*	
	Orbis Nemus, Nemorisq;hujus *Laurus.*	
	Orbis Paradyſ. Paradyſiq; hujus *Delitiæ.*	
	Orbis Cœlum, Cœlique hujus *Sol.*	

Regimen. Porrò *Antverpia* optime inſtructa eſt rebus omnibus ad *vitam* neceſſariis, eſtque *urbs imperialis & Marchionatus Sacri Imperii* caput: unde & plurimis fruitur privilegiis:nec tamen imperatori ſubeſt, eive quicquam pendit. Habet præterea, dignitatem *Burgraviatus*; titulus Præ-

fecto

fecto Burgi Antverpienſis olim datus, attributis ei aliquot domibus, aliisque bonis immobilibus, partim intra partim extra burgi Pomæria ſitis: quæ ipſe Burgravius poſtea huic, illi, conceſſit in feudum: unde & inſtituta hic Curia rei clientelaris: Hæc dignitas cum temporis lapſu devoluta eſſet ad Ducem Cliviæ ceu Dynaſtam Diſtemii, tandem permutationis jure pervenit ad Principem Arauſium: Dignitas quidem honorabilis, ſed exigui proventus, ut quæ nomine magis quam re in præſentiarum exerceatur.

Antverpia Regimen.

Porrò Antverpia uti una ex *Principibus Brabantiæ civitatibus*, ſubdita habet *Bergezomium, Bredam, Liram, Herentaliam, Stenobergam, aliaque oppidula* quædam *&* *pagos*, quorum pars in civilibus quidem Antverpiam prius quam Cancellariam appellat, & in aliis etiam rebus urbi ſubjecta eſt: & quamvis Lovanium in communibus Brabantiæ negociis votum primum habeat, in ſubſidiariis tamen Regis petitionibus Antverpia, (cujus, propter potentiam, plurimum intereſt) prima dicit ſententiam.

Habet ergo Primum Antverpia Ducem Brabantiæ, quatenus eſt *Marchio Imperii*; pro Domino ſuo, & Principe,

Antverpia Regimen. verum tot tantiſque jam olim obtentis Privilegiis exornata, ut jure, Majeſtateque Principis ſemper ſalvâ regatur quaſi per ſe, ac ceu liberum aliquod opidum, ſive Reſpubl. *Regimen ejus* ſive ſtatus in 4. *membra dividitur*; quorum Primum continet *Supremum Magiſtratum* Conſulum 2. & 18. Scabinorum, inter quos alter Conſul ad res externas creatur; quibus præeſt *Prætor* in Criminalibus, & *Ammanus* in civilibus cauſis: *Subſunt* huic Magiſtratui 2. *Theſaurarii* & *Quæſtor* unus: *Penſionarii* 2. *Graphiarii* 4. & *Secretarii* 4. creatque Magiſtratus omnes minores, per ſe: Sequitur, *Alterum membrum*, quod complectitur viros conſulares quique functi ſunt Scabinatu, & minoribus poſtea Magiſtratibus præſunt: *Tertium* ipſa eſt civitas, (*de Borgerye*) conſtans 26. civium Capitaneis, binis nempe in ſingulas urbis (quæ 13.) regiones, & 4. viris nobilibus, quos vocant *Hoofdmannen*. *Quartum membrum* eſt Collegiorum (ſcil. der Gilden) ex 54. Decanis conſtans, quorum bini præſunt ſingulis opificum Collegiis: atque hæc 4. membra junctim conſtituunt urbis corpus & ſtatum: ad quod recurritur in negociis majoris momenti, vocaturque *den Breden Raed*.

Creat

Creat autem Magiſtratus ille ſupremus per ſe, ex numero Decanorum 54. *Conſiliarios* 12 ſingulis annis, qui ſingulis diebus Lunæ in curia, cum ceteris adſident, & Conſilium (*Maendaegs raed*) conſtituunt, concernens res reipublicæ & politiæ. *Antverpiæ Regimen.*

Creat & *Magiſtratum Hallarum*, conſtans 2. Decanis, 2. Æſtimatoribus & 8. Senioribus, quorum 2. fuere Scabini: item Graphiario, & minoribus aliquot miniſtris: qui judicat cauſas quæ ex lana, & ad eam aliquatenus ſpectantes, oriuntur: unde tamen provocatio datur ad primum illum Magiſtratum: Creat & 2. *Ædiles Curules*, quos oportet & fuiſſe Scabinos, quibus tertium adjungit Princeps, dicuntur *Keurmeiſters*, habentq; annonæ curam: item 4. *Pupillorum Magiſtros, VVeeſmeeſters*, quorum & oportet 2. fuiſſe Scabinos. Item 4. *pacificatores* (*Peyſmakers*) una cum graphiario, quorum munus componere injurias & inimicitias civium: item 2. *Æditimos, Kerck-meeſters*, qui & Scabini ut fuerint oportet, & curam gerunt fabricæ, impenſarumque Cathedralis D. Mariæ ædis: item 2. *Eleëmoſinarum Collectores*: item in ſingulas urbis regiones (quæ 13.) duos *civium Duces, VVyckmeeſters, qui* *Keurmeiſters.* *Pacificatores*

Antverpia cum 4. nobilibus eis adjunctis, *Conſtituunt Tertium ſtatus Membrum*: item *creat* 54. illos Decanos Collegiorum artificum quos dixi quartum ſtatus membrum conſtituere.

Eligit & 7. *Medicos*, *Phyſicos* digniſſimos: Habetque 6. *Collegia militaria Gilden* vocant, quorum unumquodque conſtat, ducentis viris, à Collegii Capite deligendis: 2 ſunt Arcubaliſtrariorum: 2 ſagittariorum: 1 Sclopetariorum: & 1 Xiphomachæromachorum: ſunt & 3 *Collegia Rhetorum* Rhitmicorum: *Viole*, ſcilicet *Calthe*, *Ramoliva*, *Violier*, *Goudbloem*, *Olyſtack*.

Habet & Sedem ſuam Antverpiæ de *Tolkamer*: 1 Concilium Cameræ hujus quadrantis Brabantiæ; Conſtans 9. Conſiliariis, *Erflaten* audiunt: Graphiario item, & minoribus aliquot adminiſtris: Præeſt his *Quæſtor* generalis hujus quadrantis, qui & ipſe habet titulum Conſiliarii Regii, & Vicarium: Cognoſcit hoc tribunal, de controverſiis quæ oriuntur de dominiis prædiorum, cenſuum, molarum, aquarum, portoriorum, vectigalium, & aliorum, hujus quadrantis Principis redituum, cognoſcit & de cauſa legitima illegitimaque Spuriorum reparandas & dirigendas curat vias publi-

publicas, cavetque ne vel publico vel privato damno quis eas excedat: habet & poteſtatem locandi & immittendi conductores in poſſeſſionem, vel ex ea removendi *Quæſtoris*. *Præſidis munus* ſenatores monere ut jus dicant, eſtque inſuper peculiare ei munus exigere Principi debita, & viciſſim ea præſtare quæ in talibus ipſi ſunt præſtanda: cujuſmodi Miniſtrorum genus habet & Princeps in cæteris Brabantiæ partibus aliiſque Belgii regionibus. *Antverpia*

Lyra 2 Antverpia leucis diſſitum oppidum eſt ad *Nitham* fl. ſitu & induſtria munitum: pulchrum, amœnum, & civibus benignis habitatum, ædificiis & opibus locuples: & nundinis anniverſariis clarum, maxime mercatu boario. *Liere.*

Breda ſita eſt ad Mercam amnem, urbs lauta & amœna, inter alia, pulcherrimi operis, ædificia, ſumtuoſum & Regium prorſus continens Palatium, duplici foſſa cinctum Arcis inſtar: ab Henrico Naſſovienſi comite ſtructum: Gaudet dignitate Baronatus magni momenti & quem plures agnoſcunt pagi ampli: annexumque ei opidum territoriumque *Stenobergenſe*, una cum *Roſendalio* municipio & *Oſterhoutio*, nobili *Breda.*

Silva Ducis Toparchia, veteri Arce conſpicua: hodie munitiſſima urbs eſt.

Bergen op Zoom. Uti & *Bergozömium* Marchionatus titulo celeberrimum opidum, in colle ad zomam fluviolum, ſitu & portu maritimo nobile: olim mercimoniis & nundinis dives & frequens: quæ Antverpiâ emergente evanuere: hodie tamen opidum quoque egregium eſt & multis fortalitiis munitiſſimum: Leucæ circiter via abeſt *VVouda, Arx* pulcherrima Principum Bergozomii ſeceſſus amœniſſimus, aëris mirâ ſalubritate, venationique Commoditate laudabilis.

Quartarii Antverp. loca. Alia loca præcipua Brabantiæ ad quartariumAntverpienſe ſpectantia ſunt S. *Barnardi* Abb: *Cantecroy*, Com: *VValem* municipium liberum: *Putte* Mun: lib. *Kierberge, Sandhovia*, Prætura; *Grobbendonc*, Bar: *Herentalium*, Prætura: *Oel* Com: *Weſterlo* Marchionatus: *Merode, Gela*, Mũ. lib. & Præt: *Mol* Mun. lib: *Balen, Arendonc* Mun. lib: *Turnholtium* Prætura: cui *Turnhout.* adjacet *Sylva* egregia *Grotenholtia: VVeelde, Baerle, Hooghſtrata*, Com: *Ooſtmael, Seveberga* Mun. lib: *Oudenboſch, Sandvliet, & Lillo* loca munitiſſima. &c.

'sHartogen Boſch. Sequitur Sylva Ducis, quarta Brabantiæ civitas, à ſilvâ pulcherrima Brabantiæ Ducum hic loci olim ſitâ, nomen

men habens: ſita ad fl. Deſam non procul ab Moſa flumine: urbs ampla, pulchra, opulenta & frequens, bonisque & commodis ædificiis luculenter inſtructa, forma fere triangularis eſt, & ob varios munitionum mæandros vix unius horæ ſpatio ambiri poteſt, uti cujus ambitus,una cum 7.Propugnaculis majoribus complectitur 7660. paſſus:adeò ſitu & arte munita undique, ut nunc inexpugnabilis judicetur: ſtructumque intra mænia Caſtellum firmiſſimum,*Papenbril*, quod dominium habet in & extra urbem: Permeant eam plures *Canales*, quidam quoque navium feraces, 51. Lapideis & 38. Ligneis *pontibus publicis* ſtrati: & *Privatis* pene totidem. *Portis* clauditur 5. intus *Forum* habet, pulcherrimo ædificiorum ordine circundatum; in quod 10. plateæ urbis latiſſimæ,exeunt: numeranturque in urbe 2000. ædes pulcherrimæ, præter caſas & ſecundi ordinis habitacula. *Silva Ducis.*

Templum Primarium *Cathedrale* Epiſcopi, *D. Ioanni ſacrum* eſt, & ſplendidum ac ſumtuoſum: in primisque eleganti horologio inſigne.

Cives bellicoſi ſunt, & civiles, commerciis,opificiis & *artificiis* florentes: fiunt hic panni è lana plurimi; ac lintei

Silva Ducis. copia ingens; adjuvat aqua hic linteis candificandis propria magis quam alibi: fiunt & cultri optime temperati: & acus ſcite laboratæ; quod utrumque mercium genus iſtac per totum orbem diſtribui ſolet.

Regimen, urbis primum eſt penes 2. *Prætores*, eosque fere claris natalibus ortos, quorum unus de civilibus alter de criminalibus cauſis cognoſcit, licet interdum utriusque munus uni mandetur. De utrisque cauſis jus dicunt *Scabini* 9. primæ dignationis viri: ſunt & Conſules & jurati, fere ut in aliis urbibus: Ad ſenatoriam vero dignitatem non aſſumuntur fere niſi indigenæ & qui toto anno in urbe morantur: neqne niſi elapſo biennio ad eandem reſumuntur: conſtituuntque hi Scabini & Conſules *Primum magni Senatus* membrum: Senatorii & Conſulares *Secundum*, *Tertium* Decani ſive Tribuni & jurati opificum: Civitas hæc rurſus ſub ſe habet 4. regiones ſive *membra* ſcilicet *Campiniam*, *Pelandiam*, *Moſalandiam* & *diſtrictum Oſtervvicanum*: quibus continentur *Eindhovia* opidum Comitis Burani, lautum & ſatis munitum ad Dommelam fl. Canonicorum Collegio nobile: *Helmonda* ad Adam fl. eleganti arce conſpicuum:

Eindhoven.

Helmond.

Gravia

Gravia opidum quoque Principis Auraſini, ad Moſam ſitum, Canonicorum Collegio inſigne: *Mega* ad Moſam quoque ſitum opidum ſatis lautum & Comitatus titulo clarum: & *Raveſtenium* opidum concinnum ad Moſam, valida arce munitum, & lata juriſdictione nobile. Item Pagi multi, quorum præcipui *Oſtervvyck* pannorum copia opulens, & *Tilburg*, ac *Hilverebeec*, Canonicorum Collegio nobilis ad Runnam fl. ſiti: item ad Dommelam, *Odenroy*, opulento Canonicorum Collegio illuſtre cujus Decanus ditiſſimus: *Boxtel* titulo Baronatus & inſigni Coll: Canon; clarus: *Oirſchot*, *Breugel*, *Tongeren*, quorum *Oirſchot*, quoque nobiliſſimum D. Petri Collegium Canon: habet ad *Aam Lieſhout*, *Gemert*, *Oſch*, *Heeſvvyck &c. Poſtel* amplum & opulentum Xenodochium in Campiniæ ſolitudine ſitum, ubi viatores quoſcunque prætereuntes, hoſpitio debent excipere: ac pro ſua quemque dignitate tractare, nullo precio.

Silva Ducis. *Grave* *Megen* *Raveſtein.* *Hilverebeec.* *Odenroy.* *Boxtel* *Oirſchot.* *Poſtel.*

Ceterum Brabantii juris etiam eſt *Ditio Cuycana*, olim comitatus nunc ſecundus Brabantiæ eſt *Baronatus*, complectens præter opidum 16. aut 17. pagos: ejus Dominus eſt Princeps Arauſinus: adjacet ei altius *Dominium Keſſelienſe*

Cuyck.

Horn. *lienſe* & altius *Horna Comitatus*, imperiale & ſubalternum feudum, Leodienſis Epiſcopi: nomen habens ab Horna Arce egregia ad Moſam ſtructa, luculenta ditio juxta Moſam (ut & Cuyckana ac Keſſelia) extenſa.

VVeert IN ejus confiniis eſt *VVeert* opidum Luculentum, & valida omnino Arce conſpicuum, ſedes comitis ordinaria, & diſtinctum Dominium: habet & *VVeſſemium* opidum ad Moſam: alios pagos ac Toparchias: ita ut egregius ſit Comitatus.

Sed & Trajectum Brabantiæ opidum eſt, in utraque Moſæ fl. ripa, infra Leodium ſitum, & Ponte junctum Lapideo, pulcherrimi operis, cujus Tacitus fecit mentionem: urbs eſt hodie munitiſſima, antiqua & ampla, crebris pulchriſque ædificiis denſa, ac antiqui Epiſcopatus dignitate nobiliſſima. *Duo* continet potiſſimum *Templa*, quorum *alterum* *D. Servatio*, qui hic primus fuit Epiſcopus, ſacrum eſt: *Alterum D. Virgini:* Illius Collegium Regem habet Canonicum, uti Brabantiæ Ducem; quo nomine, & ſupremus urbis Dominus eſt, quamvis & partem ejus Epiſcopus Leodienſis ſibi vendicet, & inde duplicem juriſdictionem, geminumque Tribunal, abſque

Maeſtricht.

nota-

notabili finium utriusque differentia, cives agnoſcant. *Traje-ctum.*

Sed tamen ut quisque urbis incola Principem ſuum agnoſcat, & Princeps ſibi ſubditos, invaluit conſuetudo, ut exteri hic ſedes ſuas figentes, primo ſtatim die profiteri teneantur, utri Principum velint eſſe ſubjecti: in natis autem civium partus ventrem ſequitur: ita ſcilicet ut ſi Ducis vel Epiſcopi juriſdictioni ſubjectam duxeris uxorem, filii eo conjugio nati illius erunt ſubditi, cujus eſt mater. Porrò habet & Trajectum, nobiliſſimum & peramplum Cænobium, quod *Bilſen* vocant. equitum Teutonicorum, ordinis D. Mariæ Hieroſolimitanæ, capax & idoneum Aulæ Principis, frequentiſſimæ recipiendæ: Ceterum pars urbis hujus ultra Moſam poſita *VVyck* dicitur, eſtque egregie, uti & cetera urbs omnis generis munimentis munita; *Ager* ejus fertilis & omnino amœnus collibus: Diſtat ſemileuca ab urbe *Mons ingens & amœnus* Moſæ contiguus, in vertice *Arcem habens* affabre ſtructam, umbilicum occupat Ord. D. Franciſci *Cænobium*: ſummum hujus montis ſolum fructuum omnis generis & frugum mire ferax eſt, cum tamen viſcera ejus ſcateant lapide molli

Meche-len. molli & facile ſectili, cujus ingens quotidie effoditur copia, magna fodientium cura & arte.

Mechliniæ Dominum.

Mechelen. BRABANTIÆ quaſi meditullium obtinet Dominium Mechlinienſe nobiliſſimum: cujus civitas Mechlinia urbs antiqua, *pulchra & ampla*, inter Belgii primas numerata: Lovanio: Antverpiâ & Bruxella, undique 4. milliaribus diſtans, & *Parlamenti* univerſi Belgii juris dictione illuſtris: *ſitus* ejus admodum oportunus, & mira cœli temperie aliisque in uſum hominum, commoditatibus conveniens. *Dilia* fl. mediam ſecat, & amplus ſatis interluit pluribus alveis, qui æſtu marino huc uſque & altius aſcendente, mirum in modum intumeſcunt, & plurimis intra urbem, Pontibus ſtrati ſunt. *Munita* quoque eſt validæ mœnibus & propugnaculis, inprimis vero aquarum copia: quibus, uſu exigente maxima circumjacentis agri pars, inundari poteſt: *Plateas* habet amplas mundas, & eleganti ordine, Pontibusque Lapideis, admirandas: *Ædificia* tum *Divinis*, tum *Politicis* uſibus dedicata, non minus ſumtuoſa quam egregia:

Para-

Paracias numerat 7 Templis ſuis inſig- *Mechlen.*
nes. *Cathedrale* Archiepiſcopi *S. Rumuldo* Sacrum excellit, & alta *Turri* ſuperbit, quæ ſuſpenſas habet grandiores & minores campanas numeroſas, apto ſonorum temperamento, concentum harmonicum ſingulis horis præcinentes; *Templum* vero intus Sacellis, columnis, Organo, altari, choro, & inibi aurei Velleris inſignibus, aliisque ornamentis, ſplendet.

Inter *Cœnobia*, quæ hic plura, P. P. *Franciſcanorum* elegantiâ, amplitudine & capacitate, omnium totius Belgii habetur pulcherrimum & abſolutiſſimum. *Pitzenburgenſe* nobiliſſimi ordinis *Equitum Teutonicorum* inter cetera deinde eminet. Inter *Virginum* vero Mon: *Clariſſarum* amplum & pulcherrimum eſt, nec ulli ejus Ord. facile cedens.

Politicæ ſtructuræ ſunt *Palatium Parlamenti*: *Curia*, *Macellum*, *Halla* textorum *Fons* in Foro, & inprimis *Armamentarium*, tormentorum & aliarum Machinarum bellicarum, Proviſionumque Principis receptaculum inſtructiſſimum.

Nec deſunt *Palatia* Magnatum: uti *Cæſareum*, *Hooghſtratenſe*, *Naſſovium*, *Egmondanum*, *Arenbergicum*, quæ tamen nomine

Mechelen. nomine magis quam uſibus ſuperſunt. Sunt & in urbe *Horti* culti plurimi, ac amœna ſpatioſaque Viridaria.

Extra Portam vero qua Lovanium itur *Hortus ingens eſt Ceraſorum*, ſilvam dixeris, ordine & copia arborum ita ſtructus, ut nullibi parem viſurus ſis.

Ad territorium Mechlinienſe anguſtum ſpectat & alia ditiuncula, Areſcotenſi Ducatui contigua, ejuſdem cum urbe privilegiis & juribus gaudens. Luculenta eſt regiuncula, ejusque præcipuus locus eſt *Heiſta* pagus ampliſſimus, non procul ab Netha majore, vertici montis impoſitus, vicinos habens ſubjectos ei viculos ſeptem, partim ad montis radices, partim circum eundem longius diſſitos.

Heyſt.

FLAN-

FLANDRIÆ DESCRIPTIO.

FLANDRIA, Comitatus totiusEuropæ nobiliſſimus & opulentiſſimus, juxta Oceanum inter Zelandiam, & Galliam jacet ceteriſque internis, partibus Brabantiam. Hanno- *Situs* niam & Arteſiam contingit: *Cœlo* gau- *ejus.* det temperato ſatis, & maxime verſus auſtrum. Salubri & *Solo* fertili & omnis *Fertili* generis frugum fructuumque feraci, in- *tas.* primis, quà Galliæ eſt vicina: *paſcua* habet læta adeò & pinguia, ut pulli equini, ex vicinis regionibus huc tranſlati ex tenui origine grandeſcere & eniteſcere ſoleant.

Pecudes & *animalia domeſtica* producit, delicati & exquiſiti ſaporis, inprimis *Oves*, quarum in Feurnenſi Caſtellania ea fœcunditas quoque ut una fætura ſæpe 5 aut 6, ſemper vero 3 aut 4 enitantur: *Ferarum*, uti Cervorum, aprorum, leporum, cuniculorum copiam fert incredibilem: Nec deſunt aves, phaſianæ, perdices, & aliæ: nec apes quoque mellificæ. Butyro ſapidiſſimo, caſeoque vaccino & ovili abundat. Pomorum

etiam

Scaldis etiam Perſicorum & bericocciorum eſt locuples. Cytriorum quoque & auranciorum ſicuumque interdum calidioribus in locis particeps. Interluitur Scal-
Fluvii di Liza & Tenera potiſſimum fluviis, inſuperq; plurimis aliis amnibus & rivis manu foſſis, & in Oceanum, aliosque rivos, deductis.

Schelde r. Scaldis fluviorum Belgii maximus & Regius fontem habet in veromanduorum Picardiæ tractu: unde ad Caurum properans *Cameracum* inviſit Pontemque accipit, uti & ſubinde, *Thuni* & *Buchania*: hinc profluens, Silio amne, ab Cambreſii Caſtello deſcendente, augetur: & mox altero rivo, ex tribus fontibus conflato: tum *Ronellam* excipiens fit navigabilis; ingrediturque *Valentianam* urbem: & inde *Condatum*, ſervatoque eodem curſu, receptoque *Haynâ* Hannoniæ amne, prope Fanum *S. Amandi* fluit & Flandriam ingreditur
Scarpa r. Scarpæ aquis auctior; *Hic* duplicem ex finibus Arteſiæ ducit fontem, quibus junctis Atrebatum integer perluit; inde Boream verſus *Duacum*, *Lalemium*, & *Marcenas* alluit, & tandem infra S. Amandi Fanum, juxta *Mortanium*, Scaldi commiſcetur: Qui Flandriam ingreſſus *Tornacum* perlabitur, & inde *Aldenardam*

dam atque *Gandavum* Flandriæ Metropolin: ubi *Lyſam, Lyviam,* & *Moram* amnes excipit. *Scaldis*

Liſæ quoque fons in Arteſia eſt ad *Liſburgum* pagum, ſupra *Terroanam*, hinc *Ariam* prætervectus, *Mervillam*, *Armenteriam*, *Varnetonem*, *Cominium*, *Virovicum*, *Meneniam*, & *Halevvinum* alluit, tum *Cortracum* fere medium ſcindit, & *Harlebecam Deinſamque* prælapſus, ad urbem Gandavum Scaldi commiſcetur: *Livia* una cum Novis aliquot aquæductibus Brugis & Dammo diſcendit in Scaldim: *Mora* vero ex Waſiæ territorio cum foſſis aliquot manufactis, Scaldim & Gandavum ſimul aquis ſuis ditant. *Lys r.* *Lieve r.* *Moere r.*

A Gandavo Scaldis orientem verſus pergens *Teneramundam* ingreditur, ibique fl. *Teneram* accipit, qui haud procul *Condato* in Hannonia naſcitur, unde ad Boream defluens *Ligniatum*, *Athum*, *Leſſenam* Hannoniæ opida humectat: tum in Flandriam deſcendens *Gerardomontium*, *Ninoviam* & *Alostum* irrigat: rivisque aliquot auctus per oppidum Teneramundam fluit in Scaldim: qui hinc Rupelmundam, accepto Rupela, & cum eo Brabantiæ aquis prætercurrit; unde tumidis aquis Flandriam à

Bra-

Fluvii Brabantia diſtinguit & lato alveo triumphalem Antverpiam velut admirans & venerabundus, à capite uſque ad calcem forinſecus lambit: Hinc directo ad Septentrionem curſu, plurima utrinque fortalitia illuſtrat, Safringam uſque indiviſus: ſed inde mox diſſectus in duos amnes, *altero* verſus occaſum, ſub *Honta* nomine fluit, ac flandriam ab zelandia diſtinguens inter Cadſandiam ac Walchriam maris inſtar in Oceanum abit: *altero* vero verſus Septentrionem pergens Bergezomium eminus præterfluit, zomamque torrentem excipit, ibique Zelandiam à Brabantia terminat: qui inde rurſus in duo cornua fiſſus: *altero* cui *Voſmeyr* nomen, continentem radit, ac Tolam Zelandiæ opidum præterlapſus in *Mervvam* ſe exonerat, eodem curſu, quo Cæſaris ſeculo in Moſam fluxiſſe, in commentariis ejus traditur: *altero* vero varie Zelandiæ Inſulas diſtinguit variis brachiis; & qua permanet violentius in duas potiſſimum partes dividitur, Orientalem ſcilicet & Occidentalem Scaldim, ut vocant; quibus ad Oceanum contendens curſum ſuum conſummat, & inter Schaldiam, Walchriamque inſulas nomen ſuum amittit. Fluvius ſane maris beneficio omnium florentiſ-

tentiſſimus omniumque piſcium genere ubique ditiſſimus. *Fluvii*

Cetera Flandriæ flumina minora ſunt, & in Flandria nata mox in Oceanum exeunt, & Portus formant. Horum à Scaldis oſtio, proxime occurrit Leya ab urbe *Brugis* & *Sluſa* lato alveo *Leye.* juxta Cadſandiam inſulam in Oceanum fluens: *Alius* item *alveus* manufactus Brugis juxta *Blancobergam* in Oceanum exit: Denique & alveus Gandavo Brugas, & Brugis recta linea *Oſtendam* ducit.

Hyperlaa deinde fl. onuſtus *Ypera*, *Hyper-Mandera* & *Yſera* aquis *Dixmudam* al- *lee r.* luit, & infra *Neoportum* in Oceanum volvitur, Portum formans ſatis commodum: Ab *Neoporto* quoque alveum dimittit verſus *Oſtendam*, eamque urbem Canalibus pluribus munit: *Ypera* fl. ſupra *Yprer.* urbem Yperam, quam alluit, fontem habet; *Iſera* à Poperinga deſcendit, & *Penæ* aquis ditatus ſcinditur in 2. ramos, quorum alter ſupra *Dixmudam* Yperæ jungitur: alter in Oceanum abit inter Neoportum & *Dunkercken*, qui tractus terræ ibi tot fere alveis & canalibus rigatur, quot corpus humanum venis & arteriis proluitur.

Sequitur *Colma* fl. qui à *VVatenea* for- *Colm r.*

N talitio

Silva. talitio decurrens duobus alveis Oceanum ingreditur, altero prope *Gravelingam*: altero vero *VVinocibergam* alluens rurſus duobus fluit alveis, quorum uno Dunkerkam irrigat & in Oceanum mergitur: altero *Honſchotam* & *Veurnam* alluens, verſus Neoportum aliis rivis commiſcetur: ſunt enim his locis alvei & amnes pluribus canalibus interſecti ad commercia facilitanda.

Aar. Ultimus Flandriæ fl. *Agino* ſive *Aa* eſt: hic oritur in finibus Arteſiæ, ſupra *Renthium* opidum unde *S. Audomari* urbem Epiſcopalem humectat & ſcinditur in plures canales, quorum unus Flandriam ab Arteſia & terrà Oyenſi diſtinguit, *alii* huc illuc vagantes, plurimas faciunt inſulas, inviumque hunc tractum reddunt, ac tandem omnes prope Gravelingam confluentes, uno alveo infra Gravelingam in Oceanum exeunt.

Nemora. Hæc de fluminibus Flandriæ, quæ non aquis tantum, ſed & nemoribus pluribus amœna eſt & fructuoſa: quorum *Ninpe* præcipua *Nepa*, *Nonna S. Amandi*, & *Poodſbergia*: *Nepa*, Saltus longe præcipuus, flumini Liſæ propinquus eſt, *Caſleto* & *Bella* pari, 2. Leucarum intervallo, licet viis diverſis, abjunctus: ſylva ingens,

ingens, amœna antiqua, in qua Arx ſitu validâ: *Nonna* Ypris vicina ingenti ſpatio in Septentriones extenditur, multos pagos & Abbatias complectens, interque ceteras Virg. Veſtalium Ord. Bened. ab quibus ſilva hæc luculenta nomen habet. *S. Amandi ſilva* amœniſſima, incipit ad nobilem S. Amandi pagum in Flandriæ Gallicanæ confiniis, unde longe lateque Valentianas uſque procurrit, arboribus paſſim denſa: audit & *ſilva Raymenſis*, ob ſummam cum eo ſaltu viciniam, qui ſiquidem eſt in ditione Toparchæ Amerienſis, fit ut ipſe hoc nomine ſit magnus Venator Hannoniæ, dignitate nimirum Saltui ipſi annexa. *Poodſbergia* ſilva inter Flandriæ quoque & Hannoniæ confinia circa *Gerardimontium* & *Leſſinam* juxtaque *Teneram* fl. ſita eſt, magnus & orbiculari pene figura Saltus.

Silva. *Nonne boſch.* *S. Amandi Silva.* *Poodſberg. ſilva.*

Porro *Montes* memorandos Flandria non habet ſed amœnos complures *Colles*, maxime in parte *Gallicana*: Dividitur enim Flandria in *Teutonicam Imperialem*, *propriam* & *Gallicanam* continet vero in univerſum urbes & opida foſſis ac muris cincta, quæ ſcilicet *Gandavum*, *Bruga*, *Ypra*, *Cortracum*, *Aldenarda*, *Aloſtum*, *Hulſta*, *Teneramunda*, *Birfletum*,

diviſio Flandria.

Flandria Urbes. *Sluſa, Oſtenda, Dunkercka, Gravelinga, Borburgum. Caſletum, VVinociberga, Feurna, Dixmuda, Deinſa, Damma, Arenburgum, Axela, Ninovia, Neoportus, & Gerardimontium*, Teutonicæ ditionis: item: *Inſula, Duacum, Tornacum, Orchiſa, Baſſea*, Gallicanæ: Præterea habet *municipia* patentia 30. & plura, pari cum opidis jure & immunitate gaudentia; uti ſunt *Oſtburgum, Middelburgum, Monachoreda, Blancoburgum, Houca, Aldenburgum, Giſtella, Lombartſidia Torholtium. Loa, Hondiſcota, Mardica, Poperinga, Bella, Meſſina, Comintum, Viroviacum, Menina, Halevvina, VVaſtena, Stegra, Margemum, Haſbrouca, Roſſelara, Harlebeca, Tiletum, Eclonia, Steckena*, & *Borchemium*, ditionis Teutonicæ: item *Lanoia, Eſpinoia, Fanum S. Amandi, Mortania*, & *Armenteria*, Gallicanæ: quorum non pauca hodie foſſis ac propugnaculis munita: & multa etiam urbibus neque nobilitate, neque ſtructuræ magnificentia, neque incolarum frequentia concedunt: Habet *Pagi.* inſuper *pagos* 1000. & plures, quorum multi ampli, opulenti, populoſi, & egregiis dignitatibus illuſtres, ſunt & *Arces* *Arces.* plurimæ, *Toparchiæ, Prætoria* aliique, honeſtis titulis Dynaſtarum ac nobilium eminentes loci: His includuntur *Baroniæ*

Municipia.

ſupra

ſupra 27. Cænobia 137. & plura, intra quæ *Abbatiæ* 57. quarum aliquor poſſident Satrapias Principe viro dignas: *Collegia Canonicorum* 21. *Epiſcopatus* 7. Eſtque hæc Provincia adeo denſe habitata, ut Hiſpani cum Philippo 2. Rege huc delati, Flandriam unicam eſſe civitatem falſe dixerint. *Vrbes.*

Regimen Flandriæ tribus vel ut alii volunt quatuor conſtat membris, ſcilicet *Prælatis, Nobilibus, Civitatibus. Primariis*: Verum quia, *Gandavum, Brugæ, Ipera, & Franconatus* ſingulari pollent auctoritate, vulgo audiunt 4. Flandriæ membra, neque ſolent ii, quos diximus Ordines, publicis Provinciæ Conventibus, niſi admodum rarò, intervenire, quia deſtituuntur jure ſuffragii. *Regimen.*

Prælatorum alioqui membrum faciunt *primum*: Ordinis S. Benedicti Abbates. 7. Ordinis, S. Bernardi. Abbates. 6. & Tertiò Ordinis Præmonſtratenſis Abbates 3. Quartò Canonicorum Regularium. Abbates 6. & ejuſdem Ordinis Præpoſiti 6.

Nobilium Ordinem ſive membrum conſtituunt: *Vice Comites, Gandevenſis, Yprenſis, Vuernenſis, Bergenſis & Harlebekenſis Principes, Steenhuſius, Gravienſis, & Eſpinoi, Barones.* 4. & nobiles

Gandavum. Tribuni, *Banderheren*. 40. & amplius. *Civitates quæ* Tertium membrum conſtituunt ſunt, *Gandavum, Brugæ*, & *Franconatus*, *Ipra*, *Inſula*, & *Duacum*, *Tornacumque*, cujus ultimæ ſtatus, Flandriæ annexus, per ſe conſtat. 3 membris: Prælatis ſcil. Nobilibus, & 4 magnis juſticiariis.

Gand. *Princeps* totius Provinciæ *civitas* eſt, *Gandavum* ſive *Ganda*, cui (ut Eraſmus ait) tota ditione Chriſtiana nulla alia poteſt conferri, ſive amplitudinem & amœnitatem ſpectes, ſive Politiam, ſive gentis indolem. Ambitus ejus. *Circuitus* enim ejus interior continet Italica milliaria. 7. exterior 10. in quo tamen ambitu urbis immenſa ſunt ſpatia ædificiis vacua, & ſegetibus relicta: quamvis equidem 35000 Situs. domos in eo numerari ſcribant. *Situs* ejus oportunus ad triplex flumen, *Scaldin*, ſcilicet *Liſam* & *Liviam*; præter quæ aliis quoque interluitur perennis aquæ meatibus, è propinquo loco exortis, vel arte & induſtria in urbem deductis: inter quos & ille manufactus, magnorum quoque navigiorum patiens, per quem in mare patet via infra cataractam illam *Saſſe*, ſtupendi operis, & alius qui Brugas, Dammamque perductus eſt. Quæ ſitus urbis oportunitas,

Stapu-

Stapulam ipſi frumenti conciliavit & alia commoda plura. *Gandavum. Gend.*

Porro *Portis* clauditur 8. inſulasque intra Pomærium, à fluminibus & canalibus concurrentibus, creatás, & Publicis privatisque domiciliis occupatas, continet 26. *Pontes* iis inſtructos *majores* 98. præter plures *minutos* : *Molas* quæ *aquarum* vi rotantur potiſſimum 6: quæ *Vento* circumaguntur ſupra 120. *machinarias*, quæ à jumentis vel hominibus verſantur, infinitas: Continet & *Fora* rerum venalium 13. inter quæ eminet quod Diei Veneris audit, ſtatuâ Caroli v. imperialis inſigne. Sunt & *Area* ſagittariorum binæ, in civium uſus: & alia his proxima *Palæſtra* athletas ſingulis diebus Dominicis exercet.

Templa, Cœnobia, Xenodochia, aliaque uſibus ſacris deſtinata ædificia, tam auguſtiora quam minora, numerat 55. inter quæ Abbatiæ dites 5. & ordines mendicantes 4.

Primarium *Templum*, *D. Bavoni* (olim S. Joanni Baptiſtæ) ſacrum, ex Abbatia in ſedem Epiſcopalem erectum fuit: ſumtuoſum eſt & pulcherrimum, Caroli v. in eo baptiſati, memoriâ, & Viglii Juriſconſulti ſepulchro, clarum: Augmentum Templorum: P. P. Soc.

Gandavum. Gend. *Jeſu Collegium* fecit, quod egregium hic ædificarunt: in *D. Michaëlis æde* picturas cum ſtupore videbis; inter Abbatias vetuſtate & amplitudine eminet *D. Petri* in Monte Blandinio, ampliſſimis reditibus, & Temporali ſimul ac Eccleſiaſticâ, in pagos complures, juriſdictione nobiliſſima: nec non Bibliothecâ inſtructiſſimâ celebris. *Ædificia Politica* ac *Privata* pro ſua quæque conditione ſuperba inprimis & ſplendida ſunt. *Arx* famam dedit urbi dum Patricium ei Coralum 5. Imp. produxit: dicitur *la Cour du Prince*, ædificium eſt 300 Cameris magnificum, è quibus una, vix unius virgæ latitudinem & longitudinem habens, Caroli 5. primum domicilium fuit. *Subtus* juxta ædes Palatinas *Leones* oſtenduntur, Burgundiæ inſigniæ nutriunturque hic plures exoticæ & feroces belluæ ad Splendorem urbis, ut in uſu eſt apud Florentinos. *Fortalitium* 5. propugnaculis & foſſis profundis munitum eſt.

E *Turri Bellafurti* urbs & Caſtellum, cum ſituatione circum circa emenſurari poſſunt. Altitudo ejus eſt 500. graduum: continet campanam horarum nunciam, cui Rolando nomen, 11090. pondo gravem: quæ olim armatis Collegiis ſæpe

claſſi-

claſſicum ſonuit: in ambitu ejus legitur. *Roland, Roland, als ick kleppe, dan iſt brand! Als ick luye dan iſt oorlooghe in Vlaenderland.* *Gandavum. Gend.*

In culmine portat Draconem cupreum inauratum, magnitudine tauri, alas expandentem. Tempore Balduini Flandriæ Comitis Conſtantinopoli huc tranſmiſſum.

Curia anno 1618. renovata fuit, hanc ingredienti inferius offert ſe juſtitiæ theatrum: ſuperius itur in Capellam & Conclavia ſtatuis & inſcriptionibus ſpectanda.

Sedes eſt in hac urbe *Conſilii Provincialis*, quod conſtat ex uno Præſide, 12. Senatoribus & Procuratore generali, ac Advocato Fiſcali, aliiſque adminiſtris: quo deferuntur omnes totius Flandriæ Provocationes: *Vrbis* vero & Reipublicæ *gerundæ forma* ſæpe per Principes mutata eſt: hodie ejus regimen & ordinaria juris adminiſtratio penes honeſtiſſimos quosque & nobiliſſimos cives eſt & magnum Prætorem urbanum. *Regimen.*

Mercatura crevit opportunitate ſitus fluminumque; pannorum item laneorum, lineorumque textrinis, aliisque artificiis; texuntur hic plani è lana & lino

Ganda vum. non ſolum, ſed & ſubſerica aulæa, groſgrani, mocajarri, fuſtanei, telæ cannabrinæ levigatæ, & id genus alia: *Opifices* Ganda alit numeroſos, 50. Collegiis incluſos: extra quæ eſt *Collegium Textorum*, quod ſeorſim, in 27. ordines, ramos ducit, & ob amplitudinem ſuam & dignitatem *reipublicæ tertium membrum* conſtituit.

Caſtellania Audenbürge. Hæc de Ganda urbe, metropoli Flandriæ & Prima è quatuor membris ejus: quæ & Vice-Comitatus titulo primario nobilis; & Caſtellaniæ Audenburgenſis, quæ in territorio circumſito complectitur pagos 46. & Drongene Abbatiam: inter pagos ſunt *Nevele* ampla Baronia, Arce *Odoncâ* illuſtris: *Somergem* gentis Snouckartæ: *Lovendegem* Triſtæ: *Vindehoute* & *Merendure* Woutræ: *Eeke* ad Scaldim Scepperæ gentis, & *Evergem* Comitatus titulo magis quam potentia notabile, Abbatiæ D. Petri Gandenſis, & alii.

's Lant van VVaes. Adjacet illi Caſtellania ſive Territorium Waſiæ quæ Durmâ & Scaldi alluitur, comprehenditque pagos 23. connumeratis 5. quæ peculiaribus toparchis, præter Rupelmundam parent, uti *Templeca* genti Traciniæ & Amelbergæ: *Exarda* Grunteræ: *Stekena* opidi vul-

vultum præferens, *Synaya* Abbatiâ illu- *Ganda* ſtris: *VVaeſmunſtera*, ubi Abbatiâ Victorina Virginum *S. Nicolai* pagus primarius eſt, item *'t Veer* Antverpiæ objacens & Prope *Bevera*, Arx vetuſta & *Beveren.* nobiliſſimæ olim gentis Veranæ, nunc Croyæ dominium, pagos 4. & multas Dynaſtias complectens.

Waſiæ Territorio Occidentem ver- *De 4. Ambachten.* ſus annexi ſunt *Quatuor Ambachti*, una cum *VVaſiæ* territorio & *Aloſtano*, imperialis Flandriæ partes conſtituentes, & Zelandiæ affines, inter hos eminet *Hulſtum*, opidum ſane quam tolerabile, & *1 Hulſt* munitiſſimum : Sequitur *Axella* opi- *2 Axel* dum quoque munitiſſimum & mediocre, reliqua 2. ſunt Aſſeneda & Bochou- *Aſſenede 3. Bocthaut 4.* tum municipia ampla & egregia: Parent autem his 4. locis varii pagi, & purgatur in iis, ob maris propinquitatem, adfatim ſalis.

Sequitur ultra Scaldim juxta Bra- *Aloſtanus Comitatus.* bantiæ fines *Comitatus Aloſtanus*, olim *Bracantus*, quo, præter opidum ipſum *Aloſtum* & *Ninoviam*, continentur 170. pagi, ita ut limites ejus porrigantur uſque ad muros, Gandenſes, muros Aldenardenſes, & ſi Leucæ intervallum demſeris, etiam Teneræmundanos: *A- Aelſt.* *loſtum* Caput ejus oportune ſitum eſt

Aelſt. ad Teneram fl. eſtque munitiſſimum & lautum opidum, frequentatum in primis ob celebrem illum & momentoſum mercatum lupi ſalictarii, cujus in coquenda cereviſia, præcipuus uſus: Cives ejus utuntur iiſdem cum ⁴. membris Flandriæ privilegiis, & quocunque in tota Provincia viſum eſt, libere commigrant.

Nieneve. *Ninovia* opidum minimè contemnendum, Tenera quoque perluitur, diſtinctaque juriſdictione ab Aloſta conſpicuum eſt: *Continentur* & Comitatu hoc *Principatus Steenhuſanus* & *Gaverenus*: *Steenhuſa* quidem inſignis pagus eſt, *Gavera* vero ad Scaldim infra Aldenardam ſitus pagus longe ampliſſimus & prænobili Arce conſpicuus eſt: ſunt deinde & variæ Dinaſtiæ, quales præſertim *Liekerke* & *Sottegem*, quæ omnia Luculentum faciunt Comitatum: quem regit Magnus Prætor Aloſtanus; *Hæc de imperiali Flandria*, ſic dicta, quod olim agnoverit ſupremum imperatorem: ſolum ejus præſtantiſſimum & fructuum frugumque omne genus, ac rubiæ imimprimis, feraciſſimum eſt.

Steenhuyſe. *Gavere.*

Adjacet ei juxta extremos Brabantiæ fines, exigua *Flandria* Portio, quæ *Propria* audit, uti quæ Comiti ſuo jure optimo

timo maximo ſubdita, ejus opida ſunt *Teneramunda*, *Gerardimontium* & *Bornhemium* cum aliquot pagis.

Teneramunda ſita eſt ad oſtium Teneræ Scaldim influentis, unde & nomen habet; opidum ſitu & arte munitiſſimũ, & mercimoniis, imprimis lini, opulentum: inferius ultra Scaldim offert ſe *Bornhemium*, perinſignis & amplus pagus, Arce & Baronatu, in pagos aliquot circumjectos nobilis, ſituque juxta Scaldim amœnus: prope fines ejus Rupela in Scaldim ſe exonerat: ad Scaldis vero ripam lævam è regione oſtii Rupelæ *Rupelmunda* Sequitur, Arx miræ antiquitatis: Archivo autographorum Flandriæ privilegiorum, & cuſtodiâ magnarum olim illuſtris: Adjacet ei amplus & pulcher pagus, in quo natus Gerardus Mercator celebris Coſmographus. *Dendermonde.* *Bornhem.* *Baron.* *Repelmund.*

Gerardimontium ſupra Ninoviam, prope fines Hannoniæ & Poodsbergiam ſilvam, ſitum eſt & Tenera quoque perluitur, opidum exiguum, ſed amœnum, anno 1068. à Balduino Montenſi Comite Flandriæ ſtructum: *Hucusque de Imperiali & Propria Flandria, Teutonicæ partes.* Pergo hinc ad reliquas Teutonicæ Flandriæ ditiones. *Geertſberge.*

Quarum proxima hinc occurrit *Caſtelania*

Olde-narda. *lania Aldenardenſis*, quaſi antiquorum Nerviorum, juxta Scaldim ad Aldenburgenſem Caſtellaniam uſque protenſa, caput ejus *Aldenerda*, ad Scaldin poſitum opidum, concinnum ſane & munitum, mercimoniiſque floridum, maximeque omnis generis taperum & linteorum: jungitur ei Ponte *Pamela*, Scaldi, in medio opidi, cincta Arx & opidulum, peculiarem habent Dynaſtam, qui & Baronatus (unius ex 4. Flandriæ) titulo nobiles ſunt.

Olde-narda.

Pamela.

Continet hæc *Caſtelania* pagos 33. & Scaldis commoditatibus conſpicua eſt: Abbatiaque *Enania* P. P. Bened. Ordinis, & *Maegdendalia* Virg. Ord. Bernard. item adjacentibus *egregiis paſcuis*: inter pagos ſunt proximi *Eine* Collegio Canonicorum ornatus: *Bevere* Vichtæ gentis Mareſcallatu Flandriæ perpetuo decoratæ. *Auegem* Trieſtæ: *Petegem* ſupra Aldenardam ad Scaldim pagus Abbatia Clarana Virg. Veſtalium & pulchro Palatio Principis Flandriæ Guydi ejusque uxoris delitiis exornatus: & Altius inde *Ronſe* pagus amplus, & olim ditiſſimus Templo Collegioque *Canonicorum D. Hermetis* inſignis: Granvellanæ gentis patrimonium.

Petegem.

Ronſe.

Hinc verſus occidentem ſuccedit *Caſtella-*

ſtellania Cortracenſis, olim familiæ Nevelæ, Lizâ, Manderaque fluviis irrigua, complectens pagos 67. & *VVevelgem Abbatiam* Virg. Bern. Ord. Caput ejus eſt *Cortracum* opportune ſitum ad Liſam fl. qui & medium interſecat: opidum vetus, lautum & munitum: Arce antiqua & domibus ac ædificiis publicis ſplendidum, Collegioque Canonicorum nobile, & *Abbatia Virg. Groeningia*, extra urbem ſita: fiunt hic perplures panni, & ingens vis linteorum, ad mappas aliosque menſarum uſus. *Cortracum Cortryck.*

Inter pagos eminet *Ingelmunſter Baroniâ* & Arce ſpectabilis. *Iſegem* Comitatus titulo inſignitus, gentis Vilaniæ, linearum telarum textrinis & mercatu celebris. *VVackene*, caſtro & hebdomadalibus nundinis ornatus: cum hac Caſtellania in cenſu generali, ut membra ejus, conferunt *Menina*, *Harlebeca*, *Deinſa*, & *Teletum* opida: *Menina* ſupra Cortracum ad *Liſam* ſita & foſſis cincta eſt: opidum mediocre, capis præſtantibus, & cereviſia, quæ ibi fit optima, clarum. *Iſegem* *Mene-ne.*

Harlebeca, infra Cortracum ad Liſam ſitum opidum, antiquum, pulchrum ac ſitu amœnum eſt, ac Burgraviatu; Canonicorum Collegio, & nundinis (Septem- *Harlebeec.*

tembri menſe) annuis, celeberrimum.

Deinſe *Deinſa* inferius prope fines *Aldeburgenſes Lyſa*, adſidet, opidum munitum, antiquum & lautum Nundinis, (Aprili, Auguſto & Octobri,) annuis, cænobioque Virg. Auguſt. inſigne.

Tielt. *Tiletum* hinc interius verſus Brugas occurrit: in Flandriæ prope umbilico ſitum opidulum non contemnendum, aëre gaudens ſalubri, linificioque frequenti ac quæſtoſo: *Xenodochium* habet neque inelegans neque inops, & *Cænobium* Virg. Ord. S. Franciſci, ac Nundinas, (ſeptembri menſe) annuas: Adjacet ei Caſtrum cui nomen *Tielt ten Hove.*

Brugge *Secunda Flandriæ urbs Bruga* eſt, primas ob pulchritudinem & amœnitatem ſibi vendicans, ſita in lata planitie; 3. Leuc. ab ora maritima, potens, amœna & ad miraculum pulchra; amplaque in tantum, ut intus 4. cum quadrante, extus 6. fere milliaria Italica in ambitu contineat. Dividitur in 6. regiones, quas *Sextas* vocant, & 9. Parochias, concenſitis S. Crucis, & D. Catharinæ, quæ quidem extra pomærium in ſuburbadis ſitæ, ſuas tamen in urbe portiones agnoſcunt. Perrepit urbem fl. vel potius foſſa, per multas ejus regiones ducta ripiſque lapideis hinc inde ac plurimis

Ponti-

Pontibus arcuatis munita atque inſtru- *Bruga.*
cta; fuſca & cunctabunda; hinc per *Dammum* & *Sluſam* in Oceanum uſque navigabilis; inde *Oſtendam* uſque perducta, aliisque alveis Blancobergam & Gandavum tendens, mercibus ultrò citroque vehendis ubique commodiſſima.

Urbs hæc quamvis de veteri ſuo ſplendore multum amiſerit: quod ad ædificia tamen attinet, tam privata quam publica; domos, ſcil. *Palatia*, *Portas*, *Muros*, *Templa*, *vias fora*, & quicquid præterea talium eſt, parem cum priſtina, dignitatem & elegantiam obtinet: *ædificia* etenim ejus tam cultui divino quam hominum uſibus deſtinata, magnifica ſunt & ſumtuoſa, *viæ* latæ rectæque, *fora* crebra & pulchra: præſertim illud rerum venalium, unde 6. primariæ urbis viæ ad totidem ejus præcipuas Portas deducuntur.

Templa numerat circiter 60. interque ea 3. Canonicorum Collegiis conſpicua: ſcil. *S. Donatiani* Romani: *D. Virginis*: *& Servatoris*: *Præpoſitus* S. Donatiani, perpetuus Flandriæ Cancellarius ad Epiſcopale faſtigium evectus eſt. *Chorus* Templi uti & *D. Virginis* & *Servatoris* oſtendit, utrinque depicta inſcrip-

taque

Bruga. taque inſignia Equitum aurei Velleris illic collata:

Cœnobium PP. Soc. Ieſu : reipublicæ ſumtibus egregie & ſplendide extructum eſt, & picturis preriose ornatum: Hortisque cultiſſimis amœnum.

In *S. Barthelomæi Abbatia* miraberis tabellam membranaceam Lubberti Hautſcilti Mathematici & Abbatis ejus loci: & in *D. Baſilii* Templo ſpectabis verum Chriſti in cruce morientis ſanguinem ab Joſepho Arimatheo collectum, & anno 1148. à Diderico Alſatio Flandriæ Comite huc tranſlatum; in cujus rei memoriam, quotannis 3. Maji (inventæ crucis die ſacro,) ſupplicatio & Pompa ſolennis habetur.

Inter Ædificia *Politica* ſpectandum *Prætorium Curiale* in Brugo. *Scabinorum Domus*, in qua juſtitiæ ſacra peraguntur ſeniorum Magiſtratuum nomine, ac primo quidem ipſius *urbani*, hinc *Franconatus*, *& curiæ rei clientelaris*: *Præpoſituræ* item *D. Donatiani*, ac *Toparcharum Siſſeclenſis & Mandaſcenſis*: ſic ut nonnunquam eodem die variis in hoc foro ſupplicorum generibus affici videas, ſingulorum tribunalium facinoroſos.

Foro rerum venalium imminet, *Turris* 343. graduum, ad cujus horologium ubi

ubi aſcenderis, urbem & loca vicina o- *Bruga.*
culis diſtinƈte luſtrare datur. A Foro
aſcende ad *Curiam* & *Palatium la Franche*, miraberis in utroque icones & ſtatuas imperatorum, Regum, Archiducum, digna ſingula viſu & notatu.

Forum Mercatorum Byrſa dicitur in quo ſub meridiem & veſperum conveniunt mercatores: quorum cauſa olim hic *Emporium*, quod *ſtapulam* vocant ſta-
„ bilitum eſt: Privilegium ſcilicet urbi
„ collatum ſiſtendi & ſtabulandi merces
„ exoticas, venumque illic tantummo-
„ dò proſtituendi: niſi inſtitor veƈtorve
„ malit recurrere unde venerat. *Emporium* hoc olim 17. regionum negociantes tribus continuit: ſingulæque ſuis ædibus clarebant: hodie *Hiſpani* ſoli ex parte ſubſiſtunt, divites lanarum Hiſpanicarum mercatura: Accedit & *Anglicarum Lanarum* emporium; cum non pœnitendo urbis & civium fruƈtu.

Porro *munita* eſt Bruga duplici foſſa, & Aggere, molendinorum tumulis ſuperbiente: Portis patet 9. inter fabrorum & Nequitiæ Portas ſitum eſt *Caſtellum* & receptaculum *aquarum*, ubi per 37. lebetes æneos rotæ verſatili inſertos, aqua 27. pedes è profundo ſurſurſum attrahitur in aquæduƈtus, varie-

que

Bruga que per fiſtulas plumbeas ſubterraneas in publicos puteos uſusque ſalubriter diſtribuitur : in Area illic ſubdiali Neptunum Delfino inequitantem, virginem pudenda, herbâ operientem, atque alia videbis ; mox aquæ ex inſidioſis fiſtulis aſperguntur vultusque & veſtes Neptuno ſacrantur.

Monetarum officinam ædes ſplendide atque immunes conſtituunt : ſimile Argyrocopium Gandavum facit illuſtre. *Sagittariorum* Hortus menſam prægrandem, ex balenæ oſſe confectam, oſtendit : Præter Mercaturam, 68. collegia *Mechanica* hic numerabis : inter quæ præcipua ſunt, laniorum, piſcariorum, nauclerorum & proxenetarum : *Texuntur* arte mechanica panni goſſypini, ſubſerici, ſerici, lanei, linei, *tapetes* rariſſimæ varieratis & elegantiæ : His collegiis excludi non debent (ubi libenter habitarunt ac *pinxere*,) Michael Angelus & Banarotus Florentini, Joannes van Eickins, item ſummi nominis Pictor, qui primus oleo ex lini ſeminibus extuſo cœpit picturæ colores in hac urbe miſcere ac perpetuare. *Cives* hic, ut ſunt natura liberales, morum dexteritate felices, ingeniis candidiſſimi : ita & feminæ venuſtæ & dotibus meræ Helenæ

lenæ ſunt; totusque hic locus paſcendis oculis & recreandis animis dicatus videtur.

Hæc de *Bruga ſecundo Flandriæ membro*; cujus olim juriſdictio latiſſima, & potentia inſignis fuit ſimul & intolerabilis, inde opida & pagi ejus imperio ſubjecti, arrepta ocaſione, juriſdictionem & imperium urbis exuerunt, & in libertatem ſe vindicarunt: inſtitueruntque magiſtratum ampliſſimum, conſtantem ex 27. Scabinis, ex nobilitate ipſorum deligendis, & in ætatem eo munere perfuncturis: ac inſuper conſtituerunt, ut quotannis deligerentur 4. Conſules, 3. ex ipſo collegio, quartus ex populari ipſorum ordine: Creato inſuper Prætore, voluerunque hunc Magiſtratum Domicilium ſuum, habere in urbe, ut & hodie habet: ita ut nunc omnis Brugenſium juriſdictio intra Pomærium urbis coërceatur; & hæc *ditio, Franconatus* nomen adepta, *quartum* (poſt Gandam, Brugam & Ypras) *Flandriæ membrum* conſtituat, & imperium obtineat longe lateque diffuſum in pagos omnes, & clientelas urbi intra ſeptimam leucam, circumjectas, ſed provocare licet ab hujus & urbis fori ſententiis ad Provinciale Conſilium. *Franco natus.*

Hæc

Franco-natus. Hæc Terra Franca, ampla eſt & fertilis atque affluxu Iſaræ, Liviæ ac maris opportune ſita: neque deſunt inſulæ, Lacusque, neque ampliſſimum *nemus VVinendalum*: includit 35. *Ambachtas cum appendentibus & contribuentibus*; Ambachtæ ab Ardenburgo: Giſtella, Leffinga, Aldenburgo ſimilibusque nomen ſortitæ, & pagos 90. complexæ Francõnatus Tribunalis judiciis & decretis parent. *Appendices* vero *Contribuentesque* 29. pagis inſtructi, ſuis quidem ſinguli Toparchis obſequuntur, ſed in publicis comitiis Conſiliis tributisque Ambachtarum ſubſidiarii ſunt atque partiarii; & Appendentes ad Franconatus; contribuentes vero ad Conſilii, Flandriæ tribunal appellant. Inter hos eſt *Præpoſitura Donatiana* Principe Viro digna, & *VVinendalæ*, *Praetæ*, *Maldenghemi*, *Guiſaque* Baroniæ cum *VVitkercke, Hardeye, Merckem*, *Lichterveld*: Pagis autem illis Vaſallicis plus quam 100. Dynaſtiæ, Templorum conſortio annexæ, juriſdictione ſejunguntur: Sunt & circum urbem *Abbatiæ* D. Andreæ, PP. Ord. D. Bened. & Spermaliæ S. Trudonis Virg. Ord. S. Bernardi, & Doeſty PP. item Werckenæ PP. prope Dixmudam; & Merckemæ Virg. Ord. Bened.

VVerc-

VVerckena nomen, Cœleſtii vallis eſt, & Aſylum facinoroſorum. *Franco natus.*

Ceterum opida & Municipia hujus Territorii præcipua ſunt, *Bierſlita* in inſula ſitum ad fines Zelandiæ, & egregie munitum: *Iſendica* munimentum: *Ardenburgum* opidum quoque munitum: & Templo ſuperbum, cui proxime adjacet *Middelburgum* foſſis & aggeribus munitum: Prætorio Collegio Canonicorum: Cænobioque Virg. Ord. Franc. nobile: prope abeſt Abbatia *Soetendael* Canon. Regular. & *Leeſta* Caſtellum, omnia gentis Ognieſæ: *Eclo*, *Sluſa* in propinquo eſt, urbs maritima & olim lauta ac potens; nunc ſitu & operibus munitiſſima, ac ampla, miliare fere ambitu ſuo complectens; ſed multis locis vacua & paſcuis, 100. vaccarum, relicta: Regimen ejus eſt penes Ballivum & 7. Scabinos 2. Conſules, (quorum alter Scabinorum Conſul dicitur) & Graphiarium: eſt & hic *Collegium* quod *Franconatui jus dicit* conſtans Ballivo, Conſule, 7. Scabinis, Penſionario & Graphiario. *VVerckene Abb.* *Middelburgus.* *Sluys.*

E regione eſt *Cadſandia inſula* pagum habens cognominem: aggeribus & fortalitiis multis munita eſt, habetque in ora orientali *Oſtburgum* Emporium olim cele- *Cadſand.* *Ooſtburg.*

Franco-natus. celebre, nundiniſque nunc clarum, & operibus munitiſſimum: inter Dammam & Sluſam deinde occurrunt *Houcia* & *Monachoreda* opidula: *Damma* opidum munitiſſimum eſt, clavisque maris, & frenum Brugenſibus: inde ad maris litus *Blancoberga* eſt, opidulum adprobum, & pulchra ſatis arce communitum: inde prope Brugam *Giſtella* eſt, opidulum minime contemnendum, ubi plurimæ fiunt ſajæ, panni & ſimiles merces, Baronatu nobile & Abbatia, cenſeturque *Giſtellia domus* una cum *Halovima* inter antiquiſſimas Flandriæ: *Toroutum* interius verſus Yperenſem Caſtelaniam prope ſilvam Winendaliam ſe offert, opidum perantiquum, ditionis Cliviæ & Juliaci Ducis (junio julioque menſibus) mercatu equorum & aliarum rerum celebre.

Dam-ma. *Blanke bergh.* *Giſtel le.* *Tho-rout.*

Dix-mude. Sequitur inde ad Iperleam fl. *Dixmuda* opidum munitum, lautum & peramœnum, nundinis (menſe julio) annuis, equorum aliarumque mercium, & hebdomadalibus caſei butirique frequentatum & dives, item cænobio utriusque ſexus Franciſcano, Xenodochio, & Leproſorum Domo ſpectandum, pertinet ad familiam Sacqueſpeam.

Hinc

Hinc verſus mare eſt *Sevekote* opidum munitum: & *Aldenburgum* opidum perantiquum & famoſum unicam tantum Portam habens, & annuas nundinas. *Ypra. Sevekote, Aldenburgi*

Sequuntur ad mare *Oſtenda & Neo-portus*, illa exigua eſt ſed Portu & munitionibus celeberrima. *Oſtende*

Hic portu ſecuro ſed oblongo gaudet, Pharoque Lapidea, plateisque ſymmetriam & ordinem habentibus inſignem, Arceque valida: Templo item Spatioſo & Cœnobiis Franciſcanorum conſpicuus eſt locus. Prope abjacet ei *Lombartſida* opidum, olim celebre, hodie pagi magis formam oſtentans, quia portum ſuum vendidit: Hæc de præcipuis Franconatus locis. *Nieuder-poort. Lombertzyde.*

Sequitur hunc proxime verſus meridiem *Caſtelania Yprenſis*, cujus *Civitas Ypra, tertium Flandriæ membrum* conſtituit, & *Vice Comitatus* dignitate nobilis eſt: nomen habet ab *Ypera* fl. eam perluente, ſituque & opere munita eſt, pulchra item, lauta & amœna, ſatisque opulenta atq; ampla, novem portas complectens: ædificia ejus & domus bonæ, etſi ob lignea (magnam partem) frontiſpicia parum ſpectabiles: jactatur vulgo fundum habere explumbo, ob multitudinem tuborum plumbeorum quibus *Ypre.*

Ypra. aqua fluvialis & alia per ſingulas fere domos, & oportuna quæque urbis loca diſtribuitur: *Forum* habet longe ampliſſimum ac mirabile, nulli in Belgio cedens, in quo *Curia & Halla*, Scabinorum Tribunal, & lanorum pannorumque, & aliarum mercium receptaculum; elegantis ſpatioſæ & ſumtuoſæ ſtructuræ ad miraculum uſque: longa 462. pedes, lata 50. *Templa* ac *Cænobia* continet pulchra & veneranda, quorum D. Martini Epiſcopi ſedes amplam habet diœceſin. Habet & Abbatiam Virginum Claranam: item 4. mendicantium Cænobia & multa Xenodochia: Texitur hic ingens copia pannorum ex lana, item ſubſerica, aliæque id genus merces, unde florent hic mediocriter mercimonia, præſertim in Nundinis quadrageſimalibus: *Incolæ* probi ſunt & civiles ac pacifici.

Præter ordinarium *Magiſtratus* urbani tribunal eſt & hic *Curia Yprenſis*, cujus juriſdictionem agnoſcunt 7. *Caſtellaniæ*, quarum ſola *Caſletana* 24 & plura ſub ſe habet fora ſeu conventus juridicos. *Ager* ei circûjectus totius Flandriæ Teutonicæ præſtantiſſimus & fertiliſſimus eſt.

Boeſinge. Continet Yprenſis Caſtellania pagos 33. inter quos *Boeſinge*, ad foſſam Novam,

vam, quæ Dixmudam & Neoportum ducit ſitus, tribus inſtructam repagulis aquas ſiſtentibus: qualia & videntur *Nieuvvendami*, *Poperingæ*, *Ooſtuletera*, *Copenollæ*: &c. Item *Stade*, *Morſlede*, *Hollebeke*, *Beckelare* &c. Item prope Ypras Abbatiæ *Zonnebeca*, *VVormeſele*; PP. & *Nonnebuſci* Virg. Ord. S. Bened. nomen habens ab *Luculenta Silva* cui inſidet: *Hauthulſt* Vetuſtum latumque Nemus cujus prioratus (Commendatario PP. & 2. Sacellis ornati) magna portio in Franconatum extenditur, pertinetque jam ad gentem Bockholtiam. *Ypra.* *Nonne boſch.* *Abb. Hauthulſt.*

Ceterum *opida* & *municipia* hujus *Caſtellaniæ* ſunt *Roſſelara*, bonum opidulum, & hebdomadario omnis generis rerum, maxime linteorum, mercatu celeberrimum: Dominus ejus Dux Cliviæ, cujus etiam ſunt, *Torcutum*, *VVinendaliaque* pagus in territorio Franconatus: aliaque loca & bona, ex hæreditate illuſtris viri Philippi Raveſteinii. *Ronſſelare.*

Item ad Liſam fl. *Viroviacum* ſupra *Meninam* poſitum opidum, magni nominis & momenti, ſed tenuis hodie conditionis, inſigne tamen Templo D. Virg. pulcherrimo, & ampliſſimo cenſu dotato: fiunt hic magna copia *tapetes* illi viliores. *VVervvijck.*

Ypra. *Cominium*, Arce, valide ſatis munita,
Comines. conſpicuum, & Bibliotheca ab Halewinii & Cominii Domino collecta, inſtructiſſima: Interius hinc ad rivum *Meſſina* eſt, opidum ſatis lautum, Lanificio florens, & ampliſſimo Virg. Cœnobio nobile, cujus Antiſtita, (ut & Montenſis & Nivellenſis) non temporalis minus, quam eccleſiaſtica loci Domina, vulgo audit, (*Me Vrouvve van Meeſſene*) verum hoc hiſce religioſis peculiare, ut primo ſtatim ingreſſu ſacramentum ineant, nec reſilire poſſint.
Meeſſe ne.

Inferius hinc ad *Liſam* & oſtium rivi alterius occurrit *VVaſtena*, Abbatia Canonicorum Regularium nobile opidum, Arcem habens, Ballivi habitationem: *Caſtellania* ejus pagos 15. continet, in quibus ſunt *Soeterſtede*, Arce olim muniſſimâ, & Mareſcallo Flandriæ hæreditario ornata, gentis Etourmellæ: *VVulvergem* gentis *VVytſa*, *Coudenhem* Mourbekæ: opidum vero cum *Caſtelania* ad Naſſoviæ Comites per nuptias acceſſit.
VVaeſten. *Varneton.*

Yprenſem Caſtellaniam Oceanum verſus ſequitur *Feurnenſis Ambachta*, quæ & una cum Bergenſi & Borborgenſi & earum appendicibus numeroſis, (quæ partim ſunt pagi Vaſallici, partim pagis im-
Veurnenſis Caſtellania.

implexæ Dynaſtiæ, quas fiſſuras vocant) Terræ Francæ ſubcenſetur: urbs ejus *Furna*, concinna ſatis & pulchra, atque antiquo illuſtrique Burgraviatu ornata: inter 3. Templa ejus *Curialia* eminet *D. VValburgis*, plumbeis tegulis tectum, & ſplendido Canonicorum Collegio illuſtre, cujus *Præpoſitura* nobiliſſima Epiſcopatui Yprenſi unita eſt: Habet & *Xenodochia*, ædemque Leproſorum: & *Cœnobia* 2. Virg. D. Franc. & D. Auguſt. & Alexiani PP. qui mente captis, cuſtodiam, & peſte exſtinctis, ſepeliendi officium impendunt: item Abbatiam ampliſſimæ ſtructuræ S. Nicolai PP. Ord. Præmonſtratenſis: foſſis & mœnibus opidi adſtructam. *Veurna* *Verne.*

Cæterum complectitur hæc *Ambachta ſive Caſtellania* 42. pagos unius magiſtratus plenæ juriſdictioni ſubditos: inter quos eſt *Alvergem* fl. *Loano* intercisus, amplo Templo & ſitu ejus commodo ſpectabilis: *VVulpe*, Xenodochio monialium clarus: *Haringa*, *Roeſbrugge*, *Stavele*, *Leeſſel*, *Lamperneſſe*, paſcuis opimis, & phaſianorum, cygnorum, anſerum anatumque ferorum advolantium fœcunditate celebris: Certè *hæc Caſtellania inſignis* eſt Loano & Iſara fluviis, *Mariſque ac Lacus appulſu*, paſcuorum *Alvergem.* *Lamperneſſe.*

Lampernefſe. eximio & celebri ſumine; agris item frugiferis, arboribusque omnis generis fructiferis: atque verſus Poperingam *Nemore Sinfixio* amplo & luculento: *Abbatiis* item *Dunenſi*, quæ Templo ſpecioſo & Turri Pharo illuſtris: Præpoſiturâ Abbaticâ *Everſamia*, & *Victorina* Virg. ad *Roeſbruggam* veterem Dynaſtiam.

Sunt & ſub hac Caſtellania 8. *Parochiæ ſubſidiariæ*, quæ licet ſuum quæque tribunal & juriſdictionem ſeparatam habeant, cum ſuis tamen appendicibus, non minus quam quadrantem cenſus Caſtellaniæ pendunt, pagi ſunt opulenti, in quibus *Vlamertinga* & *Elverdinga* Fiſci Regii, *Lokera* gentis Horniæ, *Nieucapella* &c.

Loo. *Loa* quoque hujus Caſtellaniæ opidum eſt, Flandriæ vetuſtiſſimum, olim muris cinctum & Comitatus dignitate clarum: hodie tectis & incolis ſatis frequens, Portas habet ad orientem & occidentem, & foſſas illud ambientes: Præpoſituram habet Abbaticam Canonicorum Regularium, cui pars opidi Septentrionalis ſubjicitur: *Caſei* hic fiunt parmenſibus lautitiæ gloriâ minime cedentes, quos *Nieumolkinos* vocant, quod ex recenter mulcto vaccino lacte, cui cremor non eſt detractus, coaguleſcant: *Nun-*

Nundinas habet annuas menſe Octobri, & Seneſcalliam, multorum feudorum matricem. *Bergenſis Caſ.*

Sequitur hanc juxta mare *Ambachta ſive Caſtellania Bergenſis* fæcunda pecoris, butyrique ſapidiſſimi, frugum quoque arborumque tam pomiferarum, quam lignationi aptarum, copioſa: Agi-nona fl. ejusque emiſſario Colmâ, ac Oceano irrigua & commoda: opidum ejus Princeps eſt *VVinociberga*, à Prænobili Cænobio, D. Winoci Angli, quondam in monte extructo, & in opidum aucto, nomen habens: amplum ſatis eſt & munitum ad Colmam fl. pannificio & ſajarum optimarum copia, nobile: celebre item *Burgraviatu*, *Nundinis* frequentatiſſimis, menſe Octobri, celebrari ſolitis, & ampliſſimâ Aulâ, proxime periſtylium Templi faſtuoſe extructa. *Bergenſis Caſtellania.* *VVinoxbirge.*

Ager ejus ſuburbanus mirifice fertilis eſt: *Rivus* amplus, ex hoc opido Dunkerkam ducit, ſeſquileucâ inde ſitam, & anno circiter 966. ab Comite Balduino ſtructam: nomen habet ab Abbatia *Dunæ*, quæ uno iſtinc lapide diſtat, & Templi Turre, celſa gradus 273 Celebre opidum eſt, Portu amplo & commodo, & munimentis ac fortalitiis, tuto: ipſum vero opidum parum firmum eſt, ob ſi- *Dunkerke.*

Bergenſis Caſ. tum (arenoſi ſoli circumjacentis) incommodum; intus vero, tranſeuntes oblectat, plateis & ordine nitidum: inprimis Templi altare ſumtuoſum & amplum, tantoque ſplendore ornatum, ut adſpiret ad faſtigium admirationis: eſt & hic Cœnobium utriusque ſexus Ord. S. Franciſci.

Mardyck. Hinc medio itinere verſus Gravelingam *Mardica* eſt, locus maritimus oppidum olim egregium & famoſum, ſed ſæpè ditutum, ita ut hodie tantum ſit fortalitium, adverſus hoſtes, limitaneum.

Porro, *Caſtellania ſive Ambachta Bergenſis* pagos continet 33. interque eos *Houtkercke* Comitatus nobiliſſimæ gentis Horniæ: Gaſebeciæ *VVormhout*, amplitudine & D. Winoci Præpoſitura clarus: *Herzele* annuis, in julio, nundinis frequens: *Eeckelsbeeck* vetus, & Caſtello ſplẽdido excultus pagus. *Pitgam & Honſcote* qui tres poſteriores & alii Toparchos ſuos habent, ſed in oneribus publicis contribuunt. Eſt autem *Hondiſcota* bonum & peramœnum opidulum, textoriis officinis tenuium pannorum laneorum celeberrimum: Magiſtratus ibi cura & induſtria ſingularis in egenis, puerisq; adjuvandis: *Cœnobia* habet PP. Crucigero-

gerorum S. Trinitatis & Virg. Ord. S. Franciſci: & *nundinas hebdomadales* binas, & *annuas* circa feſtum Pentecoſtis: Adjacet & *Toparchia* luculenta *Præpoſituræ Donatianæ Brugenſis*, rivo, cui Pons lapideus inſtructus, & juriſdictione diſtincta. Inferius inde verſus Oceanum *Lacus* erat ab æſtu maris natus, 7. mill. in ambitu continens, qui nuper arte & induſtria ex ſiccatus, & agri forma donatus. *Brouckborge.*

Ab hac juxta Oceanum, *extrema Ambachta ſive Caſtellania*, Flandriæ *Brouckburgenſis* ſuccedit, cujus, uti & Gravelingæ & Dunkerckæ, Dynaſta *Dux Vindocinenſ.* olim Comitum *Guineſiorum* fuit, cui *Comitatui Caſtellania hac* vicina eſt. Pagos continet 14. in iiſque *Cranevicum*, *Loon*, ornatum Burgraviatu gentis Doisæ, *Drinchamum* vetuſta Arce nobile gentis Vilainæ, atque *Holkin* Comitatus epigraphe ſignatum, ad *Præpoſituram VVattenenſem* ſpectantem, jam annexum Epiſcopatui *Sant. Odomari*: *Aginno* fl. eam ſeparat à Bredenardæ & Houkæ territoriis, ſingula 4. pagos continentibus, Flandricoque idiomate utentibus, pridemque juris Flandrici, nunc Arteſiæ ſubditis. *Brouc-borge Caſtel.*

Opidum ejus Princeps, *Borburgum* *Trouc-burgh.*

 ſitum

Brouck-borge. ſitum eſt ad *Colmam* fl. uno ſupra Gravelingam mill. non magnum ſed amœnum & egregie *munitum*, *agrum* habens paluſtrem & fertilem: *Abbatiamque* Virg. Bened. Ord. foris, fundatam à Clementiâ Flandriæ uſufructuaria: *Xenodochium* item *Domumque leproſorum*, & *Nundinas* Junio Septembrique menſibus annuas: Agri, Hoymiliani limitibus opidi incluſi, hic ad alterum conjugem Superſtitem & ab hoc, ad natu liberorum minimum, devolvuntur.

Grave linge. *Gravelinge* hinc inferius *Aginnoni* adſidet non procul à mari, opidum olim magni momenti, & Portu ampliſſimo famoſum: hodie Portu fere obſtructo, egregie fortalitiis, Arce aliisque operibus munitum.

Caſſel. Hinc meridiem & Orientem, verſus offert ſe nobilis *Caſſetana*, *Ambachta* ſive *Caſtellania*, Arteſiæ vicina, cujus caput Caſſetum opidum olim valde potens, alto monti inſidens, & nunc Nundinis (Januario & Auguſto) annuis equorum celebre: Mons cui inſidet egregie cultus eſt, continetque Arcem vetuſtam, ac fontem vivum in foro ſalientem, binaque Collegia Canonicorum, quorum D. Petri egregie dotatum: Antiquitatem ejus demonſtrant etiamnum

viæ

viæ ejus Regiæ, ab Romanis, ut credi- *Caſſel.*
tur, ſilice Bethunienſi ſtratæ, quæ adhuc pluribus locis durant à Caſleto per *Stratſelam*, *Noortberkinam*, Pontem *Stegranum* ad *Baſſeam*, item per *Poperingam*, *Vlamertengam*, *Markemum Eeſenam* ad *Brugram*, & *Rodenburgum*.

Ceterum hæc Ambachta ſive Caſtellania luculenta eſt *ſilvis Niepa*. & *Rhhouta*: illa Arce Morana nobilis, ampliſſimi proventus eſt; continet prætere pagos 52. ſuis quidem peculiaribus tribunalibus obnoxios, ſed arma, conſilia & pecuniam conferentes in opidi Conſeſſu; eminent inter hos, *Haveskercka*, *VVatenum* veteres Baroniæ, & *VVate-*
Watenum quidem olim opidum, hodie *ne.*
egregie munitum eſt, multaque antiquitatis veſtigia ſubterranea oſtentat, *Steenvorda* opidi inſtar cum Xenodochio, gentis Bellæ: *Moerbeca*, *Ruyſſchura*: *Noortberkina*, *Vletera*, *Peena* Cænobio *Peene.*
Guilielmico luculento, & Dynaſtæ ſuæ Halewynæ gentis potentiâ, & Marchionis titulo ornata. *Bolleſela*, nundinis julio ineunte frequens, ubi nuper agricola fodiens, reperit cantharum ex alba terra ingentem, in quo pœne 2000. numiſmatum includebantur, habentium effigiem ac inſcriptionem Poſthumi in

Caſſele. Galliâ Cæſaris à Lolliano devicti atque cæſi.

Eſt & hic *Abbatica* Præpoſitura *VVatenenſis* Canonicorum Regularium, item Abbatiæ *Ravesberga* & *VVoeſtinia* Virginum: aliaque PP. ei vicina, eſt & Woeſtiniæ Vicinus lacus prodigroſus, uti cui *innatant* parvæ inſulæ, bobus, ovibusque paſcuæ,& arboribus conſitæ.

VVoeſtina.

Eſt & in hac ditione *Mergemum* ſive *Mervilla* ad *Liſam & ſilvam Nepenſem* ſitum, cui finitima & vicina *Abbatia belli Prati* Virg. Ord. S. Bernardi, item interius hinc Haesbrouca opidulum ſatis lautum, linearum telarum mercatu copioſo, ac Nundinis annuis (Junio menſe) clarum: fruitur commoditate rivi effoſſi & per *nemus Niepenſe* in Liſam perducti: in hoc nemore *Niepa & Borra* torrentes ſunt in Liſam quoque exeuntes: item *Cænobium Prevenenſe* Crucigerorum, S. Trinitatis, & *Arx Regia* ampla. valida & opulenti proventus, quam coluere ornaruntque ædificiis *Robertus* Caſletanus & *Mathildis* Philippi Elſatii & *Iſabella* Philippi boni, Viduæ: Adjacet & *Moerbeca* pagus ſuorum Dynaſtarum Prætorio genere illuſtris. Eſt & hic loci, prope fines Furnenſes & Bellenſes, *Poperinga* opidum ſatis lautum & pulcher-

Merville.

Haesbrouc.

Poperinga.

cherrimis Templis inſigne, in quo cele- *Tope-*
bratur quotannis, Aprili menſe, magnus *ringa.*
omnium rerum mercatus, fiuntque plurimi panni & ſimiles merces. Agnoſcit Dominatum Abbas Bertiniæ.

Sequitur proxime *Ambachta ſive Ca-* *Belle.*
ſtellania Bella, cujus caput *Bella* ſive *Balliolum*, opidulum vere concinnum & lanificio admodum florens, nundinisque Septembri menſe, annuis, frequentiſſimis, clarum. Aſſidet illi Dynaſtia Bellæquintæ, gentis Vaſqueſæ Luſitanis oriundæ. Suevit alendæ ad diſciplinas Latinas Scholæ diligenter providere, Joanne Lottino, urbis tutore eam curam non negligente.

Ambachta ſive Caſtellania hæc pagos 10. habet, ſupra 4. quos vocant Angulos, à totidem mundi Cardinibus denominatos. in quibus *Eecka*, gentis Bel- *Eecke.*
læ: *Caſtra* Thienneſæ gentis: ubi non *Caſtre.*
minus quam Gandavi, Brugæ, Ipræ, Slipæ domum opesq; non exiguas poſſident Hoſpitales Joannitæ, quos nunc Melitenſes commendatores nominant: *Niekercke* *Nieu-*
Egmondanæ gentis, decoratus Ludo *keeck.*
literario Græcæ Latinæque linguæ, impenſis incolarum inſtituto. *Drenou-* *Dre-*
tra Dynaſtia quondam Caroli à Mour- *noutre.*
beec. *Bertena* ubi maxima pars Montis

Cattorum, in vertice geſtantis binas molas, alteram oleariam, alteram frumentariam: *Nipkercka* Prioratu opulento PP. Ord. Bened. nobilis vicus, Gentis Armentiræ. *Stegra* quoque hic ſita ad Liſam fl. per cujus Pontem lapideum via illa Romanorum, de qua modo dixi ducit: quæſtuoſa eſt lanificii, haberque in Lizæ crepidine *Arcem* validam & ſpectabilem Dynaſtæ (quæ ſtavela gens) Domicilium, non procul à *Monaſterio* PP. crucigerorum S. Trinitatis.

Stegre.

Gallo-flandria.

SEquitur hic ultra Liſam *Flandria Gallicana*, juxta Liſam protenſa, ceterisque finibus Arteſiam & Hannoniam contingens: hæc licet ambitu ſit parum ampla, pulchra tamen eſt regio, Liſa & Scaldi, itemque Lilla & Marka fluviis irrigua: Solum ejus præpingue frugum omnium, & inprimis tritici feraciſſimum eſt, optimam quoque producit *rubiam*, & præſtantiſſimum genus glaſti: ſunt & paſcua uberrima, & inde ex pecudum gregibus quæſtus copioſus. Continet *Caſtellanias*, Lilanam Duacenam, & Orchieſiam, cum dependentibus, nec non Tornacum & Tornaceſium: & in iis præpotentes aliquot urbes.

Lilana Caſt.

Caſtellania Lilana omnium ampliſſima

juxta

juxta Liſam ſi protenditur, & late interius complectitur regiunculas. *Melanthois*, *VVeppes*, *Ferrain*; *Pevele*, *Carambaut*, *Tranſcaldiam*, *&* *Comitatum*, & in iis 137. & plures pagos, frugum populique abundantiſſimos, item rubiæ herbæ, lanis, coriiſque tingendis, ne color defloreſcat, neceſſariæ, totaque eſt nobilium toparchiis plena, beneficium recognoſcentibus à Sala Lilana. antiquo Comitum Palatio, Caput ejus, atque adeo totius Gallo-flandriæ, *Inſula* eſt, urbs ampla, populoſa, nobilitate frequens ac præpotens, pulchra item & inter prima Belgii emporia numerata; quam plurimi mercatores & opifices ſagaces incolunt, imprimis textores ſajas, ſemioſſettas & mocajarros, orientis forma, texentes: eſt & hic *Camera Rationum* Bruxellenſis inſtar: major tamen hujus autoritas, prærogativa, pecuniarum diſpenſatio; ſubſunt enim huic longe plures Provinciæ; tota nimirum Flandria, Arteſia, Hannonia, Valencianæ, Tornaceſium & Mechlinienſe Dominum, quæ omnes expenſi acceptique rationes huic Collegio reddunt: ita ut Inſulanis ſit jus & autoritas cognoſcendi de Patrimonio & reditibus Principis, exigendique illorum rationes

Liſle *Ryſſel.* *Liſle.* *Inſula* *Ryſſel.*

Inſulæ. & quicquid eo ſpectat adminiſtrandi: litium vero inter ſubditos ſuos decidendarum jus eſt penes Senatum Provincialem Gandavenſem ſupra deſcriptum. Adſervantur & in hoc Collegio autographa omnia Privilegiorum huic terræ à Principe conceſſorum: Conſtatque Præſide, & 4. Rationum Magiſtris, 5. Auditoribus, 3. Graphiariis, & minoribus aliquot adminiſtris.

Inter Ædificia ſacra magnificum eſt D. Petri Templum ac Cœnobium reditibus luculentiſſimis dotatum ac Balduino Pio: habet & Cænobia utriusque ſexus Ordinis S. Franciſci, juxtimque Abb. Loſſâ PP. Ord. Bened. & Markettam Virg. ejuſdem Ordinis.

Pomæria ejus dilatata ſunt, & ſtagna, inter quæ poſita fuit, paulatim exaruere, & aſſiduâ incolarum induſtria oppleta ſunt: alluit muros ejus qua parte Caſtrum eſt Lilla fl. qui mox inferius, arrepta Marca amne, in Liſam exit.

Seclin. Porro loca hujus Caſtellaniæ potiora ſunt in ditiuncula *Melanthois*, 21 pagos complectente, *Seclinium* caput ejus, Collegio Canonicorum D. Piati Beneventani decoratum, & Decanatu ampliſſimo, ſub quo & *Ogniefum*, clariſſimæ familiæ peculium; & *Nojella* gentis Nojellæ ori-

go,

go, in Ditione *VVeppes*. *La Baſſee* opidum *Inſulæ.*
munitiſſimum prope Arteſiæ fines ad *Baſſee.*
Lillam fl. ſitum: *Waurinium*, gentis La-
liniæ, Seneſclalco Flandriæ, clarum:
Haubordin immunitatibus & Dominio
Borbonii ſtemmatis illuſtre: item *Armen-* *Ar-*
teria ad liſam ſitum opidum egregie mu- *men-*
nitum, & incolis, divitiisque affluens; *tiers.*
texitur in eo ingens pannorum vis, maxi-
me quadricolorum, habetque merca-
tum, & velut emporium quoddam ca-
ſeorum eximiæ bonitatis, qui in iſto &
finitimo omni tractu largiter premun-
tur: locus eſt in ditione Comitis Eg-
mondani: Porro Armenteriam inter &
ſtegram cis Liſam fl. ſita eſt peramœ-
na, & omnis generis rerum, tritici inpri-
mis fructuumque feraciſſima regiuncu-
la *Laleva*, Belgice *'t Lant van Loeve* di- *La Le-*
cta & 4. pagis infeſſa: quorum caput eſt *va: Loe*
Leventiſium pari cum opidis, muro clau- *ve.*
ſis, gaudens jure & privilegiis, Præpoſi-
tura inſuper nobilis & ſubſidiorum om-
nium Principi pendi ſolitorum immu-
nis: quam, licet jam Arteſiæ ſubcenſea-
tur, Margarita Conſtantinopolitana, à
Couchij Domino emtam, Flandriæ an-
nexuit.

Porrò in ditione *Inſulæ Ferrain* occur-
runt *Comines* de quo ſupra in Ypreníis
Caſtel-

Inſula. Caſtellaniæ deſcriptione dixi: item *Halevvina* opidum exiguum, ſed valde antiquum & lanificio nobile, atque illuſtris Domus cognomentum: *Buſbeca*, Giſlenæ gentis: *Robais* ſtirpis Werchiniæ Marchionatus titulo inſignitum, & *Lanoja* nobiliſſimum opidum ac validum, bonumque, in quo fit magna ſajarum copia, & aliæ id genus merces: pertinet ad Comitem Buranum: eſt & in hoc tractu *Eſpinoy* Pagus Principatus titulo nobiliſſimus, ſpectans ad Barlemontios.

Hale vvyn. *Lan-noy.* *Eſpi-noy.*

Sequitur *Pevele* ditiuncula 26. pagorum, inter quos *Ciſoin* Werchiniæ gentis, Abbatia Canonicorum regularium exornatus. & *Monſpeuele* & alii: in ditiuncula *Carembant*; *Phalempin* Abbatia quoque Canonicorum Regularium nobilis, in *Tranſcaldia* regiuncula 7 continentur pagi, qui ſunt *Velames*, *Mourcourt*, *Peſtrien*, *Glubezies*, *Caurines*, *Pottes & Pont* a li, Laye: in Comitatu circum inſulam urbem proxime 12. occurrunt.

Ciſoin.

Duay. Hæc de Inſulæ, prima Gallo Flandriæ *Caſtellania*: *Secunda eſt Duacenſis, cum Orchienſi* pagos 28. comprehendens, & agrum habens egregie frugum fertilem; & juxta Scarpum fluvium apprime

prime paſcuum : urbs ejus Princeps Duacum, ſita ad fl. Scarpam quod varie eam interluit, opidum Lautum amplum & validum ſitu ac opere, fontium copia, ac domorum (quamvis veterum) elegantia & ſplendore conſpicuum: *Emporio* tritici variiſque artibus mechanicis, maxime textura, opulentum: *Academiâ* celeberrima illuſtre, & ob ſitus, aëris & idiomatis Gallici commoditates, frequens ; *Templis* quoque pulcherrimis exornatum, inter quæ maxime eminet D. Virginis mire antiquum: *Duo* hic ſunt *Canonicorum Collegia* S. S. Petri & Amati, cum *Abbatia Pratenſi* Virg: item *Cœnobia* Crucigerorum PP. S. Trinitatis: PP. Franciſcanorum, ac Dominicanorum & alia : item extra urbem inferius juxta Scarpam *Abbatia Flinenſis* Virg. Ord. S. Bened. à Margareta Conſtantinopolitana fundata, ac duobus Flandriæ Comitum ſepulchris decorata : & inde inferius ad Scarpam. *Abbatia Marthienna* PP. Ord. Bened. fundata à Riĉtrude, Duaci Dominâ, quæ anno 687. ad ſuperos tranſiit : inter pagos hujus ditionis ſunt, *Bouvignies*, ſtirpis Nedoncellæ: *VVarlaing, Longevalla, Eſtres, Ognyeſa, Landas, Flines, Montigny, Hamel, l'Ecluſe*, & alia, Dynaſtiarum illic pars ſplendidiſſima

Duacum. *Flines.* *Marchienne.*

Tournay. diſſima à Caſtello Duaceno & Curiâ Orchienſi motum poſſeſſionemq; accipit.

Orchiſe Eſt autem *Orchiſa* bonum atq; amœnum opidum, ubi maxima copia fiunt ſajæ, & id generis mercimonia: eſtque tertium Gallo Flandriæ membrum.

Torneſis. Sequitur *Caſtellania*, *ſive Balivatus Tornacenſis* Flandriæ junctus, ita tamen ut diſtinctum maneat membrum, audiatque Ditio Tornacenſis & Tornaci, & in agros pagosque circumjectos retineat imperium: *Regimen* autem ejus conſtat 3 membris: nempe, Antiſtitibus nobili-

Dornic bus: & 4 magnis juſtitiariis: Civitas ejus

Tornay *Tornacum* Nervia Cæſaris, & 640. annis ante N. C. condita, ſitaque loco commodiſſimo, in utraque Scaldis ripa, *quod per amœnam urbem leni fluit agmine flumen*: ampla, pulcherrima, opulenta, potens, & contra hoſtiles incurſus municiſſima, *Arcem* habens inſignem & firmam, amplas & commodas domos, *Templa Cœnobia* & id genus ædificia ad miraculum pulchra: Primaria *Cathedraliſque ædes* D. Virg. condita & ampliſſimo cenſu dotata eſt, ab Childerico Rege Francorum, in qua Carolus v. Imp. anno 1531. comitia equitum Aurei Velleris celebravit, *Epiſcopatus* ejus, longe lateque diffuſus, ita

canæ

canæ & reverendæ antiquitatis eſt, ut primum Præſulem jactet, Eleutherium creatum à Papa Felice 3. circa annum 490. Viget inſuper in hac urbe *Mercatura*: Vigent artes mechanicæ, & inprimis telarum, ſajarumque textrinæ, ita ut numeret 72. variarum profeſſionum Collegia: dedit hic populus Chriſto nomen, anno 290. concionibus maxime operaque SS. Platonis & Chryſolii, qui Temporibus Diocretiani Martyrio inibi coronati ſunt. *Tournay.*

Ceterum Provincia hæc pagos complectitur, quos Flandriæ pagis annumerant circiter 60. præter 7. Hannoniæ incluſos, ſitus commoditate, ſementis fænore, paſcuisque commendabiles: in iis ſunt, *Calone, Marquain, Hertain, Ville Moy. Leſdam, Pecque* item *Mortania* cum 9. *&* *S. Amand.* cum 8. pagis; *illa* ad confluentes Scaldin, Scarpumque ſita, olim opidum fuit arce munitum, ſed belli injuriis in formam pagi redacta eſt, & ad gentem Grachtiam ex Wala pertinet: *Fanum S. Amandi* perinſignis pagus ad Scarpam fl. ſitus opidi ſpeciem nomenque portis ac foſsis præbet. Subeſt *Abbatia* ejus, Ord. S. Bened. PP. opibus & amplitudine nulli Flandricorum cedenti; adjacetque amœniſsimum *Mortagne.* *S. Amand.*

Nemus

Torna-celum. *Nemus* ab ea *S. Amandi* dictum: Mortaniæ & Sant Amando juxta Scaldin, in *Antoing.* ditione Hannoniæ, proxime adjacent tria loca antiquitate nobiliſſima: nimirum *Antonia* 1. à Tornaco Leuca, ad Scaldim ſitus amœne pagus, cum pulcherrimi operis Caſtro, quod ab M. Antonio Triumviro nomen habere putant hodie paret Principi Lignii: Altius inde ad *Obye.* Scaldin eſt *Bia* mirabili Arce conſpicuus pagus, Dominum agnoſcens Principem Eſpinoji, Sequitur mox altius *Briſfoel.* *Briſſolium* pagus exiguus ſed ampla arce nobilis, tantæ antiquitatis, ut à bifronte Jano nomen habere, pro certo, exiſtimetur, unde & ampla ibi vallis, etiam pagis aliquot infeſſa Briſſolienſis *M. de la Trinite.* dicitur, juxta quam eſt Mons Trinitatis in quo aſſerunt Jano Templum olim fuiſſe poſitum ab Albanis. Non procul *Ligne.* ab his diſtat Lignium pagus peramœnus, Arce conſpicuus, & Principatus titulo nobilis.

FLAN-

ARTESIÆ
DESCRIPTIO.

FLANDRIÆ Orientem & Meridiem verſus contigua eſt *Arteſia*, ceteris finibus Picardiam, Cameracum & Hannoniam tangens: complectitur magna ex parte ejus gentis tractum, quam Cæſar Atrebates appellat: *regio* peramœna & præſtantiſſima ut quæ *Cœlum* experiatur admodum clemens & temperatum: *Solum* vero habeat omnium rerum, (etiam vini ſi velint) feraciſsimum, ac tritici genus laudatiſsimum producens: continet 12. *Opida* muris clauſa: pagos 854. Caſtellanias 9. Abbatias complures, atque Cænobia, aliaque id genus Collegia multa. Opida prima ſunt *Atrebatum*: Fanum *D. Audomari*, *Bethuna*, *Aria*. *Bapalma*. Reliqua ſunt *Heſdinum*, *Rentejum*, Fanum *S. Pauli*, *Perna*, *Lilertium*, *Baſſea*, & *Lendium*. & præter hæc *Vetus Heſdinum* ac *Terrouana* opida diruta: *Ordines* hujus Provinciæ 4. membris conſtant ſcil. Antiſtitibus, Capitulis, Nobilibus, & urbibus primariis: Scarpa fl. in finibus ejus natus, magnam ejus partem irrigat:

Artois

Arras irrigat: ab quo teli tantum jactu abeſt
atrecht *Arrebatum vaſti ambitus civitas*: Julii Cæſaris tempore mâgni tractus caput; & Caroli Calvi ævo & inſecutis aliquot ſeculis metropolim eam agnovit tota Flandria, quæ inde avulſa nunc Arteſiæ caput eſt: Diviſa vero in duas partes, qua-
La Cite. rum altera *La Cite* altera *La ville* audit. flumine diſtinctæ ſed Ponte rurſus unitæ: Civitas quidem non ita ampla eſt, ſed pulchra tamen, amœna & propugnaculis communita, item magnifica D. Virg. Cathedrali Templo pulcherrimo, cujus Præſul & Politicus civitatis Dominus eſt, cui non jura minus & leges quam magiſtratus attribuit: Superiorem tamen agnoſcens Arteſiæ Comitem, penes quem eſt ipſius electio ſicuti confirmatio penes Papam: eſtque Epiſcopatus hic opulentus admodum ac lautus.

La Ville. Urbs *La Ville* altera Atrebati pars ampla ſane eſt & denſe habitata: ſitu & opere, muris ſcilicet ac propugnaculis latis profundisque, etſi aquæ expertibus foſsis, adeò munita, ut non niſi diutina obſidione frangi & expugnari poſsit, *Vias* habet admodum latas. *Forum* ſpatioſiſsimum & eximiè pulchrum: item *Abbatiam* ampliſsimam & totius Belgii opulentiſsimam, D. Vedaſto

urbis

urbis primo Epiſcopo ſacram: Aliaque ſpectanda Templorum ædificia, & percommodas civium domos, quarum ſingulis ſua ſunt hypogæa pavimenta, & inſolita quadam profunditate admiranda, ac à tormentorum hoſtilium ictibus tuta: in hac urbe *Sedes* eſt *Senatus* Provincialis Arteſiæ, à cujus ſententiis Mechliniam licet appellare: Porrò civibus ſatis frequens eſt, mercatoribus maxime & opificibus, varia artium genera profitentibus, fiuntque hic magnâ copia *Saja* notæ & expetitæ. *Atrecht*

Secunda Arteſiæ Civitas *Fanum D. Audomari*, fl. Aginnoni adſidens, prope Flandriæ limites, opidum firmum adeo atque munitum ut nihil ſupra: civibus quoque frequens, & Caſtellania ac juriſdictione in agros & pagos circumjectos conſpicuum, ædificiis item publicis privatiſque magnificum inter quæ potiſſimum eminet *Abbatia S. Audomari*, nunc *Epiſcopi Palatium*: Cænobium enim hoc urbis origo & fundamentum primum, evectum eſt ad dignitatem Epiſcopalem: eſtque egregii operis Templo aliiſque pulcherrimis ædificiis magnificum, & proventibus adeo Luculentis dotatum, ut referatur inter pulcherrimas & ditiſſimas Belgii Abbatias. *S. Omar*

Artois Bethune. *Bethunia* tertium Arteſiæ opdum, prope fines Caſletenſis Caſtellaniæ & Inſulanenſis ditionis ſitum eſt, lautum ſane & munitum: ſitque in ejus territorio laudatiſsimum illud caſei genus, quod per totum hoc Belgium, & extra illud diſtrahitur.

Arien. *Aria* inter Fanum D. Audomari & Bethuniam prope fines quoque Caſletenſes ad Liſam fl. ſita eſt, opidum ſane bonum & munitiſsimum, & non veteri tantum Arce, ſed & aliis ædificiis ſpectabile.

Bapaume. *Bapalma* ad fines Picardiæ ſitum opidum, exiguum quidem eſt, ſed Arce munitiſsima & ſitu firmum: ut quod circumquaque trium Leucarum ſpatio à perennibus aquis abjunctum eſt: & diffuſum, late ſatis in agros circumjectos habet imperium.

Renthy *Rentejum* Caſtrum eſt munitum, bono & amplo pago conjunctum, prope Boloniæ fines & Aginonis fontem.

Heſdin *Heſdinum* vetus, ad Cauchin fl. ſedes olim Arteſiæ & Flandriæ Comitum fuit; quo deſtructo Novum uno ab veteri, mill. ad idem flumen oportuno & mirabili ſitu ſtructum eſt, quod inter tutiſsima Belgii propugnacula habetur, ac multis privilegiis, immunitatibus lateq; gaudet juriſdictione. *Fa-*

Fanum S. Pauli, Veteris & illuſtris comitatus dignitate ac Luculenta ditione conſpicuum eſt, cujus & *Perna* membrum: *Lilertium* inter Bethuniam & Ariam ſitum opidulum ſatis lautum eſt. *Artois* *S. paul* *Perne.* *Lilers.*

Lendium opidulum quidem exiguum, ſed amplâ in locos, circumjectos ditione, & munimentis conſpicuum eſt, prope fontes & paludes Lillæ amnis: ſunt & pagi in Arthefiâ memorandi, privilegiis & nundinis decorati: ut, *Avenne* le Comte: *Aſchicourt, S. Venant, Courier, Blangy, Ligny, Pas* &c. *Lens.*

HANNONIÆ

DESCRIPTIO.

EST autem *Hannonia* ſita inter Picardiam, Arteſiam, Flandriam, Brabantiam, & Namurcum: diciturque Ditionum omnium Belgicarum (ipſius Regis Hiſpani elogio) provincia nobiliſsima, ſaltibus & ſilvis amœna, Cœlo & ſolo felix & florens, incolisque & tectis ad miraculum diſ-ferta: opida continens fere 50: pagos 950. Principatus 3. Comitatus 10. Pa- *Hannonia.* *Vrbes ejus & opida.*

res 12. Baronatus 22. Abba: 16. Arces Toparchiasque plurimas. Præcipuæ ejus civitates ſunt: *Montes*, *Valentianæ*, & *Cameracum*, quæ ultima tamen cum agro ſuo ſingularem Provinciam confiſcere videtur, diciturque Cambreſis.

Cetera opida ſunt *Bouchain*, *Queſnoy*, *Conde*, *Landrecy*, *Aveſnes*, *Chimay*. *Mariebourg*, *Philippeville*, *Beaumont*, *Maubeuge*, *Bavais*, *Binche*, *Halle*, *Raux*, *Soigny*, *Brayne*, *Engien*, *Leſſines*, *Chevre*, *Geleyn*, *Leuze*, *Fonteyne*, *Lalain*, *Montigny*, *Antoine*, *Ligne*, *Boſſu*, *Barlemont*, *Glayon*, *Traſegnie*, *Sorleth*, *Barbanzon*, *Aimeries*, *Tovin*, *Covines*, *Cambron*, *Aeth*, *Briſoel*, *S. Amand*: *Obye*, *Arleux*, *Marchiennes*, *Pecquencourt*, *Havre*, *Hourdan*, *Verchyn*, *Treſlong*: quæ fere ſunt parva & minoris momenti, præcipuæ vero urbes in itinere Pariſios à Brabantia occurrunt: & ibi ſuis locis deſcribentur.

ITER

ITER BRUXELLA LUTETIAM.

Viſis ac cognitis urbibus ac locis *Leodii* Flandriæ ac Brabantiæ viſu digniſſimis; jam te ex Brabantia per *Hannoniam* Lutetiam Pariſiorum ducam: Curru Bruxellâ commodiſſime hoc iter inſtituitur: Via ſub initium ſilvoſa eſt, mox aliquantò planior: at ſemper commodiſſima, donec *Hallas* devectus fueris 3 Leucis Bruxella diſſitas.

Opidum nomen habet à Tutela ſeu conſervatione mercium ſeu hominum, ab aëris injuria: ſitum eſt in finibus Hannoniæ qua Brabantiam tangit: ipſum modicum eſt neque opere aut ædificiis conſpicuum, à *Sacello*, ei fama & ornamentum. *Ager* in ambitu bonus, fæcunda pratis arvisque planities, quam Zinna flumen interluit, & ipſum item opidum; atque illinc rivis amnibusque auctam, Bruxellam, navium in ea & extra eam patiens, venit. *Hall.*

Arx Dynaſtarum ejus tractus olim Domus vel Prætorium fuit, in qua egiſſe ſæpius, atque etiam obiiſſe Philippus Audax dicitur, frater Caroli v. Gallia-

Halla. rum Regis, is qui per matrimonium Margaritæ Malanæ, Flandriam cum Brabantia, imo Belgicam cum Burgundia ſuâ junxit: id fuit Anno 1404. Mortui interſtina ſepulta ſunt in hoc ipſo D. Virginis Templo, Cor *S. Dionyſium* amandatum eſt, opidum Galliæ, altero à Pariſiis lapide, tumulandum inibi juxta Principes ſanguinis Franciæ; Corpus vero, balſamo prius conditum, regali pompâ ſepeliendum deportatum eſt *Divionem*, Ducatus Burgundiæ metropolin.

Templum foro imminet eleganti ſatis opere: cujus ala, ingredientibus ſiniſtra, Sacellum habet & Aram, ac ſuper eam *D. Virginis ſtatuam*: *Sacellum* modicum eſt, ornamentumque à donariis & votivis habet: Concurſus huc olim & nunc undique etiam à longinquis locis, quotannis prima Dominica Septembris, maxime, ſtato & ſolenni die, quo & 12. partim opidorum partim municipiorum Delegati ſe Hallis ſiſtunt, ſupplicationisque ſolennis comites ſunt: ac Divæ pro ſuo quisque opido aut municipio chlamydem vel ejus loco certam pecuniæ ſummam in pios uſus, pie offerunt & rependunt.

Tabula Aræ incumbens ex alabaſtro elegantiſſime cælata eſt Joannis Artiſtæ opus:

opus: *ſtatua* haut magna (bipedalis cir- *Halla.*
citer) & è puro nec medicato ligno eſt, immunis ab exitiali peſte, ab incendiis, à vi bellica; cujus rei exempla ponit Lipſius cap. 6. libri D. Virg. Hallæ; & monumentum. Poſita eſt in media ara, ſed auro puro inducta. Filium Servatorem uno, altero brachio florem lilii inauratum præfert; in Pectore monilis vice ſunt uniones 6. puri, grandes, & in eorum medio Carbunculus ſive pyropus lapis, quem rubinum nos à colore vocamus; at in capite corona eſt puri puti auri.

Sunt deinde (ut præcipua *donaria & ornamenta Sacelli* referamus) in eadem ara XII. *Apoſtoli* ex argento fabre ſatis facti: quos inibi etiam nunc eſt videre; ſimulque ad latus utrumque Aræ duos Cœleſtes Angelos, eodem metallo, candelabra præferentes, & venerationem Divæ exhibentes; Supra has ſtatus ibidem duæ ſunt militares, altera pedeſtris altera equeſtris: iſtæ pariter ex argento: ſed fuerunt duæ eodem militari habitu, puri auri, quarum Pedeſtris ſecurim, equeſtris Lanceam manu teneret: Et hæc omnia Philippi Boni munera: qui & Lampadem Aurea in ſigne munus dedit: cui aliam inauratam publica ne-

Halla. ceſſitas deinde ſubſtituit: fuit & ſtatua juſtæ magnitudinis dimidiata, ex argento, donum ejus uxoris. Denique *Tabula* eſt in qua ipſe Dux ſupplicis habitu effingitur procumbens ad D. Genua, & verſus aliquot Gallici inſcripti, annus ſubſcriptus 1455. Martii dies xx. Carolus filius ejus cognomento & re Aûdax donavit Falconem argenteum.

Maximilianus 1. Imp. conſpicitur etiam nunc, genibus nixus in ſacelli dextro Latere, tabulato paulum altiore loricatus & cetero cultu militari: Pone eum *Albertus* Dux *Saxoniæ* geniculatur, itidem armatus: Eſt & Tertius, velut per ſubmiſſionem, paululum ab illis remotior, genu pariter flexo: quem ex inſignibus gentis Meluniæ eſſe apparet, & fortaſſe *Robertus Melunius*, ejus ævi coætaneus eſt. *Dona Maximiliani* ſunt calix cum patina inauratus: cui inſculpta Auſtriæ gentis inſignia, ſuperaddito pileo Archiducali. Ejuſdem eſt D. Maximiliani ſtatua argentea, admodum bipedalis, quæ mitram capite, crucem una manu, altera gladium geſtat, & ab eo dependentes argenteas binas claves. Eſt ab eodem Arbor ſive Roſæ frutex, è puro auro, cum pluſculis ramis floribusque item bipedalis: quam ſacra-

ſacratam à ſe Pontifex Max. Maximiliano Donum, ipſe porro Divæ Hallenſi miſit. *Halla.*

Carolus v. Imp. ſtatuam argenteam viri armati genibus nixi, manibus in Cœlum ſublatis, ſupplice habitu, dedit dicavitque: idem ſcyphum grandem inauratum operis antiqui: idem militari formâ chlamydem villoſo ſerico, auro intertextam, inſignibus Imperii, & gentis Auſtriæ decoratam.

Albertus Auſtriacus Donum ſuſpendit lampadem argenteam, pondere & opere inſignem, eique vectigal annuum addidit, ut in ævum ante effigiem ſacram luceret.

Iſabella Clara Eugenia ejus uxor chlamydem ſacravit auro & argento intertextam.

Præter hæc eſt lampas argentea Julii 2. Pont M. Item ſtatua argentea viri geniculantis, donum *Fuggerorum*: Sed & *Penna argentea I. Lipſii*, argenteis catenis appenſa ad ſiniſtram, notanda omnino eſt; & ſubtus tabula cum elegantibus aliquot verſibus. Ad ſummam numerantur lampades argenteæ 20. uſibus ſacris deſtinatæ. Videntur præterea ſcipiones, fulcra, mali, aut tabulæ navium: variæ hominum aut

Halla. eventuum figuræ: vincula item, & icunculæ è cera, & ligno.

Supernæ ad aræ dextram ſuſpenſa ſunt 5. vexilla, ſpolia Chriſtano Brunſvicenſi ablata, & huc illata; adſcriptum hoc diſtichon: in quo anni numerus:

HæC tIbI ſanCta parens hoſtILIa ſIgna IſabeLLa,
BeLgarVM prInCeps ſaCra trophæa VoVet.

Extra ſacellum in ipſa æde, ſuſpenſum eſt vexillum ingens cum cruce Burgundica, donum *Buquoyanum.*

Hallis porro viâ ſatis jucunda tranſitur pagus *Thubiſe*, & inde devenitur *Braine le Comte.* 3. Hallis milliaribus diſtans: opidum perantiquum eſt, natum & conditum à famoſo illo Brenno, urbis Romæ deſolatore; ejus hodie monumentum ibi conſpicitur, perantiqua quædam Turris.

Thubiſe.

Braine

Hinc ad ſinſtram relinquitur *D muncula* quædam viridis, mirè delitioſa, arboribus contextis undique circumſepta, in quas è domo veluti in tabula ingredi poſſis; domuique tignis erectis conſtructæ, domus ramis exurgens annexa videri poteſt.

Inde, per amœniſſimum *Nemus Soigniacenſe,*

niacenſe, *Soigniacum* opidum, quarto *Montes.* Soigny
Hallis milliari diſſitum, intrabis: nomen ſumit à fluvio allabente zenna: opidulum amœnum ſitu, celebre Collegio Canonicorum, cui à D. Vincentio nomen eſt. Natalis hic locus eſt multis muſicis canorâ voce præditis, unde in hoc opido Princeps cantoribus ſuis mercedem & annua honoraria pendere ſolitus fuit.

Tribus Sogniaco leucis *Montes* Hannoniæ urbs occurrit: nomen habet à montibus ſeu collibus, quibus inædificata, eſt enim ejus pars quædam & angulus in montem ſublimen aſſurgens; cujus vertex ſpatioſus, planities multas habet leves & luſibus diverſis aptas: in his exercere ſe globo juventus conſuevit, unde & compoſitiſſimum in ipſa valle conſtitutum Caſtellum conſpicitur, & amœniſſimus in circumjacentes montes & ſilvas proſpectus aperitur. *Mons.*

Eſt Hannoniæ metropolis à Carolo Magno facta. Interluitur fluviolo Trulla, qui, è pluribus rivulis derivatus, præcipuum fontem habet ad pagum Grandrengam; fluitque continuo fere trium leucarum ſpatio verſus occidentem: atque inde in exitu hujus urbis Hainam fluvium influit.

Montes. Montes ſitu & opere ſunt munitiſſima, urbs omni ex parte inundari poteſt, & aquis cingi, inſuper præter ſitus vaſtitatem firmitatemque robuſti operis è quadrato ſaxo, muro, & triplici admodum lata foſſa, arceque decoratur; in mœnibus turres crebræ & propugnacula: intus ædificiorum magnificentia decens, platearum amplitudo: fori ſpatioſitas, fontium, limpidiſſimas aquas ejicientium, copiâ: Epiſcopi aula, novum, opus, foris inſcriptum candido muro habet: *Fortè à bello pax.*

Collegium Canonicarum & Conſilium Regium, opido lumen & famam dant Gualtrudis illuſtris mulier Lotharingiæ Princeps, pulcherrimi operis templum ſtruxit: inque eo celeberrimum Canonicarum Ordinem inſtituit, ad cultum divinum præſtandum & horas, quas vocant, Canonicas piè decantandas. Ordinem, dico nobiliſſimum, ut in quem ſolæ Dynaſtarum & magnatum filiæ recipiantur: hæ honeſto ſatis proventu ab ipſo collegio ſuſtentantur, & ſingulæ manſiones, templo ferè contiguas incolunt.

Novum & infrequens Virginum religioſarum genus videbis hic & miraberis. Ante prandium quidem ubi in tem-

plo

plo ſunt, divinum quid. & ſacerdotale præ ſe ferunt, tam veſtitu religioſo plane & candido, quam miniſterio & officio; poſt vero prandium, rejecta perſonâ, ſunt quidvis, ornantur, comuntur, ſaltant, patentq; etiam nobis: licet enim iiſdem cum lubet cœnobio exire, nubere, & pro libitu vivere: Collegio præeſt Abbatiſſa, luculentâ ditione dives. *Montes.*

Hoc Tempore Hannoniæ Comites ſunt Antiſtites ſeculares, Patroni, Cuſtodes, Judices, Protectores ac Defenſores dictæ ædis, perſonarum in ea viventium, & bonorum collegio relictorum: quibus & ſine ullo obſtaculo perfruuntur, & Antiſtitæ ſuas regendi vices mandant. Hæc autem in æternam fundationis memoriam tantam habet præeminentiam, ut ſuccedente novo Hannoniæ Comite ipſa eum magna ſolennitate ſuſcipiat, ac in Comitatus, & Dignitatis Abbatialis aliorumque bonorum à Collegio dependentium, poſſeſſionem immittat: ipſo contra jure jurando ſe obſtringente privilegia omnia, immunitates, exemtiones, conſuetudines, & profeſſiones Templi & Cœnobii conſervare.

Præterea hic ſunt *Canonici* aliquot ſed vix alii rei, quam hujus Collegii nego-

Mon-ter. tiis procurandis. In æde ipſa ſepulchrum, non ſine arte eſt, in quo ſculpta mortui & jam putreſcentis hominis imago jacet, ea ſpecie, ut vel vomitum poſſit excitare: plurimum autem & re docet & arte oblectat.

Conſilium Regium ſive Provinciale, quod Montibus eſt, Hannoniæ comitatum judicat, Valentianis modo exceptis. Judicat autem Senatus hic (qui conſtat Regio Provinciæ, hujus Gubernatore & 4. Senatoribus) definitive; ſuntque ſententiæ ejus decretoriæ: nec Mechliniæ aut alibi retractantur: cumque de plano hic procedant, utanturque ſuis municipalibus legibus, fit, ut ſine ambagibus ullis tricisve, ex æquo & bono unicuique jus reddatur. Neque vero pronunciatur decretoria ulla ſententia, niſi interveniente ſupremo Hannoniæ Terræ Balivio, tamquam Principis in civilibus ſimul & capitalibus cauſis Vicario.

Boſſu. Porrò Montibus *Boſſutum*, duabus cum dimidia leucis abjunctum inde, pervenitur: pagus ſane quam lautus, & pulcherrimo non Hannoniæ modo; ſed & Belgii univerſi caſtro ſpectabilis, & Comitatus dignitate à Carolo v. Imp. inſignitus.

Inde

Inde *Queſnoy* pagus occurrit, & tandem viâ facili Valentianæ urbs 7. Lucis Montibus diſſita. *Queſnoy.*

Nomen Hiſtorici derivare volunt ab Imperatore Valentiniano, qui in hunc locum delatus, & amœnitate fertilitateque ac temperato illius Cœlo mirifice captus, aliquamdiu hic ſubſtitit, & circa qualemcunque arcem, hanc urbem fundavit, vocatam de nomine ſuo Valentianam. *Valenciennes*

Sita eſt: *partem in valle* amœniſſima *ad Scaldim* flumen, quod opidum fere medium interluit, & junctâ Ronellâ (altero ad portam Cardonam intrante fluviolo) tantum aquæ adducit, ut præter complusculas inſulas, per ſingulos fere vicos ſubter domos labatur perennis quidam & jugis rivus; non privatis duntaxat civium uſibus; ſed univerſim quoque urbi muniendæ peropportunus, ita ut, foris potior urbis pars inundari; intus autem ſingulis pœne paſſibus extrui poſſint propugnacula: *partim in aſcenſu* eſt, & collium formam obtinet, hic latæ profundæque foſſæ, vallis, & muris validiſſimis, communitæ, adeo ut hoſti expugnatu ſit difficilis, hæc urbs, & non, niſi gemina exercitu, obſideri poſsit.

Cete-

Valenciennes Ceterum *ampla, amœna,* plurimiſque admodum ſumtuoſis ac magnificis ædificiis concinna eſt. *Templum* D. Virginis: (noſtre Dame la grande) primarium eſt, antiquum, & artificioſo opere factum, vetuſtatem redolens, ac numine plenum videtur; lumen admittens quale fere ſilvæ: Laterna illis dicitur; in medio fornicis lucem diurnam tranſmittit ad loca ſubtus poſita. Columnæ ibi triplici ordine diſtinguuntur ſolido è lapide, teretes & leves, uſque adeo ut natæ videri potuerint, partim è marmore, partim è porphyrite mirandos efficiunt arcus, & ampliſſima infra ſupraque inambulantibus præbent ſpatia, grato & peramœno aſpectu.

Præter *Templum Ioannitarum*, *Cœnobia* adeantur: Franciſcanorum PP. amplum & perpulchrum, tumulis Principum & Epitaphiis exornatum. Dominicanorum LXXX. Patribus clarum, & tumulo Joannis Avennenſis, Balduini Imp. Conſtantinopolitani nepotis illuſtre.

Religioni & piis uſibus plura ſunt dicata loca: Eſt & *Schola*, qua juventus Græcè Latinè docetur. Eſt *Domus Orphanorum*, ubi tenuioris fortunæ pueri puellæque à pluribus utriusque ſexus magiſtris

giſtris varia diſcunt opificia: & hæc omnia vel inſignem diſciplinam, & exactas leges. *Valenciennes*

Politicis ædificiis famam dant *Prætorium, Palatium Comitis*, & *Armamentarium*; *Hoc* ſpectabile quidem ſed non Dives: *Palatium* in angulo quodam verſus Scaldim ſitum eſt, antiquitus audiebat Aula Imperatoris; ubi & loci ipſius ſplendore & cœli ſalubritate capti, Hannoniæ Comites, iidemque Valentianarum Domini, ut plurimum olim habitabant: *Prætorium*, vulgo dictum *la Halle*, primario opidi foro impoſitum; ejusque frontiſpicium totum è ſecto per artem lapide, feneſtris & valvis varie ornatum; eo adſpectu & magnificentia ut ſplendorem conciliet toto foro.

Inſunt huic ædificia ab eadem & opere *Templum D. Petri*; Eximium inſuper *Horologium*, quod in edito poſitum etiam procul abſtantibus eſt conſpicuum; neque horas tantum; ſed & Lunæ aliarumque Planetarum curſum, menſes, item & 4. anni tempora, dierum, longitudinem, & alia demonſtrat.

Horologio ſubeſt *Forum frumentarium*, amplum ſane & ſpatioſum nec injuriæ tempeſtatem aëriſve expoſitum.

Supra

Valen-ciennes Supra Lanarum Mercatus: Mox Ludus gladiatorius; inde Pannorum Mercatus: *Magiſtratuum* urbanorum item *Curia ampla* & laxæ: Nec non *Publicus Carcer*. ita ut unum iſtud ædificii Corpus, quæſitâ quadam capacitate, omnia pœne complectatur membra publicis opidi uſibus neceſſaria: opus hodie bene & apte commenſuratum ſplendidum atque magnificum, natum Auctore Guilielmo, cognomento bono, Hannoniæ, Hollandiæ & Zeelandiæ Comite.

His operibus publicis adjici poſſunt 10. Pontes fluvio Scaldi injecti, quibus ſuperſtructæ ſunt amplæ quædam & commodæ manſiones, habitatæ ut plurimum à privatis iſtis aulæ, publicisque Hannoniæ terræ Quæſtoribus, aliisque miniſtris principalibus, qui omnes, omnium vectigalium urbanorum ſunt immunes.

Valentianæ porrò cum peculiarem ditionem conſtituant, ac legibus ab Hannonicis longe diverſis utantur, duplici Magiſtratui ſubſunt. In Eccleſiaſticis ſuperiorem agnoſcunt Archi-Epiſcopum Cameracenſem, cujus nomine ſedem hic habet Archi-Diaconus: in Politicis non ad Senatum Montenſem ſed recta Mechliniam provocatur.

Ma-

Magiſtratus pro ſententia dicenda eſt Triplicis ordinis: *Supremus* Præpoſito & 12. Adſeſſoribus conſtat, qui è primariis civibus deliguntur, & varios adminiſtros ſibi habent adjunctos: hodie hic quotannis renovatur. *Valenciennes*

Medius quem particularem vulgo vocant, ex aliis 25. boni loci civibus conſtat: hic petente ſummo Magiſtratu, res ad opidi ſtatum pertinentes tractat, ac nonnunquam augeri ſolet bono aliquo civium numero, qui, ut melior habeatur conſilii copia, & pro rerum tractandarum neceſſitate advocantur.

Tertius veteri more & privilegio, in negotiis majoris momenti, quæ publicum bonum reſpiciunt, convocatur ad pulſum majoris Campanæ, & repræſentat univerſum pòpulum è more Romanorum, apud quos Comitia centuriata. Hinc Centum-Viri dici poſſunt: non enim haberi poteſt hoc Concilium generale, niſi cum centum ut minimum civium interventu, nullo alienigenâ in numerum hunc intrante. Atque in hoc concilio liberum eſt unicuique civi, etſi prorſus privato, ſuper iis quæ nomine magiſtratus & Concilii Particularis exponuntur ab ordinario reip. Syndico, ſententiam ſuam dicere. Curia vero à legi-

Valenciennes legibus habet famam ; à gubernandi ratione lumen: utraque & in Civilibus ſimul & criminalibus ita hic exacta, ut exteri multoties exempla hinc ſibi petierint, quæ in Patriæ ſtatu conſtituendo ſequerentur: interque cæteros Norimbergenſes.

Subditi quamvis multi nobiles, tamen maximam partem cives mercaturæ & artibus manuariis operantur; hic Emporium (de ſtapel) vini Gallici eſt, & mercatorum opus auget: hic Linteum Cameracenſe contexitur; panni undulati & mocajarri, & alia, mercium ſimilium, genera conficiuntur. Unde fit, ut mercatores, induſtriè rei ſuæ incumbentes, & opibus affluant, & quamplurimos tenuioris fortunæ homines occupent ac ſuſtentent.

Valle Cygno ſive *Valentianis* quæ via Cameracum ducit planiſſima eſt & patentiſſima. In via ad pagum *Happam*, Happe ſitus eſt viculus, vulgo *Avennes le ſec* dictus, ubi *candidum lapidem* erui quotidie Avennes. ſcimus: qui candore ad marmor accedit, & facili labore ſubigitur & formatur; ferro obedientiſſimus, & cuivis inſtrumento ſe ſubmittit ſecandum ſculpendumque nullo plane vel ſciſſionis vel rupturæ periculo. Statuarii quia lapis natura infir-

infirmus, nec ferendis cœli injuriis, imbribus, nive, & ventis marinis eſt, ex cogitarunt conſolidandi rationem; imbuunt nimirum multo oleo, gummi juniperino, aliisque adſcitis unguentis, & ita validam ei invictamque cruſtam inducunt, ut operis perpetuitatem faciat. *Came-racum*

Tribus vel circiter ab *Happa* millitaribus, 7. vero à Valle-Cygno ſive Valentianis, ſitum eſt.

Cambracum titulis aucta in periali-bus urbs, quam Commendant bellum, forma, Cathedra, ſitus. *Cam-bray.*

Sita eſt ad Scaldim fluvium, qui mediam fere interluit proſpectu amœniſſimo; ambitu alioquin ſat magna, mœnibus turribusque valida: quâ Franciam & orientem reſpicit campo, agroque arvo per 800. aut 1000. paſſus plano ſe totam offert adſpiciendam, ita tamen ut verſus urbem leni deſcenſu, nullis umbrarum obſtaculis, nullo arborum interceptu tendatur: verſus occidentem loco humiliori ſuburbanum ingens & horti prataque ſecundum flumen optima: ad Meridiem, ultra planitiem, nonnihil declivem, proſpicis amœna vallum, & collium diſtinctione picturatos agros: ad Septentrionem collis eſt opido impendens. *Came-ric.*

Cameracum. *Portas* numerat 5: Caſtrum, genio loci & arte humana munitum eſt valide, ſitumque in edito loco: initia autem ſua debet Carolo v. Imp. Hodie præſidio Hiſpanico ſervatur, & tanta cura, ut adſpectus ejus hoſpitibus adventantibus innoxius vix concedatur: eadem fere vigilantia Mediolani caſtrum, & Senatum in Italia cuſtodiuntur, quod viatori notandum.

Inter *Templa* primas tenet D. Virgini Deiparæ conſecratum, ad petitionem Philippi 2. Regis Hiſp. à P. M. in *Metropolitanum* converſum, ampliſſima diœceſi longe lateque protenſa gaudet, ædificium partim ſæculum priſcum redolet, partim novitatem neſcio quam noſtram præ ſe fert, qualecunque eſt, Epiſcoporum defunctorum monumentis longo ordine conſtitutis, & horologio ipſo, etiam illo priore, excellente magis, non poteſt non eſſe inſigne. Inſuper Lucæ Euangeliſtæ tabula ibi oſtenditur, magni artificii opus, quo Elyſabetha Tramontana inviſit Mariam.

Præter hoc ſummum, ſunt *parochiæ* aliæ 9. *Abbatiæ.* 3. *Cœnobia* virorum 4. inter quæ PP. Soc. Jeſu, qui hic *Gymnaſium* occupant, & docent: Fæminarum item 3. *Xenodochia* & Noſocomia plura;

plura; inter quæ illud *S. Lazari* celebre *Cameracum.*
& opulentum fovendis indigenis Cameracenſibus leprâ infectis deſtinatum.

His ſacris addo politica ædificia; nimirum *Palatium Archiepiſcopi*: *Curiam*: quæ extus habet lapide inciſa omnium eccleſiaſticorum & ſecularium Electorum inſignia; in quorum medio ſtatua Caroli v. cum aureo Vellere: mox artificioſum Horologium.

Pontes item diverſos, & *Fora* rerum venalium: quæ tamen huc venientem non morabuntur: unum ex his amplum eſt, cujus una ex parte in circumjacentes montes ſublimes & arbuſtis ſegeteque virentes, proſpectus aperitur: altera pars Templum oculi objicit turri acutiſſima inſigne, & ædificia ſplendida.

Quantum ad *Regimen* urbis: *Archiepiſcopi*, ſeculares ſimul & eccleſiaſtici urbis & totius ditionis ſunt Domini, ſic ut titulos vulgo ſcribant; Archiepiſcoporum & Ducum Cameracenſium, Principum Sacri Romani Imperii, Comitum Cameracefii; licet in temporalibus ſub protectione Regis Hiſpaniarum ſint, & in ſpiritualibus agnoverint olim Archiepiſcopum Rhemenſem.

Subditorum ſtatus locuples eſt populo, commerciis, & mechanicis artibus: Texun-

Perona Texuntur hic lineæ telæ, (*Camerdoeck*) quæ operum ſubtilitate Arachnæos labores, ne dicam Palladias manus provocant, toto orbe notiſſimæ: quarum cum nive certat candor, cum ſindone tenuitas, cum byſſo pretium, & quidem tanta copia, ut à nonnullis obſervatum ſit hic ſingulis annis 60. minimum faſcium millia confici, quorum ſinguli 40. fere florentis taxentur: ſic ut in 24. centena millia florenorum abeat ratio. Quandoque faſciculus longitudine 22. ulnarum eſt, pondere 6. 7. ad ſummum 8. unciarum, pretio 300. florenorum.

Perone Hinc relicto Territorio Regis Hiſpan. ad primam Franciæ urbem *Peronam* iter dirigitur, huc, ubi ventum eſt, cuſtodes Portarum, qui in præſidio ibi, ſerio inquirunt de ſclopetis & ejuſdem generis armis; quæ ſi tecum habeas, ſatius eſt ibi deponere; &, ſub abitum ex opido, repetere, quam non profiteri, & ita periculum capitis incurrere.

Sita hæc urbs in *Picardia* ad Auſtrum, ubi Somonæ & paludibus adjacet, naturâ eſt munita, alias partes, opere manuario munitiſſima.

Fluvius *Somona* (vulgo Somme,) non admodum largus ſed altus, qui nunquam gelu adſtringitur, hic ponte jungitur,

gitur, & omnem ferePicardiam penetrat, & humectando fertilitatem auget: ita ut Pariſienſium granarium Picardia dicatur: caret vitibus ſed incuria habitantium, non malitiâ ſoli aëriſve aſperitate. *Perona*

Inter ædificia Templum D. Virginis, (in quo Canonici, ex Hybernia) videndum, ob architecturam admirabilem, cui pares Francia non multas habet. Chorus ex Auro puro fulgens omnibus Picardiæ aliis palmam præcipit: Alterum, quod famam dat eſt; Quod *Heribertus veromanduorum Comes* hic captivum detinuit *Carolum Simplicem* Galliæ Regem, qui & ibi mortuus ac ſepultus, Regno ſuo valde conturbato: nec tacendum quod hic Fœderis, cui *S. Liga* nomen fuit, prima initia cæperint, autoribus Guiſiis.

Hinc 3. mill. *Licourt*, pagus: tum 2. mill. *Nella*, & inde *Roje* opida munita: inde *Arſon Sur marc* pagus, & 5. mill. *Gournay* opidum: & 7. rurſus mill. Gall. *Senlis* opidum Epiſcopatu & lata Præfectura nobile, ſilvæ quaſi annexum: Ab hoc 10. mill. *Luteſia* ſe offert: tranſitis pagis *P. Herma* dubois: *La Chappelle* en Servois: *S. Ladre, Louvre, Gonneſſe, Pyblon, Le Bourget, S. Denis, & Paris*, de quibus omnibus ſupra in Galliæ deſcriptione diximus.

Leges ſive Cautiones peregrinantibus obſervandæ.

1. DUx itineris adſit tibi peritus: utilitatem enim adfert incredibilem; præſertim ubi ignotum, difficile aut periculoſum iter ſuſcipis: ille namque docet vias compendioſas, tuta hoſpitia, loca periculoſa, quid agendum ſit conſulit, juvatque euntem.

2. Per invia nunquam ſolus eas, neque noctu.

3. Ne cuiquam fidas ignoto, eive aſſocieris: nimis periculoſum eſt neſcire cum quo ſis; ubi, ſi cum malis ſis, de vita periclitaris, aut fortunis omnibus.

4. Frons aperta, mens clauſa, lingua parca ſit; comis & communis vultus erga omnes, animus externo nulli pateat.

5. Noveris fures & Latrones iter agere fere perpetuum: ſic enim decipiendi & furandi & occidendi occaſiones nunquã illis deſunt, & tutiores ſunt à publicis miniſtris.

6. Aleâ non certes, cum cauponibus præſertim aut nautis: nec contendas de re parva; nam in illorum es poteſtate.

7. Con-

7. Continens ſis in cibo & potu: atque à venere abſtine: vix enim ſi hæc obſervabis tutus eſſe poteris, nedum ſi aberres.

8. Nec omittes inſtrumentum aliquod tecum ferre quo oſtia munias in cauponis, quæ ſolent perſæpe ſine clave, peſſulo, ac vectibus eſſe.

9. Aliena ne ſuſcipias cuſtodienda, cum tuis ægre ſufficias.

10. Cave veriti quid importes in regionem aliquam, vel efferas: ſi enim ſupellex tua ſit minus proba, præterquam quod eam auferunt, carcere te & pecuniâ ſæpe mulctant.

11. Occaſiones in itinere obſerva & capta: ſæpe enim parvo conducuntur currus vel equi, qui alioquin ſine ſeſſore & commodo redire debent eò quo tendis.

12. Si forte per loca eundum ubi penuria & inopia rerum eſt ad victum neceſſariarum, ſis memor ex proximis locis coëmere & tecum ferre, quæ ibi uſui & neceſſaria erunt.

13. Non tantum adverſus frigora & æſtus te munias, ſed & medicamenta quædam & unguenta adverſus morbos, tibi & peregrinantibus, familiares in promtis habeas.

14. Adverſus ſitim, ex calore ortam, detineantur in ore cryſtalli, argentum, ſaccharum candium: aut ſilex qui aliquandiu in aqua frigida fontana jacuit: aut manducetur radix glycirrhiſæ recens evulſa: item fici recentes; nuclei nucis pineæ: grana malorum cydoniorum: ſemina lactucæ, cucumeris: & alia.

15. Adverſus æſtum ſtomachi, utere & glycirrhiſa, lacte tepido, aut pane ex aceto.

16. Adverſus venenum ſumtum, fiat vomitus cum butyro & aquâ tepida; aut oleo tepido: ſive aqua tepida & aceto: poſtea ſumatur lac aut butyrum & vomitus continuetur, donec nec ſapor, nec odor, neque morſus, nauſea, ullave anxietas percipiatur: & poſt vomitum ſume Theriacam Venetam, vel Mithridaticum cum aqua, ſcabioſæ aut acetoſæ.

Grana aliquot juniperi trita & in potu data; mire venenum expellere dicuntur.

17. Adverſus contagium peſtis, 1. *purga aërem* foco, ex lignis ſiccis & redolentibus, & ſuffitu ex baccis Iuniperi, Lauri, vel thure, roſmarino &c.

2. *Præpara humores*, ſumendo ſæpe pillulas Rufi: &c.

3. *Con-*

3. *Confirma Cor, ſumendo* Theriacam cum aquâ acetoſæ æſtate: vel cum vino hyeme: item Mithridaticum: cortices citri, vel limonis; conſervam roſarum, vel acetoſæ: panem ſucco limonum, aurantiorum, vel malorum Punicorum acidorum imbutum: item *maſticando* zedoariam, angelicam: pimpinellam: grana juniperi, vel lauri &c. *Odorando* radices enulæ, angelicæ aceto maceratæ &c.

4. Denique *cohibe putrefactionem*, uſu prædictorum & *diætâ* ad frigidum & ſiccum vergente: cibisque facilis concoctionis & putredini minus obnoxiis: *condimentis* ex ſuccis acidis citri, limonum, mali Punici, Aurantii, Omphacii, oxalidis: & ex aceto optimo &c.

18. Adverſus infectionem jam receptam intus, ſtatim accerſe medicum peritum: & ſi non adſit, mox cor robora, & utere pulvere ſudatorio ſcil. Theriaces opt. ℈ij. Pulveris Cardui benedicti ℈j. cum aquâ Cardui benedicti vel vino tenui: ſomnum verò fuge: Tum Theriacam, Mithridaticum: aliaque veneno iſti adverſa adhibe ter aut quater eodem die: ſemper intervallo ſex horarum interjecto. ventriculum quoque robora, & victu utere ut ſupra dixi medicum-

dicumque quam primum acceſſe. &c.

Hæc in primis peregrinanti ſervanda quoad perſonam ſuam: in itinere vero ipſo *conſiderabit* & *notabit*.

1. *Regiones* locorum, earumque nomina, vetera & recentia; item limites & ſitus.

2. *Civitates*, urbes, opida. &c. earumque nomina, conditores, & ſitus.

3. *Agros*, eorumque facies, ubertatem, amœnitatem &c.

4. *Flumina*, eaque aut allabentia, vel prope longeve diſtantia, eorumque uſus & commoditates.

5. *Mare*, alluens, & Portus, eorumque commoda.

6. *Montes*, eorumque ſitus, conditio, natura, &c.

7. *Silvas* & *Nemora*, & ſi quid aliud inſigne.

8. *Opera publica*, eaque vel *Sacra*, ut ſunt Baſilicæ, Templa, Monaſteria, Xenodochia, Collegia: *Academia Schola* &c. vel *Profana*, ut Arces, Palatia, Fora, Plateæ, Turres, Armamentaria, Portæ, Propugnacula, Pontes, Fontes Publici: &c.

9. *Opera Privata*: ſcil. quæ in civium ædibus inſignia ſunt, uti Horti, Fontes, ſtatuæ, picturæ, & ſimilia.

10. *Ra-*

10. *Rationem* denique *Gubernationis*, quo pertinent:

1. *Curia*, in qua Senatores & familiæ civium honeſtiores: Conditiones hominum ſuperiorum & inferiorum conſiderandæ & opes &c.

2. *Schola*: & in iis ratio educandi inſtituendique pueros, Bibliothecæ, & Viri docti &c. conſideranda.

3. *Vulgi mores*: quo pertinent ratio victus & veſtitus, mercatura, &c.

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE ROMA

Gallia Delineatio, per vias ſive itinera.

De Paris à Rouen.		*mil.*	*pag.*
Nueilly port.		1	15
	Madrid. 18		
Chatou.		2	19
	Ruel.		
S. Germain.		1	20
Poiſſy.		1	20
Meulan.		2	23
Pont Gallon.		1	23
Mante.		1	23
Mericourt.		1	
Vernon.		2	50
Gaillon,		1	50
Andely.		1	49
Pont del Arche.		2	50
Angonville.		1	
2. *Rouen.*			47
Quevilly Temple.		1	50
La Bouille.		2	50
Le Landon.		2	
Vateville.		2	
Quillebæuf.		2	58
Roequedille.		2	
Berville.		2	
La Riviere.		2	
Honfleu.		1	51
De Paris à Rouen.			
à S. Denis.		2	18
Eſpiney.		1	
La belle eſtoille.		1	
Franconville.		1	
Pontoiſe.		2	23
Pizeux.		1	
La ville Neufve.		1	
Le bord haut de Vigny.		1	

Clery.

	mil.	*pag.*
Clery.	2	
Magny.	1	49
S. Gervais.		
La Chapelle.		
S. Cler ſur Epte.	1	49
Giſors. 1		
Tillers.	1	49
Richeville.	1	49
Eſcouy.	1	49
Fleury.	2	48
Le bord Bauldouin.	1	
Longboel.	1	
Franqueville.	1	
Le Faux.	1	
Rouan.	1	47
La Fontaine.	3	
Du Cler.	1	
Caudenbec.	2	47
l'Iſle bonne.	6	47
Harfleu.	3	47
Havre de Graee.	2	48
De Rouen à Diepe.		
a Le Mont aux malades.		
Bondeville.	1	
Le Vaumartin.	1	
Toſtes.	2	
Les 4. Vents.	1	
Belle meſnil.	2	
Sauqueville.	2	
Longeville. 1		
S. Aubin.	2	
Jauval.		
Diepe.		48
De Paris à Amiens.		
S. Denis.	2	18
Pierre ſitte.	1	

	mil	
S. Brixe.	1	
Moiſelles.	1	
Preſſe.	2	
Iſle Adam. 1		
Beaumont.	1	
Pizeux.	2	
S. Genevieſve.	2	
Tillart.	1	
Becourt.	1	
Ouarly.	1	
Loſne.		
Beauvais.	1	2
Villiers.	1	
Rougemaiſon.	1	
Rontangy.	1	
Creveczur.	2	
Catay.	1	
Bouverne.	1	
Crecy a l'Eſcau.	1	
Villey.	2	
Champegneulle.	1	
Amiens.	3	43
Al: de Paris a Amiens.		
a Pierre fitte uts.	3	
Sercelles.		
Villiers le vel.		
Le Meſnil.	1	
Luſarche.	1	
Morlaye.		
Gouvieux eſtang.	1	
Chantilly. 1		
S. Leu de Serans.	1	
Montaterre.	1	
Creil. 1		
Ronſelay.	1	
Camberene.	1	

Clair-

	mil.	pag.
Clairmont.	1	22
S. Juſt.	4	
Bertueil v. Ab.	4	
Le Queſnoy.		
Montagulay.	1	
Flaix.	1	
S. Saulieu.	1	
Haucourt.	2	
Dury.	1	
Amiens.	1	43
Bertrange.	2	
Pierregos.	1	
Puſvillers.	1	
Corron.	1	
Pas.	1	525
Rivers.	1	
Arras.	1	521
Lens.	2	525
Le Pont à Wendin	2	
Annoulin.	1	
Noyelles.	1	318
Liſle Ryſſel.	1	327
Menene.	2	315
Cortryck.	1	303
Oeſſelgen.	3	303
Deynſe. 1 *Gend.*	2	294
d'Amiens à Calais &c.		
S. Ouyn.	2	
Donqueurre.	2	
Yvren.	2	
Noyelles en chauſſes.	1	
Pouches.	2	
Dompierre.	1	
Bures le ſeeques.	1	
Monſtreul.	2	
Le bac d'Autin.	[illegible]	

	mil.	pag.
Brequeſen.		
Frencq.	2	
Neufchaſtel.	2	
Souquel.	1	
Le Pont de Brique.	1	
Boulogne.	1	45
Marquiſe.	3	
Calais.	3	46
Waldam.	1	
Gye.	1	46
Gravelinge.	1	36
Loon.	1	321
Duynkercke.	2	56
Ghyvelde.	2	
Veurne.	2	317
Nieupoort.	2	313
Sevekote.	2	313
Bekegem.	2	
Brugge.	1	304
Gend.	8.	294
Dendermond.	4.	301
Antvverpen.	5	266
De Paris à Anvers.		
La cour neufve.	2	
Le Bourget.	1	361
Pont yblon.	1	
Gonneſſe.	1	16
Louvre.	1	361
S. Ladre.	1.	
La Chapelle.	1	361
Pont d'Arme en bois.	[illegible]	21
Senlis.	1	21
P. S. Maixent.	2	21
Compiegne. 4		
Gournaſ.	4	23
Arcon ſur Mare.	2	361

	mil.	pag.
Roye.	3	43
Neſle.	2	43
Licourt.	2	361
Perone.	3	42
Chambray.	7	357
Happre.	3	356
Valenciennes.	3	351
Creſpin. Ab.	3	
Boſſu.	2	350
Mons.	2	347
Soigny.	3	346
Halle.	4	341
Bruxelles.	3	254
Mechelen.	4	282
Antvverpen.	4	266
Breda.	8	275
Ooſterhout.	2	275
Worcum.	4	
Heuſde. 3		
Gorcum.	1	376
Boſch. 2		
Merkerck.	1	
Vianen.	1	
Vtrecht.	1	
De Paris à Soiſſon.		
à La Vilette.		
Le Bourget.	2	
Pont Yblon.		
Ville pinte.	1	
Meſnil. Mad. Rance.	1	
Ville Neufve.	1	
Dammartin.	1	16
La Goelle.		
Folempriſe.	1	
Nanteuiel.	1	
Valois.		

	mil.	
Parray.	1	
Levignan.	1	
Vaul moiſe.	1	
Val fienne.	1	
Villers Coſteret.	1	
Le ſault du Cerf.	2	
Soiſſons.	1	4
Crovy.		
Le Petit frety.	2	
Legrand frety.	1	
Chauvignon.	1	
Viſay ou Verſets.	1	
Eſtonville.	1	
Chinay.		
Seuilly.	1	
Laon.		40
S. Marcel.	1	
Aulnoy.	1	
Chery.	1	
Pagny.	1	
Rouy.	2	
Bretagne.	2	
Le Bucoy ferme.	1	
Guiſe. V. ch.	1	42
De Paris à Rheim.		
à Pentin.	1	
Bondis.	1	
Livry Abb.	1	
Ville Pariſis.	2	
Claye en France.	1	
Villeroy.	2	
Meaux.	3	29
Le Guay à Treſme.	3	
Liſy ſur Ourq.	1	
Coulon.	2	
Gandelu.	1	22

Haute.

	mil	pag.
Hauteneſme.	1	
Somme l'an.	2	
La Croix.	2	
Velay.	1	
Saponnay.	1	
Fere en Tartenois.	1	40
Neſle. Cohan.	1	
Ygny Ab.	1	
Lagery.	1	
Tramery.	1	
Urigny.	1	
Orme.	2	
Rheims.	1	
De Paris à Mets.		38
à Claye uts.	6	
Meaux.	4	29
Trille port. bac.	1	
S. Jean de jumeaux.	1	
Fais.	1	
Monceaux.	1	29
La ferte ſous jouare.		29
Luſancy Port.	1	
Nantoy ſur Marne.		
Charly ſur M.	1	
Mont de bonnay.	1	
Eſſaulme Ab.	1	
Chau. Thierry.		29
Panoy.	2	
Sauvigny ſur M.	2	
Dormant.	1	40
Le Port à Pinſon.	2	
La Gave de Ligny.	1	
Ponſelet ſur Bourſaut.	1	
Mardeux.	1	
Eſparnay. V. Ab.	1	39
Ay.		39

	mil.
Jallon.	2
Matougle.	1
Pluvot.	2
Chaalons.	1
S. Germain.	2
Poigny.	1
La Chauſſe.	1
Vitry le François.	3
S. Deſier.	3
Ligny.	3
Vaucouleur.	4
Nancy. 5	
Toul.	3
Pont a Mouſſon.	6
Jovy.	2
Mets.	2
Chau Salins.	5
Marſal.	2
Phalzburg.	4
Saverne.	2
Strasburg.	6
Hagenau.	4
Weiſſenburg.	4
Landau. 4	
Spier.	3
Heydelberg.	3
Weinheim.	2
Beymsheym.	2
Swingeberg.	1
Darmſtat.	2
Ablerheylgen.	1
Springlingen.	1
Francfort.	1
Ments.	4
Bingen.	4
Drekhuſen.	1

Ober-

	mil.	pag.
Oberweſel.	2	
S. Gewer.	1	
Boppar.	1	
Cobelens.	2	
Andernach.	2	
Rhineck.	2	
Sinez.	2	
Bonn.	3	
Collen.	3	
Adde anſ. Col. 50.		
De Paris à Troye.		
a Pont Charenton.	1	15
Creteil.	1	29
Boiſſy.	2	
La Vallee de gros bois.	1	
Brie comte Robert.	1	30
Suines.	1	25
Melun. 4		
Guigne Putain.	2	
Morman.	1	
Grandpuis.	2	
La Maiſon rouge.	1	
Nangis.	1	30
Rampillon.	1	
Velaine.	1	
Provins.	2	30
S. Ordin.	1	
La Queve.	1	
S. Merian.	1	
Nogent ſur Seine.	1	32
S. Aubin.	1	
S. Loup.	2	
Les 3. Maiſons.	2	
Le Pavillon.	3	
Troye à.	3	36

Bre-

	mil	
Bremande.	1	
La Vacherie.	2	
S. Patre.	2	
Chappes.	1	
Foucheres.	1	
Bourguignon.		
Bar ſur ſeine.	1	
Ville neufve.		
Pont ſur ſeine.	1	
Buſſeul.	1	
Neufville.		
Gie-Goulcron.	1	
Muſſy l'Eveſque.	1	
Cheretierry.	2	
Chaſtillon ſar ſeine.	2	2
Bonecy.	1	
Chameſſon.	2	
Aſay le Duc.	1	2
S. Mars.	2	
Ampilly.	1	
Baigneux les juifs.	1	
La Perriere.	1	
Chanceaux.	1	21
Champigny.	1	
S. Seyne Abb.	1	
Val de Suſon.	2	
Le Cheſne rond.	1	
Talan à droit.	1	205
Dyon.		204
De Troie uts. à.		
Bar ſur ſeine.	8	36
Loche.	2	
Autricourt.	2	
Ruz les Aux.	1	
Donſerroy.	2	
Logny.	2	

Arques

	mil	pag.
Arques en Barois.	2	
S. Martin.	2	
Tournonne.	2	
Langres.	2	36
De Paris à Sens &c.		
Pont Charenton.	1	15
Ville neufve S. George.	2	30
Corbeil.	3	25
Jarre Ab.	1	30
Brie Comte Robert.	2	30
Eury.	1	
Limoges.	2	
S. Germain.	1	
Melun.	1	25
Sivery.	1	
Chaſtillon.	2	
Vallence.	1	
Motereau fautyonne.	1	28
Ville neufve leguiard.	1	32
Pont ſur yonne.	3	32
Sens.	2	38
Veron.	3	32
Ville neufve le Roy.	1	32
Yvigny ſur yonne.	4	32
Auxerre.	5	32
De Paris à Sens.		
Ville juifve.	1	
La Sauſaye.	1	
Juveſy.	1	
Ris.	1	
Eſſone Corbeil.	1	25
Le Pleſſis.	1	
Pont Thiery.	1	25
Les hautes loges.	2	
Les baſſes loges.	1	
Fontaine Belleau.		26

Moret,

	mi.
Moret.	2
Ville neuf. la guiard.	4
Sens uts.	5
De Paris à Nevers &c.	
à Eſſone uts.	6
Les Verneaux.	2
Bionne. 3	
Corance.	2
Milly.	2
S. Mathurin.	2
La Chapelle la Royne.	1
Pont a Gaſſon.	3
Mont Argis.	3
Mormant.	1
Nogent.	2
La Boſſiere hoſtell.	3
Briare ſur Loire.	2
Bonny.	2
Neuvy.	1
La Selle.	1
Coſne ſur Loire.	2
Magniſy. 3	
Male Taverne.	2
Sancerre, 1	
Poully.	2
Le menil.	1
Charite.	2
Germigny.	2
Pougne. thermæ	1
Nevers.	2
Magny.	3
S. Pierre le Mouſtier.	3
Ville neufve.	3
Moulins.	3
Talon.	1
Beſſay.	2

S. [illegible]

	mil	*pag.*
S. Loup.	2	
Varennes.	1	92
De Varennes à.		
S. Geran.	2	
Parigny.	1	
La Paliſſe.	1	92
La tour.	1	
S. *Martin.*	2	
La Pacaudiere.	1	
S. Germain l'eſpinaſſe.	2	201
Rohanne.	2	202
l'Hoſpital.	1	
S. Saphorin de Lay.	1	
La Fontaine.	2	
La Chapelle.	1	
Tarare,	1	299
S. Antoine.	1	
La Breſle.	2	199
La Tour	1	
Lyon redi.	2	103
De Lyon à		
Varennes, uts	7	92
Verneuil.	3	
Le mont aux moines	3	92
Coſne Bourbonnois.	4	92
La Bruyere d'Aubeſpin.	4	
Aynay le Chaſtel,	3	
Le pont Dids.	2	
Dun le Roy.	2	88
S. Juſt.	4	
Bourges.	3	103
De Paris à Orleans.		
Arcueil.	1	24
Bourg la Royne.	1	
Le pont Atoine.	1	
Logiumeau.	2	25

	m
Montlehery: Linas.	2
Chaſtre.	2
Torfou.	1
Eſtrechy le Laron.	1
Eſtampes.	2
Ville Sauvage.	1
Monerville, a droit.	2
Angerville la gaſte.	2
Champ a Lorry.	2
Toury.	1
Chau Gaillard.	1
Artenay le galeux.	2
La Croix briquet.	1
Langenerie.	1
Sercotes.	1
N D. des Aides.	2
Orleans.	1
Olivet.	1
Meneſtreau.	5
Pierre fitte.	5
Soeſme.	5
Neuſvy.	2
Bourges.	2
De Paris à Chartres &c.	
a P. Antoine. uts.	3
Maſſy.	1
Paleſeau.	1
Corſay.	1
S. Cler de Goumais.	2
Gif Ab. 1	
Chaumuſſon.	1
Chevreuſe, 1	
Bonnelles.	1
Rochefort.	1
S. Arnoult.	1
Ably.	2

G.

	mil.	pag.
Gallardon ou-		
Le Gue de Lorray.	1	
Chartres.	3	69
Thinas.	2	
Le bois de Fouchere.	3	
Ronneval.	2	59
Marbone.	2	
Chau Dun.	1	68
Cloye.	2	
Perou.	3	
Vendoſme.	2	67
De Paris à Mans &c.		
Chartres, ut.	18	
S. Luparche.	2	
Courville.	1	
Longlappes.		
Friaiſe.	1	
Champron.	1	
Molandon.	1	
Forges.	1	
La Cloche.		
Nogent le Rotrou.	2	68
Beleſme. 4		
La Ferte Bernard.	4	68
Seauz.	2	
Connaray.	2	
S. Mars de la bruyere.	2	
Yvray.	2	
Mans.	1	65
Beaulieu.	1	
Beaumont.	4	
Pont neuf.		
S. Victor.	2	
Courbeis.	1	
Alencon.	1	51
De Paris à Alencon.		

N. D.

	mil
N. D. de Boulogne,	1
Le pont S Cloud.	
Vaucreſſon.	1
Verſaille. 1	
Ville preux.	3
Neaufle le Chaſtel.	2
Monfort 2	
S. Aubin.	
La Queue.	1
Houdan.	1
Gouſſa inville.	1
Marolles.	
La meſangere.	
Ceriſi.	
Dreux.	1
Anet. 2	
Loings.	3
Brezolles,	2
La Ferte au Vidame.	2
S. *Mauris*.	2
Les 3. Cheminees.	2
Touronde.	1
La Tarme: mont.	1
Mortaigne.	1
S. Aubin.	1
Pont. montis ambert.	1
Le meſle ſur Sarthre.	1
Pont Fromont,	1
Le meſni beroul.	1
Le jeu de paulme.	2
Alençon	1
De Paris à M. S. Michel.	
à Dreux. uts.	15
Nonencourt.	2
Tillers.	2
Verneuil.	2

	mil.	pag.
Les Barix, maiſon.	2	
l'Aigle.	2	50
Mautuſſon,	1	
Eſchaufour.	1	
Les Forges.	2	
Hieſme.	2	
Chambuy.	2	
Trun a l'orge.	2	
Les ponts d'Aulnay.	1	
Crocy.	1	
Falaiſe. Guibray.	2	53
Martigny.	1	
Le pont d'Oly.	2	
Conday.	2	
Trincquebray.	3	54
Vire. 2		
Mortain.	4	55
Belle fontaine.	1	
Montigny.	1	
Menoſane.	2	
Avrenches.	2	55
M. S. Michel.	3	55
S. Malo. 4		57
De Paris Caen.		
a Hieſme uts.	32	
Trun uts.	4	
La Chap. Soucquet.	1	
Vicques.	2	
Jorob. P. ſur yve.	2	
S. Pierre. v.	2	
S. Laurent de vaul.	3	
Caen.	3	52
La croix de Carenton.	3	
S. Leger.	2	
Bayeux.	2	51
De Caen à.		

	mil
Juvigny pont.	1
Cormolin.	1
S. Lo.	1
S. Gillis en Conſtant.	1
S. Benoiſt des ombres.	1
Le Parc de Conſtance.	1
Conſtances.	1
De Caena.	
Colonelles.	2
Ranville.	1
Salenelles.	1
S. Sauveur de Dive.	2
S. Martin.	2
Touque.	1
Honfleur port.	3
De Paris à Eureux.	
à Dreux uts.	15
Anet. 2	
Verneuil uts.	6
Condey ſur iton.	1
Bretheuil.	
Donville.	1
Herveaux.	1
Eureux.	2
Les Planches.	2
Louviers.	1
Pont de l'Arche.	2
Sur Seine.	
Normanville.	2
Rouen.	1
De Tours à Orleans &c.	
a La ville aux Dames.	1
Monlouys.	1
Bondeſir.	1
Luſſant.	1
Amboiſe.	1

	mil	pag.
Le haut chantier.	1	
Veufves.	2	
Eſcures.	2	
Chaumont. 1		75
Chouzy.	2	
Blois.	2	73
Vendoſme. 6		
Monlivant.	1	67
Chambourg. 1		
S. Die.	2	74
Noan.	2	
S. Laurent des eaux.	2	73
Baugency. 1		
Lailly.	2	72
Meun. 2		
N. D. de Clery.	2	
Orleans.	3	73
S. Denys.	1	70
La cour dieu Ab.		
Gregeau.	2	72
S. Benoiſt Ab.	1	27
Sully.	1	72
Gien le vreil.	2	27
Gien.	1	27
Santimaiſon.	2	
Briare.	1	27
De Tours à Bourges.		
Mont Louis ut ſup.	2	78
Dyerre.	1	
Chenonceaux.	1	79
Montrichard.	2	79
Teſeè.	1	75
S. Aignan, ou Noyers.	2	75
Pont de Saudre.	4	
Ville Dieu.	1	
Ville Franche.	1	

	mil.
Meneſtreau ſur Cher.	2
Mory.	2
Vierzon.	1
Meun.	3
Bourges.	3
S. Juſt.	3
Dun le Roy.	4
Le pont Dids.	2
Aynay le Chaſtel.	2
La Bruyere d'Aubes.	3
Coſne Bourbonnois.	4
Ville Franche.	2
Zaſeret.	2
La Coutz.	2
Chantelle.	2
Genſac.	2
Gannat.	2
Aiguiperſe.	2
Auchy.	2
Rion.	2
Monferrat.	2
Clairmont.	
De Tours à la Rochelle.	
Pont S. Avertin.	2
Monbaſon.	1
S. Catharine.	2
S. Maure.	1
Le port de piles.	2
d'Angler.	1
Chaſtelleraud.	2
Genon.	1
La Tricherie.	2
Le pont des Anſes.	2
Poictiers.	1
Crouſtelles.	1
Colombiers.	2

	mil	bag.
Luſignan,	1	82
Rouilly.	1	
Le Perron S. Maixent,	1	
Souldan,	2	
S. Maixent.	1	84
l'Iſle Dieu ſur ſeure,	1	
Nyort,	2	
Fontenay.	2	85
Le Neufoire,	2	
Courſon.	1	
Nuaillay.	2	
La Rochelle.	3	109
De Tours à Talmond.		
Savonniers,	2	
Colombiers,	1	78
Vallere,	2	
Le port Huaul,	2	
La Belle croix,	1	
Beugnay,	1	
Chinon,	1	81
Le P. de la Nonnain.		
Richelieu. 4		79
Loudun,	2	81
Pas Dieu.	2	
Touars.	2	33
S. Amand,	2	
Breſſuyre,	2	
Maleuvrier,	3	
Mallelieure,	2	
Montournoy,	2	
S. Meſmin.	2	
Pouſange,	3	
Tillay,	3	
Le puis beliard,	2	
Bourgnouan,	2	
Tourignay,	2	

	mil.
S. Florent.	2
Le Tablier.	1
Les *Mouſtiers.*	2
La Guignardiere.	2
La Grancha de Talmond.	2
Talmond. port.	2
De Tours à Nantes.	
Marmonſtier.	
Port *S.* Cyre.	1
Maille.	2
La pile S. Nicolas.	1
S. *Mars.*	1
Langez.	1
S. *Michau.*	1
La Chapelle blanche.	3
Chouzay.	2
Varennes.	2
Breze. 1	
Saumur.	2
S. Fleurent.	
S. Martin de place.	2
Les Roſieres.	2
Gunault Abb.	
S. Mathurin	2
Pont de Sorges.	2
Angers. 1	
Pont de Cee.	
Bouchemaine.	
Savonnieres.	1
S. Germain.	2
Chantonce.	1
Ingrande.	2
Ancenis.	4
Oudon.	2
Maulne.	2
Nantes.	2

	mil.	pag.
Le Temple.	4	
Savenay.	2	
La Roche bernard port.	4	
Guerande. 4		60
Muzillac.	3	
Ambon: maiſon des Ducs.	1	
Vannes.	1	59
De Tours à Rennes.		
Angers. uts.	27	
La touche aux aſnes.	3	
Le Levioux.	3	
La Chapelle blanche.	3	
S. Julien.	1	
Chau Brianr.	3	
Rougen.	2	
Les 3. *Maries.*	3	
S. Arnoul des boiſſeaux.	1	
Vers.	1	
S. Eſtiers faubour.	1	
Renes.		58
Loſſrei.	1	
S. Aubin de Cormier.	1	
Fougeres.	2	58
Vitray. 5		
Hervec.	2	
Vautortu.	2	
S. George.	2	65
Maynne.	1	
Le Rubay.	4	
l'Auron.	2	
S Cir.	2	
Prez.	1	
La Lacelle.	1	
Pont *S.* Denis.	1	50
Alençon.	1	

		mi
De Renes à.		
La Barre Becchorel,		5
Dinan,		5
Chau neuf,		3
S. Malo.	Dol. 3	2
De Nantes a Breſt.		
La paſque laye,		3
Bogaric.		2
Roſet landes,		2
Redon,		3
Pont Corbin,		2
Maleſtroit.		3
Goſſelin,		4
Noyal,		3
Pontivi,		1
Le Goiret,		3
Roſtrenen,		2
Kerchais,		4
La ſeulee,		4
Lommeral,		3
Landerneaur port,		2
Breſt.		2
De Nantes a Rochelle.		
a Toufou.		3
Montagut,		3
S. George,		1
Fargen,		2
	Roche ſuryon, 2	
Chantaulnay,		3
Langon: S. Hermine,		3
Marans,		4
Rochelle,		3
Netre,		1
Agolin,		1
Yve,		2
Pont de Soile.		1

	mil.	pag.
Chertre.	1	110
Tonay.	2	108
Bord.	1	
S. Savignien.	1	
Taille bourg.	1	108
S James pont.	1	108
Xainctes.	2	106
Port Chauveau.	3	107
Conjac.	3	104
Jarnac.	2	104
Chau neuf.	3	104
Angouleſme.	3	103
Rochefaucault.	4	105
Rochecovard.	5	105
Limoges.	5	98
De Xanctes à Lyon.		
a Limoges. uts.	28	98
S. Prieg.	2	
S. Sauviat.	3	
Compan.	2	
Feletin.		99
Pont Chazon.	2	
Cirye.	2	
Ache.	1	
Pont de mur.	3	97
Pont Hubard.	2	97
Mons Comi glacialis.	1	
Clairmont.	4	95
Monferrand.		96
Pont de Chaſteau.	2	
Bourgat.	1	96
Leſou.	1	
Tiert.	2	97
La Cortade.	2	
La poſte.	2	
Noir eſtable.	1	115

l'Hoſpital.
Boen.
Boutereſſe.
Syve. S. Agette.
Naeone.
Feurs.
S. Martin.
Courzleu.
S. Genis d'Oliers.
Lyon.
Xanctes à Poictiers &c.
Veneran. 1
Eſcojaux. 1
Brioleu. 1
Paillerze. 2
Aulnay. 1
Ville Dieu. 1
Brion. 2
S. Leger: meſle. 2
La motte S. Heray. 1
Chevais. 1
Luſignan. 2
Colombiers. 2
Poictiers. 2
Oſance. 2
Belleſaye. 1
Varennes. 2
Mirebeau. 1
Loudun. 3
Menſtreulbelay. 5
Doue Amphithe. 2
Briſſac. 4
Pont de Cee. 2
Angers. 1
d'*Angouleſme à.*
Pont de Touvre.

	mil.	pag.
Tourines.	2	
Maule.	1	105
Ruffec.	3	
La maiſon blanche.	3	
Chaubray.	2	
Covay.	2	
Valence Abb.		
Vivonne.	3	
Rouſſigny.	2	
Crouſtelles.	1	
Poictiers.	1	82
De Xainctes à Bordeaux.		
a Les Arenes.	2	
Ponts.	1	107
S. Gervais.	1	
Preſſac.	1	
La Tenaille. b. Ab.	1	
S. Duiſan.	1	
Mirembeaux.	1	108
Petit Beauvoir.		
Plaine Seve.	1	
S. Aubin.	2	
Le pais de feneſtres.	1	
Eſtauliers.	1	
Pontet.	1	108
Blaye.	1	111
Roche d'Eſtaux.	1	
Bourg. paſſe, rio à.	1	112
Monferrant.	2	116
l'Ormond paſſe, rio à.	1	
Bordeaux.	1	113
De Bordeaux à Tholoze.		
a Beugles.	1	116
Caſtres.	2	116
Podenſac 2. Rion.	2	116
Cadillac.	2	116

	mil.
Langon.	
S. *Macari*.	2
Bazas.	
La Reole.	2
S. Baſile.	2
Marmande.	1
Tonins.	2
Caumont.	
Aiguillon Clerac.	1
Port S. Marie.	1
Nerac.	
Agen.	2
La Force.	1
La magiſtere.	1
Valence.	1
Malauſe.	1
Moiſſac,	1
Fond de l'eſtoille.	2
La Palliole.	1
Montauban.	1
Brezolles,	1
Le Clou.	1
La Baſtide.	1
Fronton.	1
Bouloc.	1
Bourguieres,	1
Tholouze.	1
De Bordeaux à Bajonne.	
a Tauliers.	1
Petit Bordeaux.	1
Aubarp.	1
Belin.	2
Muret.	2
Lypoſte.	2
La Bauhere.	2
Janquillet.	2

	mil.	pag.
La Harie.	2	
l'Eſperon.	1	
Caſtels.	2	
Mageze.	2	
S. Vincent de Tiroſſe.	2	
Le Barac de la bene.	2	
S. *Martin.*	1	
Bajonne a uts.	2	123
S. Martin.	2	
Le Barac.	1	
Aubin port.	4	
Acqs.	1	122
Tartas.	4	
S. *Sever.*	3	122
Le *M.* de marſan.	3	122
Poy de ſault.	3	
S. Juſtin.	1	
Creon.	1	
Gabarret.	2	
Sols.	3	
Nerac.	3	119
Agen.	3	117
d'Agen à Limoges.		
a Caulet.	1	
N. D. de Garimas.	1	
S. Antoine.	1	
Ville neufve d'Agen.	1	118
S. Ragonde.	1	
Montilanquin.	1	
Biron.	2	
Monpenſier.	2	
Monferrand ch:	1	
Cadouyn.	1	
Limeil.	1	
Le Bugo.	1	
Roffignac.	2	

	mil
Bonneval.	1
Ajac.	1
Gabilon.	1
Tour Toirac. Abb.	1
S Raphael.	1
La *Monaille*.	2
l'Hoſpital.	1
S. Hireois.	2
La Tours.	2
Limoges.	3
De Tholouze à Pampeluna.	
l'Iſle Jourdain.	4
Gimont.	2
Ouinet.	2
Aux.	3
Baran.	2
Monteſquiou.	2
Mars jac.	3
Malbourget.	2
Noya.	2
Miolans.	2
Bourg d'Arbec.	3
Orthes.	2
Pont d'Orthes.	2
Sauveterre.	3
S. Palais.	2
S. Jean pied de port.	3
Roncevalles.	3
Pont de paradis.	4
Pampeluna.	5
De Tholouze à Lyon.	
à Caſtel Mouron-	2
Gemil.	1
Buzot.	1
Rabaſtans.	2

La Vaur. 2

	mil.	pag.
Gaillac.	2	139
Albii. 2		
La Barriere.	3	
Valderie.	1	
Tennon.	3	138
La *Motte*,	2	138
Rodez.	3	
Eſpalon.	4	93
La Guiole.	3	93
Chaudes aigues.	3	
S. Flour.	4	
Moncalin.	2	
La Voulte.	2	
Poulaguet.	2	
S. Badel.	3	
Crapone.	2	
Le pont Emperat.	1	
S. Bonnet.	3	115
S. Marcellin.	2	
S. Rambert.	1	115
La font: *S.* Galmier.	1	113
Chazelles.	1	113
Yſeron.	2	112
Grizieu.	1	
Lyon.	1	193
De Dholouze à Avignon.		
S. Agne Cadenet.	1	
Donneville.	1	
Montiſcart.		135
Ville nouvelle.	1	135
Ville franche.	1	135
Vignonnet.	1	
La Baſlide.	1	
Caſtelnau d'Arry.	1	135
S. Taponl. 1		135
Ville Pinte.	2	

		mil.
Alzone.		1
Ville ſeiche.		1
Carcaſſone.		2
	Aleth 4	
Berberat.		2
Mont.		2
Leſignan.		1
Ville d'Arne.		
Narbone.		2
Conſen.		1
Niſſe.		2
Beziers.		1
Trente.		1
	Agde. 1	
S. Ubery.		2
	Pezenas. 1	
Lupiat.		3
Bougigne.		2
Gigen.		2
	Frontignan. 1	
Monpelier.		2
Caſtelnau.		1
S Breſt.		2
Valergues.		1
Lunel.		1
Pont Codonien.		1
Niſmes.		3
S. Gervais.		1
Pont de Garde *Vzez.* 3		1
Ville neufve.		4
Avignon.		
d'Avignon à Marſeille.		
a Ville neufve, uts.		
Monfront.		2
Beaucare.		2
Taraſcon.		

	mil.	pag.
Arles	2	161
S. Martin le Crau.	3	164
Touts Sainɛ̃ts.	2	164
Chamas.	2	164
Berre.	2	165
Cabanes.	1	165
Les Penes.	3	
Marſeille.	3	165
Aix.	4	157
Tres.	3	
S. Maximin.	3.	170
Bregnolles.	3	170
Le Luc.	3	
Vidauben.	2	
Le muy.	1	
Pogeton.	1	
Frejus.	2	160
N. Dame.	1	168
Napoli.	1	169
La Cane.	1	169
Antibo.	3	169
Ville neuſve.	1	
S. *Laurens.*	1	
Nizza.	1	
d'Aix à Avignon &c.		
S. Canat.	1	
Lambeſe.	2	171
Orgon.	3	171
Noues. paſſe rio.	3	
S. Cheman.	1	
Avignon.	1	172
Ville neuſve.		156
Roquemaure.	3	
*M*onfaucon.	1	
Vzez. 2		
*L*oudun.	1	156

S. Eſte-

	mil.
S. Eſteve.	2
Bagnols. 2	
Pont *S.* Eſprit.	2
Le Bourg Andioc.	2
Viviers.	3
D' Avignon à Turino. Hic Literæ ſanitatis impetrantur.	
Entragues.	2
l'Iſle 2	
Carpentras.	2
Vaucluſe 2	
Mourmoron.	2
Sault: Comte.	3
*S*adaron.	3
Empore.	3
S. Lazare.	3
Saux.	3
Tallard.	1
Gap. 2	
Roſſet.	4
Embrun.	2
S. Creſpin.	3
S. Martin.	2
Briançon.	2
M. Genevre.	
Seſane.	4
Oux.	3
Exilles.	4
Suſa. *Hic exhib. littera Sanitatis.*	3
Bozolengo.	1
S. George.	1
S. Antoine.	1
S. Ambroiſe.	1
Veillane.	1
S. Antoine Abb.	1

Riv

	mil.	pag.
Rivoli.	1	
Turino.	3	
d'Avignon, à Lyon.		
Pont de Sorges.	2	171
Courtezon,	2	175
Orange,	1	174
Pont ſur Egues,	1	
Piolen,		
Mournas,	1	174
Mondragon.	1	183
Pont. S. Eſprit,		194
N. D. de plans,		183
La palu,		
Pierre latte,	1	183
Donzere,	1	183
Cbau neuſ,	1	
Viviers.		218
Moutelimar,	1	183
d'Arbieres,	1	183
l'Auriol.	2	
Le port de Livron,	2	183
Soyons, 1		228
Valence,	3	181
Le port d'Iſere,	1	183
Romans, 1		184
Thain: Tornon,	1	184
La maiſon de pilate,	2	184
S. Vallier,	1	184
S. Rambert,	2	
Rouſſillon,	2	
Auberive,	2	
Vienne,	2	179
S Saſorin,	2	
Lyon.	3	193
De Lyon à Paris.		
vide ſup. col. 14. 15.		

	mil.
De Lyon a Bourges.	
Sup. col. 15.	
De Lyon a Limoges.	
Vid. ſup col. 31.	
De Lyon a Tholouſe.	
vid. ſup. col. 38.	
De Lyon a Turino.	
S. Prix: la Ferrandiete,	1
Erieu.	2
Artas ou *Merieu.*	2
Champiere.	2
Rives, bonnes eſpees.	3
Moyran.	1
S. Robert.	1
*S. Ma*rtin.	
Grenoble.	
Chau Vizille.	2
Olivet.	2
Bourgduiſan.	3
*L*anſy.	2
Grave.	2
La *M*agdalene.	2
*M*onſtier.	2
Briancon.	2
*S*uſa uts col. 42.	14
Turino. uts ibid:	10
De Lyon à Turino ab: Hic & littera ſanitatis impet.	
S. Laurens.	2
*L*a Verpillere.	2
Bourgouin.	2
La Tour du Pin.	2
Le pont beauvoiſin.	3
Aignebillette.	2
Chambery.	2
*M*onmelian.	2

Ai

	mil.	pag.
Aiguebelle.	4	
Argentiere.	1	
Epiere.	1	
La Chambre.	1	
Pont Amafre.	1	
S. Iean de Maurienne.	1	186
S. Julien.	1	
S. Michel.	1	
S Andre.	2	
Modane.	1	
Vilars.	1	
Balemon.	1	
Tremignon.	1	
*La*nebourg.	1	
M. Cenis.		
La poſte.	2	
La grande.		
La Ferriere.	1	
Novaleſe.	1	
Suſa.	2	
Turino ut col. 42.	10	
De Lyon à Geneve.		
Arguebelle uts.	21	
Eton.	1	
La Chagnee.	1	
S. Vian.		
*S*ervage.	1	
Vertu.	1	
Meulon.	1	
Savery.	1	186
Nicy.	1	186
Croiſille.	1	
Belmont.	1	
Geneve. redi alia via.	2	187
Lanſi: *S.* Jean.		
Verny.		

Le

	mil.
Le pont de Chancy,	2
Coulonge,	1
l'Eſcluſe.	1
Longeret,	
M. Credo,	1
Balon,	1
Chaſtillon,	1
S. Germain,	1
Piſſe vache,	2
Nantua,	
S. Martin,	1
Pont de maillan,	
Sardon,	2
Gezerieu.	1
S. Jean le vieil,	
Ambournay Ab.	
Cormon,	1
S. Mori,	
Le port de Chazey,	1
*M*onluel,	3
Neyron,	2
Lyon.	1
De Lyon à Dyon.	
S. Cyre,	1
Collonges,	1
Iſle Barbe,	
S. Germain,	1
Trevoux.	
Ance,	2
Villle franche,	1
S. George,	1
Belleville,	1
S. Jean d'Ardny,	1
S. Roman,	1
Varennes,	1
Maſcon,	1

S.

		mil.	pag.
S. Jean de preſche,		1	
	Cluny. Ab. 1		204
La ſaule.		1	
Chantabeau,		1	
Montbelay,		1	
Tournus V. Ab.		2	207
Seneçey,		2	
La Ferte ſur Grone,		1	
Derou,		2	
Chalon,			207
Germoles,		2	
Chagny,		1	
Beaulne,		3	209
S. Averny,		1	
Argilly,		1	
Nuys,		2	
	Ciſteaux. Ab. 1		209
Gilly.		1	
Parigny,		2	
Dyon.		1	204
De Dyon à Baſel.			
Faverny,		2	2
Jaulay,		2	2
Lonio foreſt,		1	1
Auxone,		2	208
S. Pan,		2	
Dole.	La Loy. 2	2	211
	Mons, 1		
Rochefort,		2	
	Poligny, 3		213
	Arbois, 3		
Orchamp,		1	
	Salins, 3		212
Ranchet,		1	
	Nozoret, 5		214
S. Vit.		1	

	mil	Pag
S. Fargeau.	2.	
Bezancon.		211
Ronchette.	1	
Male maiſon.	1	
Rouland.	1	
Suchin.	1	
Baume les Nonnains.	1	
Clervaux.	3	
Granges.	2	215
Monbelgard, Com.	2	
Tel	1	
Fleurmont.	2	
waldckuſſe.	2	
Baſel.	2	
De Dyon a Geneve.		
Rouvre.	1	
Brazey.	1	
S. Iean de laune.	2	208
S. Aubin.	1	
Belleuvre.	4	
Bletterans.	2	214
Lyon le Sauvier.	2	214
Orgelet.	2	214
Moyran.	4	
S. Claude.	3	215
Samoüſſet.	2	
Gex.	2	215
Geneve a.	2	214
Morges.	7	
Lauſanne.	2	
Monpreſiere.	2	
Mouldon.	2	
Payerne.	2	
Friburg. 2		
Avanches.	2	
Boret.	2	
Berne. 6		
Arbergh.	4	
Soltourn.	4	
Baleſtar.	2	
Liechſtel.	2	
Baſel.	2	

	mil.	pag.
Hapſen.	2	
Enſisheim.	1	
Colmar.	3	
Schleſtat.	3	
Benfelt.	2	
Straſburg.	4	
De Straſburg. a Francfort & Collen.		
vid. ſup. col. 10.		
De Collen a Anvers.		
Wiler.	4	
Steinſtraten.	4	
Gulick.	2	
Aken.	4	
Dalem.	4	
Luyck.	2	295
Tongren.	3	232
Haſſelt.	3	235
Dieſt.	3	252
Arſchot.	2	252
Lier.	3	275
Antvverpen.	2	266
Mechelen.	4	282
Leuven.	4	248
Pre de Bay.	2	
Perwes.	2	
Namur.	3	242
Curior.	2	
Berten, anten.	2	
Marche.	3	
Ottoville.	4	
Gibre en baſtogne.	2	
Martelange.	3	
Arlon.	3	
Eſtange.	5	
Theonville.	1	307
Mets.	4	304
Straſburg.	19	
ut. col. 10.		

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA